

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**LATİFE TEKİN'İN ROMANLARINDA HALK
KÜLTÜRÜ UNSURLARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Damla OKYAY

Enstitü Anabilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Yavuz KÖKTAN

AĞUSTOS – 2017

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

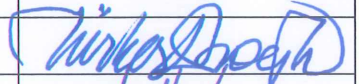
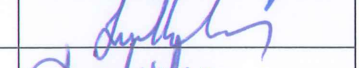
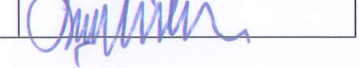
**LATİFE TEKİN'İN ROMANLARINDA HALK
KÜLTÜRÜ UNSURLARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Damla OKYAY

**Enstitü Anabilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı
Enstitü Bilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı**

“Bu tez 16/08/2017 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ	İMZA
Doç. Dr. Pürker EROĞLU	BAŞARILI	
Yrd. Doç. Dr. Yavuz KÖKTAN	BAŞARILI	
Yrd. Doç. Dr. S. Kürşad KOCA	BAŞARILI	

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS İNTİHAL YAZILIM RAPORU BEYAN BELGESİ

Tez Başlığı: Latife Tekin'in Romanlarında Halk Kültürü Unsurları

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın toplam 282 sayfalık kısmına ilişkin *Sakarya Üniversitesi Lisansüstü Yönetmeliği Madde 28* uyarınca aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve 03/08/2017 tarihinde Sosyal Bilimler Enstitüsü tarafından şahsıma iletilen *Turnitin* intihal tespit programı raporuna göre tezimin benzerlik oranı % 13' tür.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1) Kaynakça hariç
- 2) Alıntılar dâhil
- 3) 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Bu bilgiler doğrultusunda tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Öğrenci

16.08.2017

Damla OKYAY

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ

Adı – Soyadı	: Damla OKYAY
Öğrenci Numarası	: 1260Y11011
Ana Bilim Dalı	: Türk Dili ve Edebiyatı
Programı	: Türk Dili ve Edebiyatı
Statüsü	: ☒ Y. Lisans ☐ Doktora ☐ Bütünleşik Doktora

Danışman

16.08.2017

Yrd. Doç. Dr. Yavuz KÖKTAN

ÖNSÖZ

Halk bilimi bir milletin, bölge halkının ya da bir grubun gelenekleri, görenekleri, inançları, bayram, tören ve kutlamaları, oyunları, davranış kalıpları, giyim kuşamları, mutfak kültürü, sözlü edebiyat ürünleri gibi kendine ait maddi ve manevi kültürel ürünlerini derleyen, inceleyen, kültürel ürünlerin korunmasını ve gelecek kuşaklara aktarımını sağlayan bilim dalıdır. Halk biliminin kaynaklarını sözlü, yazılı, görsel, maddi kaynaklar altında toplamak mümkündür. Romanlar yazıldıkları dönemin kültür unsurlarını yansıtabilmeleri ve okuyanların çağlarıyla o dönemin kültürü hakkında bir mukayese yapmalarına olanak tanımaları, kültürün canlı ve değişime açık yönünü gözlemleyebilme fırsatı vermeleri bakımından halk bilimi açısından değerlidirler.

Sedat Veyis Örnek de edebiyat ürünlerinin halk bilimi açısından önemini “... edebiyatımız geleneksel ve kırsal alana yönelik roman ve öykümüz halkbilim açısından zengin kesitler sunmaktadır. Sanatçı, gözlem ve sezgisiyle halk yaşamına ilişkin doğruları oluşumları değişimleri vb. kimi zaman bilim adamından daha açık seçik ortaya koyabilmektedir.” (Örnek, 2000:35) sözleriyle vurgular.

Latife Tekin’in incelemesini yaptığımız Sevgili Arsız Ölüm, Berci Kristin Çöp Masalları ve Buzdan Kılıçlar romanları Veyis’in söylemini doğrular niteliktedir. Eserler halk bilimine kaynaklık edebilecek zenginliğe sahiptir. Yazar, bizden olan malzemeyi etkileyici bir dille bize sunmuştur.

Giriş, iki bölüm ve sonuç kısmından oluşan tezimin hazırlanması aşamasında bana yol gösteren, desteğini ve yardımlarını benden esirgemeyen kıymetli hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. Yavuz KÖKTAN’a sonsuz saygı ve teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca hayatımın her anında olduğu gibi tezimin yazım sürecinde de destekleri ve sevgileriyle bana güç veren aileme özellikle de ablam Sibel OKYAY’a, zorlandığım, yorulduğum tüm anlarda yanımda olan dostlarım Eda GÜRBÜZ, Ebru BEKER ve Murat İLDOĞAN’a teşekkür ederim.

Damla OKYAY

16.08.2017

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	iv
ÖZET.....	v
SUMMARY	vi
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: HALK EDEBİYATI UNSURLARI	9
1.1. Ağıt.....	9
1.2. Beddua	12
1.3. Dua	15
1.4. Halk Hikâyesi.....	17
1.5. Masal.....	19
1.6. Destan.....	24
1.7. Efsane	26
1.8. Memorat	28
1.9. Fıkra	30
1.10. Mânî	31
1.11. Türkü.....	33
1.12. Tekerleme.....	40
1.13. Düzgü	44
1.14. Kitap Tabirleri.....	45
BÖLÜM 2: HALK KÜLTÜRÜ UNSURLARI.....	48
2.1. Hayatın Dönüm Noktaları ile İlgili Gelenek ve Görenekler	48
2.1.1. Doğum	48
2.1.2. Evlenme	54
2.1.2.1. Kız görme ve Kız İsteme.....	58
2.1.2.2. Nişan.....	60
2.1.2.3. Çeyiz.....	62
2.1.2.4. Düğün	63
2.1.3. Ölüm	66
2.1.3.1. Vasiyet.....	75

2.2. Adetler.....	78
2.2.1. Kına Yakma Adeti	78
2.2.2. Asker Uğurlama ve Karşılama.....	79
2.2.3. El Öpme	80
2.2.4. Ayıp Sayma	82
2.2.5. Misafir Ağırılama	82
2.2.6. Yemin	86
2.2.7. Kurgu İçinde Ortaya Konan Adetler.....	92
2.2.8. Diğer	96
2.3. Halk Bilgisi	97
2.3.1. Halk Hekimliği	97
2.3.2. Halk Takvimi.....	104
2.4. İnanç ve İnanışlar	105
2.4.1. Dini Unsur	105
2.4.2. Azrail	130
2.4.3. Hızır	132
2.4.4. Cin	134
2.4.5. Fal ve Kehanet	141
2.4.6. Büyü ve Muska	144
2.4.7. Nazar.....	150
2.4.8. Uğur ve Uğursuzluk.....	151
2.4.9. Kurban ve Adak.....	154
2.4.10. Rüya.....	156
2.4.11. Yatır	162
2.4.12. Peri Kızı.....	163
2.4.13. Diğer	166
2.5. Dayanışma ve Yardımlaşma	170
2.6. Bayram-Tören-Kutlamalar	172
2.7. Adlar.....	174
2.7.1. Ad Verme.....	174
2.7.2. Yer Adı	181
2.7.3. Lakaplar	186

2.8. Oyun.....	190
2.8.1. Büyüklerin Oyun ve Eğlenceleri	191
2.8.2. Şans ve Kumar Oyunları.....	195
2.8.3. Çocuk Oyunları.....	195
2.8.4. Yerli Sporlar	197
2.8.5. Halk Oyunları ve Çalgıları.....	198
2.9. Olağanüstülükler	200
2.10. Sayılar	214
2.10.1. Üç Sayısı.....	215
2.10.2. Yedi.....	222
2.10.3. Kırk.....	224
2.11. Renkler	227
2.11.1. Kara (Siyah).....	227
2.11.2. Beyaz (Ak)	232
2.11.3. Kırmızı.....	234
2.11.4. Yeşil.....	237
2.11.5. Mavi	239
2.11.6. Sarı.....	241
2.11.7. Diğer	243
2.12. Giyim-Kuşam-Süslenme	245
2.12.1. Kadın Giyimi	245
2.12.2. Erkek Giyimi	249
2.13. Şahsiyetler.....	253
2.14. Etnik Yapılar	254
2.15. Mutfak.....	258
2.16. El Sanatları	263
SONUÇ.....	266
KAYNAKÇA	278
ÖZGEÇMİŞ.....	282

KISALTMALAR

ABD	: Ana Bilim Dalı
SAÖ	: Sevgili Arsız Ölüm
BKÇM	: Berci Kristin Çöp Masalları
BK	: Buzdan Kılıçlar
TDK	: Türk Dil Kurumu
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
Ed.	: Editör
Vol.	: Volume

Tezin Başlığı: Latife Tekin'in Romanlarında Halk Kültürü Unsurları	
Tezin Yazarı: Damla OKYAY	Danışman: Yrd. Doç. Dr. Yavuz KÖKTAN
Kabul Tarihi: 16.08.2017	Sayfa Sayısı: vi (ön kısım) + 282 (metin kısmı)
Ana bilim dalı: Türk Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı: Türk Dili ve Edebiyatı	
Halk kültürü bir toplumun süreç içerisinde ürettiği ve nesilden nesle aktardığı gelenek, görenek ve adetlerinden, inanç ve inanışlarına, sözlü edebiyat ürünlerinden, giyim kuşamına, oyunlarından, yeme alışkanlıklarına uzanan geniş bir alanı kapsar ve o toplum hakkında bize bilgiler verir. Her birey gibi yazarlar da içine doğdukları bu kültürün bir parçası ve taşıyıcısıdır. 1980 sonrası Türk edebiyatının öne çıkan yazarlarından Latife Tekin, özellikle ilk dönem eserlerinde halk kültürü unsurlarına yoğun olarak yer vermiş, sözlü geleneğimizin imkanlarından faydalanmış, tanıdığı olduğu kültürün bir aktarıcısı olarak bu unsurları eserlerinde ustalıkla kullanılmıştır. Çalışmamızın amacını Latife Tekin'in "Büyülü Gerçekçilik" akımı içerisinde değerlendirilen ilk dönem eserlerinden Sevgili Arsız Ölüm, Berci Kristin Çöp Masalları ve Buzdan Kılıçlar romanlarındaki halk kültürü unsurlarının tespit edilmesi, yazarın bu unsurları eserlerinde işleyiş şeklinin belirlenmesi ve yorumlanması oluşturmaktadır. Çalışma giriş, iki bölüm ve sonuçtan oluşmaktadır. Giriş bölümünde Latife Tekin'in hayatı ve eserleri, çalışmamızın amacı, konusu, önemi ve yöntemi hakkında bilgiler ve kitap özetleri yer almaktadır. Birinci bölümde halk edebiyatı ürünleri (ağıt, dua, beddua, masal, halk hikayesi, efsane, destan, mâni, memorat, fıkra, türkü...) hakkında bilgi verildikten sonra eserlerde tespit edilen unsurlara yer verilmiş ve yazarın bunları eserlerinde nasıl ele aldığı incelenmiştir. İkinci bölümde halk kültürü unsuru başlığında doğum, evlenme, ölüm, adetler, inanç ve inanışlar, oyunlar, sayılar, renkler, mutfak, el sanatları vb. unsurlar tespit edilmiş ve yazarın folklorik unsurları ele alış şekli yorumlanmıştır. Sonuç kısmında halk kültürü hususundaki tespitlerimiz, vardığımız yargılar, eserler arasında karşılaştırmalar yapılarak da ifade edilmiştir.	
Anahtar Kelimeler: Latife Tekin, Roman, Halk Bilimi, Halk Kültürü, Halk Edebiyatı	

Title of the Thesis: Folk Culture Elements in Latife Tekin's Novels	
Author: Damla OKYAY	Supervisor: Assist. Prof. Yavuz KÖKTAN
Date: 16.08.2017	Nu.of pages: vi (pre. Page) + 282 (main body)
Department: Turkish Language and Literature	Subfield: Turkish Language and Literature
Folk culture encompasses a wide range of areas including customs and traditions, faith and beliefs, oral literature, clothing, folk dances, and eating habits which are produced within a society and transmitted to the next generations and enlightens us regarding that society. Writers are a part and carrier of this culture that they are born into like every other individual. Latife Tekin, one of the prominent writers of Turkish literature after 1980, extensively covers the elements of folk culture particularly in her early works, benefits from the possibilities of the oral tradition, and as a culture carrier, makes ingenious use of these elements of the culture she grew up in. The purpose of the present study is to determine the elements of folk culture in the earlier novels of Latife Tekin, which are evaluated within the "Magical Realism," including Sevgili Arsız Ölüm (Dear Shameless Death), Berci Kristin Çöp Masalları (Berji Kristin: Tales from the Garbage Hills) and Buzdan Kılıçlar (Swords of Ice), identify, and interpret the way the writer elaborates these elements in her works. The study consists of an introduction, two parts, and a conclusion. The introduction includes the life and works of Latife Tekin, the subject, purpose, and significance of the study as well as the methodology and the book summaries. In the first part, after the information about the works of folk literature (lament, prayer, curse, fairy tale, folk tale, legend, epic, folk song, memorat, jokes, ballads etc.) is presented, the elements identified in the aforementioned works are covered as well as how the writer elaborates these elements in her works. In the second part, the elements of culture including birth, marriage, death, customs, faith, and beliefs, games, numbers, colors, kitchens, handicrafts etc. were identified, and the way of the writer's elaboration of folkloric elements is interpreted. In the conclusion, certain determinations about folk culture and the decisions we have arrived at are also expressed by making comparisons between the works.	
Keywords: Latife Tekin, Novel, Folklore, Folk Culture, Folk Literature	

GİRİŞ

Latife Tekin'in Hayatı ve Eserleri

1980 sonrası Türk romanı içerisinde ayrı bir yere sahip olan Latife Tekin; farklı kurgu ve dil yapısıyla yazın hayatımıza girmiştir. Latife Tekin 31 Aralık 1957 tarihinde Kayseri'nin Bünyan ilçesine bağlı Karacafenk Köyü'nde dünyaya gelmiştir. Dokuz yaşına kadar Karacafenk'te kalan yazar, 1966 yılında ailesiyle birlikte İstanbul'da çalışan babasının yanına göç etmiştir.

Yazar, Pelin Özer'in yazmış olduğu Latife Tekin Kitabı'nda bu dönemi "1966 yılında İstanbul'a geldim. Çocukluğum keskin bir acıyla ikiye bölündü sanki. Gerçekleşmeyen düşler, aralarında doğup büyüdüğüm insanları paramparça etti." (Özer,2015:35) sözleriyle ifade etmiştir. İlk ve orta öğrenimini İstanbul'da görmüş, 1974 yılında Beşiktaş Kız Lisesi'nden mezun olmuştur. Kısa bir süre İstanbul Telefon Başmüdürlüğü'nde memur olarak çalışmış olan Tekin, bu işten ayrıldıktan sonra başka bir işte çalışmamış yazar olarak hayatına devam etmiştir.

1997'de Bodrum'a bağlı Gümüşlük beldesine yerleşen yazar, burada on üçü Ortadoğu ülkelerinden ve sekiz kişi de Türkiye'den olmak üzere yirmi bir yaratıcı profesyonel ve Ahmet Filmer ile Gümüşlük Akademisi'nin kurulmasına öncülük etmiştir. (Balık, 2011:25) Yazar halen Gümüşlük'te yaşamakta ve Gümüşlük Akademisi'nde etkinliklerine devam etmektedir.

Tekin, edebiyat dünyasına ilk adımını 1983 yılında Sevgili Arsız Ölüm ile atmış ardından sırasıyla Berci Kristin Çöp Masalları (1984), Gece Dersleri (1986), Buzdan Kılıçlar (1989), Aşk İşaretleri (1995), Ormanda Ölüm Yokmuş (2001), Unutma Bahçesi (2004), Muinar (2006) romanlarını yazmıştır. Yazar romanları dışında 1984 senesinde Atıf Yılmaz'ın yönetmenliğini yaptığı Bir Yudum Sevgi filminin senaryosunu yazmış, 2009 yılında da denemelerinden oluşan Rüya ve Uyanışlar Defteri isimli kitabı yayımlamıştır. Ayrıca yazarın Gümüşlük Akademisi isimli anı olarak değerlendirebileceğimiz bir kitabı vardır.

Latife Tekin ilk romanı Sevgili Arsız Ölüm'le edebiyat dünyasının ilgi odağı olmuştur. Yazar köyde geçen çocukluk hayatını köyden kente göçün ruhunda yarattığı etkiyi üstün

gözlem yeteneğiyle harmanlayıp eserine akıtmıştır. Yazar, bazı çevrelerce “romandaki kişilerin Türkiye gerçekleriyle ters düşmese de bu gerçekliğin anlatılışının gerçekçi olmadığı” (Moran,2010:77) bazı çevrelerce de bu romanda Gabriel García Márquez’in Yüzyıllık Yalnızlık eserini taklitle eleştirilmiştir. Yazar Sevgili Arsız Ölüm romanından bir yıl sonra o dönem Türkiye’sinin de en büyük problemlerinden köyden kente göçün yaşam alanları olan gecekondu mahallelerini anlatmıştır. Berci Kristin Çöp Masalları romanında da kahramanların psikolojik yönlerine değinmemesi, diyaloglara yer vermemesi gibi hususlarla yine eleştirilerin odağı olmuştur.

Yazar tüm bu eleştirilere bir röportajında romanı büsbütün inkâr etmediğini ancak kendi kültürümüz ve anlatı geleneğimizi temel alarak yeni bir biçim geliştirme çabasında olduğunu (Moran,2010:78) söyleyerek yanıt vermiş ve iki eserde de halk edebiyatı unsurlarına ve geleneksel unsurların kullanımlarına verdiği ağırlığın nedenini açıklamıştır. Yazar, dördüncü eseri Buzdan Kılıçlar’da ilk iki romanına paralel bir konuyu, şehre tutunmaya çalışan yoksul insanları işlemiştir.

Canan Öktemgil Turgut, “Latife Tekin Romanlarında Büyülü Gerçekçilik” isimli yüksek lisans tezinde “Yazarın yapıtlarında gerçekçiliğe veya toplumcu gerçekçiliğe göre kusur olarak gösterilen özelliklerin, onun büyülü gerçekçi anlatım tekniklerini ustaca kullandığının göstergeleri olduğunu” (Turgut, 2003: V) ifade etmiştir.

Tekin, üzerine yapılan kıymetli çalışmalardan biri olan Turgut’un çalışmasında Tekin’in eserlerinin edebiyatımızda konumlandığı yeri ve büyülü gerçekçiliği şu şekilde aktarmaktadır: “Yanlışları ve doğruları yarattığı olumlu kahraman aracılığıyla açıkça gösteren toplumcu gerçekçiliğin anlatım teknikleriyle, büyülü gerçekçiliğin anlatım teknikleri arasında bir kesişme düzlemi bulmak kolay değildir. Gerçek ve fantezinin bir alışımı olan büyülü gerçekçilik, doğruları açıkça göstermez, bunun yerine, karşıt olanları bir araya getirerek veya çoğu zaman anlatıcıyı, romandaki olayları yargılamayan bir tanık durumuna getirerek, yaşananlara içerden bir ayna tutma yoluyla, yanlışları daha görünür bir hale getirir. Latin Amerika tipi büyülü gerçekçilik, folklordan içerik düzeyinde yararlandığı gibi, sözlü edebiyatın anlatım tekniklerini de kullanır. Bunların etkisiyle, kronolojik bir zaman yerine çevrimsel bir zaman anlayışının baskın olduğu, psikolojik derinlikli roman kişileri yerine daha çok eylemlerine ağırlık verilen karakterlerin kullanıldığı, sözlü edebiyat ürünlerinde olduğu gibi, yer ve zamanın belirsiz bırakıldığı

bu yapıtlar, mitlerin, halk hikâyelerinin, destanların, masalların yapısal yanından da yararlanır. Bu yönleriyle büyülu gerçekçi romanlar, birebir yansıtmacı bir anlayışın egemen olduğu gerçekçi romanların yer, zaman ve karakter anlayışından ayrılır. Tüm bunları göz önünde bulundurduğumuzda, Tekin'in yapıtlarının biçimsel yönünün daha iyi anlaşılabilmesi, büyülu gerçekçiliğın ölçütleriyle değeriendirilmesi sonucunda mümkün olabilecektir.” (Turgut, 2003: 2)

Macit Balık da “Latife Tekin Romancılığı” (Balık,2011) isimli doktora tezinde Turgut'un tezinde olduğu gibi Latife Tekin'in Sevgili Arsız Ölüm, Berci Kristin Çöp Masalları ve Buzdan Kılıçlar romanlarını “Büyülu Gerçekçilik” akımı içerisinde değeriendirmiştir.

Büyülu Gerçekçilik'in folklor ile olan ilişkisine yapılan vurgular, bu tarzın folklorik anlatım tarzını canlandırarak günümüze uyarlanması olarak değeriendirilmesi (Bars, 2013:127) bizi Tekin'in Büyülu gerçekçilik içerisinde değeriendirilen üç eserindeki halk kültürü unsurlarının tespitine iten sebep olmuştur ve bu doğrultuda çalışmamızın ana eksenini bu üç eser belirlemiştir.

Eserler üzerine yaptığımız incelemede elde edilen veriler yazarın bireysel tecrübelerini gözlem yeteneği ile bütünleştirip sözlü edebiyat ürünlerinden, inanç ve inanışlarımıza gelenek ve göreneklerimizden oyunlarımıza, mutfak kültürümüze, misafir ağırlamadan, düğün adetlerimize Türk halk kültüründen yoğun olarak faydalandığını yazarın aslında ne Sevgili Arsız Ölüm'le ne de sonrasında bir taklitte olmadığını, bize ait malzemeden beslenerek eserlerini oluşturduğunu, eserler içerisindeki olağanüstülüklerin de inanışlarımız ve halk anlatılarımızla örtüştüğünü göstermektedir.

Araştırmanın Konusu

Latife Tekin'in “Büyülu Gerçekçilik” akımı içerisinde değeriendirilen Sevgili Arsız Ölüm, Berci Kristin Çöp Masalları, Buzdan Kılıçlar eserlerindeki kültürel unsurların tespiti bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Çalışmada tespit edilen unsurlar renkler, sayılar, inanç ve inanışlar, olağanüstülükler, adetler gibi çeşitli başlıklar altında incelenmiştir.

Araştırmanın Amacı

Araştırmamızın amacı Latife Tekin'in Büyülü Gerçekçilik akımı içerisinde değerlendirilen Sevgili Arsız Ölüm, Berci Kristin Çöp Masalları ve Buzdan Kılıçlar romanlarında yer alan kültürel unsurların tespiti ve bu unsurların sınıflandırılmasıdır. Bu sayede eserlerin yazıldığı 1980 Türkiye'sinin ve öncesinin kültürel hayatı, inanışları, adetleri, gelenek ve görenekleri hakkında bilgiye ulaşılacak, bunların roman gibi modern bir anlatı türünde işleniş şekli yorumlanacaktır.

Araştırmanın Önemi

Çalışmamız, eserlerin yazıldıkları dönemlerin giyim kuşamından mutfak kültürüne, halk hekimliği uygulamalarından, geçiş dönemleri pratiklerine sözlü edebiyat ürünlerinden, oyunlarına kadar geniş bir yelpazede Türk kültürü hakkında bilgiler verir. Ayrıca çalışmamız birçok disiplin ile alışveriş içerisinde olan halk biliminin çağdaş edebiyatla olan ilişkisini ortaya koyması ve kültürel unsurların roman vasıtasıyla korunup kültür taşıyıcılığı fonksiyonunu yüklenilebileceğini göstermesi bakımından önem teşkil etmektedir.

Araştırmanın Yöntemi

“Yöntem, “bir amaca ulaşmak için izlenen yol” olarak tanımlanabilir. Bir amaca ulaşmak ya da bir sorunu çözmek için birden fazla yol olabilir ama bu yolların hepsi istenen sonucu vermeyebilir. (...) İlmi problemleri çözerken izlenen yöntem ilmi yöntem adı verilir. İlmi yöntem aslında bilgi edinme yollarından tümevarım ve tümdengelim birleşimidir. Tümdengelim yoluyla, genellemelerden daha özel ve gözlemlenebilir durumlar çıkarılır. Böylece, doğrudan doğruya gözlenmeyen hipotezden gözlemlenebilir sonuçlara çıkarılarak, hipotez test edilebilir hâle getirilir.” (Köktan ve Eroğlu, 2008: 52-53)

Bu çalışmada Latife Tekin'in ilk dönem eserlerinden Büyülü Gerçekçilik akımı içerisinde değerlendirilen Sevgili Arsız Ölüm, Berci Kristin Çöp Masalları ve Buzdan Kılıçlar isimli üç eseri incelemeye alınmıştır. Eserlerin incelenmesinde Halk Edebiyatı ve Halk Kültürü Unsurları diye iki ana başlık oluşturulmuştur. Birinci bölümde eserler içerisinde tespit edilen Ağıt, Dua, Beddua, Halk Hikayesi, Masal, Destan, Efsane, Memorat, Fıkra, Mânî, Türkü, Tekerleme, Düzgü gibi Halk Edebiyatı unsurları incelenmiştir. Halk Kültürü Unsurları adını verdiğimiz ikinci bölümde ise Geçiş Dönemleri, Adetler, Halk Bilgisi,

İnanç ve İnanişlar, Dayanışma ve Yardımlaşma, Bayram Tören ve Kutlamalar, Adlar, Oyun, Olağanüstülükler, Sayılar, Renkler, Giyim Kuşam Süslenme, Şahsiyetler, Etnik Yapılar, Mutfak, El Sanatları başlıklar halinde incelenmiş olup bu başlıklara alt başlıklar da eklenmiştir.

Tespit edilen unsurlar incelenirken eserde geçtiği şekilde metin örneği sunulmuş, uzun olan metinler özetlenerek verilmiş, tespit edilen unsurların kültürümüzdeki yeri, kökeni üzerine yorumlar yapılmıştır. Sonuç bölümünde elde edilen verilerden ön plana çıkanlar sunulmuş ve bunların romanlar bazında mukayesesi yapılmıştır.

Kitap Özetleri

Sevgili Arsız Ölüm

Latife Tekin, “Sevgili Arsız Ölüm”de küçük bir köyde yaşayan Huvat ve ailesinin kente göçmelerini ve kentte yaşadıkları sıkıntıları farklı bir bakış açısı ile anlatmıştır.

Huvat, Alacüvek köyünde yaşamaktadır. Sık sık şehre çalışmaya gider ve şehirden her dönüşünde köye çeşitli icatlar getirir. Huvat bir gün köye Atiye ile döner ve onunla evlenir. Huvat ve Atiye’nin Nuğber, Halit, Seyit, Dirmit ve Mahmut adlı beş tane çocuğu olur. Çocuklar içerisinde en garip olan Dirmit’tir. Atiye Dirmit’e hamile iken bebeğin kendisine seslendiğini duyar ve Cinci Mehmet Hoca’yı çağırır. Hoca, bebeğin sağlıklı doğması halinde başına gelmeyecek şeyin kalmayacağını söyler. Dirmit sağlıklı olarak dünyaya gelir fakat su tulumbası ile konuşan, öğretmenini cin sandığı için Kışner Oğlan isimli cini köye musallat eden bir çocuk olur. Atiye, onun garipliğini Cinci Mehmet’in söylemine bağlar.

Huvat’ın köye getirdiği yenilikler köylüler tarafından uğursuzluk olarak değerlendirilir. Fakat Huvat köyle ilgilenmeye devam etmektedir. Bir gün köyün adının değiştirilmesini ister ve Alacüvek yerine köye Akçalı adı verilir. Huvat bir gün şehre gider ve uzun bir süre dönmez. Bunun üzerine Atiye çok üzülür, ağtlar yakar. Huvat ailesine haber gönderir ve onları da yanına alacağını söyler ve zamanı gelince dediğini yapar.

Huvat ve ailesi şehre taşındıktan sonra da aksilikler yakalarını bırakmaz. Huvat doğru dürüst çalışamaz evin büyük oğlu Halit’in ise çalışmakta hiç gözü yoktur. Evde çalışan tek kişi Seyit’tir.

Mahmut ve Dirmit okula gitmektedir fakat Mahmut okumak istememektedir. Bu yüzden bir kalorifer ustasının yanında işe başlar. Çocuklarının çalışmasını fırsat bilen Huvat çalışmayı bırakmış ve kendini dini kitaplara verir. Atiye bu durumu engellemek için evde sürekli kurşun döküp muskalar yazmaktadır. Başlarına gelen her olumsuz durumda Atiye büyüye, muskaya başvurur.

Atiye bir gün hastalanır yataklara düşer. Atiye, hastalığı boyunca Azrail’le kavga eder. Sonunda Atiye çektiği acılara daha fazla dayanamaz ve ölmek ister. Ölmeden önce

Tanrı'dan son dileği çocuklarının geleceğini görmek olur. Çocuklarının gelecekteki durumunu gören Atiye dayanamayıp gördüklerini çocuklarına söyleyerek ölür.

Berci Kristin Çöp Masalları

Berci Kristin Çöp Masalları, Latife Tekin'in bir gecekondu mahallesinin hikayesini anlattığı ikinci romanıdır. Roman başlıksız yirmi bir bölümden oluşur ve her bölümde farklı bir karakterin hikayesi ön plana çıkar.

Roman bir gece büyük bir şehrin kıyısında, etrafında fabrikalar bulunan, çöplerin döküldüğü, çok rüzgâr alan, çamur batağında bir alanda sekiz gecekondu kurulmasıyla başlar. Sekiz kondu kurulmasının ardından köylerinden çıkıp şehre göç etmiş kendilerine yuva arayan yüz aile daha bu bölgeye gelir ve “çamurun kucağında bir mahalle” doğar. Mahallenin kurulmasının ardından konducuların yıkım ekipleri, rüzgâr, çöp, çamur ve işsizle olan mücadeleleri başlar.

Rüzgâr kondu evlerin çatılarını uçurur, konducuları hasta eder. Rüzgâr konducuların hayatında o kadar etkilidir ki rüzgâr ile ilgili oyunlar, inanışlar ve adetler ortaya çıkar. Romanın ilk sayfalarında konducular bir yandan rüzgarla bir yandan da yıkım ekipleriyle mücadele ederler. Konducular yıkım ekipleriyle yaşadıkları mücadelelerden dolayı kurdukları mahalleye “Savaştepe” adını verirler. Bu isim daha sonra resmi giyimli kişiler tarafından Çiçektepe olarak değiştirilir. Yıkım ekiplerinin mahalleye müdahaleleri sırasında hastalanan bir kızı okuyup üfleyerek iyileştiren Güllü Baba bu olaydan sonra mahallenin saygı duyulan, eli öpülmeden bir işe varılmayan şifacı bilge kişisi olur. Çiçektepeliler ilk önceleri geçimlerini çöp toplayarak sağlarken daha sonra Çiçektepe'deki fabrikalarda iş aramaya başlarlar. Fabrikalarla birlikte Çiçektepeliler'in hayatına grev, sendika gibi kavramlar girer. Fabrikalardaki patron ve işçi çatışmaları sürüp giderken Çöp Bakkal ve geçimini ciğer satarak karşılayan mahallenin hikâye anlatıcısı Ciğerci muhtarlık yarışına girerler. Muhtarlık yarışını Çöp Bakkal kazanır ve Çöp Muhtar lakabını alır. Çöp Muhtar, Kürt Cemal ile çöp bayırıların sonuna yeni bir mahalle kurmayı planlarken Çiçektepe'nin çevresinde sahte deterjan, adi çikolatalar meyve tozları, üreten yeni fabrikalar kurulur. Çöp ayıklayan kızlar kadınlarda bu fabrikalarda çalışmaya başlarlar. Çöp toplamayı bırakan Çiçektepeliler çöp kamyonlarının mahallerine çöp dökmesini engellemekle uğraşırlar. Bu sırada Çingeneler Çiçektepe'ye yerleşir. Çiçektepeliler'in Çingeneleri konuştuğu sırada kumarbaz Lado

mahalleye gelir. Lado'nun mahalleye yerleşmesinden sonra kumar Çiçektepe'de aile içi çatışmalara sebep olan bir tutkuya dönüşür.

Çiçektepe'nin kurulduğu arazinin vakıf arazisi olduğu ve gecekonduların yıkılacağı haberi duyulmasından sonra konducular deniz gören bir tepenin başına yeni bir gecekondulu mahallesi kurarlar. Bu mahalleye “Birlik Çiçektepe” eski mahallerine ise “Vakıf Çiçektepe” adını verirler. Çiçektepeliler iki mahallede birden oturmaya çalışmaları, kadınların çoğunun “Vakıf Çiçektepe”de erkeklerin ise “Birlik Çiçektepe”de yaşamaları aile düzenini parçalar. “Vakıf Çiçektepe” bir süre sonra esrar ve fuhuş yuvasına döner. Çingenelerin yaşayışı ve kültürü etkisinde kalır.

Buzdan Kılıçlar

Latife Tekin “Buzdan Kılıçlar”da üç kardeşin, Halilhan, Hazmi ve Mesut Sunteriler yaşamlarını, yoksulluklarını, onların ailelerini ve Halilhan'ın en yakın arkadaşı Gogi'nin yaşam öyküsünü anlatır.

Halilhan yaşadığı hayatı değiştirmek için “Teknojen” isimli bir şirket kurmaya karar verir. Bu konuda en büyük destekçisi en yakın arkadaşı Gogi'dir. Diğer kardeşleriyle de ortaklık kurmak istemektedir fakat Hazmi ağabeyine güvenmediği için bu ortaklığa yanaşmaz. Bunun yüzünden Halilhan'la büyük bir kavga eder. En küçük kardeş olan Mesut ise başta bu fikre sıcak baksa da daha sonra bu fikrin bir hayal olmaktan öteye gidemeyeceğini fark eder. Halilhan herkese inat şirketi kurmak için uğraşır ama en sonunda Gogi'nin de kendini yarı yolda bırakmasına çok üzülür ve yaşadığı hayatın boş olduğunu düşünerek her şeyden vazgeçer. Onun için hayatında sadece “Volvo”su vardır. Yaşamı Volvo'su ile anlamlandırır. Onunla dertleşir, sıkıntılarını ondan aldığı ilhamla çözmeye çalışır.

BÖLÜM 1: HALK EDEBİYATI UNSURLARI

1.1. Ağıt

“İnsanoğlunun ölüm karşısında veya canlı-cansız bir varlığını kaybetme, korku, telaş ve heyecan anındaki üzüntülerini, feryatlarını, isyanlarını, talihsizliklerini düzenli düzensiz söz ve ezgilerle ifade eden türkülere Batı Türkçesi’nde genellikle “ağıt” adı verilir.” (Elçin 2005:290)

Sevgili Arsız Ölüm ve Berci Kristin Çöp Masalları romanlarında ağıt bu formuyla kullanılmasıyla beraber yazar, karakterlerin duygularını bağırıp çağırarak abartılı bir şekilde dile getirdiklerini ifade etmek içinde “ağıt tutturmak”, “ağıt yakmak” ifadelerini kullanmıştır.

“Hatta ölü evlerinde ağıt bile düzmeye başladı.” (SAÖ:5)

“Gâvur Taçın! Toprağı kanlı Taçın!” Kör Fadime yaşmağını çekti, aldı. Taçın Yarığı’nın başına çöktü. Yaşmağını sallaya sallaya ağıt yaktı. Kadınlar saçlarını yoldu. Tırnaklarını yüzlerine geçirip kan akıttı. Yerlerde uğundu. Erkekler gözlerinden gırcı gırcı yaş döktü.” (SAÖ:11-12)

“Kız anası ağıta başladı.” (SAÖ:18)

“Nuğber Dudu’nun yaşmağını ağıtçı Kör Fadime’nin eline verdiler. Ağıtçı Kör Fadime, “Ne diyem de ne söyliyem, ölü benim olmayınca!” diye yaşmağı gönülsüz gönülsüz bir-iki salladı. Ardından, “Nuğber Dudu bindi ölüm atına da digidah, ha digidah, digidah,” diye bir ağıda başladı. Ötekiler, Nuğber Dudu’nun üstünden çıkanları elden ele geçirip, “Digidah ha, digidah,” diye Kör Fadime’ye eşlik ettiler. (...) Gömücüler mezarlığa gidince de, onun minderini, çarını, içliğini, bastonunu ellerine aldılar. Bir çağırışma, bir ağıtle akşama kadar köyün içinde dolaşılar.” (SAÖ:23)

“Huvat, bohçayı açar açmaz bir ağıt tutturdu.” (SAÖ:23)

“Ayneli’nin buz kesmiş cesedini köye getirdiler. Kadınlar başlarına çarlarını çekip, ölü evine biriktirler. Bir yandan ağıt düzdüler... (...) Yeniden ölü evinde ağıta oturup, bir yandan Sarıkız’dan kurtulduklarına içten içe sevindiler, bir yandan, “Memet’in cebinde de aynesi / Buz kesmiş de delik deşik gövdesi” diye ağıt düzdüler.” (SAÖ:36)

“Ağlamalar, ağıt yakmalar, toplanıp türkü çağırmalar başladı.” (SAÖ:58)

“Göçmen kuşların kıp gittiği yuvaların başında türkü çağırdı, ağıt yaktı.” (SAÖ:60)

“... “Bu mu kız, peri kızı?” deyip dizlerine vurdu. Derken bir ağıttır tutturdu.” (SAÖ:66)

“Dirmiş, bir ağıtla gözlerini tavana verdi, içini çekip tavandaki oymalara baktı.” (SAÖ:66)

“Dirmiş, Atiye’nin arkasından bir ağıtla çıkıp eve geldi.” (SAÖ:68)

“Huvat bir ağıtla Nuğber’in başına oturdu.” (SAÖ:75)

“Halit içini çekip divanın üstüne devrildi. Bu defa o bir ağıttır tutturdu.” (SAÖ:84)

“Atiye resmi eline alır almaz “Kurban olsun anası,” diye bir ağıt tutturdu.” (SAÖ:94)

“Huvat bir ağıtla eve geldi. Evdekileri Tanrı huzurunda şahit tutup Seyit’i evlatlıktan reddetti.” (SAÖ:104)

“Atiye usulca, “Mahmut’la yaşıt olan oğlan, değil mi?” diye sordu. Arkasından bir ağıt tutturdu. Ağıtın arasında, bir, beş kızın üstüne o oğlanı zor bulduklarından dem vurdu...” (SAÖ:107)

“Atiye bavulların içinden erişteleri, torba torba iğdiş yoğurdunu, kayısı kurusunu çıkardıkça yine bir ağıttır tutturdu. Onun arkasından Nuğber ağıta başladı. Onlar ağladıkça Huvat saydı döktü.” (SAÖ:107-108)

“Dirmiş durup dururken, “Gitmem ben, gitmem ben,” diye bir ağıda başladı.” (SAÖ:108)

““Durumu ağır,” dedi. Ağlamaya başladı. Onun ağlaması herkesi tuttu. Evin içinde önce ağıta, sonra duaya oturuldu.” (SAÖ:118)

“Dirmiş öfkeyle dolan içini, iri sıcak damlalar dökerek boşalttıktan sonra, ince ince sağılan, içini yakıp kavuran bir ağıda, “Aysun Ağıdı”na başladı.” (SAÖ:134)

“Dirmiş kederinden bir ağıda başladı. Sabaha kadar tüm yaşını “Şıp! Şıp!” döktü.” (SAÖ:137)

“... içeri giren oğlunun Bil Kit olduğunu duyunca, “Babamın adının nesi vardı?” diye bir ağıt tutturdu.” (SAÖ:138)

“Sabaha kadar ağıt yaktı. Oğlunun başında dolanan belayı defetmesi için Tanrı’ya yalvardı.” (SAÖ:143)

“... kimi gün Zekiye'yle bir kavgaya tutuştu. Arkasından bir ağıt tutturdu.” (SAÖ:143)

“Arkasından, “Ne uyandırıp duruyorsun, kız? diye bir ağıt tutturdu.” (SAÖ:148)

“Ağıdı bırakıp gözlerini radyoya verdi. Radyoya intizar etti.” Sebepl olacak bu radyo kızırma!” diye tutturdu.” (SAÖ:149)

“Atiye, “Elin kızı n’olacak şimdi?” diye bir ağıt tutturdu.” (SAÖ:158)

“Zekiye Halit’e ağıt yakıp dolanırken gitarını acıklı acıklı tıngırdatmaya başladı.” (SAÖ:160)

“Bir ağıtla herkesi başına topladı. “Bir yeri kırıldı zaar,” diye diye, kızın üstüne abandı.” (SAÖ:180)

“... karısına halı dokutturmasını yüzüne vurdu. Bu defa Halit bir ağıt tutturdu. Atiye oğlunun ağlamasına dayanamadı.” (SAÖ:180)

“Benim kaderimden kaderin var gelirim, ben sana ne diyeyim!” diye bir ağıt tutturdu. O ağladı, Zekiye içindikileri döktü.” (SAÖ:185)

“Zekiye, “Garipsedim köyü!” diye bir ağıt tutturdu. Ağıdı inada bindirdi.” (SAÖ: 198)

“Kız kıpkırmızı oldu. Sonra sararıp soldu. Kalkıp gitti. Kız bir ağıtla kalkıp gidince...” (SAÖ:204)

“Kapat şu dam şehir lafını, yüreğim kalktı, kız,” diye bir ağıt tutturdu.” (SAÖ:214)

“O gün akşama kadar “Evim yıkıldı,” diye inledi.” (SAÖ:214)

“Bir ağıtla mendillerinin, yazmalarının ucuna düğüm attılar.” (BKÇM:9)

“Sırma yıkık dökük konduların önünde bir ağıda tutuldu.” (BKÇM:13)

“O da sırma gibi bir ağıda tutuldu.” (BKÇM:13)

“Kadınlar su türküsü söylemeyi bırakıp “Tahta sargılarda büküktür beller, sancı tutmuş boyunları tutmuyor dizler” diye her gün ayrı bir ağıt yaktılar.” (BKÇM:25)

“Pişirdikleri çorbaları “Yaş getirsin, ağıt getirsin!” diyerek Güllü Baba’ya içirdiler.” (BKÇM:34)

“Güllü Baba’nın yaktığı dualar, ağıtlar unutuldu. Kulaklardan, zihinlerden silindi.” (BKÇM:36)

“Çöp Bakkal, keyifin erkeğe vergi bir şey olduğuna dair yemine başlayınca bir ağıt tutturdu.” (BKÇM:51)

1.2. Beddua

“Beddualar, çaresiz olan, acı çeken, kötülüğe maruz kalan bir insanın rahatlamak, teskin olmak gayesiyle söylediği, kötü düşünce ve dilekleri kapsayan, söze orijinallik veren, ifadeyi güçlendiren kalıplaşmış söz, anlamına gelmektedir” (Kaya, 2010: 150).

Boratav’ın ise “konuşmayı süsleyici, duyguları belirtici dil öğeleri” (Boratav, 2014:144) olarak tanımladığı beddualara, Latife Tekin’in Sevgili Arsız Ölüm romanında yer verdiğini görmekteyiz. Roman kahramanları beddualara daha çok sinirlendiklerinde başvurmuşlardır.

“Atiye, o sırada ambar odasında un eliyordu, karnından ses çıktığını duyunca, “Geberesin e mi!” diyebilirdi.” (SAÖ:8)

“Anasının, “Başımıza şeytan toplar, kıvrılasıca düzrü,” demesine aldırmadı. Cinci Memet’i gidip getirdi.” (SAÖ:8)

“Durdu Onbaşı’ya, “Başımıza çıkarmaz olasıca,” diye intizar ede ede sonunda yatağa düştü.” (SAÖ:9)

“Az sonra hepsi geri dönüp, analarından yumurta istediler. “Analar, “Git geberesice!” diye, çocuklarını kovaladılar.” (SAÖ:12)

“Kudurdun mu geberesice!” diye üstüne atladı. Orasını burasını ısırdı.” (SAÖ:17)

“Eşyaları dışarı attılar. “Al kanlara belenesin, öğretmen,” deyip, ateşe verdiler.” (SAÖ:18)

“Atiye, “Boyun devrilsin e mi,” diye Dirmit’i eve sürüdü” (SAÖ:19)

“Atiye, her defasında “Gıgı almaya mı gideceksin geberesice!” diye kızı çaldı çaldı azarladı.” (SAÖ:20)

“İnadın kurusun emi!” deyip Dirmit’in boğazına bastı.” (SAÖ:21)

“... Atiye, “Gelinin de batsın, sen de bat,” diye ağzını açtı.” (SAÖ:29)

“Küller yüzüne!” deyip Huvat’ın yakasını bıraktı.” (SAÖ:29)

“Küller yüzüne, teller gözüne!” (SAÖ:29)

“Aha komünist, geberesice,” (SAÖ:40)

“Ağlamak değil onunki geberesice.” (SAÖ:59)

“Dirmit’in yanına oturup, “Tavana bakmak kızlara iyi gelmezmiş, geberesice,” diye akıl verdi, dil döktü.” (SAÖ:66)

“Atiye, “Kuşkuşotu aramaya gider misin, geberesice,” deyip Dirmit’in etlerini kara kara yaktı.” (SAÖ:68)

“Atiye’den her gün üç kez çocuklara kendini kötülemesini, arkasından beddua edip söylenmesini istedi.” (SAÖ:77)

“Her gün o evden çıkar çıkmaz, arkasından kötü kötü söylenip beddua okudu.” (SAÖ:77)

“Bunları alacağına kızıl üzüm, fıstık al ye, geberesice...” (SAÖ:85)

“... Dirmit yatağına işedi. Atiye “Kudurasın e mi?” deyip beline şişe çekti.” (SAÖ:92)

“Kudurasın elin,” deyip ağzı açık kaldı.” (SAÖ:96)

“Atiye, “Seni geberesice,” diye bağıra bağıra sakağa daldı.” (SAÖ:103)

“Atiye, “Bir güzel kız ki geberesice,” diye eve çıktı geldi.” (SAÖ:112)

“Kalk hocalar götüresi, vururum ha,” deyip süpürgeyi burnunun ucuna dayadı.” (SAÖ:116)

“Başka şeyler de olacak geberesice, dur da anlatayım,” diyerek önüne oturdu.” (SAÖ:120)

“Erkek olmak mı istiyorsun, geberesice,” diye öfkeyle sordu.” (SAÖ:121)

“Atiye kara sakallı hocaya bir teşbih döndüre döndüre intizar etti.” (SAÖ:125)

“Atiye, “Bakma bana öyle geberesice...” (SAÖ:135)

“Atiye, “Sus geberesice, ocağımızı yıktın,” deyip Dirmit’in etlerini büktü.” (SAÖ:137)

“Esrar içiyor geberesice,” dedi.” (SAÖ:137)

“Sular götürsün seni e mi!” (SAÖ:145)

“Başına bir şey getirdiğini sanırlar, geberesice!” (SAÖ:148)

“Sabahları, “Radyoya düşmek genç kızlara iyi gelmezmiş, geberesice!” diyerek, kızını radyo sevdasından kurtarmak için dil döktü.” (SAÖ:148)

“Atiye, “Kudurasın e mi oğlum!” deyip elini dizine vurdu.” (SAÖ:158)

“... iki cahil gence sebep olan Huvat’ bir tespih dolusu beddua okudu...” (SAÖ:158)

“Şeytan görsün yüzünü, deyip gözlerini kapadı.” (SAÖ:160)

“Defterin yüreğini tüketsin,” deyip Dirmit’in yakasını bıraktı.” (SAÖ:164)

“Aran yat, geberesice” deyip tespihini eline aldı.” (SAÖ:164)

“Atiye, “İnadın kurusun!” deyip gece yarısın üstüne bir yorgan attı.” (SAÖ:179)

“Merdivenin altında “Ellerinizi kırılınsın e mi?” diye var gücüyle bağırdı.” (SAÖ:180)

“Atiye, “Ne bağıırıyorsun geberesice, benim,” diyerek lambayı yaktı.” (SAÖ:181)

“...Nuğber Dudu’ya benzetip, “Çekmez olasıca!” diye laf dokundurmaktan geri durmadı.” (SAÖ:183)

“Annesinden, “Defterlerin üstünde kalasın!” diye hayırlı beddualar alıp şiir yazmaya devam etti.” (SAÖ:183)

“Atiye içinden, “Bayrak gibi damlarda dikili kalasın herif!” diye söylendi...” (SAÖ:183)

“Arkasından, “Benimle uğraştığın kadar yaralar dökesin!” diye bir ağıt tutturdu.” (SAÖ:187)

“Atiye, “Sesin kopsun geberesice!” diye yüreğini azarladı.” (SAÖ:193)

“Ben senin annenim geberesice.” (SAÖ:196)

“Eline iş yakışmasın!” diye oğluna intizar etti.” (SAÖ:198)

“Yattığın yerde kalasın!” deyip üstüne bir yorgan örttü.” (SAÖ:201)

“Ciğerine, “Uyuz ite ciğer olaydın!” diye bir intizar savurdu.” (SAÖ:202)

“Arsız ete düşesin, saç üstünde pişesin yara!” diye bir laf da yarasına savurdu.” (SAÖ:202)

“Akıllılar yanına gidesin de evin yolunu şaşırıp gelemeyesin, e mi!” diye terslendi.” (SAÖ:210)

“Bu da öteki geberesice,” dedi. (SAÖ:212)

“Atiye kocasının tenhalarda uyumasını dileyip bir daha uyanmamasını kendisini öldürmeyen Allah'tan istedikten sonra oğlunun uykuya geçmesini bekledi.” (SAÖ:206)

1.3. Dua

“Dua, iyi dilekleri ihtiva eden kalıplaşmış söz anlamına gelmektedir” (Kaya, 2010: 258).

Eserlerde karşılaşılan dua örnekleri şu şekildedir:

“Yanakların kan gibi kırmızı, yüzün güleç, talihin açık olsun,” deyip çıkıp gitti.” (SAÖ:4)

“Kalanlar, tas tas içip suyu bitirdikten sonra, sırasıyla tek tek bebeğin ağzına tükürdüler. Tüküren, kulağına eğilip, “Bana çekesin e mi!” diye dilekte bulunuyordu.” (SAÖ:4)

“Adını koymaya gelenler de, “Bu çocuk yaşamaz ya, inşallah adı uğurlu gelir,” dediler.” (SAÖ:1)

“Uyumadan önce de “Bizim de canımızı bu hayırlı işin başında al, yarabbim,” diye dualar ettiler. Ama Alacüvekliler ölen ihtiyarın arkasından, “Allah’ın değerli bir kuluymuş, bize onun ruhunu hoş etmek düşer,” deyip küslüğü kaldırdılar. Sonra “Allah size uzun ömürler versin,” diyerek varıp iki ihtiyarın elini öptüler.” (SAÖ:15)

“Yazmayı, “Gözün aydın olsun,” diyerek anasına verdi.” (SAÖ:18)

“Darısı oğluna, kızına olsun.” (SAÖ:33)

“Darısı Memet’ine olsun, Zekiye gibi gelin alsın.” (SAÖ:34)

“... kadınlar göğüslerine vurdular. Gökyüzüne baka baka Allah kavuştursuna durdular.” (SAÖ:49)

“... Huvat, “Eh ya, sabirin!” çekip foter şapkasını eline aldı.” (SAÖ:71)

“Atiye resmi eline alır almaz “Kurban olsun anası,” diye bir ağıt tutturdu.” (SAÖ:94)

“Kocanın nerede olduğunu söyle kurban olayım,” diye yalvardı.” (SAÖ:96)

“Ellerine sağlık” dediğini söyledi.” (SAÖ:99)

“Her namazın arkasından selam verip, “Allah oğlumun gücünü kuvvetini artırsın,” diye dua etti.” (SAÖ:104)

“Allah yüzüme bakarsa bu defa yolcuyum İnşallah” deyip sustu.” (SAÖ:104)

“Atiye, “inşallah,” diyerek Seyit’in anlattıklarını dinledi.” (SAÖ:105)

“Dimit’in saçlarını okşadı. “Yüzün bana benziyor, kaderin benzemesin, arsız it!” deyip iki yanağından öptü.” (SAÖ:202)

“Dilime yüreğime kuvvet ver, yarabbim!” deyip kapıya durdu.” (SAÖ:203)

“Zekiye almayınca, “Bu gece peri kızı olursun inşallah,” deyip yatıp uyudu.” (SAÖ:206)

“Sen beni yanılt yarabbim!” dedi okuyup üfledi.” (SAÖ:175)

“Atiye teşbihini eline aldı, “Allah’ım kızımı ıslah et,” diye dolanmaya başladı.” (SAÖ:135)

“Şu oğlanın gitarım elinden al yarabbim!” diye yalvarmasına kulak tıkadı.” (SAÖ:160)

“Şu kızın defterini elinden al, elime ver yarabbim!” diye dualar etti.” (SAÖ:164)

“...oğlunu gördükçe, “Şu işi yarım koyma yarabbim, diplomasını eksik etme,” diye okuyup üfledi.” (SAÖ:186)

“Bir köşeye çekilip “Beni de tanıtt yarabbim,” diye Allah’a yalvardı.” (SAÖ:200)

“Bir dönüp bir göğüslerini dövdüler. “Kara kaşlı kaytan bıyıklı yarabbim!” diye dua ettiler. Kocalarının eğrisini almasını istediler. Sargılar içlikler yanıp kül oldu. Kadınlar Kovma Burnu’ndan bir umut alıp kondularına döndüler. Günlerce kocaların başında beklediler. Doğrultma duası tutmadı. Kabul görmedi.” (BKÇM:26)

Hastalananlar Güllü Baba’ya gelir. Güllü Baba bir ağlayarak bir toprağı dinleyerek ağırsızı duası okur ve bunu duaları ağıryan yerlere üfler. Bastonunu üç kez sırtlarına değıdirdi.” (BKÇM:31)

Güllü Baba’nın okuduğı dua

“Kulağın suyunu kurut

Gözü orta yere oturt

Hemi gül dalı baston

Bu bildiricin yavruyu uyut “

1.4. Halk Hikâyesi

Erman Artun’un “Destandan sonra ortaya çıkmış” (Artun, 2004:122) bir tür olarak değıerlendirdiğı halk hikayelerini Şükrü Elçin “Zaman seyri ve coğrafya-mekân içinde “efsane, masal, menkabe, destan vb.” mahsullerle beslenerek dinî, tarihî, içtimai hadîselerin potasında iç bünyelerindeki bağlarını muhâfaza ederek milletimizin roman ihtiyacını karşılayan eserlerdir.” şeklinde tarif etmiştir (Elçin, 2005:444).

Latife Tekin romanlarında halk hikâyesi örneğine bir bütün olarak rastlanmazken Berci Kristin Çöp Masalları romanında “Dede Korkut Kitabı’ndaki hikayelerden biri olan Bamsı Beyrek Hikayesi’nin Anadolu’da halen anlatılmaya devam eden bir versiyonu olan Bey Böyrek Hikayesi”ne (Fedakar, 2001: 51) ismen yer verilmiştir. Ayrıca halk hikayesi anlatıcısının anlatımını zenginleştirmek, dinleyenleri etkilemek için başvurduğu halk hikayeleri formellerinden olan “Aldı bakalım ne demiş/diyecek” kalıbı yazar tarafından da kullanılmış okuyucuya halk hikayesi tadı vermiştir. Bu kalıp Boratav’ın “Folklor ve Edebiyat II” adlı eserinde yer verdiği “Bey Börek Hikayesi” metinlerinde de sık kullanılan bir kalıptır. (Boratav, 2017:146-219)

“Ciğerciler Destanı’nı, Beybörök’in bezirganların ve dev kanlarıyla tutuştuğu amansız mücadelesi izledi. Ciğerci üç gece soluklanmadan anlattığı Beybörök’in maceralarından sonra konducuların yüreklerinde kendine taht kurup yer etti. Keloğlan’ı anlatmaya başladıktan sonra adı, Güllü Baba’nın, Kibriye Ana’nın, Çöp Bakkal’ın adının önüne geçti.” (BKÇM:57)

“Bu kullardan biri, kışın başlamasıyla Çiçektepe’nin fabrikalar ve çöp tepeleriyle çevrili karlı sahnesine çıktı. Keloğlan’ı bir yanına, Beybörök’i öbür yanına aldı. Dev karıları, bezirganları, pirleri, perileri başına topladı. Masala girmeden önce dilini ağzında döndürüp kırarak stadyum kapısında ciğer satmasından esinlenip uydurduğu uzun bir tekerleme okudu” (BKÇM:56)

“... öteki konu mahallelerinden Beybörök’i dinlemek için gelip Ciğercinin konu mahallesinde üç gece diz çöken insanların gayretleriyle kuvvet kazandı.” (BKÇM:58)

“O vakte kadar Beybörök ve Keloğlan’ın yardımıyla Çiçektepelilerin yüreklerinde tutunmaya çalışan Ciğerci yeni masallar ve pehlivan hikâyeleriyle ortaya atıldı. (...) Masallardan pehlivan hikayelerine geçti. Hikayelerin en heyecanlı yerinde Çiçektepe’nin sorunlarından söz açtı. Kendisini muhtar seçmeleri için dil döküp tükürük saçtı.” (BKÇM:60)

“Ciğerci ailesi pirlere kan ter içinde pehlivanlara bir başına kaldı. Ciğerci masal anlatmayı bıraktı. Beybörök elinde kılıcı sedire çekilip oturdu. Keloğlan başını öne yıktı. Ciğercilerin kondusu sessizliğe gömüldü.” (BKÇM:62)

Naylon Mustafa, Çöp Bakkal ve Ciğerci muhtarlık yarışına girerler. Çöp bakkal, Ciğercilerin evlerinin dağılacağına dair bir söz çıkarır. Bunun üstüne ciğerci ve karısı konduculara aşağıdaki hikâyeyi anlatır. Bu bölümde Ciğerci sözü karsına halk hikayelerinde çok sık kullanılan “Aldı ...bakalım ne demiş/diyecek” formeliyle verir.

“Ciğerci, ay çekirdeği çitleyerek okuduğu gazetelerden edindiği bilgisine, pehlivan hikayelerinin heyecanını dayanıp direndi. Her akşam güreşi en olmayacak yerinde kesip pehlivanları dinlendirdi.” aldı ciğerci karısı bakalım ne dedi!” diyerek sözü, kalçası yere yakın karısına verdi. Karısı, heyecan içinde hep bir ağızdan iç geçirip soluyan Çiçektepelilerin karşısına geçti. “Biz kavga eder, dağılır, döner, gene birleşiriz, anam,” dedi. Birbirlerine nasıl tutkun, yangın bir aile olduklarını sayıp döktü. Evlerinin kavga

yüzünden her yıl dağıldığını gene de birbirlerinden ayrı duramadıklarını söyleyip övündü. Ayrılığa dayanamayıp nasıl kucak kucağa düştüklerini anlatıp böbürlendi. Ama Çiçektepe’de dağılıp birleşmek övünülecek bir durum olarak kabul edilmedi.” (BKÇM:61)

Yazar, Lado’nun anlatıldığı bölümde Lado’nun hikayesinin “Sözlü konu edebiyatının” en iyi örneklerinden biri olarak tanımlamıştır. Lado’yu bir halk kahramanı ve onun hikayesini ise bir halk anlatısı olarak sunmuştur.

“Lado çöp bayırlarında kahvelerin yarattığı ilk kahramandı. Çiçektepe’ye yerleşme söylentisinden çok önce hayatının her gecesi coşkuyla işlenip bir aynı macera yapılmıştı. Çiçektepe’de yalnızca Nato Caddesi’nin üstündeki kahve sayısı yüz elliye çıktığında bile Lado’nun maceraları çöp bayırlarında sözlü konu edebiyatının en iyi örnekleri olarak kaldı. Hayatı boyunca, "Kumarı icat eden kul mu büyük, Allah mı?" sorusuna cevap arayan Lado’nun kahraman olmasında kendine has giyim ve kuşamının, hayatının romanını yazabilmek için kumardan çalıp feda ettiği zamanın, dört karısını boşama sebeplerinin de payı vardı. Lado yalnızca kumar ustalığıyla değil, hayatındaki renklerin başkallığıyla kumarbazlar içinden seçilmeye hak kazandı.” (BKÇM:114)

Yazarın Kürt Cemal hikayesinin anlatıldığı bölüme

“Martı gibi uçarım konduların damından

Önüne düşerim Kürt Cemal’in heyt ulan

Çöp bayırlarında ben de delikanlıyım” satırlarıyla başlar. (BKÇM:63)

“Çöp bayırlarındaki konduların kuruluş hikayesi gerçekte "Kürt Cemal’in adıyla" diye başlardı. Yürüyen kondular yaratan oydu.” (BKÇM:63) satırlarını girmesi bize İslam inancında bir işe “Yaradan rabbin adıyla” başlanması ifadesini çağırıştırır.

1.5. Masal

Saim Sakaoğlu’nun “Kahramanlarından bazıları hayvanlar ve tabiatüstü varlıklar olan, olayları masal ülkesinde cereyan eden, hayal mahsulü olduğu halde dinleyicileri inandırabilen bir sözlü anlatım türü” (1999: 2) olarak tanımladığı masalı Bilge Seyidoğlu (1985:149) "Halk arasında yüzyıllardan beri anlatılmakta olan ve içinde olağanüstü

kişilerin, olağanüstü olayların bulunduğu, bir varmış, bir yokmuş gibi klişe bir anlatımla başlayan, belli bir uzunluğu olan, sonunda yedi, içti, muratlarına erdiler yahut onlar erdi muratlarına biz çıkalım kerevetine, gökten üç elma düştü, biri anlatana, biri dinleyene, biri de bana, gibi sözlerle sona eren, zaman ve mekân kavramlarıyla kayıtlı olmayan bir sözlü anlatım türü” (Sakaoğlu:1999:2) olarak tanımlar.

Sevgili Arsız Ölüm, Berci Kristin Çöp Masalları ve Buzdan Kılıçlar eserleri içerisinde masal metinlerine doğrudan yer verilmemiştir ancak eserlerde Keloğlan’dan, Pamuk prensese, cadılardan, perilere, devlerden, cücelere, ejderhalara, altın kuş masalından, yalnız bir koyunu kurt parçalar masalına kadar birçok masal unsuruna değinilmiştir. Masal unsurları eserlere büyümlü bir hava vermiş anlatımı zenginleştirmiştir.

“Baba lan! Hee, nasıl taşlardım. Nasıl ejderha gördüydük de kaçtıydık.” (SAÖ:11)

“Sakalı beline değen, nur yüzlü hocalar, ağızlarından köpükler saça saça gençlerle bir kavgaya tutuştu. Hocalar hocalıktan çıktı, yedi başlı ejderha kesildi. Eline sakalı kadar bir sopa geçiren kara şalvarlı hocalar bir ağızdan, “Ölüm! Ölüm!” diye bağırmaya başladılar.” (SAÖ:124)

“Huvat oğlunun ardından, Bil Kit değil ejderha olsa elinden kurtulamayacağını bit-iki bağırdı.” (SAÖ:138)

“Üç-beş şirketin piyasayı ejderha gibi tutuşundan, kimseye iş kapısı açtırmadıklarından yakındı.” (SAÖ:176)

“Bu öğretmen, Alacüvek’in çocuklarına, altın kuş masalını, “Çobanım, Çobanım” şarkısını, bir de “Arayı kim kesti” oyununu öğrettikten sonra gitti.” (SAÖ:13)

“Ayaklarını daldan aşağı sallandırıp, gözünü mor dağlara verdi.” (SAÖ:61)

“Cam ayakkabılı, upuzun saçlı kızların, şövalyelerin, şeytan adalarının, define avcılarının, gotların, vizigotların, kırmızı yeşil okların, cadı kraliçelerin dünyasına girdi. Kimini sevdi, kiminden korktu, kiminden kaçtı. Yorganların altına saklandı. “Vikingler geliyor,” diye bağıra çağıra uykulardan uyandı.” (SAÖ:85)

“Dirmit’in Zekiye’nin tohumlardan, taşlardan sevda ummasını içine koydu. Yattığı yerden gözlerini torbaya verip kırk kara çörek otu tohumunu, kırk gül goncasına

dönüştürüp bir masal uydurdu. Masalım dinleye dinleye o da yatıp uyudu.” (SAÖ:206)
“Onun bağırmasına masallarla, dileklerle, sitemlerle uyuyan kim varsa uyandı.”
(SAÖ:206)

Atiye’nin ailesiyle ilgili olarak çocuklarına anlattıkları “yazar tarafından üretilmiş” bir masalı andırmaktadır.

“... annesi hasta yatağındaiken babasının annesinin üstüne sakız ağacına tapan bir kadın sevdiğini, annesinin buna dayanamayıp öldüğünü, annesi öldükten sonra babasının sakız ağacına tapan kadını aldığını ve onun dinine geçtiğini anlattı.” (SAÖ:152)

Berci Kristin Çöp Masal’larında masal unsurların en çok geçtiği yer Ciğerci’nin anlatıldığı bölümdür. Bu bölüm bir “bir varmış bir yokmuş/Allah’ın kulu çokmuş” tekerlemesinin belirli geçmiş zaman formuyla başlar.

Ciğerci’nin anlatıldığı bölüm:

“Bir vardı bir yoktu

Allah’ın kulu çoktu!”

Bu tekerlemenin ardından yazar

“Bu kullardan biri, kışın başlamasıyla Çiçektepe’nin fabrikalar ve çöp tepeleriyle çevrili karlı sahnesine çıktı. Keloğlan’ı bir yanına, Beybörek’i öbür yanına aldı. Dev karıları, bezirganları, pirleri, perileri başına topladı. Masala girmeden önce dilini ağzında döndürüp kırarak stadyum kapısında ciğer satmasından esinlenip uydurduğu uzun bir tekerleme okudu” (BKÇM:56) diye devam eder ve okuyanlarda masal hissiyatı uyandırır.

“Ciğerciler Destanı’nı, Beybörek’in bezirganların ve dev kanlarıyla tutuştuğu amansız mücadelesi izledi. Ciğerci üç gece soluklanmadan anlattığı Beybörek’in maceralarından sonra konducuların yüreklerinde kendine taht kurup yer etti. Keloğlan’ı anlatmaya başladıktan sonra adı, Güllü Baba’nın, Kibriye Ana’nın, Çöp Bakkal’ın adının önüne geçti.” (BKÇM:57)

“Ciğerci’nin yeni bir masala başlamadan önce okuduğu Ciğerci Destanı’ndaki dağılma hikayesi yüzünden söylentilerin gerçek olduğuna inanlar çoğaldı.” (BKÇM:58)

“Dev karıların, pirlerin ve bezirgânların izniyle Ciğerci’nin muhtarlığa aday olduğu yayıldı.” (BKÇM:58)

“O vakte kadar Beybörek ve Keloğlan’ın yardımıyla Çiçektepelilerin yüreklerinde tutunmaya çalışan Ciğerci yeni masallar ve pehlivan hikâyeleriyle ortaya atıldı. (...) Masallardan pehlivan hikayelerine geçti. Hikayelerin en heyecanlı yerinde Çiçektepe’nin sorunlarından söz açtı. Kendisini muhtar seçmeleri için dil döküp tükürük saçtı.” (BKÇM:60)

“Ciğerci ailesi pirlere kan ter içinde pehlivanlara bir başına kaldı. Ciğerci masal anlatmayı bıraktı. Beybörek elinde kılıcı sedire çekilip oturdu. Keloğlan başını öne yıktı. Ciğercilerin kondusu sessizliğe gömüldü.” (BKÇM:62)

“... “ejder” diye ad takınan gençler, konduların damından martı gibi uçup Kürt Cemal’in önüne düştüler.” (BKÇM:64)

“Çiçektepe kondularında anlatılan çöp masallarından biri “Büyük Çöp Yangını” adını taşırdı. Beş çingenenin yanarak ölmesi, Çingenebaşı Çeri Mahmut’u ve konucu Deli Dursun’u anlatan bu masal çöp bayırlarında yaşayan konducuların dillerinde yer etmiş beyitler uzayıp akardı.” (BKÇM:105)

Adı da masalları çağrıştıran Buzdan Kılıçlar romanındaki masal unsurları yazar tarafından daha çok benzetme ögesi olarak kullanılmış, romana masalsı bir hava katmıştır. Buzdan Kılıçlar’da Pamuk Prenses, yedi cüceler, kurt adam gibi batı masallarına da göndermeler yapılmıştır.

“Caminin iç avlusundaki kocaman Eskimo evini ve yedi cücelerin kardan heykellerini, öyle bir umursamadılar ki, onların gördüklerine ve anlattıklarına inancım ta kökünden sarsılıp devrildi.” (BK:1)

“... Pamuk Prenses’e rakip yetişen kızı, (...) Kodin’in anasından farksız bir cadı diye tanıttığı bir karısı vardı.” (BK: 22)

“Dev çocuğu Çikko’nun akılla fikrin, hakvermezle hakkomazın hikâyelerinden kalkınıp nikâhına kadar bir sürü olayını açıkladı.” (BK:12)

“Kıskançlık yüzünden aile yaşantısı içinde her zaman hayali kurt adam yaratılıyor.”
(BK:26)

“Gogi, “Yalnız bir koyunu kurtlar parçalar” masalından yola çıkıp birlik ve beraberliğin önemini vurguladı.” (BK:37)

“Bu basamağın kırk haramilerin korkunç vadisini andıran bir mekânda bulunduğu, arenanın kuşlarca gözlendiği biliniyordu.” (BK:45)

“Eşlerden birinin beyaz cüce, diğerinin kırmızı dev olduğu çift yıldızlara hayranlık duyardım. Takribi beş yıldır bir devden kopan gaz kütesinin bir şelale şeklinde beyaz bir cücenin üzerine akışını hayal etmekteyim.” (BK:64)

“Tabii olarak beyaz cücenin parlaklığı on kat artacak.” (BK:64)

“Bende çiçek yeme canavarlığı gelişmiştir.” (BK:100)

“İnsanların hayvanlaştığı, hayvanların insanlaştığı canavarane dünyada tespitine göre...”
(BK:43)

“Canavarlar dahil, tüm ölmüş nesillerce daima gözetlendiğimize inanırım.” (BK:81)

“Jülide yaşlanmış ruhuna, aynen cadılar gibi görünümüne karşın, onur olarak yıkılmamıştı.” (BK:96)

“Güzel bir kadının bu kadar kısa bir tarihte cadılar gibi çöküşüne başka türlü mana veremeyecek bir insanım.” (BK:102)

“Konu masal gibi aktığı için Mesut’la Hazmi soru sormadan dinleyip kalktılar.” (BK:72)

“Yeraltı kahvesinin müdavimleri gibi hazineleri bekleyen aslanların önüne et yerine otatarak bin yıllık tılsımı çözeceklerini umuyorlardı.” (BK:53)

“Yoksullar, paranın ulaşılmaz bir vadinin yedi mağara sonrasında gömülü “hazine” olduğunu düşünmeselerdi, izni, şehrin içinde, hırlı hırsız ruhlarıyla bir ayini ikmal edercesine sürerler miydi?” (BK:53)

1.6. Destan

Sakaoğlu destanı “Destan sınırları geniş çerçevesi zor tahin edilebilen bir kavram olup Türkçemize girdiğinden beri çok çeşitli ve değişik manalarda kullanılmıştır. Bugün kullanılan ve yaygın karşılıkları; milletlerim en büyük kahramanlık hikayelerini dile getiren epik karakterli eserlerle, Türk Halk edebiyatında koşam tarzında kafiyeleyen ve hane sayısı ondan fazla olan şiirlerdir.” şeklinde tanımlamıştır. (Sakaoğlu, 2003:69)

Dursun Yıldırım destanların anlatım türüne göre: a. Nazım, b. Nesir, c. Nazım-nesir şeklinde; temalarına göre ise: a. Olağanüstü unsurların, b. Tarihi vak’aların, c. Günlük hadiselerin ağır bastığı destanlar olarak sınıflandırıldığını aktarmıştır. (Yıldırım, 2016:227)

Mehmet Yardımcı ise Türk destan motifleri ile ilgili “Destan motifleri ve kahramanları iç içedir. (...) Ayrıca toplumun inancı ve yaşantısı da motifleri şekillendirir.” demektedir ve destan motiflerini “Ağaç Motifi, At Motifi, Işık Motifi, Rüya Motifi, Kurt Motifi, Kırklar Motifi, Mağara Motifi, Hızır Motifi, Geyik Motifi, Aslan Motifi, Ok ve Yay Motifi, Sihir Motifi” olarak sıralamaktadır. (Yardımcı, 2015:202-210)

Yazarın eserlerinde destan örneğine bir bütün olarak rastlanmazken Sevgili Arsız Ölüm romanında “ışık motifi”, “rüya motifi”, “hızır motifi” gibi destan motifleri içerisinde değerlendirebileceğimiz birçok motife yer vermiş ve bunlar da çalışmamız içerisinde uygun başlıklar altında incelenmiştir. Berna Moran, Sevgili Arsız Ölümle ilgili “Sevgili Arsız Ölümün olay örgüsü türü, Battal Gazi, Selçukname, Dede Korkut türünden destansı halk hikâyeleri getiriyor akla. Nitekim Battal Gazi, Sevgili Arsız Ölümde adı geçen tek yapıttır.” (Moran, 2010: 79) der. Sevgili Arsız Ölüm’de Battal Gazi destanından iki yerde şu şekilde söz edilir.

Halit, “Asker ocağında şiir yazmayı öğrendiğini, Battal Gazi romanlarım su gibi içtiğini, bir oğlu daha olursa adını Kürşat koyacağını açıkladı.” (SAÖ: 130)

“... okuduğu Battal Gazi romanlarını dinleye dinleye duruldu.” (SAÖ:136)

Bunlar dışında Sevgili Arsız Ölüm romanında yazar tarafından iki yerde demirden dağlardan söz ederek “Ergenekon Destanı”na, bir yerde de “uluyan kurtlar” ifadesiyle “Bozkurt Destanı”na gönderme yapılmıştır.

Halit, “Okuduğuna Allah gibi inandı. Uçan dairelerin ardından eriyen demir dağlardan, uluyan kurtlardan söz açmaya başladı.” (SAÖ:193)

Halit, “Uçan daireler, maymundan türeme insanlar, demirden dağlar, kızgın ovalar derken köylüyü birbirine düşürdü.” (SAÖ:193)

Türklerin demir işçiliğinde çok mahir olduğu bilinir ve Ergenekon Destan’ında demirden dağı eriterek Ergenekon’dan çıktıkları anlatılır. Bahattin Ögel’in “Türklerin kutsal zanaatı” (2010:66) dediği demirciliğe yazar tarafından Berci Kristin Çöp Masalları’nda yer verilmiştir Yazar fabrikalardaki demir işçilerini olağanüstü özelliklerle niteleyerek adeta bir destan kahramanı gibi sunmuştur.

Demir işçilerinden, “Pastan koca ağızlı demirciler dev işçi” ve “Dev demir işçiler solgun yüzlü ve kızgın gözlüydüler. Demir akşamlı yürekleri vardı.” diye bahsedilir. (BKÇM:85)

Gözleri kaynak alevi

Kirpikleri onluk demir

Gülbey Usta, Gülbey Usta (BKÇM:78).

Berci Kristin Çöp Masalları romanında Ciğerci’nin anlatıldığı bölümde masallar, destanlar ve halk hikayelerinden söz edilmiştir. Berci Kristin Çöp Masalları romanında sözü edilen destan yazar tarafından üretilmiş “Ciğerciler Destanı”dır. Bu destanda gecekondlu mahallesi Çiçektepe’nin hikâye anlatıcısı, “masal atası” olarak karşımıza çıkan Ciğerci ve ailesinin hikayesi anlatılmıştır.

Ciğerci, “Tekerlemesinin ardından 'Ciğerciler Destanı'na geçti. Yedi kuşaktan bu yana ciğer kavurup satan kocaman bir ailenin başından geçenleri hikâye etti. Destan boyunca Ciğerci ailesi kavga yüzünden yedi kez ayrılıp birleşti. Sonunda bir daha birleşmemek üzere dağıldı. Ciğerciler Destanı, bulutlara karışan beyaz köpük gibi tuz dağlarının eteklerinde yıllar öncesinden başlayıp, Çiçektepeliler’in iç geçirip diz dövmeleleri arasında, Ciğercilerin ülkenin dört bir yanına gidip kaybolmalarıyla bitti. Ciğerciler Destanı’nı Beybörek’in bezirganlar ve dev karlılarıyla tuttuğu amansız mücadelesi izledi. Ciğerci üç gece soluklanmadan anlattığı Beybörek’in maceralarından sonra konducuların yüreklerinde kendine taht kurup yer etti.” (BKÇM:57)

“...Ciğerci'nin yeni bir masala başlamadan önce okuduğu Ciğerci Destanı'ndaki dağılma hikayesi yüzünden söylentilerin gerçek olduğuna inananlar çoğaldı.” (BKÇM:58)

“Ciğerciler Destanı'nı, Beybörek'in bezirganların ve dev kanlarıyla tuttuğu amansız mücadelesi izledi.” (BKÇM:57)

Berci Kristin Çöp Masalları romanında Zülrika karakterinin güzelliği yazar tarafından “destan olmak” fiili ile vurgulanmıştır.

“Ama Çeri Mahmut'un gözdesi en küçük karısı Zülrika'ydı. Bir Poşha Çingenesi olan Zülrika'yı Çeri Mahmut'un kaçırdığı söyleniyordu. Çeri Mahmut'un karton mekânnetinde giren konducuların gözlerini kamaştıran Zülrika Çiçektepe'de destan oldu.” (BKÇM:106)

Destan, Buzdan Kılıçlar romanında Halilhan'ın anlatıldığı bölümde bir yerde benzetme ögesi olarak kullanılmıştır.

“... otomobili ve kadınlara dayanamayan yufka karakteri üstüne, destansı bir mavra kurulmuştu.” (BK:6)

1.7. Efsane

“Efsane; anlatı türleri içinde, masal, destan ve halk hikayesine göre daha kısa, içinde abartma ve olağanüstülük bulunan nesir anlatılardır. Konuları doğadaki oluşumlar ve insan (özelikle dini ve tarihi şahsiyetler) olan somut kanıtlar ortaya koydukları için anlatılanların gerçek olduğuna inanılan bu anlatılarda olağanüstülüklerle yapılan açıklamalar önemli bir yer tutar.” (Oğuz vd., 2011:141)

Boratav, masal, destan ve efsanenin ortak niteliklerinin olağanüstü olaylara ya da insanüstü güçlere yer vermek olduğunu ifade eder (Boratav,2014:111). Sevgili Arsız Ölüm, Berci Kristin Çöp Masalları ve Buzdan Kılıçlar romanlarının inanışlarla olağanüstülüklerle örülü bir dünyası vardır. Bu yüzden türleri birbirinden ayırmak zorlaşır. Biz bu bölümde efsanelerin en belirgin özelliklerinden olan taş kesme motifinin yer aldığı bölümü ve efsanenin kelimesel olarak geçtiği bölümlere yer vereceğiz.

Sevgili Arsız Ölüm romanında iki yerde efsanelerin en belirgin özelliklerinden olan “taş kesme motifi”ne yer verilmiştir.

“O kayalıklarda kucağında bebekle deve üstünde taş kesmiş bir kadının bulunduğunu söyledi. Kasının olduğu yerde taş kesmesine neden olan hikâyeyi çocuklarına anlattı.” (SAÖ:153)

“Kızından, kardeşlerinden, kaynar sulardan, deve üstünde taş kesmiş kadından söz etmez oldu.” (SAÖ:155)

Yazar tarafından Berci Kristin Çöp Masalları’nda fabrikasını mezarlığın altında devam ettiren Bay İzak’ın anlatıldığı bölümde ve Çingenelerin anlatıldığı bölümde efsane kelimesine yer verilmiştir. Çiçektepeliler’in inanışlarının efsaneler doğurduğu vurgulanmıştır.

“Bay İzak korkulu bir efsaneye dönüşen adını temize çıkarmak için çöp bayırlarının ileri gelen konducularına haber yolladı.” (BKÇM:73)

“Ama Çeri Mahmut’un gözdesi en küçük karısı Zülika’ydı. Bir Poşha Çingenesi olan Zülika’yı Çeri Mahmut’un kaçırdığı söyleniyordu. Çeri Mahmut’un karton mekânatinde giren konducuların gözlerini kamaştıran Zülika Çiçektepe’de destan oldu. Ay gibi açılıp ılık saçan dişleri, kemer gibi kaşları ve düğümü topuğunu döven iri dalgalı saçlarıyla bir “Poşha efsanesi” doğurdu. Poşha Çingenelerinin yürek dağlayan güzellikte olduğuna dair bir inanç yayıldı.” (BKÇM:106)

Kara Hasan’ın Çiçektepeliler’e hikayeler anlattığı bölümde de efsane kelimesine yer verilmiş yeni yaşam alanında Çiçektepeliler tarafından, yeni adetler, türküler, anlatılar ortaya konduğu ifade edilmiştir.

“Konducular, Kara Hasan’ın grev yerinde asılı duran bezlerde yazanları açıklamasından sonra da Çöp Yolu’ndaki fabrikalarda dolaşan türlü hikâyelerin, fabrika sahipleriyle ilgili efsanelerin, işçi âdetlerinin, türkülerin duyulmadık lafların salgımına uğradı.” (BKÇM:44)

“Türk tarihinde dini ve tarihi şahsiyetlerin (evliyalar, erenler, önemli devlet büyükleri) hayatları ve kerametlerinden bahseden efsanelere “menkıbe” adı verilir. Menkıbeler bazen ayrı bir tür olarak görülmekteyse de bu anlatımlar şekil ve yapı içerik ve işlev ve de anlatım özellikleriyle efsanelerin bir alt türüdür.” (Oğuz vd., 2011:141) Buzdan Kılıçlar romanında efsane örneğine rastlanmazken iki yerde menkıbe kelimesine yer verilmiştir.

“Neron’un Yunan dilberi Elenika’yı yakışı konuşuluyordu. Kahveci Zambak Ali, Üsture Efendi sülalesinden geldiği için kafası böyle konularla doluydu. Mekanındaki tek televizyonu aynalar sistemiyle sekize dönüştürmüş, bağırarak menkıbe hususunda pılı pırtık adamlara önderlik ediyordu.” (BK:71)

“İnsanların, menkıbelerine itibar göstermeyişiine çıdıran kahveci Zambak Ali, bu söylentilerin kaynak adamı N. Çevik’le ilgili, “Karıncı duasıyla polis radyosu arası karışık bir kumarbaz,” iddiasını kurarak isyan açtı.” (BK:83)

1.8. Memorat

“Memorat, “Tabiatüstü ferdi bir tecrübenin yaşayan veya ondan dinlemiş birisi tarafından anlatılan şahsa bağlı hikâye” olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımlamada yer alan “tabiatüstü” ile kastedilen “öteki dünya” ve farklı bir boyutta olmasının yanı sıra insanlarla beraber aynı mekânları paylaşan cin, peri, şeytan, alkız, karabasan veya çeşitli ruhlardan oluşan ve sosyal bir hayat yaşadığına inanılan varlıklardır. Bu varlıklarla “görme, konuşma, dokunma, hissetme, rüya veya bunlardan başka bir yolla” kurulan iletişimdir. Memoratlar da, bu şekilde kurulmuş bir iletişimle yaşananların yaşayan veya ondan dinleyen birisi tarafından anlatılmasıdır.” (Çobanoğlu, 2015:25)

Çobanoğlu’nun tanımlamasına uyan eserler içerisinde karşımıza çıkan, yaşayanları korkutan, memorat başlığı altında değerlendirebileceğimiz unsurlar şu şekildedir:

“Olandan bitenden habersiz olduğundan, bir tek Dirmit annesinin yanına sokuldu. Ama Atiye tutup ona da, “Ninnisare ninnisare!” diye ağlayan, bir uzayıp bir kısalan kara bir eşeğin hikâyesini anlattı. O hikâyeyi dinledikten sonra Dirmit de elden ayaktan çıktı. Gözünün önünde “Ninnisare!” diye ağlayan, uzayıp kısalan kara bir eşeğin soruttuğunu söyleyip tir tir titremeye başladı. Gündüz gözüne helaya gidemez, bahçede gezinemez oldu. Bir başını yastıkların altına soktu, bir elinde koca bir değnekle evin içinde “Çüşo!” diye diye gezindi. Kırk gün kara eşek Dirmit’e rahat yüzü göstermedi. Kulaklarını küpe gibi sarkıtıp başını öne yıktı. Gözlerinden yumruk gibi yaşlar döke döke ağladı. Kuyruğunu kısıp, “Ninnisare, ninnisare!” diye inledi. Dirmit sonunda onun ağlamasına inlemesine dayanamadı. Kırk gün sonra, “Ninnisare, ninnisare!” diye eşekle beraber inlemeye, gözyaşı dökmeye başladı. Eşek o zaman Dirmit’e acıdı. Ön ayaklarını duvara

dayayıp anıra anıra gözden kayboldu. Eşeğin arkasından Dirmit duvara baka baka hasta düştü.” (SAÖ:30)

“Nuğber Dudu, sırtını mezarlığın duvarına vermiş, bastonuyla toprağı deşiyor, arada bir bastonu hızla uzaklaşan kamyonun arkasından kızgın kızgın sallıyordu. Tulumba gıcirtısının yeri göğü tutan sesini, kamyonun vınıltısı, rüzgârın tiz şeytan ıslığı bastıramadı. Dirmit, tulumbanın gıcirtısını duymamak için elleriyle kulaklarını kapadı, başını yatak denklerinin arasına gömdü. Ağılı geçip beleni aştıklarında, kamyon yavaşladı. Nazlı bir kuzu gibi salına salına Buğlek Deresi boyunca korkusuz yol almaya başladı. Dirmit başını yatak denklerinin arasından çıkardı. Ellerini kulaklarından çekti. Çeker çekmez de, “Ninnisare, ninnisare!” diye ağlaşan eşek sesleri kulağına geldi. Kamyonun arkası sıra yayılıp gelen, bir uzayıp bir kısalan koca bir eşek sürüsü gördü. Gerisin geri kulaklarını tıkayıp gözlerini yumdu. Başını yatak denklerinin arasına soktu.” (SAÖ:64)

“Mahmut sokak lambasının solgun ışığının yorgan kıvrımlarının arasında kaybolup gitmesini seyretti. Düzenli aralıklarla soluyan babasının, annesinin, kardeşlerinin seslerini dinledi. Sabahın olmasını bekledi. Bir an önce içeriye gün ışığının vurmasını istedi. Gün ışığı yerine, kucağında bir köpekle çekik gözlü bir kadının görüntüsü içeri vurdu. Çekik gözlü kadın Mahmut’un üstüne üstüne eğildi. Köpeğinin tırmalayıp, ısırıldığı kollarını, bacaklarını Mahmut’a gösterdi. Mahmut yatağının içinde doğrulup geri geri çekilmeye başladı. Geri geri çekilirken köpek birden çekik gözlü kadının kucağından fırladı. Dişlerini göstere göstere Mahmut’un üstüne atlayıp boğuk boğuk hırladı. Mahmut yataktan kalkıp sandalyenin üstüne tırmandı, bağırmaya başladı. Dirmit kardeşinin çığlığına herkesten önce uyandı. Kardeşini sandalyenin tepesinden indirip yatağına yatırdı.” (SAÖ:101)

“Gözünü yumduğunda her yanım saran karanlığın, bu küçük kara noktalardan oluştuğunu keşfetti. Kendisiyle kara nokta oynamaya başladı. Gözlerini yumdu. Her yanım saran karanlıktan bir küçük nokta aldı. “Nokta, nokta nedin? Neredesin?” dedi. Nokta Dirmit’e ses verdi. “Nuğber Dudu’yum, tandırın başındayım,” dedi. Dirmit, Nuğber Dudu’nun yanına gidip oturdu. Nuğber Dudu bir elma soydu.

İçini kendi yedi. “Özü hurdadır,” dedi, kabuğunu Dirmit’e verdi. Dirmit elmanın kabuğunu yedi. “Nokta nokta, git!” dedi. O nokta gitti, başka nokta geldi. Dirmit yine,

“Nesin? Neredesin?” dedi. Nokta, “Tulumbayım, Akçalı’da derin bir kuyuya bağlıyım,” dedi. Dirmit’in sesi soluğu kesildi. Gözleri doldu taşı. Tulumba, “Unuttun mu yoksa beni, Dirmit kız!” dedi. Dirmit, “Unutmadım, hiç unutmadım,” deyip tulumbanın boynuna sarıldı. Ona, kuşkuşotunu, okulu, evdekilerin neler yaptığını anlattı. Şiirlerini okudu. Genç kız olduğunu duyurdu. Atiye’nin çok üstüne varmasından yakındı. Uzun uzun içini döktü. Tulumbayı geri yolladı. Tulumba gitti. Kişner Oğlan geldi. Donunu indirip Dirmit’in karşısına geçti. Dirmit korkup Kişner Oğlan’ı geri gönderdi. Karanlıktan başka bir nokta aldı. Derken kara nokta oynamadan duramaz oldu. Yemekte, yatakta, sokakta, damda bir kara noktayı yolladı, bir kara noktayı eline aldı. Kimiyle uzun uzun konuştu, kimiyle kavgaya tutuştu. Kimine sordu, kimine ağladı. Aklım kara noktaların ardına düşer giderse ben ne yaparım demedi.” (SAÖ:195)

Anadolu’da öte dünyayla haberleşme ilgili hikâyeler anlatılır. Bunlardan biride ruh çağırma ile ilgili olandır. Eserde “Ruh çağırma”yla ilgili bir bölüm yazar tarafından şu şekilde aktarılmıştır:

“Faka oturmaktansa bu gece ruh çağıralım. (...) Mesut’un evi ruhlara ulaşmak için ideal bir mekândı. (...) Çağırdıkları ruh, yerli markaların yanına yanaşmayıp bir hayli yüksekte uçuştular. Hazmi’ye beyaz pejo, Mesut’a Casio Ekolayzır. Mesut şaşırıp bocalarken Hazmi ruhun yazdıklarını bir defa daha heceleyip sevinçten kızardı. İnanmak gibi bir durumu yokken yüzüne vuran ateşten utanıp “Biz böyle palavraları yutacak adam değiliz lan!” diyerek ruha çalım yaptı. Gereksiz yere azarladı. Zorlamaya giderek ‘ispat et’ havalara büründü. “Seni fincanın içine hapsederim, ona göre doğru konuş!” şeklinde tehdit savurdu. “Ben de senin etrafına duvar örerim!” cevabını alınca korktu. Kalbi küt küt çarptı ve karın boşluğunda yuvarlanmışçasına timburleng attı. Cesareti tamamıyla dağıldığında tek başına evine kadar yürümeyi göze alamadı. Zorunlu bir dönüşüm yaparak o gece Mesutlar’da kaldı. Kardeşi elinden tuttuğu halde helaya alevler içinde gidip korkunç derecede ter döktü.” (BK: 44-45)

1.9. Fıkra

“Fıkralar bizi zihnen dinlendiren, günlük sıkıntıların yarattığı boğucu atmosferden uzaklaştıran kısa anlatımlı güldüren eğlendiren küçük komedilerdir. Konuşmalarda tartışmalı ve gerilimli durumlarda havayı değiştirmeye yararlar.” (Yıldırım, 2016:321)

Sözlü edebiyatımız ürünlerinden olan fıkralar arasında en meşhur olanlar Nasreddin Hoca fıkraları, Temel fıkraları ve Bektaşî fıkralarıdır. Yalçinkaya “Bektaşî fıkraları”yla ilgili olarak şunları söylemektedir: “Fıkralar, insanları güldürüp eğlendirirken aynı zamanda düşünmeye sevk etmektedir. Hoşgörü timsali olan Hacı Bektaş Veli’nin inanç ve düşünce yapısından izler barındıran Bektaşî fıkralarının o dönemin olumsuz yaşantılarını eleştirel bir bakış açısıyla yansıtırken insanlara bazı değerleri öğretme amacıyla olduğu görülmektedir. Bektaşî fıkralarında anlatılan olayın gerçekten Bektaşî’nin başından geçip geçmediğini tespit etmek mümkün değildir. (...) Bektaşî fıkraları mizah yoluyla önemli değerlere dikkat çeker ve insanların mutlaka ders çıkarmalarını sağlar. Bektaşî fıkralarının özünde eğitcilik vardır.” (Yalçinkaya, 2015:101)

Yazar eserlerde fıkraya çok az yermesine rağmen fıkraların güldürürken düşündürdiren özelliklerine ve fıkra kültürümüzde önemli bir yere sahip “Bektaşî fıkraları”ndan bahsetmeyi ihmal etmemiştir

Nuğber’in nişanlısı “Fıkralar, hikâyeler anlattı. Bir güldürdü, bir düşündürdü. Fıkralardan oyunlara geçti.” (SAÖ:172)

Halit, “Bektaşî fıkraları, şiirler, ata yadigârı sözler ezberledi. Anlatacağını şiirlerle, fıkralarla katıp karıştırdı.” (SAÖ:194)

1.10. Mânî

“Anonim Halk Edebiyatı mahsullerinin en yaygın olanlarında biri de “mânî” dir. Düşünlerde, kadın topluluklarında, iş yerlerinde, tarlalarda vb. söylenen mânî umumiyetle hece vezninin 7 veya 8’lisi ile meydana getirilen 4 mısralık manzumelerdir.” (Elçin, 2005: 281). “Büyük ekseriyeti yedi heceli olmakla birlikte az sayıda da olsa 4, 5, 8, 10, 11 ve 14 heceli manilere de rastlamak mümkündür” (Oğuz vd., 2011: 267).

“Çiçektepelilerin dilek bezleri grev yerinin sağ köşesine asıldı. Grevin son gününe kadar ilaç fabrikasının kapısında durdu. Grev yerinin süsü oldu.” Satırlarının ardından türünü mânî olarak belirlediğimiz şu satırlar girilmiştir.

“Grev çadırının direği
Ak güvercin teleği
İçme suyuna kavuşmak

Çiçektepe'nin dileği" (BKÇM:42)

Güllü Baba, "Yaktığı duaları önünde diz çöken çocukların ağrıyan başlarına, gözlerine, kulaklarına okuyup üfledi. Bastonunu üç kez sırtlarına değdirdi." Satırlarının ardından yazar, türünü mâni olarak tespit ettiğimiz şu satırları girer:

"Kulağın suyunu kurut
Gözü orta yere oturt
Hemi gül dalı baston
Bu bildirecin yavruyu uyut" (BKÇM:31)

Fabrika işçilerinin ve Kel Ali'nin anlatıldığı bölümde de şu mâni karşımıza çıkar:

"Fabrikanın kapsında
Dört işçi duruyordu
Çöp bayırlarını başına
Çelpeşik yağıyordu" (BKÇM: 74)
Zekiye'nin halı dokurken söylediği mâni:

"Halı dokurum halı,
boynum ilmeğin dalı,
bitmiyor gâvur malı," diye Topal Aygaz'a atıp tutmaya başladı." (SAÖ:96)

Yazar, Berci Kristin Çöp Masalları romanında bazı yerlerde "mâni okumak", "mâni düzmek" ifadelerine yer vermiştir.

"Konducuların dilekleri, iş, yol otobüs, okul diye eğri büğrü harflerle yazılmış maniler olarak uzayıp gidiyordu. Kara Hasan grev yerine gelip gidenlere postlarıyla oyun çıkarırken bir yandan da nameli nameli bu manileri okuyordu." (BKÇM:42)

"Titreyerek uykuya dalan Çiçektepeliler Ramazan davulunun tok gümbürtüsüyle uyandı. (...) Karanlığa gömülü kondulara doğru dönüp mani okudu." (BKÇM:110)

"Fidan'ın donu günlerce tuğla işçilerinin elinde gezdi. İşçiler çiçekli dona maniler düzdü." (BKÇM:50)

"Maniler Kara Hasan'ın yanık sesinden parça bölük kulaklarda kaldı." (BKÇM:46)

1.11. Türkü

“Türkü, halkın ruh halini, derdini, neşesini, zevkini, dünya görüşünü, inancını, karşılaştığı olayları yansıtan; hece ölçüsüyle ve bir veya dört dizeli ana bölümlere çoğu defa bağlantıların getirilmesiyle söylenen; manzum ve ezgili ürünlere verilen isimdir” (Kaya, 2010: 733).

Yazar Sevgili Arsız Ölüm ve Berci Kristin Çöp Masalları romanlarında türkü örneklerine yoğun olarak yer vermiştir. Bu türküler genellikle romanın kurgusu içerisinde yazarın ürettiği türkülerdir. Bunun dışında Berci Kristin Çöp Masalları’nda Yozgat yöresine ait “Ağ gelin de indi mi ola yayladan” ve Diyarbakır yöresine ait “Lorke” türkülerinin sözlerinin esere değiştirilerek verildiği tespit edilmiştir. Ayrıca Sevgili Arsız Ölüm romanında Neşet Ertaş’a ait “Niye Çattın Kaşlarını” türküsüne ve Berci Kristin Çöp Masalları romanında da Urfa yöresine ait “İndim Havuz Başına” (gelemem ben gidemem ben) ve Konya töresine ait “Atımı Nallatım” türkülerine de yer verilmiştir. Bunların dışında yazar eserlerin birçok yerinde türkü kelimesini kullanmış karakterlerin türkü söylediğini ifade etmiştir.

“Kararan havaya, tozuyan kara baka baka, “Niye çattın kaşlarını?” diye türkü söyledi. O türkü söylerken meşe kömürü kireç tenekesinde soldu, kül oldu.” (SAÖ:82)

Çöp Bakkal, “Karısına, “gelemem ben gidemem ben” türküsünü söyleyerek kondunun bir ucundan bir ucuna yüz defa gidip gelmesini emretti.” (BKÇM:52)

“Çöp bakkalın karısı, çaresiz türküye girer, “gelemem ben gidemem ben” diye türküyle kondunun bir ucundan bir ucuna gider gelir.” (BKÇM:52)

Şiirli Hoca’nın kurduğu halay ekibindeki kızlar halay çekerken “Lorke lorke ayran içmiş karnı şişmiş diye bağırırlar” (BKÇM:90) Lorke türküsünün farklı bir söylenişle karşımıza çıktığını görüyoruz.

“...boruların içine bir yandan kum doldurup bir yandan türkü söylerken ses etmeden onu dinledi. Mahmut, Mösyö Pol’ün türkü söylerken gelip gelip sırtını okşamasını fırsat bildi. Boru döverken de avazı çıktığı kadar bağırmaya başladı.

Taka tika tak tak tak

Ağ gelin de indi mi ola yayladan.

Taka tika tak tak tak.

İnmedi ulan inmedi. (SAÖ:81)

O türkü söyledi, Mösyö Pol dinledi. Mahmut türkü söyleye söyleye boru kuturlarım öğrendi” (SAÖ:81)

“Kara Hasan elinde mendil halayın başından koptu. Orta yere atıldı. Kollarını iki yana açıp diz kırdı. “Kır atımı nallatırım” diye bir türküy e başladı.” (BKÇM:40)

“Yazarın ürettiği türküler”:

Zekiye, Dirmit ve Atiye’nin karşılıklı türkü söylemeleri ile Çiçektepe’de “Rüzgâra karşı yürüme oyunu”nda iki grubun karşılıklı türkü söyleyerek, oynamaları Karadeniz Bölgesi’nde çay toplarken, düğün ya da yayla şenliklerinde iki ya da daha çok kişi tarafından karşılıklı söylenen “Atma türküler”i aklımıza getirmiştir.

“O kızına yalvarıp dururken, Zekiye halının gergin çözgülerine parmaklarını doladı:

Dizgame dağlarında, erimez bir buz idim,

Serpme benli, ince belli kız idim,

Toka gözlü, epil epil yüz idim. diye yakıştırıp bir ağıta başladı. Atiye kızına yalvarmayı bırakıp kulağını Zekiye’ye verdi. Derinden bir “Ah!” çekip iç geçirdi. Az önce ben kızıma ne akıl veriyordum, demedi, incecik, titrek bir sesle gelinine karşılık verdi.

Gözyaşların inci olsun, gerdanına düzölsün,

Kara bahtın kuş olsun da, göğ e süzölsün.

Ah çekme, serin dur gelinim.

Kirkiti ilmiğ e usul vur gelinim.

Ciğ erim kopar da ağzıma gelir.

Dirmit, annesi ve yengesi karşılıklı yakıştırıp söyleşirken dayağ ın acısını unuttu. Yakıştırıp bir türkü de o tutturdu:

Cinli kızdım, kül karınlı kuş oldum;

Çekildim Akçal ı göğ üne, kanadım açtım;

Geldim ince ota düştüm, iğneli yıldıza kaçtım.

Yıldız, ağıtlar peşimde.

Yıldız, korku var düşümde.

Beni sakla canım yıldız.

Gelin kaynana ağıt yakıp söyleşirken...” (SAÖ:196-197)

Çiçektepe’de “Rüzgâra Karşı yürüme oyunu” ve bu oyunda söylenen türkü:

“Erkekler Rüzgâra karşı yürüme oyunu” diye başka bir oyun buldular.”

“Gözüm akar oldu dizlerim tutmaz

İki kuluncumdan sancı hiç çıkmaz

Buydu parmaklarım kollarım kalmaz

Ya sen git tepeden ya da ben rüzgâr

“Türküyü Çiçektepelî simitçilerle, tablacılar, yaktılar. Tepede kurulu fabrikalarda çalışan işçiler bu türküyeye karşılık bir türküy yakıp yakıştırdılar. Oyunu da Çiçektepelilerle karşılıklı oynadılar.” (BKÇM:24)

Kadınların sırtlıklarla su taşırken söyledikleri türküy:

“Suyum sucacığım,

damla damla uçacağım,

yelce yarım gele desin” (BKÇM:24)

“Güllü Baba’nın kendi körlüğü üzerine söylediğı bir türküy vardı. Çiçektepe’de herkes bilirdi.”

“İçin aynası gözdür diyenler

İçim türlü renktir gözlerim kara

Düştüm yücelerden engine

Kırıldı aynam ne fayda (BKÇM:30)

“Çöp Yolu’nda greve çıkan fabrikaların kapısına grev bezi asıldıktan, önüne çadır açıldıktan sonra teneke çalıp türkü söylenirdi. İşçiler buna “Grev Başlatma Türküsü” derlerdi.

“Ting tınga tınga ting

İlacın işçisi greve çıktı

Hele hele tınga ting

Fabrika önüne ak çadır açtı

Hele hele tınga ting

Fabrika önünde ak çadır

Hele hele tınga ting

Rüzgâr çadırı aldı da kaçtı

Hele hele tınga ting

İlacın işçisi greve çıktı

Grev çadırını ampule sattı

Hele hele tınga ting” (BKÇM:37-38)

Karısı para karşılığı başka adamlarla birlikte olmaya başladıktan sonra kendisini terk eden Kel Ali buzdolabı fabrikasında işçi olarak çalışmaya başlar. Ali, fabrika işçilerinin eğlencesi haline dönüşür. Kel Ali kendisine yapılan ağır şakalara kimi zaman “Hey! Hey!” diye tepki verir, kimisinde ağlar. Yazar, Kel Ali’yi “Kel Ali montajın türküsü değilken çöp bayırlarında kurulan ilk konduların türküsüydü.” (BKÇM:68) diye tanımlar ve Kel Ali’yle ilgili bölüme türkü olarak tespit ettiğimiz şu satırları girer:

“Ağlama ulan Kel Ali

Haydi de seni bahta asalım

Yanığına kuru hava basalım” (BKÇM:68)

Ağlama ulan Kel Ali

Huylananı heyleneni

Ellemeyip n'edeceğiz

Gülmesek hep öleceğiz

Haydi seni banda asalım

Yanığına soğuk demir basalım (BKÇM:70)

Bay İzak'ın havuzlu evinde genç ve güzel karısıyla yaşamaya başladıktan sonra fabrikasının yönetimi müdürlerine bırakıp Çöp bayırlarından gittiğinin anlatıldığı bölümün altına şu satırları girer:

“Ölüleri uyandıran kondular yıkan gitti

Havuzlu evlere yaban ellere

Çöp martılarından ürküttü de gitti

Ah buz dolabı gazından gözleri yandı da gitti

Gözleri yaşlı da gitti

Ah buzdolabı kamyonla da ley gülüm

İşçiler yayan gitti” (BKÇM:86)

“Çiçektepe kondularına çöp tepelerinin karton süsleri ve "Ay döner hışır hışır, kondular ıştır" diye başlayan Çingene türküleri yayıldı.

Kâğıt yorgan altında

Romanlar üşür” (BKÇM:100)

“Borç aldığı on bin lirayı Lado'ya ütülen, sabahın karanlığında elinde upuzun sicimle kondusuna gelen ve kondusunun tavanına kendini asmaya yeltenen konducuyu ipten indiren karısının, gözünde yaşlarla yaktığı türkü;

Ütölmüş kumarda geldi ki oyoy

Bana bakmayan gözünden bildim

Siftimiş parayı ki Lado uykuda

O yana uçmayan oyoy kuşlardan bildim” (BKÇM:120)

Türkünün geçtiği diğer yerler:

Kara Hasan grev çadırının önünde Çiçektepelilerin manilerini nameli nameli okurken “Ellerini burnuna kapayıp ağzıyla yanık yanık zurna sesleri çıkardı. Konduların sorunlarını uzun havaya çevirip çeke çeke söylemeye başladı. Konduların kuruluşu sırasında çektikleri acıları, beşiklerin, çatıların uçmasını, bebeklerin üstlerine yağın karı dillendirip türkü yaptı.” (BKÇM:42)

“Sonradan kocasının adını dilinden düşürmez oldu. Ayıp mayıp tanımadı. “Huvatım, Huvatım,” diye türküler yaktı. Uluorta çağırdı.” (SAÖ:5)

“Öyle ki, türkü çağırarak oyuna daldığı bir gece...” (SAÖ:7)

“Evin kapısına bir kara it bağladı; bir, yanına yakın gelen olduysa sövdü saydı, taşladı; bir, türkü çağırarak kazma salladı.” (SAÖ:10)

“Kimi gün sövdü saydı, kimi gün türkü çağırdı derken tüm köyü karşısına aldı” (SAÖ:17)

“Gözlerini tavana verip o kimsenin anlamadığı diliyle upuzun hüzünlü türküler söylemeye başladı. (...) Ama Atiye, türküleriyle Huvat'ın içine korkuyu iyice işlettiği yetmiyormuş gibi...” (SAÖ:30)

“Evin içine girdi, Zekiye türküsü çağırdı.” (SAÖ:40)

“Ağlamalar, ağıt yakmalar, toplanıp türkü çağırma başladı.” (SAÖ:58)

“Göçmen kuşların bırakıp gittiği yuvaların başında türkü çağırdı, ağıt yaktı.” (SAÖ:60)

“Zekiye o günden sonra hem konuşmaya, hem de kaynatam yeşil kitaplarını açtı, gözüme ters ters baktı, demeyip uluorta türkü söylemeye başladı. İlkın Halit'in arkasından, kocasına bir türkü yaktı.” (SAÖ:96)

“... yeniden şirket türküsü çağırma başladı. Mahmut Seyit'in türküyeye başlamasıyla babasından dinlediği nasihatleri unuttu.” (SAÖ:139)

“Seyit’in gelir gelmez şirket türküsü çağırmaya başladığını, başına bir şey getirmesinin yakın olduğunu ekledi.” (SAÖ:207)

“Ağzını nişanlısına verip bülbül gibi şakımaya, türkü çağırmaya başladı. O türkü çağırıp etrafında dolandıkça, nişanlısı hüner koymadı döktü.” (SAÖ:173)

“Ona yumurta oyununu yumurta türküsünü öğretti.” (SAÖ:173)

“Fabrikalar, fabrika atıkları, çöp, rüzgârın ardından türkülere yerleşti. Türkülerden turnalar uçtu. Ceylanlar sekip gitti. Çiçektepe’de sevda çeken gençler, “çöp dağlar gibi eşelenir yüreğim!” diye inledi.” (BKÇM:36)

“Çöp Yolu’nda halay çekerken, türkünün gülünü yeline kaptırdı.” (BKÇM:38)

“Fidan, su için, donunu yollara, kendinden önde giden memelerini türkülere verdi.” (BKÇM:50)

“Onun (Tirintaz Fidan) için yakılan türküler rüzgâr ve çöp türkülerine karıştı.” (BKÇM:50)

“Çöp bakkalın öfkesinden kanı tepesine çıktı. Fidan için yakılan türkülerden birini diline doladı.” (BKÇM:51)

“Rüzgâr, çöp bakkalın karısının kondunun içinde sekip durmasına güldü. Güle güle konduların başında esti. Türkünün kıvraklığına dayanamadı. Çiçektepe’nin beyaza boyanmış sokaklarında sabaha kadar oynadı. Sabah, Çöp Bakkal’ın keyif isteyen karısına türkü söylediğini kondulara yaydı.” (BKÇM:52)

“Çiçektepe Sanayi, konduların adetlerini ve türkülerini yeniledi.” (BKÇM:92)

Berci Kristin Çöp Masalları’nda ve Sevgili Arsız Ölüm’de şarkı ile ilgili iki tespit yapılmıştır:

“Bu öğretmen, Alacüvek’in çocuklarına, altın kuş masalını, “Çobanım, Çobanım” şarkısını, bir de “Arayı kim kesti” oyununu öğrettikten sonra gitti.” (SAÖ:13)

Yeni müdürün uygulamasına göre buzdolabı fabrikasındaki işçiler çalışma hızlarına ve ürettikleri mala göre “Muntazam işçiler” ve “Muntazam olmayanlar” olarak ikiye ayrılır. Yeni müdür işçilere sabah akşam “Daha Hızlı” şarkısını söyler.

İşçiler daha hızlı

Uçaktan daha hızlı

Çalışın daha hızlı

Elim ayağımdan önce uzanırsa prese?

Parmaklarımız kopar

Üstüpye kan dolar

İşçiler daha hızlı

Çalışın daha hızlı” (BKÇM: 76)

1.12. Tekerleme

Doğan Kaya tekerlemeyi “Tekerleme; vezin, kafiye, seci veya aliterasyonlardan istifade ederek hislerin, fikirlerin, hal ve hayallerin abartma, tuhafılık, zıtlık, benzetme, güldürü, kısa tanım yahut çağrışımlar yoluyla ortaya konulduğu, bir kısmı ezgili olan basmakalıp sözlere verilen isim” (Kaya, 2010: 702) olarak tanımlar.

Berci Kristin Çöp Masalları’nın bazı bölümlerinde yazarın ürettiği tekerlemelerle karşılaşmaktayız. Bu tekerlemelerden bazıları bilindik oyun tekerlemelerini bazıları ise masal tekerlemelerini anımsatır. Sevgili Arsız Ölüm romanında ise Dirmit’in tulumbayla diyalogu tekerleme formunda sunulmuş ve başka bir yerde de bir oyun tekerlemesi olan “Aç kapıyı bezirganbaşı” tekerlemesine yer verilmiştir.

Aşağıdaki satırlarda kuşların ötüşüyle konducuların yerini belli etme çabaları yazar tarafından tekerlemeyle sağlanmaya çalışılmıştır.

Çiçektepeliler “uçmasın diye çatılarını tutarken, şehirdeki tüm kuşlar toplanıp naylon tahta evler mahallesine geldiler. Konduların üstünde eğri eğri uçarak, kuş olmaya, kanat takmaya heves eden çatılara güldüler.

Cik cik çaticık uçsana

Beşikten kanat taksana

Bize bir bebek atsana

Cik cik bebecik cik cik (BKÇM:9)

“Grev çadırı, grev yerinde topluca oynanan bir oyunla güvercinin seçtiği fabrikanın işçilerine satıldı.” Satırlarının ardından girilen

Ak güvercin döneldi, ampule geldi

Kanatları boş mu geldi, dolu mu geldi

Dolu geldi, dolu geldi

Çadıra ne getirdi

Yemedi, yoğurt getirdi

On paket çay getirdi

Şeker sigara getirdi.” (BKÇM: 39-40)

ifadesi ve Dirmit’in tulumbayla konuşmalarının geçtiği aşağıdaki satırlar hangi yaş grubundan olursak olalım herkesin bildiği “Komşu komşu huu!..” tekerlemesini hatırlatır.

“Hey tulumba, tulumba, müjdem var sana.”

“Neymiş müjden, Dirmit kız?”

“Köye öğretmen geldi.”

“Geldiyse sana geldi.”

“Bil bakalım öyleyse, bana ne dedi?”

“Ne dedi, ne dedi?”

“Sen hiç köylüye benzemiyorsun, dedi.”

“Sevindin mi?”

“Sevindim.” (SAÖ:38)

“Tulumba, tulumba.

Bana gonca gülleri bildiren,

Ayı haftına indiren tulumba.”

“Kır atlı öğretmen nerde?

“Kuyum gibi karanlık yerde.

Suyum gibi soğuk yerde.” (SAÖ:39)

“Elmas gelini çok özledim, tulumba.”

“O da seni özlemiş, Dirmit kız.”

“Kime söylemiş?”

“İnce ince yağan kara söylemiş.” (SAÖ:48)

Çeri Mahmut’un şır çaydanlık adı verilen semaverinden bahsedilen bölümün üstüne yazar aşağıdaki satırları girmiştir. Bu satırlar “Yağmur yağıyor/Arap kızı camdan bakıyor” çocuk tekerlemesini çağrıştırmaktadır.

“Şır çaydanlık şır şır aktı

Deli Dursun damdan baktı” (BKÇM:105)

Çiçektepe’de içme suyundan kaynaklı bir hastalık yayılır bütün Çiçektepelilerin vücudunda yaralar çıkar. Temiz içme suyu bulamayan vücudunda yaralar çıkan Tirintaz Fidan, eline bir teneke alıp onu çalarak, bağıra çağıra bir protestoya başlar. Etrafına insanları toplar. (BKÇM: 48-49) Tirintaz Fidan’ın hikayesinin anlatıldığı bu bölüme girilen aşağıdaki satırlar anlatıma hareket katmıştır.

“Konduların Tirintazı suya gidiyor

Hop hop ederekten de

Zonk zonk ederekten

Memeleri kendinden önde gidiyor” (BKÇM:49)

“Masalların başlangıç, bitiş ve diğer bazı yerlerinde belirli durumlarda söylenen kalıp sözler/klişeler vardır. Bunlara formel veya tekerleme denir. Formellerin masal içinde ve anlatımında çeşitli fonksiyonları vardır. Masalın en önemli özelliklerinden olan formeller, masalın ayrılmaz parçalarıdır. Formel söylemeden anlatılan masal, özelliğinden ve güzelliğinden çok şey kaybeder. Örneğin başlarken ‘bir varmış bir yokmuş’, ‘evvel

zaman içinde kalbur saman içinde'; bitirirken 'onlar ermiş muradına', 'gökten üç elma düştü' gibi kalıp sözler kullanılmadan bitirilen bir masal dinleyenlere keyif vermez.” (Aslan 2003:402)

Aslan'ın tanımından yola çıkarak eser incelendiğinde yazarın eserde bazı bölümlerin başında, bazı bölümlerin ortasında, bazı bölümlerin ise sonunda yer verdiği tekerlemelerle bir masal anası gibi anlatımını canlı tuttuğunu ve okuyucuyu romana bağladığını görüyoruz. Romanda Çiçektepeliler'e hikayeler masallar anlatan bir hikayeci, “masal atası” gibi karşımıza çıkan Ciğerci karakteri de masallarına, hikayelerine başlamadan önce tekerleme okumayı ihmal etmemiştir.

Ciğerci'nin anlatıldığı bölüm masal tekerlemesinin belirli geçmiş zaman formuyla başlar. Masalların anlatımında kullanılan -miş'li geçmiş zaman yerine yazar tarafından -di'li geçmiş zaman kullanılır.

“Bir vardı bir yoktu

Allah'ın kulu çoktu!” (BKÇM:56)

Ciğerci, “Masala girmeden önce dilini ağzının içinde döndürüp kırarak stadyum kapısında ciğer satmasından esinlenip uydurduğu uzun bir tekerleme uydurdu. Tekerlemesinin ardından “Ciğerciler Destanı”na geçti.” (BKÇM:56)

“Gündüzleri oğullarıyla birlikte tekerlemesinde anlattığı stadyum kapısında, Çöp Yolu'ndun ağzında, at yarışlarında ciğer satardı.” (BKÇM:57)

Muhtar olmak isteyen Ciğerci muhtarlık bildirisine “Çiçektepe karlı iken, bacaları harlı iken” tekerlemesiyle başlar. (BKÇM:60)

Çocuk oyunları içinde ünlü olan “Aç kapıyı bezirgân başı” tekerlemesine de yazar tarafından yer verilmiştir.

“Sokağı tek odalı evlerin çocuklarının sesleri doldurdu. Sesler, “Aç kapıyı bezirgân başı,” diye bağırdı. Sesler halka oldu. Oyunlar kuruldu.” (SAÖ:94)

Çiçektepe'de ortaya çıkan çocuk oyunlarındaki bir tekerlemeye ise eserde şu şekilde yer verilir:

“Vakıf Çiçektepe’de yaşayan konducular bir zaman sonra Çingene yaşantısını gölgesinde kaldı. Çingene dilinin kalıntıları konducuların argosuna yerleşti. Konducu çocukların oyunlarına “Aynur gudunur,Ayudum gudumu” diye Çingene tekerlemeleri girdi.” (BKÇM:142)

1.13. Düzgü

Doğan Kaya, “Anonim halk şiiri şekilleri türlerinin neler olduğu söz konusu edildiğinde mâni, türkü, ağıt, bilmece, tekerleme, ninni akla gelir. Ne var ki, bunların dışında kalan; halkın günlük hayatında aileyle, esnaflıkla, beldelerle, tarımla, yeme-içme, düşünce ve sözlerle ilgili olarak kullanıldığı, pek çok manzum söz vardır. Bunlar, nedense bugüne kadar sistemli olarak ortaya konulmamıştır. İnsanımızın kamyon ve taksilerine, fotoğrafların arkasında yazdığı, dükkânın belli bir yerine astığı ve yaşamasını sağladığı meslekle ilgili o nadide sözler bugüne kadar hep bir değerlendirmeyi bekledi. Metin ağırlıklı olarak yayımlanmış yazılarda da bu konuya açıklık getirilmedi.” (Kaya, 1999:403) diyerek “düzgü” tanımlamasına neden ihtiyaç duyduğunu belirtmiş nazmedilmiş eser manzum parça anlamında “düzgü” kelimesini kullanmayı önermiştir.

Geniş anlamda ise düzgüyü şu şekilde tanımlamıştır: “Muhtelif konularda ve daha ziyade ikilik yahut üçlüklerle söylenen; tecrübe ve görüşleri yansıtan duygu, inanç, düşünce, davranış için düzülmüş özlü ve ölçülü sözlere düzgü denir.” (Kaya, 1999:403)

Grevin uzun sürmesinden dolayı hem grevciler de hem de konducular da oluşan bıkkınlığın anlatıldığı bölümün sonuna yazarın girdiği aşağıdaki satırlar düzgü örneği olarak değerlendirebiliriz:

“Grev takviminde çadırlar soldu

Kalbimin içi hicranla doldu.” (BKÇM:46)

Kürt Cemal çöp bayırılarının sonuna yepyeni bir konu mahallesi açmak ister. Bu yeni konu mahallesinin mevkiine kamyonlar sürekli inşaat malzemeleri taşır. Bu bölümün sonuna yazar türünün düzgü olduğunu düşündüğümüz şu satırları girer:

“Konduların gelişi güzel

Kamyonların gidişi” (BKÇM:65)

1.14. Kitap Tabirleri

Berci Kristin Çöp Masalları romanı içerisinde şartlar doğrultusunda maniler, türküler, inanışlar ve adetler üretilir. Bunlar dışında kahramanlarının ihtiyaç duydukları durumlarda ürettikleri ve mahalle halkı tarafından söylenen, kabul gören sözler vardır. Bunlardan bazıları, bilindik atasözleri ve deyimleri andırmaktadır.

İşçilerin başlattıkları direnişin kolay olacağını sanmaları “Yoğurtan kaşık çeker gibi” ile karşılanıştır. (BKÇM:81) Bu söz “Tereyağından kıl çeker gibi” deyimini hatırlatmaktadır.

“Yoğurttan dönenin kaşığı kırılsın” atasözü “İkramiyeden yoğurda dönenin boğazında kalsın lan” (BKÇM:77) şeklinde romanda karşımıza çıkar.

Polisajcılar fabrikadan çıkmadan ellerindeki ve yüzlerindeki kirleri temizlemek için sıcak suyuyla kendilerini temizlerler. Bu işi aceleyle yapanların yüzlerinde izler kalır. Bunu tanımlamak için polisajcılar arasında “Acele eden karalı gider” diye bir söz çıkar. (BKÇM:84) İşçiler arasında kullanılan bu söz ise “Acele giden ecele gider.” atasözünü hatırlatır.

Güllü Baba’nın ağzından Çiçektepelilerin diline “derdim çöp dağlar aşıyor”, “fabrikalar uluyor”, “gözüm büyük kız gözü gibi işe, aşı, suya düşüyor.” diye yakıştırmalar, dönüştürmeler girdi. (BKÇM:36) Halk arasında söylenen “derdim dağlar aşıyor” sözü eserde “derdim çöp dağlar aşıyor şeklinde değişerek yer almıştır.

“Çöp Yolu’nda, davul dengi dengine lafını, “Kanı kurşunlu yiğide, ciğeri tozlu gelin” lafı karşıları. Bu laf akü işçisi gençlerin peş peşe iplik işçisi kız almasından ortaya çıkmıştı.” (BKÇM:44)

“Çiçektepe’de sevda çeken gençler, “çöp dağlar gibi eşelenir yüreğim!” diye inledi.” (BKÇM:36)

“... Güllü Baba kader okumayı bıraktı. Suyun insan hayatındaki yeri üstüne özlü sözler uydurup ortaya attı. İnsan aklının suyla çalıştığını söyleyerek Çiçektepelili erkekleri su bulmaya çağırdı. (...) Kibariye Ana, Güllü Baba’yla söz yarışına kalktı. “Su içmeden yaşamak Allah’ın vergisidir” diye bir laf çıkardı.” (BKÇM:48)

Kondu mahallesinde ilk yıkımın durmasından sonra silahlanarak Kürt Cemal'in çevresinde toplanan gençler "Çöp bayırlarında İslam'ın şartı küspenin kartı bizden sorulur," diye bir laf öğrendiler. (BKÇM:64)

Kürt Cemal'in Çöp muhtarla görüşmesini Çiçektepeliler Kürt Cemal'in Belediye Meclisi'ne gireceğine yorarlar. Ardından "Kürt Cemal çöp bayırının orta yerine sinema açacakmış" diye bir söz çıkarırlar ve buna inanırlar. Sonunda Kürt Cemal'in Çöp Muhtar'la iş birliği yapıp çöp bayırlarının sonuna yeni bir mahalle kurduğunu anlayan konducular kendi saflıklarına günlerce gülerler. O günden sonra yüreklerini yanıltan tüm olaylara "Kürt Cemal'in Sineması" derler. Bu laf Çiçektepe'nin diğer mahallelerine, fabrikalara yayılır ve çöp bayırları adı unutulur bu adın yerini "Kürt Cemal'in Sineması" lafı alır. (BKÇM:65)

"Konducuların çitleri ay doğunca yürür, mezarlığa yanaşınca durur" diye konu dilinde bir laf vardı." (BKÇM:72)

Bay İzak'ın fabrikasını yer altından yürütmesinden sonra "İşçiler yerin altında çalışma kurdu". Bunun üstüne Kel Ali "Çöp bayırlarının üstünü tuttuk, ay vurdu altını unuttuk" diye bir söz söyler ve tüm işçilerin dilinde bu söz yer eder. (BKÇM:74)

Bay İzak'ın fabrikasında yer altında çalışan işçiler yer üstüne çıkıp vardiyalarını teslim alacak işçilere "Ciğerine kuvvet" der. (BKÇM:83)

Çöp Muhtar'ın Kürt Cemal'e yakınlığı Çiçektepe'deki itibarını kaybetmesine sebep olur. Çiçektepeliler onun hakkında "Çiçektepe'de beş vakit Kürt Cemal'e kılındığına dair" laf çıkarırlar. (BKÇM:89)

Deli Gönül, "Bana börek size ne gerek! Diyerek kavga dövüş yabancıları kondusuna aldı."

"Elimin ermeyeceği dalda gözüm yok benim, aslanım," dedi. (SAÖ:208)

"Uzaklarda ağlamaktan gözleri jüt olmuş pılık pırtık adamlar..." (BK:1)

"Umudumuz hayatımız kapalı" (BK:8)

"... al git abini ağzına yumurtlasın." (BK:26)

“Yüzüne görülmedik ürperticilikte bir bulaşmamışlık çökmüş, ‘sanki üstüne gök gürlememiş hiç’ dedirtecek bir hal içinde yuvarlanıp her şeyden uzaklaşmıştı.” (BK:34)

“Parayı araya araya ray olduk.” (BK:43)

“Güvercin evladı gibi büzülme oğlum, hızlan bakalım.” (BK:52)

“Börkü giydin be Gogi, merak etme tavşanı da vuracaksın. Kız düşmeye hazırdı. “Yürü, gidip şöyle yarım uyku yapınalım.” (BK:72)

BÖLÜM 2: HALK KÜLTÜRÜ UNSURLARI

2.1. Hayatın Dönüm Noktaları ile İlgili Gelenek ve Görenekler

“İnsan hayatının başlıca üç önemli “geçiş dönemi” vardır: Doğum, evlenme ve ölüm. Her birinin kendi bünyesi içerisinde bir takım alt bölümlere ve basamaklara ayrıldığı bu üç önemli aşamanın çevresinde birçok inanç, adet, töre, ayin, dinsel ve büyüsel özlü işlem kümelenerek söz konusu “geçiş”leri bağlı bulundukları kültürün beklentilerine ve kalıplarına uygun biçimde yönetmektedir.” (Örnek, 2000:131)

Geçiş dönemleri uygulamaları, ait olduğu geleneksel kültür hakkında bize bilgiler vermektedir. İncelediğimiz romanlarda geçiş dönemleriyle ilgili uygulamalara rastlanmaktadır. Özellikle Sevgili Arsız Ölüm romanında yazar geçiş dönemleriyle ilgili ritüellere geniş yer vermiştir.

2.1.1. Doğum

Geçiş dönemlerinden ilki olan doğum çerçevesinde birçok adet, inanış ve gelenek şekillenmiştir.

Erman Artun’un göre; “Geleneksel doğum çerçevesinde oluşan uygulamalar morfolojik özellikleri bakımından üç aşamadır. 1.Doğum Öncesi 2. Doğum Sırası 3. Doğum Sonrası (Artun, 2009: 134).” Bu aşamaların kendi içlerinde de alt başlıkları vardır. İncelenen eserler içerisinde doğum öncesi, doğum sonrasıyla ilgili geleneksel unsurlara rastlanmıştır. Bunların dışında eserlerde doğumla ilgili kavramsal kullanımlara da yer verilmiştir.

Doğum öncesi uygulamalardan olan gebelikten korunma ve çocuk düşürme ile ilgili uygulamalara eserlerde şu şekilde yer verilmiştir:

“... tavuk teleğiyle çocuk düşürmeyi öğrendi.” (SAÖ:4)

“Dimit’e gebeyken çektiği korkuyla bir başına kalınca, çocuğunu düşürmek için yollar aramaya başladı. Patlıcan kökü, tavuk teleği, süpürge çöpü denedi. Ellerini tüm gücüyle karnına bastırdı. Ağır ağır taşlar kaldırdı, ne ettiyse çocuğu dışarı alamadı. En son bir sabah elinde koca bir kalıp taş kara boyayla ambar odasına çekildi. Akşama kadar taş kara

boyayı sivrilte sivrilte bitirdi. O kışın içinde de kapkara, sıçan yavrusu gibi bir oğlan dünyaya getirdi.” (SAÖ:9-10)

“Ona karaciğerinin şişip büyüdüğünü, yüreğinin kapakçığının çürüdüğünü, tavuk teleğiyle, süpürge çöpüyle çocuk düşüreceğim darken rahmini delik deşik ettiğini duyurdu.” (SAÖ:151)

“Korkudan yüreği ağzına gelen iki kadın çocuk düşürdü.” (SAÖ:2)

“Fabrikalarda iş bulmak umuduyla nişan atanlar karnında yuvarlanan bebeklerini aldirmek için ebeye koşanlar çıktı.” (BKÇM:138)

“Rübeysa’nın kızına hazırlayacağı çeyizin ilk parçası olacak olan sütel, gün sayma yöntemiyle gebelikten korunmayı öğütleyen kanaviçe bir şemaydı. Yirmi mavi kuşun iki yanına beşer kırmızı karanfil gelecek şekilde işleyip kare biçiminde kestiği patiskanın dört kenarını çevirerek, Süreyya gözlü kızı ‘doğurursan kımıldanamazsın’ öğüdünü hatırladıkça sütelini sandığından çıkarıp göğsüne basacaktı.” (BK:31-32)

Doğum sonrası uygulamalar içinde değerlendirilen, ad verme, tuzlama, lohusalık, çocuğun göbeği ve eşi gibi uygulamalara Sevgili Arsız Ölüm romanında ayrıntılı olarak yer verilirken Berci Kristin Çöp Masalları’nda doğum sonrası uygulamalarına iki yerde rastlanmıştır.

“Ayaklarının dibine, samanların üstüne lamba şişesi kadar bir kız düştü. Hızır Aleyhisselam, o anda bebeğin yardımına koştu. Bu kez yerine Akkadın’ı göndermişti. Akkadın, yıllardır kışın tandır başında, yazın tahtalıda, “Hu Allah” çekerek, ereceği günü bekliyordu. Elinde bir kâse süt ve fenerle ahırın kapısından içeri girdi. Çocuğu yerden kaldırdı. Göbeğini kesti. Kaya tuzuyla tuzladı. Yanaklarına iki parmak kan çaldı. “Yanakların kan gibi kırmızı, yüzün güleç, talihin açık olsun,” deyip çıkıp gitti. O günden sonra Akkadın’ı dünya gözüyle gören olmadı.” (SAÖ:3-4)

Yaşar Çoruhlu, Umay’ın kadın (anne) ve çocuklarla ilgili bir tanrıça ya da ruh olduğunu, söz konusu olan tanrıça ya da dişi ruhun insanların doğumuyla ilgilendiğini vurgulamıştır. (Çoruhlu, 2006:40) Abdulkadir İnan Yakutlarda Umay’ın bütün görev ve sıfatlarının Ayısıt denilen ruhlara verildiğini Ayısıt’ın da gebe kadınları ve çocukları koruduğunu

ifade etmiştir. (İnan, 2000:37) Fuzuli Bayat, “Türk mitolojisinin bütün sahalarında etkili olan Şamanlık, Umay’ı iki kutba ayırmıştır:

A. Etnografik literatürde çocukların, annelerin ve aile ocağının koruyucusu olan Umay.

B. Çocukları öldüren Kara Umay...” (Bayat, 2016: 50)

Tüm bu tanımlamalardan yola çıkarak romanda kullanılan Akkadın ifadesinin Türk Mitolojisinde kadını ve bebeği koruyan ruh “Ak Umay”ı çağrıştırdığını görmekteyiz. Aynı paragrafta bebek doğduktan sonra bebeği tuzlama, yanaklarına kan sürme gibi doğum adetlerinin de uygulandığını görmekteyiz.

Sedat Veyis Örnek ad verme ile ilgili olarak; “Geleneksel kesimde yeni doğan bir çocuğa ad konması genellikle dinsel nitelikli bir törenle olur. Giderek etki gücünü yitirmekle beraber dinsel niteliğin yine de çoğu yerde etkinliğini sürdürdüğünü görmekteyiz. Çocuğa ad koyma sıradan bir olay olmadığı için bu iş küçük çapta da olsa kutlanarak ve kutsanarak yerine getirilir. Daha önce saptanmış olan ad ad koyma amacıyla düzenlenen toplantı sırasında çocuğa verilir. Bu amaçla çağrılan hoca, müftü ya da dinselliğiyle tanınan saygın kişi ezan okur ve çocuğun kulağına adını üç kez söyleyerek “hayırlı, uğurlu olmasını” diler; hazırlanan yemekler yenir; havlu, para, şeker vb. hediyeler verilir. Kimi yerlerde ad verilmesi ile ilgili olarak mevlit okutulduğu da olur.” demektedir (Örnek, 2000:149).

Osman Kibar ise ad vermeyle ilgili olarak “Türklerde -özellikle Türkiye’de- çocuğa doğumunu izleyen üç veya yedinci gün içinde ad verilmesi kırklama yapılması yaygın bir uygulamadır. Bu adet bugün de sürdürülmektedir. Eski Türk yaşayışında ise çocuk gerçek adına ergenlik çağında ve bir beceri göstermesi yiğitlik yapmasıyla kavuşurdu. Bunun güzel örneklerini Dede Korkut destansı hikâyelerinde işlemiştir. Seçilen ad öncelikle ölmüş dede, nine veya kardeş adıdır. Yaşayan dede, nine adının da konulduğu görülür. Yöredeki evliya, yatır, ermiş adı da seçilebilir. Ad, eğer sağ ise dede veya başka bir aile büyüğü, yoksa baba tarafından konur. Türkiye’de bazı yörelerde kadınların da ad koyduğu gözlenmiştir.” (Kibar, 2005: 23).

Sevgili Arsız Ölüm romanında çocuğa ad verme hususundaki uygulamalara bakıldığında gelenekle örtüştüğü görülmektedir.

“Bebeği ve anasını üst kata, tandır odasına çıkardılar. Kırmızı bir bez getirip lohusanın başına doladılar. Başucuna bir makas astılar. Aynı gün görülmedik bir törenle kızın adını koydular. Kocaman kara bir kazanda su kaynatıldı. Gelenler köyün tüm kadın ve çocukları gelmişti– beraberlerinde getirdikleri çeşit çeşit kuru çiçek ve bitki kökünü kaynar suya attılar. Sakatlar, taze gelirken kocası ölenler, döl tutmayanlar, çiçeklerini suya atar atmaz gittiler. Kalanlar, tas tas içip suyu bitirdikten sonra, sırasıyla tek tek bebeğin ağzına tükürdüler. Tüküren, kulağına eğilip, “Bana çekesin e mi!” diye dilekte bulunuyordu. O akşam Nuğber bebeğin Huvat’ın anasının ismi verilmişti kızı yüzü pancar gibi kızardı. Günlerce ateşler içinde yandı.” (SAÖ: 4) Bu satırlarda ad verme dışında lohusalık ve “çocuğun ağzına tükürme” gibi Anadolu’da yaşatılan uygulamaları da görmekteyiz.

Zekiye’nin çocuklarının doğumunda da lohusanın başına kırmızı bez bağlama, baş ucuna makas asma gibi uygulamalarla birlikte ad verme töreniyle ilgili de ayrıntılı bilgilere rastlıyoruz.

“Zekiye, o yaz sonuna doğru, çenesinin altında kara bir et dut bulunan uzun saçlı, tırnaklı bir kız doğurdu. Atiye gelininin bir sararıp bir kızarmasından, ellerini yumruk edip beline götürmesinden, oturduğu yerde kımıl kımıl etmesinden onun doğum sancısının tuttuğunu anladı. Mahmut’u Huvat’ı çağırması için kahveye koşturdu. Okuyup üfleyerek gelininin bavulunu hazırladı. Ama Zekiye kapıya ayağını dayadı. Hastaneye gitmemek için, gözleriyle, elleriyle kaynanasına yalvardı. Atiye gelininin yalvarmasına dayanamadı. Nuğber’le Dirmit’i yardıma çağırdı. Banyoya leğeni yatırıp, gelinini içine oturttu. Bir yandan terini sildi, bir yandan dua okudu. Akşama doğru çocuğu dışarı aldı. Sarıp sarmaladı. Gelinine bir tas şerbet içirdi, bir sevinmeyle yatırdı. Yatağının başucuna bir makas astı. Kırmızı bir bez getirip Zekiye’nin başına doladı. Arkasından para verip Mahmut’u çarşıya yolladı. Ad koyma töreninde lazım olacak k uru nane, kına, reyhan, karanfil, kabuk tarçın aldırdı. Hemen bir çaydanlık su kaynattı. Aldırdıklarını kaynar suya attı. Huvat, “Parayla alınınca bunlar bir işe yaramaz,” dediyse de, Atiye kocasına kulak asmadı. Suyu evdekilere bardak bardak dağıttı. Huvat söylene söylene suyu içtikten sonra kalkıp bebeği kucağına aldı. Kulağına, “Senin adın Atiye,” diye üç kez bağırdı. Sıra Atiye bebeğin ağzına tükürmeye geldi. Oraya gelince törenin bilinen seyrinde Atiye bir

değişiklik yapılmasını istedi. Huvat'ın kucağından bebeği çekip aldı. Ve bebeğin ağzına bir tek Seyit'in tükürmeye hakkı olduğunu açıkladı.

Huvat kız çocuklarının ağzına erkeklerin tükürmesinin doğru olmadığını, âdette böyle bir şeyin yeri bulunmadığını söylediye de yine kendini dinletemedi. Atiye bebeğin kaderinin kendi kaderine benzemesini istemediğinden, ağzına tükürürse, kendisi gibi, kökünü kardeşlerini kaybedeceğinden korktuğundan, torununun ağzına tükürmedi. Nuğber'in evde kalma tehlikesi olduğundan, Dirmit'in de hamur tahtası üstünde koca bir çentiği bulunduğundan, başına nelerin geleceği pek belli olmadığından, halalarının da bebeğin ağzına tükürmesine izin vermedi. Yalnızca çalışıp evi geçindiren ortanca çocuğu, en akıllı oğlu Seyit'in, bebeğin ağzına tükürebileceğini söyledi. Onun sıcak soğuk demeyip çalışıp eve para getirdiğini, bu yüzden çocuğun ağzına tükürmeyi hak ettiğini işittirip bebeği Seyit'in kucağına verdi. Seyit bebeğin burnunu sıkıp ağzına tükürdü. Bir kurumla kulağına eğildi, “Bana çekesin, e mi, kız?” dedi.” (SAÖ:79-80)

“Allah yüzlerine baktı. Zekiye fazla tepinip yaş akıtmadan, kuruya kalmadan doğumunu yaptı. Huvat, Halit'i bir kenara çekti. “Oğlanın adını Seyit koyacağız ha!” dedi. (...) Sonra doğan oğlanı kucağına aldı. Kulağına üç kez, “Senin adın Seyit,” diye bağırdı. Seyit, “Getirin şu bebeğin ağzına da bir tüküreyim,” diye seslendi. Kimseden karşılık gelmedi. Seyit bir bekledi, iki bekledi, soluğunu tutup gözünü tavana verdi. Seyit bebeğin ağzı tükürüksüz kaldı. O yüzden üç gün üç gece meme almadı, durmadan ağladı.” (SAÖ:83)

Berci Kristin Çöp Masalları romanında bir bebeğin doğumundan sonra olanlar şu şekilde aktarılmıştır:

“Bir bebeğin doğumu sırasında değişik göreneklerin inançların çatışması büyük bir kavgayla sonuçlandı. Bazı kadınlar Fadime Ana'nın duvağıyla geldiğini söyleyerek (bebek kızdı) duvakla gelen kız bebeklerinin duvağının uğur sayıldığını, duvağı alıp üç gün koynunda saklayanın başına talih kuşu konacağını öne sürdüler. Mevrit okutulmasını öğütlediler. Bir başkası duvağı üç gün yastığının altına koyup üstünde yatanın ömrünün uzayacağını söyledi. Bir başkası ise duvak kimin elinde kimin koynundaysa ona ömür boyu kurşun işlemeyeceğini bildirdi. Bebeğin duvağı kıymete bindi, çalındı. Duvağı çalınan bebek birden kötüledi. Bebeği okuması için yaşlı bir kadına haber verildi. Kadın duvak bulunmaz, bebeğin döşüne konmazsa bebeğin üç gün içinde öleceğini söyledi. Herkes bebeğin canını kurtarmak için duvağın peşine düştü. Çiçektepe birbirine girdi. Bu

arada bebek öldü. Bebeğin annesi loğusa yatağından kalkıp konduları taşa tuttu.” (BKÇM: 20)

Yaptığımız literatür taramasında yazarın Fadime Ana duvağı olarak bahsettiği unsura rastlayamadık. Ancak Fadime Ana’nın duvağı olarak bahsedilen unsura dair inanış ve uygulamaların geleneksel kültürde bebeğin eşi ve göbeği ile benzerlik gösterdiğini söyleyebiliriz.

Anadolu’da göbek bağıyla ilgili çeşitli inanışlar vardır. Çocuğun bir parçası kabul edilen göbek bağı herhangi bir yere atılmaz. Çocuk okusun isteniyorsa okul bahçesine, dinine bağlı olsun isteniyorsa cami bahçesine, evine bağlı olsun isteniyorsa evinin bahçesine gömülür. Benzer bir durum Berci Kristin Çöp Masalları romanında şu şekilde karşımıza çıkar.

Güllü Baba, “Doğan bebeklerini kucaklayıp duasını almaya, elini öpmeye gelen kadınlara, bebeklerin kuruyup düşen göbeklerini fabrika bahçelerine gömmelerini öğütüyordu. Bunun büyüyecek bebeklerin fabrikalarda iş bulmalarına yardımcı olacağını söylüyordu.” (BKÇM:30)

“Bu yüzden Çiçektepe’de doğan çocukların kuruyup düşen göbekleri gizlice fabrika bahçelerine gömüldü. Büyüyünce işsiz kalmamaları için dua edildi. Gönlü yükseklerde olan insanlarsa bebeklerin düşen göbeklerini sanat öğrensin diye oto tamirhanelerinin, atölyelerin, bir de uzaktaki bir okulun bahçesine gömdüler.” (BKÇM:31)

Sedat Veyis Örnek, “Geleneksel kültürde erkeğin ağırlığı ve üstünlüğü düşünülürse, hiç değilse ilk doğan çocuğun erkek olmasının istenme yaygınlığı kendiliğinden anlaşılır.” demektedir. (Örnek, 2000:136)

Sevgili Arsız Ölüm’de erkek çocuğuna sahip olmanın verdiği sevinç ve kültürde erkek çocuğa sahip olmanın öneminin vurgulandığı satırlar:

“Kızın arkasından bir de oğlan doğurunca iyice yerine yerleşti. Huvat, oğlana karşılık, bir gelişinde, ona dikiş makinesi getirince de, halıdan kalkıp dikiş makinesinin başına kuruldu.” (SAÖ:5)

“Atiye –adı buydu– oğlanın arkasından toklu gibi bir oğlan daha doğurdu.” (SAÖ:5)

“Gerçekten de Atiye, o gece Yaradan’a sığınıp çağın içinde bir kız daha doğurmuştu. Bu kıza Dirmet adını verdiler. Gerçi kızın eksiksiz doğduğuna sevindiler. Ama erkek olmadığı için de çok dövündüler. Köylüler epeyce bir zaman, “Oğlan mı yok sende ki lan,” diye, Huvat’ın can sıkıntısını almaya çalıştılar.” (SAÖ:8)

“Huvat, bir oğlu daha oldu diye öyle çok sevindi ki, müjdeyi alır almaz oyunun başından kalkıp Atiye'nin yanına, tandır odasına indi.” (SAÖ:10)

2.1.2. Evlenme

“Yaşamın ikinci geçit dönemi olan evlenme, gerek kızın ve erkeğin sosyalleşme sürecinin önemli bir aşamasını oluşturması, gerekse aileler arasında kurulan dayanışmayı, toplumsal ve ekonomik ilişkiyi belirlemesi ve düzenlemesi bakımından her zaman ve her yerde önemli bir olay gözüyle görülmektedir. Dünyanın her yerinde her aşaması, bağlı bulunduğu kültür tipinin öngördüğü belirli kurallara ve kalıplara uydurularak gerçekleştirilen evlenme olayı, özellikle tören, töre, âdet, gelenek ve görenek bakımından zengin bir tablo çizmektedir.” (Örnek, 2000: 185).

Sevgili Arsız Ölüm romanında evlenmeyle ilgili tören, töre, âdet, gelenek ve göreneklere geniş olarak yer verildiği görülürken, Berci Kristin Çöp Masalları ve Buzdan Kılıçlar’da evlenmeyle ilgili geleneksel kültüre bağlı öğelerin işlenişinin zayıfladığını görmekteyiz.

Geçiş dönemlerinden ikincisi olan evlenme, çeşitli biçimlerde gerçekleşir. “Türkiye’de görülen evlenme biçimlerinden biri de kaçırma yoluyla evlenmedir.” (Artun, 2009:158) Sevgili Arsız Ölüm romanında kız kaçırma yoluyla evlenmeye şu şekilde yer verilmiştir:

Seyit, “Beline tabancasını taktı, ceketinin koluna, çorabının içine bir kama soktu. Elmas’ı kaçırmaya kalktı. Elmas bağıra bağıra köyü ayağı kaldırdı. Seyit’i bıçaklayıp merdivenin başına devirdiler.” (SAÖ:46)

“Aşır Memet’in kızının Sıggın’a kaçtığını söyledi. Atiye ellerini dizlerine vurdu. “N’olmuş ya lan,” diye bir merakla gözünü Huvat’a verdi. Huvat, Aşır Memet’in bir zaman yüksekte atıp tuttuğunu, sonra barıştığını anlattı.” (SAÖ:107)

Başlık parası, güveyin ailesinin gelinin ailesine verdiği para, mal ya da topraktır. Başlık parası “kalın” isiyile de anılır. Abdülkadir Donuk, kalın ile ilgili “Kalın, kızın evlenmede

satın alma bedeli değil, sadece kızın yetiştirilmesi ve terbiye için yapılan masrafların karşılığı olarak telakki olunurdu.” demektedir. (Aktaran: Mandaloglu, 2013:143)

Geçmişte bir evlenme geleneği olarak yaşatılan bu başlık parası ya da kalın günümüzde önemini kaybeden bir uygulama olmuştur. Eserler içerisinde başlık parası verme uygulaması Lado isimli karakterin dördüncü evliliğinde ve Zekiye’nin Halit’le evlenmesinde karşımıza çıkmaktadır.

Lado, “Dördüncü karsını, ta kalkıp uzaklara gitti, araya taraya buldu, memleketinden aldı. Yaşı yaşının yarısına erişebilmek için üç yıl daha isteyen genç karısına ağırlığınca para saydı.” (BKÇM:116)

“Akçalı’dan Dizgame’ye kalniçi gitti. Dizgame’de gelin ağlatıldı.” (SAÖ:41)

Evlilik akdi olan nikâh kültürümüzde resmî ve dinî nikâh olarak varlığını sürdürmektedir. Eserlerde nikâh ile ilgili yapılan tespitler şu şekildedir:

“Huvat bir kızgınlıkla Alacüvek’e çıktı geldi. Köy meydanında bağırды çağırды. Ama köylülerin, “Gel yeğenim, yine de bir nikâh tazele, namaza dur, bizi şüphede koyma,” diye directmeleri karşısında, çaresiz köy çeşmesinde abdest alıp namaz kıldı. Atiye’ye yeniden nikâh kıydı.” (SAÖ:16)

“Köyün imamı gizlice nikah kıydı, muhtarı çeyiz kâğıdı yazdı. Gerisi Zekiye’yle Halit oğlana kaldı...” (SAÖ:41)

“Huvat o gece eve gelir gelmez, üçten dokuza şart edip Atiye’yi boşadı. Dirmit’i, Mahmut’u, Seyit’i yanına çekti.” (SAÖ:75)

“Huvat ettiği yeminleri unuttu. Atiye’yi yanına katıp hocaya gitti. Yeniden Atiye’ye nikâh etti.” (SAÖ:75)

“... karısıyla barışmaya razı geldiyse de nikâh tazelemeye yanaşmadı.” (BKÇM:115)

“Mesut’un imam nikâhlı, ondan on üç yaş büyük karısı Aynina’dan.” (BK:38)

“Dev çocuğu Çikko’nun akılla fikrin, hakvermezle hakkomazın hikâyelerinden kalkıp nikâhına kadar bir sürü olayını açıkladı.” (BK 12)

Kuma getirmek, evli bir erkeğin ilk eşiyle evliliği sürerken ikinci bir kadınla evlenmesidir. Ayfer Yılmaz, Türk kültüründe tek eşliliğin genelde tercih edilen bir uygulama olduğundan ikinci eşin ancak kadının çocuğunun hiç olmaması ya da erkek çocuğunun olmaması durumunda ilk eşin rızasıyla gerçekleşebileceğinden ve günümüzde çok eşliliğin örneklerini kırsal kesimlerde görebileceğimizden bahsetmiştir. (Yılmaz, 2004: 118) Yaygın olmamakla beraber kültürümüzde görülen çok eşliliğe yazar tarafından Berci Kristin Çöp Masalları'nda yer verilmiştir.

“Kadınların çoğu Varlık Çiçektepe’de erkeklerin çoğu da Birlik Çiçektepe’de işe güce dalınca aile faciası diye bir şey ortaya başını çıkardı. Birlik Çiçektepe’de yıkım tehlikesi olduğu için karılarının üstüne o taraflardan evlenmeyi ertelemek zorunda kalan üç Çiçektepeli erkek yıkımı atlattıktan sonra ilk solukta o tarafları gezip dolanıp karılarının üstüne karı aldı. Bunlardan birinin nikahlı karısı, üstüne kuma gelen kadını, Birlik Çiçektepe’de yolda giderken iki bıçak sallayıp öldürdü.” (BKÇM:138)

“Sadece iki konducu Birlik Çiçektepe’de ikinci kere evlenerek çoluk çocuğa karışmayı başardı.” (BKÇM: 139)

Eserlerde evlilikle ve evlenmeyle ilgili diğer;

“Sofranın başında gelini olacak sarışın kızı parkta sallanırken gördüğünü tutup söyledi.” (SAÖ:113)

“Huvat çoktandır heveslendiğini, o ölür ölmez gidip köye kümes gibi bir göz ev yapacağını, bir de Çerkez’den taze bir gelin alacağını haber etti.” (SAÖ:211)

“Nuğber’i baş göz etmenin çabasına düştü.” (SAÖ:146)

“Atiye, o günden sonra delik deşik oğlunu aradı. Dört bir yana “Eve gelsin evereceğim” diye haber saldı.” (SAÖ:40)

Seyit, “Ben delikanlı değil miyim, kız, beni de ever” diye Atiye’nin tepesinde gezindi.” (SAÖ:46)

“Bayraktar, çıkardığı altınları gizli gizli götürüp peri kızına verdi. Onunla o harman zamanının sonunda, frezlemiş tarlalarda bitli çoban oynaya oynaya dünya evine girdi. Peri kızını yamacın başındaki helikten evine gelin getirdi.” (SAÖ:11)

Berci Kristin Çöp Masalları romanında yazar tarafından kurgu içerisinde yaratılmış âdetlerden biri Çöp Yolu'ndaki akü fabrikasında çalışan işçi erkeklerin, iplik işçisi kızlarla evlenme âdetidir.

“Akü fabrikasında iki-üç yıl çalışan erkeklerin kanına kurşun işler, kanı kurşunlu yiğit iktidarsızlığa düşer, evlenip Çöp Yolu'nda çıkamazdı. Bu işçilere bir tek sarım soluk iplik işçisi kızlar varırdı. Çöp Yolu'ndaki âdetlerden biriydi bu.” (BKÇM:44)

Buzdan Kılıçlar romanında evlenmenin kavramsal olarak kullanıldığını, âdetler ve geleneklerden sıyrıldığını görüyoruz. Buzdan Kılıçlar romanında evlenme ile ilgili tespit edilen kullanımlar aşağıdaki gibidir:

“Evlendiğinde henüz on dördüne basmadığı, karısı Rübeysa'nın sabah akşam burnunun altına siyah izole bant yapıştırıp ona envai çeşit bıyık yaptığını, oyuna dalıp günlerce ortalığa çıkmadıklarını vb. daha bir dolu hadiseyi (...) anlattı.” (BK:12)

“Halilhan, ‘Evliyim ama sizinle evlenmek istiyorum’ diye bağırmaya başladı.” (BK:17)

“Yıllardır bir kadında aradığı şefkati ona Jüli sağlamıştı: Kendisi detaya girmediği halde, evlilik ağına takılmış alabildiğine iyi niyetle bocalayan bir erkek olduğunu yüzünden okumuştı.” (BK:22)

“... kocası Jüli'yi koluna takmış, “Evleneceğim bu harika kadını tanıyın” diyerek kocularından gizli, eltilerini dolaştırmıştı.” (BK:23)

“Gogi, deyip gülümsedi, jest yapıyor, benimle ahbap olmasının nedeni, sen onu evlendiresin istiyor.” (BK:33)

“Her defasında Gogi, “Ben herkesle yapamam, evleneceğim kimsenin kültürlü olması lazım’ diyerek kesip attı.” (BK:35)

“Her sabah şehrin içine sızıp apartmanlara dağılan cam sürgüçleri, temizlik ustası gündelikçi kadınlar, tuttuğu yas yüzünde babalarını gözlerinde yüceltip mit yapmışlar sonra da bilinç kaybına götürecek evliliğin mimarı olmuşlardı.” (BK:40)

“Halilhan kızdan gelecek mektubu, ‘Sanki bu heyecanı kendim evlenecekmiş gibi çekiyorum’ diyerek bekledi.” (BK:58)

“Bir numaralı kâğıdın tepesine ‘Evleneceğim erkekte istediğim şartlar’ ibaresi konmuştu.” (BK:59)

“Halilhan, Gogi’nin hayal ettiği parlaklıkta bir evlilik kurması için elinden gelen her şeyi yapacaktı.” (BK:65)

“Evlilik bağıyla bir erkeğe bağlı yaşamayı, kalben ve vücuttan ona bağlanmayı görev addediyorum. Kendimi bekârlığa mahkûm ederek şeytana kız kardeş olmama arzusuyla doldum. İnsanların bir yaştan sonra evlilik duygusuyla duygulanması gerektiği mecburiyettir.” (BK:73)

“Volvo’yu mezarlığa sürüp birkaç duayla gönlünü yıkadıktan sonra ikisi için olabilecek en büyük düğünü düşünmeye başladı.” (BK:98)

“... salt evliliği düşünen bir kadına romantizm aşılayamazdı.” (BK:98)

“Evlenseler bile kadın Gogi’ye ters uyumda olacak...” (BK:98)

“Kıza olan aşkını ve evlilik düşlerini hapsettiği kutuyu, enerji kutusunun içinde bırakıp dışarı çıktı.” (BK:112)

2.1.2.1. Kız görme ve Kız İsteme

“Geleneksel kesimde, evlenme işine girişme “kız bakma”, “kız arama”, “kız soruşturma” ile başlar. Oğullarını evlendirmek isteyen aileler, ilkin akrabalarından, komşularından, yakın çevrelerinden başlayarak kız aramaya çıkarlar. Bu konuda kendilerine komşuları ve tanışları da yardımcı olurlar. Evlenecek delikanlıya kız aramak, kız bakmak için başvuru bu adete “görücülük”, “görücüye çıkma” gibi adlar verilir. Evlenecek delikanlının ya da ailesinin daha önceden benimsediği birisi varsa önce bu eve gidilir. Olumsuz cevap alındığı ya da alınacağı sezilirse, başka adaylar üzerinde durulur. Görücüye çıkma, kız bakma Türkiye’nin değişik bölgelerinde kimi ayrıcalıklar ve yöresel özellikler göstermekle beraber, yine de bu usul ana çizgileri bakımından aynıdır.” (Örnek, 2000:190-191).

Pertev Naili Boratav ise kız görme’yi yani dünürcülüğü şu şekilde değerlendirmiştir:

“Görücülük görevini, bu geleneğin sürdürüldüğü yerlerde kadınlar üzerine alırlar; bunlar, oğlanın anası ile yakın akrabalarından yaşlıca kadınlardır. Görücülerin işi oğlana uygun

düşebilecek kızları bir yoklama ve daha sonraki değerlendirmeler sonunda cayma olanağını açık bırakmak şartıyla ilk bir seçmedir.” (Boratav, 2015:197)

İncelenen eserlerde yazar düğün öncesi uygulamalardan olan “kız görme-dünürçülüğü” şu şekilde verilmiştir:

“Atiye çaresiz hazırlığa kalktı. Sini sini baklava açtı. Bohçalar hazırladı. Yanına hatırı sayılır iki yaşlı kadın alıp dağ köyündeki yeni hacılığına dünürcü oldu. Zekiye’ye “yapık, yüzük” koydu. Zekiye daha Akçalı’ya el öpmeye gelmeden, onun toka gibi iri gözlü, epil epil yüzlü, serpme benli, eline çabuk bir kız olduğunu tüm köy duydu.” (SAÖ:27)

“Zekiye’ye dünürcü giden kadınlara da üçer metre entarilik kumaş aldığını söyleyince, Atiye, Huvat’ın lafı nereye getireceğini anladı.” (SAÖ:29)

“Nuğber’e dünürcü gelindi...” (SAÖ:58)

Kültürümüzde evlilik öncesinin önemli aşamalarından biri de kız isteme aşamasıdır. Kızın isteneceği gün belirlendikten sonra kız ve erkek tarafı hazırlıklara başlar. Kız tarafı evini temizler, düzenler, ikramlıklar hazırlar. Hazırlanan ikramlıklar arasında söz kesiminden sonra dağıtılan şerbet önemli yer tutar. Erkek tarafı kız istemeye çiçek ve çikolata götürür. Erkek tarafından aile büyüğü kızı istedikten sonra, kızın aile büyüğü “hayırlı olsun”, “kısmet” gibi cevaplar vererek onay verdiğini belli eder.

İncelenene eserler içerisinde kız isteme töreni ilgili bilgilere Sevgili Arsız Ölüm romanında rastlanmıştır.

“Atiye bir sevinçle kızının kısmetinin yakında gelip kapılarını çalacağını evdekilere duyurdu. Huvat’ı alıp bir köşeye oturdu. Oğlanın yaşça Nuğber’den az ufak olduğunu ama eli yüzü temiz, helal süt içmiş bir çocuğa benzediğini kocasına söyledi. (...)

Ertesi gün erkenden evin içinde bir hazırlıktır başladı. Bir yandan herkes ne giyeceğine ne diyeceğine, nereye oturacağına dair tembihlendi; bir yandan, ev köşe bucak temizlendi. Oğlanın geleceği akşam, gündüzden bir tepsi baklava açıldı. Oğlanın oturtulacağı yere minderler dayandı. Merdivenlere kilimler serildi. Aralığa boydan boya basma perdeler dikildi. Her bir iş tamam edildi. Son olarak Nuğber’in koynuna okunmuş ağartılmış bez sarılmış bir avuç kına verildi. Sevincinden kanı çekilmesin, ağzı kurumasin diye şerbetler içirildi. Nuğber şerbeti içer içmez gökten sicim gibi bir yağmur indi. Atiye kızı şerbet

içerken yağmurun başlamasını iyiye yordu. Nuğber'e bolluk içinde bir ömür süreceğini duyurdu. "Hayırlısı," deyip beklemeye koyuldu." (SAÖ:169)

"Oğlan karanlık iyice çökünce saçından, burnunun ucundan sular damlatarak, elinde bir deste çiçekle çıkıp geldi. Huvat oğlanın tek başına kız istemeye gelmesine içerledi. Saçlarının kız gibi omuzlarına değmesine sinirlendi. (...) Derken oğlan ayaklarını kilimin üstüne sürte sürte sonunda Nuğber'i Huvat'tan istedi. Huvat, "Kısmet," dedi, başını önüne eğdi. Oğlan, "Ben diyeceğimi dedim, isteyeceğimi istedim," deyip kalktı. Annesini alıp yeniden geleceğini haber etti." (SAÖ:169)

2.1.2.2. Nişan

Nişan kız istemeden sonra düğünden önce gelen önemli bir aşamadır. Geleneksel kültürde nişan töreni içinde birçok uygulama bulunmaktadır.

Sevgili Arsız Ölüm romanında Zekiye ve Halit'in nişanlarının anlatıldığı bölümde yazar, nişan öncesi alışverişinden, gelin kıza takılacak takılara, nişan bohçasından, kız evine gönderilen kınalı koça, nişan daveti için okuyucu çıkarmaya, gelin başında sini dolaştırmadan, nişan için baklava hoşaf gibi geleneksel yiyeceklerin hazırlanmasına kadar geleneksel kültürde yaşatılan birçok uygulamaya yer verilmiştir.

"Nişandan bir hafta evvel, Akçalılı kadınlar toplanıp Atiye'ye yardıma geldiler. Dağlar gibi yufka kayıldı, hoşaf lar kaynatıldı, baklaval ar açıldı. Atiye şehre gidip gelininin düzenini gördü. Bileziklerini, kolyesini, küpesini bozdurdu. Yüzüklerden yüzük beğendi, kordonlara beşibiryerdel er dizdirdi. Kadifeler, kaşmirler kestirdi, tenekelerle helva, çuvallar la pirinç, çerez aldı. Bir yandan Zekiye'nin düzenine bakmaya gelenlere sofr a kurdu. Bir yandan Zekiye'nin nişanlığını dikti. Kızlarını baştan aşağı kuşattı. Kız evine gidecek koçu kınaladı, boyadı, nişandan bir gün önce Huvat'ın önüne katıp, Zekiye'nin bohçasıyla birlikte dünürüne yolladı. Arada bir, "Halit oğlan yok ya, hiç içime sinmiyor," diye ağladıysa da, kendini sıkıladı. Nişanın olacağı günün sabahı, kendisine son çağrı yapılmayanın, daha önce çağrılı da olsa gelmeyeceğini bildiğinden Nuğber'i erkenden giydirip kuşattı, okuyuculuğa çıkardı. Nuğber köyde tek kapı bırakmadı, herkesi son bir defa dolandı." (SAÖ:33)

"Kuşluk vaktine kalmadan, köyün erkeği kadını çocuğu çekildi, geldi. Kadınlar içerde, erkekler dışarıda toplandı. Derken Huvat çalgıcılarla kamyonları kapıya dayadı.

Çalgıcıları şaplağa tutup bahçeye oturtular. Huvat eline bir yağlık geçirdi, halayın başına geçti. O ara Atiye getirip çalgıcıların bohçalarını kucaklarına verdi. “Köroğlu’nun uşakları” tellere, köyün delikanlıları etiklere bastılar. Öğlene Rızgo Ağa’nın kapısına Varıp dayandılar. Kız köyü, oğlan köyüne hoşgeldine durdu. İki köyün erkeği omuzlaşıp halaya tutuştu.” (SAÖ:33)

“Erkekler dışarıda halay çekip, tabanca atarken kadınlar Zekiye’yi getirip ortaya oturtular. Kız evinden tefçi, oğlan evinden çığırtkan çıkardılar. Boş bir sini getirip Zekiye’nin başına tuttular. Bir tef sallandı, bir çığırtkan bağırdı. Zekiye’ye sini sini hediye toplandı. Siniler elden dışarı edildi. Atiye gelininin koluna girip, ayağa kaldırdı. Elini öptürdü. Altınları boynuna, bilezikleri koluna dizdi. “Darısı Seyit’imin, Mahmut’umun başına olsun!” diyerek, nişan halkasını Zekiye’nin parmağına geçirdi. Gidip çalgıcıları yukarı getirdi, geliniyle karşılıklı oynadı.” (SAÖ:34)

Bu adetlerin dışında romanlarda nişanla ilgili kavramsal hususlar şu şekilde tespit edilmiştir:

“Nuğber’in nişanını etti.” (SAÖ:171)

“Ama Gogi kendinin nişanlanma arifesinde olduğunu duyunca dondu.” (BK:61)

“Gogi, “Nişanlanacağı kıza karşı kötü bir duruma düşmüştü.” (BK:74)

Lado, “Yüreğini yakıp kavuran aşk ateşine dayanamayıp nişanlandı. Nişanlısı Lado’ya üstü rengarenk pul ve boncuklarla kaplı bir kravat işledi. Lado kravatını pembe gömleğinin üstüne taktı.” (BKÇM:116)

Berci Kristin Çöp Masalları romanında kadınların kentin yaşam şartlarına uyum sağlayabilmek, iş bulabilmek umuduyla geleneksel rollerinden sıyrılmaya başladıklarını ve önceliklerinin, sosyal hayattaki rollerinin değiştiğini görüyoruz.

“Fabrikaların kapısında toplaşan Çiçektepelı kızlara nişanlanıp nişanlanmayacakları, kadınlara doğurup doğurmayacakları soruldu. Nişanlanmayacak ve doğurmayacaklar seçilip işe alındı. Fabrikalarda iş bulmak umuduyla nişan atanlar karnında yuvarlanan bebeklerini aldirmek için ebeye koşanlar çıktı. Kadınların ayaklarının Çöp Yolu’na bağlanmasıyla Birlik Çiçektepe yaşlılara ve erkeklere kaldı.” (BKÇM:138)

2.1.2.3. Çeyiz

Çeyiz; çeyiz hazırlama, çeyiz serme gibi uygulamalarıyla günümüzde de güncelliğini koruyan evlilik öncesi gerçekleştirilmesi gereken geleneksel bir uygulamadır. Çeyiz kızın baba evinden eşinin evine götürdüğü eşyalar bütünüdür. Kızın çeyiz olarak götürdüğü eşyalar kızın ailesinin maddi durumuna göre değişmekte olup bu eşyalar arasında kızın ve annesinin el emeği göz nuru işlediği el işi malzemeler, mutfak eşyaları, yatak odası takımı gibi eşyalar bulunur.

İncelenen eserlerde çeyizle ilgili tespitler şu şekildedir:

“Sabahtan akşama kadar pencerenin önünde çeyiz işleyen Nuğber...” (SAÖ:74)

“Nuğber’in içini çekip lambaya baktığını görünce, bir lamba da ona yaptı. Nuğber lambayı çeyizine koydu.” (SAÖ:159)

“Nuğber’in işlediği çeyizleri kat kat açıp içini çekmesine ...” (SAÖ:119)

“Nuğber sonunda açıp açıp içini çektiği çeyizlerini, Atiye’nin uğurdur diye koynuna koyduğu taşlan, boncukları alıp annesinin yardımıyla koçsuz, bayraksız gelin gitti.” (SAÖ:184)

“Köyün imamı gizlice nikah kıydı, muhtarı çeyiz kâğıdı yazdı.” (SAÖ:41)

“Nuğber’in sabahtan akşama kadar kasnak gerip çeyiz işlemesi herkesin gözüne batmaya başladı.” (SAÖ:70)

“Rübeysa’nın kızına hazırlayacağı çeyizin ilk parçası olacak olan sütel, gün sayma yöntemiyle gebelikten korunmayı öğütleyen kanaviçe bir şemaydı. Yirmi mavi kuşun iki yanına beşer kırmızı karanfil gelecek şekilde işleyip kare biçiminde kestiği patiskanın dört kenarını çevirerek, Süreyya gözlü kızı ‘doğurursan kımıldanamazsın’ öğüdünü hatırladıkça sütelini sandığından çıkarıp göğsüne basacaktı.” (BK:31-32)

“... babalarının çeyizsiz geldiğine dair Halilhan’a kâğıt imzalatmıştı.” (BK:40)

“Paranız yoksa hasır kilim alabilir fakat siz de benden her şeyini gösterişe dökmüş kızların götürdüğü çeyizi istemeyecek, ben ne getirirsem onu kabul edeceksiniz.” (BK:59)

2.1.2.4. D    n

“Gerek kültürel birikim ve gerek inan   ekseninde çeşitli anlamlar yüklenen evlenmenin gerçekleştiği aşama olarak d    n aşaması ifade edilmektedir. Bu açıdan d    nler geleneksel açıdan ve inanç a  ısında çeşitli uygulamaların gözlendiği bir aşamadır.” (Koca, 2012:86)

Sevgili Arsız   l  m romanında sa  ı geleneğinden, sa  dı  lı  a, geline nazardan korunmak amaçlı ayna tutmaktan, kına gecesinde kına yakmaya, gelinin erkek evine girmeden önce ağzına bal verilmesine kadar birçok d    n âdeti anlatılmıştır. Nişanın anlatıldığı bölümde olduğu gibi yazar d    n  n anlatıldığı bölümde de ayrıntılı olarak Anadolu’da yaşatılan âdetlere değinmiştir.

“O perşembe, Halit’le Zekiye’nin bayrağı dikildi. Bayrağın ayyıldızına elma takıldı. Elmaya tabancalar atıldı. Kadınlara ahırda, erkeklere bahçede d    n yeri kuruldu. Kadınlara ayrı, erkeklere ayrı çalgıcılar tutuldu. Dizgame’den Akçalı’ya semah geldi. Akçalı’dan Dizgame’ye kalıni  i gitti. Dizgame’de gelin a  latıldı. Akçalı’da damat oynatıldı. Köyün delikanlıları Süslü Sami’yi damada sa  dı   ettiler, damadın koltuğuna girdiler. Bir yandan gelinlik kızlara ayna tuttular, i  mar ettiler, bir yandan topluca abdest alıp camiye gittiler, ilahi söylediler. Dizgame’de kına gecesi Zekiye’ye kak  l kestiler, kaşlarına fıstık karası çektiler, yanaklarını alladılar, ellerini kınaladılar. Akçalı’da damadı, Dizgame’de gelini sakladılar.

Bahşiş   a  ırılmadan gelini de damadı da ortaya çıkarmadılar. Cumartesi ak  şamı, Zekiye ağlaya ağlaya Halit’e gelin geldi. Halit dama   ıktı. Gelinin başına çerez, bozuk para sa  tı. Çocuklar paraları kapıştılar. Gelin kaynana sarılıp kokla  tılar. Atiye, Zekiye’nin ağzına bir parmak bal çaldı. Zekiye eşikten atlamadan bir tahta kaşık kırdı. Halit damdan indi. Zekiye’nin koluna girdi. Onlar i  erdeyken dışarıda damat halayı çekildi. Halaycılara d    n yemeği verildi. Köyün imamı gizlice nikah kıydı, muhtarı çeyiz k  a  ı yazdı. Gerisi Zekiye’yle Halit oğlana kaldı...” (SA  :41)

“Nuğber’in d    n hazırlığı ba  ladı. Hazırlığın başlamasıyla ortaya o zamana kadar hiç akla gelmedik bir dolu sorun   ıktı. İlkine, Huvat, kapıya boynuzları kınalı, kuyruğu boyalı bir koç gelmeden kızını evden çıkarmayacağına yemini bastı. Atiye   ehir yerinde kınalı ko  un ne aradığını sorup ortalığa ko   lafı çıkarmanın kızının kuracağı yuvaya sebep

olacağını kocasına duyurdu. Evin içinde herkesi birlik etti. Huvat'ı koç sevdasından vazgeçirdi. Huvat bu defa, erkek evinin düğünden üç gün önce evlerinin damına bayrak dikmeleri lazım geldiğini ileri sürdü. Evdeki herkesi deliye döndürdü. (...) Huvat bayrak lafının arkasından ortaya bir çarşaf lafı çıkardı. Kız babasının âdette yeri olduğu üzere, gerdek gecesini erkek evinde geçirmesinin şartını koştu. Kızının kızlığının müjdesini anında almazsa bu düğüne, düğün oldu demeyeceğini duyurdu. (...) Huvat en son, Akçalılar'ın davetiyeyle düğüne gelmeyeceklerini söyleyip, düğün günü hepsinin evine okuyucu çıkarmak lazım geldiğini ortaya sürdü. Bu işi Dirmit'e uygun gördü. Dirmit ölse de okuyucu çıkmayacağını babasına duyurdu.” (SAÖ:184)

Sevgili Arsız Ölüm eserinde karşımıza çıkan yukarıdaki paragraflarda örneklerini gördüğümüz geleneksel unsurlardan biri de “okuntu”dur. Okuntu, okuyucu adı verilen kişi tarafından düğüne sözlü yapılan davet işidir.

Günümüzde yerini düğün davetiyelerinin aldığı okuntular için Şeref Boyraz, düğünden bir hafta önce ayağına çabuk, ağzı iyi laf yapan, orta yaşlı bir erkek ya da kadının düğün sahibinin kendisine bildirdiği kişileri dolaşarak düğüne davet ettiğini, düğüne davet işini yapan kadına da okuyucu dendiğini ifade etmiştir. (Boyraz, 2009: 88)

Eserler içerisinde düğün ile ilgili kelimelerin bazen benzetme unsuru olarak bazen de kavramsal olarak kullanıldıklarını görmekteyiz.

Gülbey Usta bu paraları “gelin pulu gibi işçilerin üstüne savurur.” (BKÇM: 72)

“Fabrika sahibi konducuların duasını aldıktan sonra fabrikanın serum ve ilaç şişelerinin yıkandığı mavimsi sıcak suyu oluk oluk mahallenin üstüne saldı. O gün Çiçektepe bayram yerine, düğün evine döndü.” (BKÇM:19)

“Kadınların ve çocukların yüzleri düğüne vardı. Gülüşen yüzleriyle resme çıktılar.” (BKÇM:89)

“Takımı sırtlayan çalgıcı konducular önde, gıcık vermeye hevesliler arkada düğün evine gidilir gibi Kızılbaşların oturduğu mıntıkaya doğru yola çıkıldı.” (BKÇM:111)

“Yüreğini yakıp kavuran aşk ateşine dayanamayıp nişanlandı. Nişanlısı Lado'ya üstü rengarenk pul ve boncuklarla kaplı bir kravat işledi. Lado kravatını pembe gömleğinin üstüne taktı. Düğün için çöp bayırlarının üç büyük kahvehanesini tuttu. Kürt Cemal'in

adamlarının ve çöp bayırlarındaki kumarbazların topluca ziyaret edip bahşiş dağıttıkları düğünden sonra, Lado yedi gün kahvelere çıkmadı. (...) Ama bu karısı da Lado'nun şafak pembesi mintanını fareye yedirdi. Lado bu ihmali bağışlamadı, kirpiklerini kırıştırarak onu da boşadı.” (BKÇM:116)

“Lado başından geçen iki evliliğinin kırılganlığıyla üçüncü karısını düğünsüz aldı. Lado'nun en yakın arkadaşlarına sade bir törenle tanıtıldı. Lado arkadaşlarına şeker tuttu. Karısı utana sıkıla sedire oturdu.” (BKÇM:116)

“...düğünlerde çalgıcılık yapan konducu ailesinin oğlu halay ekibinin türkücüsü oldu.” (SAÖ:90)

“Çingenelerin düğün, kavga adetleri, küfürleri, çalgıya düşkün oldukları ve ellerinden bine yakın iş geldiği de öğrenilmiş oldu.” (BKÇM:97)

“Lado bu karısına sokağa çıkmayı yasakladı. Lado'nun yasağına aylarca boyun eğen kadın dört duvarın arasında bunaldı. Lado'dan habersiz düğüne gitti. Lado, eve geldiğinde tencereleri boş bulduğunu ve o gün aç uyuduğunu ilan ederek üçüncü karısını da getirdiği gibi sessizce babasının evine götürdü.” (BKÇM:116)

“İçmezsen düğünümüzde kar yağar dediği andan beri Jülide'ye sıırıslıklam âşıktır.” (BK:24)

“Volvo'yu mezarlığa sürüp birkaç duayla gönlünü yıkadıktan sonra ikisi için olabilecek en büyük düğünü düşlemeye başladı.” (BK:98)

“Düğünü düşledikçe, dostunu hırpani bir geleceğin beklediğini görüyordu.” (BK:98)

“Ülkemizde gelinin “masum” ve “temiz” olmasına önem verilir. Kızın, evlenmeden önce başka birini tanımamış olması üstünde titizlikle durulur. Törelerin etkinliğinin sürdüğü yerlerde “yenge” gerdek sonucunu beklerler. Kimi yerlerde kızın temiz çıktığı belli olunca, sonuç evin damına bayrak asmak ya da silah atmakla ilan edilir. Gelinin “kız çıkmadığı” anlaşılırsa, baba evine yollanması da bilinen olaylardandır.” (Örnek, 2000: 198)

Sevgili Arsız Ölüm eserinde bu uygulamaya şu şekilde yer verilmiştir:

“Gelenler tek tek çekilip gittiler. Süslü Sami’yle Atiye, Huvat’la Rızgo Ağa’yı bir edip erkek odasına koydular. Zekiye’yle Halit’in çarşafını almak için, gelin odasının kapısına durdular. Ama Atiye, “Gelinimin tapusunu aldım, ey ahali,” diye çıkıp tahtalığa bağıramadı. Zekiye’nin kanıyla boyanmış ak çarşafı eline alamadı. Sevine sevine Rızgo Ağa’nın yanına göz aydına varamadı.” (SAÖ:41)

“Nuğber sonunda açıp açıp içini çektiği çeyizlerini, Atiye’nin uğurdur diye koynuna koyduğu taşları, boncukları alıp annesinin yardımıyla koçsuz, bayraksız gelin gitti. Gittiği gün, verem olmadan evden çıktığı için bir öksüz sevindirdi. Babasına kız çıktığının müjdesini gönderdi.” (SAÖ:184)

2.1.3. Ölüm

“Doğum ve evlenmede olduğu gibi ölüm çevresinde de birçok inanma, adet, töre, tören, ayin, kalıp davranış, işlem kümelenmektedir. Ölüm çevresinde kümelenen ve ölüyle toplum üyelerini kuşatan bu inanmalar adetler, işlemler, törenler ve kalıp davranışlar başlıca üç grupta toplanmaktadır. Bunlardan bir grubu ölenin “öte dünyaya gidişini” kolaylaştırmak; onun gerek geride bıraktıklarının gözünde, gerekse “öte dünyada” saygın ve mutlu bir kişi olmasını sağlama amacına yönelik olanlardır. Bir başka grupsa; ölenin geri dönüşünü önlemek, yakınlarına ve geride bıraktıklarına zarara vermesini engellemek amacıyla yerine getirilenlerdir. Üçüncü grupta toplananlarsa ölenin yakınlarının bozulan ruhsal durumlarını sağaltmak, sarsılan toplumsal ilişkilerini düzeltmek ve yeniden topluma katılmalarını sağlamak için uygulananlardır.” (Örnek, 2000:207).

“Ölünün gözleri kapatılır, çenesi bağlanır, yatağı değiştirilir, karnına bıçak konur; bulunduğu odanın pencereleri açılır, gece ise oda aydınlık tutulur; başucunda Kur’an okunur, ölü yalnız bırakılmaz. Ölü elden geldiğince çabuk gömülmelidir ancak ikindiden sonra ölenler ertesi güne bekletilebilir. Gömülme hazırlıkları: yıkanma, kefene sarılma musalla taşında cenaze namazının kılınması, genel olarak tabutun üstünde cinsiyetini, kimi hallerde mesleğini belirten bir eşyası konur. Genç yaşta ölenin tabutu süslenir. Gelin teli, duvak... gibi eşyalarla uğurlanır.” (Boratav, 2015:222)

İncelenen eserlerde Sevgili Arsız Ölüm’de ölünün karnına bıçak koymaktan, ölünün arkasından ağıt yakmaya, helva kavurmaya, ölmek üzere olan kişiden helallik almaktan,

yas sürecinde gülmenin, türkü söylemenin televizyon ve radyo açmanın yasaklanmasına ölümle ilgili birçok uygulamaya değinilmiştir. Bunlar:

“Menşur'u eve getirip sedire uzattılar. Karnının üstüne kara saplı bir bıçak koydular. Gözlerini kara yazmayla bağladılar. İki kadın çarlarını çekip Sittile'yi getirmeye gitti. Ötekiler, kızı orada öylece bırakıp başka bir odaya çekildi. Sittile bastonuna dayana dayana gelip Menşur'un yanına çıktı. Kapıyı kapattı. Kızın elbisesini beline kadar sıyırdı. Kızlığını yokladı. Menşur'un gözlerini bağladıkları kara yazmayı çözüp eline aldı. Dışarı çıktı. Yazmayı, “Gözün aydın olsun,” diyerek anasına verdi. Kız anası ağıta başladı. “Tandır kazanı sürün, kinasını hazır edin, Menşur'um kız oğlan kız,” diye yazmayı bir o yana bir bu yana salladı. Menşur yüz akıyla gelinlik giydi. Kınalı parmaklarla toprağa girdi. Erkekler mezarlıktan dönmeden, köyün içinden kara bir duman yükseldi, yükselip göğe çekildi.” (SAÖ:18)

“... Huvat'ın anası tandır başında öldü. Nuğber Dudu'nun üstünden, küçük bez torbalar içinde kına, bir-iki muska, yiyelenmiş zeytin çekirdekleri, bitki kökleri, kara bir tutam da saç çıktı. Ölü evine gelen kadınlar tandır başında diz çöktüler. Nuğber Dudu'nun yaşmağını ağıtçı Kör Fadime'nin eline verdiler. Ağıtçı Kör Fadime, “Ne diyem de ne söyleyem, ölü benim olmayınca!” diye yaşmağı gönülsüz gönülsüz bir-iki salladı. Ardından, “Nuğber Dudu bindi ölüm atına da digidah, ha digidah, digidah,” diye bir ağıda başladı. Ötekiler, Nuğber Dudu'nun üstünden çıkanları elden ele geçirip, “Digidah ha, digidah,” diye Kör Fadime'ye eşlik ettiler. Ardından Nuğber Dudu'nun canı için, etli pilav üstüne öküz helvası yediler. Gömücüler mezarlığa gidince de, onun minderini, çarını, içliğini, bastonunu ellerine aldılar. Bir çağırışma, bir ağıtla akşama kadar köyün içinde dolaştılar.

Atiye, kaynanasının koynundan çıkanları küçük bir bohça etti. Huvat'ın köye geldiği gün de, Nuğber kadının hatırasını oğluna verdi. Verdiğine de pişman oldu. Huvat, bohçayı açar açmaz bir ağıt tutturdu. (...) O gece yarısına kadar, köyün erkeğini kadını, anasının mezarının üstüne kırk gün nur oturduğuna dair yemin billah ettirmeden yatırmadı. Ama anasının cennete gittiğinden de emin olmadı.” (SAÖ:23-24)

“... köyün on bir iti mezarlıkta ölü bulundu. Arkasından dam kürümeye çıkan Vahti'nin büyük oğlu Ayneli Memet'in kaybolduğu duyuldu. Ayneli üç gündüz arandıktan sonra, Buğlek inine yakın bir kayanın dibinde ölü bulundu. Erkekler, döne döne yağın kar tipiye

vurduğunda Ayneli'nin buz kesmiş cesedini köye getirdiler. Kadınlar başlarına çarlarını çekip, ölü evine biriktiler. Bir yandan ağıt düzdüler, bir yandan “Sarıköz yedi Memet'in başını,” dediler, bir yandan helvalık un elediler... Bir yandan kefen diktiler... (...) Yeniden ölü evinde ağıta oturup, bir yandan Sarıkız'dan kurtulduklarına içten içe sevindiler, bir yandan, “Memet'in cebinde de aynesi / Buz kesmiş de delik deşik gövdesi” diye ağıt düzdüler.” (SAÖ:36)

Ölen bebeklerin ya da küçük yaştaki çocukların masum oldukları için öte dünyada ailelerine şefaatçi olacağını inanışına da eserde yer verilmiştir.

“Huvat, Atiye bebek öldükten sonra karısına sövüp saymaktan vazgeçti. Aileden bir meleğin kanatlanıp uçtuğunu, öbür dünyada kendilerini bir meleğin karşılayacağını, tüm ailenin günahlarının bağışlanmasında, kuş olup uçan, melek olup öbür dünyaya göçen Atiye bebeğin yararı dokunacağını söyleyip buna sevinmek gerektiğini vaaz etti.” (SAÖ:80)

Berci Kristin Çöp Masalları'nda bebek ölümlerini “kuş olup göğe çıkmak” ve “kanatlanmak” ifadeleriyle anlatmıştır. Nuran Kekeç yazarın bu kullanımı şu şekilde yorumlar: “Tekin'in masalımsı anlatısında, ölüm artık sanıldığı kadar ürkütücü değil de gündelik hayatta rastlanılacak küçük bir hadisedir. “Kuş olup göğe çıkmak” ifadesi ise halk edebiyatı anlatılarında da sıkça rastlanan, fizik kurallarını yıkan ve ölüm gerçeğini metafiziksel alana taşıyan metaforik bir ögedir. “Uçmak” metaforu halk anlatıları, efsane ve masallarda da sıkça karşılaşılan bir unsurdur. Türklerin İslâmiyet'ten önce bağlı bulundukları Şamanizm'de “uçmak” ifadesi cennete gitmek anlamına gelir; kimi Türkologlara göre Göktürk Yazıtları'nda da “uç barmak” şeklinde geçen “uçmak” ölmek veya cennete gitmek anlamında kullanılır.” (Kekeç, 2011: 218-219)

“Kondulardan biri rüzgâra dayamayıp sabaha karşı çöktü. Çatıyla birlikte ampul fabrikasının bahçesine uçan bebek, taşların tahtaların altında sıkışıp öldü. Bebeği şilteye sardılar. Üç erkek şilteye sarılı yanlarına alıp uzak bir mezarlığa vardılar. Mezarlığın duvarından içeri gizlice içeri atladılar. Bebek şilteyi usulca toprağa bırakıp kanatlandı.” (BKÇM:11)

“Üç bebek yıkımdan sonra soğuktan usanıp kaçtı. Yıkımcıların önünde kuş olup göğe çıktı.” (BKÇM:14)

Buzdan Kılıçlar romanında da ölüm ile ilgili benzer bir kullanım şu şekilde verilmiştir:

“Gövdesini bırakıp dünyanın üstünde uçan insanlar...”(BK:107)

Kültürümüzde ölüm adetleri arasında önemli bir yeri olan ölmek üzere olan kişinin başında Kur'an okumak ve ölmek üzere olan kişiyle helalleşmek eserde şu şekilde verilmiştir:

“Ayrıca, ruhunu huzur içinde teslim edebilmek için hakkını helal etmesini istedi. Huvat, “Helal olsun kız,” diye inledi. Gidip yeşil kitaplarını aldı. Atiye'nin başına oturdu. Ölüm döşeğinde kendisini düşünen karısına, ruhunu huzur içinde teslim etmesi için dua okudu.” (SAÖ:129)

Ölümden sonra duyulan üzüntüyü göstermek için yapılan çeşitli uygulamalar vardır. Kültürümüzde genellikle 40 süren yas döneminde türkü söylenmez, kutlama-tören ve eğlenceler yapılmaz, televizyon-radyo açılmaz, erkekler tıraş olmaz, kadınlar süslenmezler. Bu uygulamalardan bazıları Sevgili Arsız Ölüm romanında şu şekilde karşımıza çıkmaktadır:

“Üç ceset, yan yana toprağa yatırıldı. Günlerce Alacüvek'te türkü çağrılmadı. Gülünmedi.” (SAÖ:12)

Atiye, “Babam öldü, biliyorum ben,” dedi. “Evin içinde türkü çağırmayı, gülmeyi, radyo açmayı yasak etti.” (SAÖ:30)

“... Kazım Usta'nın Mahmut yaşındaki çırağı, cereyana çarpıldı. “Anne!” diye bağırdı. Bağırdığı yerde bir top kömür oldu, kaldı. (...) O gün, kaloriferci çıraqları boru döverken türkü söylemediler.” (SAÖ:82)

Buzdan Kılıçlar romanında yas ile ilgili satırlar şu şekildedir:

“Ese Sunteriler, Sitile Sunteriler öldükten sonra üç yıl süre ile karısının mezar taşını kendine tapınak yapmış, olur olmaz saatlerde mezarlığa giderek her gün karışık tempoda ağlamıştı. Ölüm vakasından sonra acısı kilolarla tartılacak kadar ağırlaşmıştı. Aklında kimseyi rahatsız etmemek için yas yükünü efendice götürüp getiren asil ruhlu bir insan olarak kalmıştı.” (BK:40)

Türk kültüründe mezara saygı vardır. Mezara basılmaz, tükürülmez. Mezarlıkların yanından geçerken dahi Fatiha okunur. Mezarların özel günlerde, belli aralıklarla ziyaretleri yapılır, mezarın başında Kur'an okunur ve ölen kişinin hayrına şeker, lokum vb. şeyler dağıtılır. Mezarın üzerindeki otlar temizlenir, mezara su dökülür. Mezarın üzerine çiçek dikilir.

“O sabah erkenden Nuğber Dudu'nun mezarlığına gidildi. Mezarlığın toprağı taştan, ottan temizlendi. Bahçeden sökülen susam çiçekleri Nuğber Dudu'nun mezarına dikildi. Dua edildi. Dudu Kadın'a her yılın baharında yanına gelineceğine dair söz verildi. Ağlandı. Canı için çerez, incir dağıtıldı.” (SAÖ:61)

“Huvat yeşil kitaplarını alıp anası Nuğber Dudu'nun mezarını yoklamaya gittikten bir süre sonra, yeşil kitapların içindeki yazılar kadar çok havadisle geri geldi. (...) Ardından anasının mezarını bürüyen sarı otlardan, tavuk yumurtası gibi yumurtaları olan, mezarın içine yuva kuran karıncalardan söz etti.” (SAÖ:107)

“Ölürsen seni de Akçalı'ya götürüp gömelim mi, kız?” diye usulca sordu. Atiye, “Ölümü buradan oraya sürümeysin, çocuklarımdan uzağa götürmeyin,” dedi.” (SAÖ:105)

Ölüm uygulamalarından biri de ölen kişinin yıkanıp kefenlendikten sonra çenesinin bağlanarak gömülmesidir. Buna yönelik hatırlatma şu şekilde verilmiştir:

“Atiye'nin kendisinin çenesini bağlayıp mezara sokmadan imkânı yok ölmeyeceğine dair yemin edip çocuklarının yüreğine su serpti.” (SAÖ:128)

Kendini her kötü hissettiğinde annesinin mezarlığına giden Halilhan yine böyle bir durumda annesinin mezarlığına gider. Kültürümüzde mezar ziyaretlerinde üç kere mezarın başında döndükten sonra mezarın ayak kısmında durulduğunda mevtanın ruhunun bizi göreceğine dair inanış eserde şu şekilde verilmiştir.

“Zaten gözyaşı dökmekten çok kendini annesine seyrettirmek, şefkatinden yararlanmak istiyordu. Mezarın etrafında yiter gibi, bir bakıma bilinçsizce döndü.” (BK:117)

Berci Kristin Çöp Masalları romanındaki gecekondu sakinlerinin mezara duydukları saygı, mezar üstüne korkuları ve inanışları şu şekilde verilmiştir:

“Konduların çitleri ay doğunca yürür, mezarlığa yanaşınca durur,” diye konu dilinde bir laf vardı. Bu lafla konducular telli tahtalı konduların tabiatını anlatırlardı. Bay İzak'ın fabrikası da konu tabiatlı olduğundan bu laftan nasibini aldı. İşi hiç bitmedi. Bir inşaat, bir takırtı, bir çakırtı hep sürdü. Konduların geceleri yürüyen çitleri gibi, bahçe duvarı konduları yıka yıka yürüdü. Ama kondular gibi mezarlığa yanaşınca durmadı. Bay İzak mezarlığa yanaşınca kısa bir dua okudu. Mezarlığın altına daldı. Kondular buzdolabının gazına boğulurken çöp bayırlarının karşı yamaçlarında yerin altında daracık tüneller kazdırdı. Göz göz irili ufaklı odalar açtırdı. Fabrikasının yeni bölümlerini yerin altına, ölülerin yanına gömdü. Çok sürmeden yerin altından yukarı vuran harıltılarla sallanan kondularda Bay İzak'ın ölüleri uyandırıp ayağa dikeceğine, dirileri buzdolabı gazıyla boğup onların yerine mezarlara yatıracağına dair bir sürü laf aldı yürüdü. Konducu çocuklar oynasın diye, Bay İzak'ın çöp tepelerinin üstünü kuru kafalarla, kemiklerle süslemesi, öfke ve korku yarattı. Çöp bayırlarındaki kondulara Bay İzak'tan uğursuzluk sıçrayacağı düşüncesi yayıldı.” (BKÇM:72-73)

Eserlerde mezarla ilgili diğer tespitler:

“Derken Atiye bebek öldü. Uzak bir mezarlığa gömüldü.” (SAÖ:80)

“O yalvarırken Atiye tespihini alıp bir köşeye çekildi. Her tespih tanesinde öldükten sonra Huvat'ın ortaya düşmemesini, her Allah'ın günü mezarının başına gelip ruhunu taciz etmemesini diledi.” (SAÖ:211)

“Üç erkek şilteye sarılı bebeği yanlarına alıp uzak bir mezarlığa vardılar. Mezarlığın duvarından gizlice içeri atladılar.” (BKÇM:11)

“Konducular el birliğiyle gözyaşlarını yanaklarından aşağı salıp burunlarını çeke çeke müezzinin kızını kaldırıp mezarlığa gömdü.” (BKÇM:131)

“İşçilerin çalı tığı odaları mezarlardan ayırmak için tavanlarına floresan lambalar taktırdı.” (BKÇM:73)

“Ramazan davulundan on beş kahve ve kumar sevinci çıkartan Çiçektepe; Lado'nun kaçtığı gecenin sabahında mezarlıkta yapılan bir operasyondan sonra yine marifet saçtı.” (BKÇM:123)

“Mezarlıktan gelen çok silah sesi tek silah sesine düşerek sustu. Susan sese uçan üç martı, mezarlıkta saklanan üç yabancı gencin Çiçektepe'ye, geceleri sokağa çıkan insanları kesmek maksadıyla geldiklerini öğrendikten sonra çığlık çığlığa konduların tepesine döndü.” (BKÇM:123)

“Konducu erkekler kumar baygınlığıyla kahvelerde otururken, anarşist lafının kondulara mezarlıktan sıçraması, korkuyu etle, sütle besledi. Çok sürmeden eşini kaybedip tek dolananlar mezarlığın yakınından geçemez oldu.” (BKÇM:124)

“Kumandan Volvo, şehrin ta öbür ucuna Sitile Suterilerin yattığı mezarlığa uçtu. Halilhan yazları herkesin sayfiyelere çay içmeye gittiğini kendisinin annesinin mezarının taşına gelip tünediğini açıkladıktan sonra başını Jüli'nin omzuna koyup gözyaşı döktü.” (BK:17)

“Annemin mezarını zamparalığına yer saptadığı sağdan soldan duyuldu.” (BK:37)

“Korkunç bir sığınma ihtiyacıyla evden fırlayıp annesinin mezarına doğru koşmaya başladı. (...) Mezarın başında, kırık bir sesle Sitile Sunteriler'e “Hayalimi istedin benim, ben de sana sunuyorum,” dedikten sonra tahmin edilemeyecek boyutta gözyaşı döktü.” (BK:50)

“Halilhan'ın ısrarına uyarak Gogi'nin mezar taşları içinde yitip yalnızlaşmış evinde (bu mekânın bir tekkeye ait olduğuna dair söylentiler vardı) Teknojen için bir kez daha toplandılar.” (BK:76)

“Volvo'yu mezarlığa sürüp birkaç duayla gönlünü yıkadıktan sonra ikisi için olabilecek en büyük düğünü düşlemeye başladı.” (BK:98)

“Mezarlıktan çıktıktan sonra şart gördüğü alkolü aldı ve doğal olarak iradesi zayıfladı.” (BK:98)

“Gogi'nin bahçesindeki mezar taşlarını görünce birden cana gelip ayılan Keriman, ağzını alabildiğine açıp bağırmaya başladı.” (BK:103)

“Gogi'nin mezar taşlarına karşı kurulmuş sofrasına kırgınlıkla oturdular.” (BK:104)

“Halilhan'ın mezarlık konusuna gelip dayandılar.” (BK:107)

“Halilhan parça bakmak için araba mezarlığa giderken Gogi, araştırmasına koyulmak üzere eve kapandı.” (BK:111)

“Halilhan araba mezarlığında kendini o kadar çok gecikmiş, varlığını öylesine harcanmış duydu ki...” (BK:116)

“Mezarın etrafında yiter gibi, bir bakıma bilinçsizce döndü.” (BK:117)

Sevgili Arsız Ölüm romanında ölüm âdetleri, ölüme dair geleneksel uygulamalar ayrıntılı bir şekilde verilmişken, Buzdan Kılıçlar ve Berci Kristin Çöp Masalları romanlarında ölüm daha çok kavramsal olarak kullanılmıştır. Ölüm ve ölüm ile ilgili kelimelerden bazen de benzetme ve niteleme unsuru olarak faydalanılmıştır.

“İmam olan babasıyla ilahi okuyan annesi yan yana ölüm denen sessizliğe yuvarlanınca ...” (BK:33)

“Çocukluğunu saran ölüm dumanını soluya soluya (Annesiyle babası kömür sobasından sızan zehirle solup iki tutam saç şeklinde sönüp yok olmuşlardı.) Gogi’nin ruhunda delikler açılmıştı.” (BK:34)

“O zamanlar boyunca, devamlı olarak ölüme çarpmışlığın sapkın, zeytin sarısı ışıyla süzmüştü dünyayı.” (BK:34)

“Büyük bir devlet hastanesinin morgunda çalışırken beyninden seken ani bir cereyana uymuş, ölümlerin birini duvara dayayıp eline hortum tutuşturmuş ve diğer ölümleri yıkatmıştı. Ölüye ölümleri yıkatan adam.” (BK:34)

“Aynı gün morga inen ölmüş bir genç kızın başındaysa hüngür hüngür ağlamıştı.” (BK:35)

“Birkaç kez ölüm hakkında Halilhan’ı ürpertecek ciddilikte teknik açıklama yapmıştı.” (BK:35)

“Rübeysa, Halilhan’ın ağzından Gogi’nin ölümü hem de yukarıya doğru helezonik bir biçimde düşlediğini duyunca kendini tutamayıp ağladı. (BK:36)

“Anladığı kadarıyla kurdukları hayal ölüyordu.” (BK:79)

“...ölülerin dahi sevdiği gül denilen narin çiçeği de balta zannederek kendilerine amblem yapmışlardı.” (BK:83)

“...ölmüş numarası yapmaya dahi kalkışabiliyor...” (BK:85)

“Benimle ölümsüzlüğe gider misiniz, hanımefendi.” (BK:99)

“...ölümün ufuklarına doğru uçtuklarının farkında olmamışlardı.” (BK:103)

“Otomobilinin ölmüş bir köpekten beter çarpılmış yatışı karşında korkuya kapılan Halilhan...” (BK:108)

“Evin tarihindeki ölüm karanlığı onu Gogi’ye gitme konusunda pasif kılmaktaydı.” (BK:117)

“Bu edebi körlüğün insanı ölümüne buruklaştırdığı, başkalarına katiyen anlatılamamaktaydı.” (BK:118)

“Elleri bağlı, olduğu yere yığılıp sustu. Sabaha kadar ateş yakıp ölü ışıklar altında kondu çatan insanlara baktı” (BKÇM:12)

“Evlenenlere, evinden ölü çıkanlara, kolunu bacağını makineye kaptıranlara bu sandıklardan para çıktığını anlattı.” (BKÇM:42)

“Fabrikasının yeni bölümlerini yerin altına, ölülerin yanına gömdü.” (BKÇM:73)

Kır Hamit, “Çöp tepelerinin başında avazı çıktığı kadar bağırması, ölü gibi yere yatması, kadınlar gelmeye yanaşmazsa ağlama numarası yapması için tembhlendi. (...) Bağıra bağıra konduların arasına daldı. "Bizi kesecekler! Bizi öldürecekler!" diye kaldırıp kaldırıp kendini yere vurdu.” (BKÇM:81)

“Çöp yangınının ölü külleri Çiçektepe'nin sokaklarında savrulurken karton evler yeniden kuruldu. Martıların yanıklarına salça sıvandı.” (BKÇM:109)

“Ölen ayılar ve insanlar çöp tepelerinin başına gömüldü.” (BKÇM:109)

“Üç genç ölü, güvenlik kuvvetlerince Çiçektepe'den götürülürken çıkan söylentilere, çoğu konducu 'martı lafı' diyerek güldü.” (BKÇM:123)

“İlaç fabrikalarından biri Su Baba'nın üstüne doğru uzandı. Su Baba ilaç fabrikasının hammadde bölümünün altında kaldı. Bu yüzden Çiçektepe'de bu fabrikada hammadde bölümünde zehirlenip zehirlenip ölen işçilerin Su Baba'nın gazabına uğrayıp öldüğüne inanıldı” (BKÇM:18)

“Çiçektepe birbirine girdi. Bu arada bebek öldü. Bebeğin annesi lohusa yatağından kalkıp konduları taşa tuttu.” (BKÇM:20)

“Güneş hışır hışır döndü. Asfalt yolda, "İşçi hakkı yenmez, kursakta kalır!" diye haykıran işçilerden biri kurşun yarasıyla düşüp öldü.” (BKÇM:102)

“Hepsini öldür hapse gir, kurban olduğum biz sana bakarız," diye çağıldayan sesleri kulaklarında patlayınca bayıldı.” (BKÇM:122)

“Amem Şemsi'nin kocası kavgalara dayanamayıp Deli Gönül'ün yanında sürüklenmekten vazgeçti. Gözlerini yumup öldü.” (BKÇM: 129)

“Bunlardan birinin nikahlı karısı, üstüne kuma gelen kadını, Birlik Çiçektepe'de yolda giderken iki bıçak sallayıp öldürdü.” (BKÇM:138)

2.1.3.1. Vasiyet

Vasiyet kültürümüzde önemli bir yere sahiptir. Ölen kişinin ailesi ve yakınları hususiyetle ölen kişinin isteklerini yerine getirmeye uğraşırlar. Vasiyetin içeriği hemen her şey olabilir. Ölen kişinin vasiyetinin yerine getirilmemesi vasiyet edilen kişiyi vicdani olarak rahatsız edeceği gibi vasiyetin yerine getirilmemesi durumunda ölenin de ruhunun huzur bulmayacağına inanılır. Kültürümüzde bu denli önemli olan vasiyet, Sevgili Arsız Ölüm romanında karşımıza çıkar.

Çok hasta olan Atiye hastalığının ilerleyip kendini kötü hissettiği her süreçte ailesini etrafına toplar ve onlara vasiyetlerde bulunur.

“Ama Atiye'nin hastalığı gün günden ilerledi. Azrail gelip Atiye'nin kalbini dinledi, nabzını yokladı. Atiye'yi karşısına alıp uzun uzun konuştu. Atiye, Azrail gider gitmez, çocuklarını, kocasını, gelinini çağırıp başına topladı. Onlara iki gün içinde öleceğini açıkladı. Dirmit'e işaret edip yanına oturttu. Son dileklerini tane tane kızına yazdırdı. Yazdırdıklarını baştan aşağı üç kez sesli sesli okuttu. Ölmeden az önce, ağzına üç damla

zembem suyu damlatılmasını, mezarının üstüne, Nuğber Dudu'nun mezarına dikilen susam çiçeğinden her bir çocuğunun başı için bir adet dikilmesini, başında iki eğri kavak ağacının bulunmasını, ayrıca yüzlerini yıllardır görmediği yedi kardeşinden hiç olmazsa üçünün bulunmasını istiyordu. Yazılı isteklerinin dışında, sözlü olarak bildirdiği isteklerin başında, Huvat'ın çenesinin ucundaki sakalı kesmesi geliyordu. Onun arkasından sırasıyla Nuğber'in kendisi öldükten sonra, her gün pencerenin önünde oturmasını, Zekiye'nin doğuracağı çocuk kız olursa, kıza adının verilmesini, Dirmit'le Mahmut'un cami okulundan silinmesini, Halit'in iş bulup çalışmasını istiyordu. İsteklerini, tavana dikip koca koca açtığı gözlerini kısarak bitirdikten sonra, kesik kesik soluyarak inlemeye başladı. İnlerken birden yerinden sıçrayıp Nuğber'in yakasına yapıştı. Dirmit'le Mahmut'u gösterip küçük çocuklarını büyük kızına emanet etti. Onu küçük çocuklarına anne tuttu. İşaretlerle de bir sürü istekte bulunduktan sonra, uykuya yattı. O uyurken Huvat gidip sakalını kesti. Nuğber pencerenin önüne geçip ağlamaya başladı. Diğerleri suskun, gözlerini Atiye'nin solgun yüzüne çevirip annelerinin öleceği anı beklemeye koyuldular. Atiye bir gülümsemeyle uykudan uyandı. Çocuklarına cennete gireceğini müjdeledi. Arkasından ağlamamaları için sıkı sıkı tembihledi. Nuğber'e yoğurtlu bulgur köftesi yapmasını, son bir kez tatmak istediğini söyledi. Ayrıca iki salatalık, iki yeşil acı biber, çilek istedi. İstediklerinin hepsini önüne getirip Atiye'ye yedirdiler.” (SAÖ:76)

“Bu defa yolcuyum, Allah yüzünüze bakar inşallah,” deyip sustu. Huvat, Atiye'ye bir isteği olup olmadığını sordu. Atiye küskün küskün yatakların içinde döndü. “Ölmekten başka isteğim yoktur,” dedi, herkesin yüreğini ağzına getirdi. Ne mezarının üstüne her bir çocuğunun başı için susam çiçeği dikilmesini istedi, ne başında iki eğri kavak ağacının rüzgâr vurdukça sallanmasını düşledi. Yalnızca Dirmit'in okumasını, Seyit'in tabancayı belinden, kamayı ceketinin kolundan çıkarmasını istedi. “Kardeşlerimi bulun, Nuğber'i pencerenin önüne oturtun,” diye tutturmadı. “Zekiye'yi susturmaya gücünüz yeterse susturun, derdi neyse çaresini bulun, el değil hacılığımın kızı, onu kardeşiniz bilin. Elinizde para varsa Halit oğlana para gönderin,” dedi. Dedikten sonra inledi, gözlerini yumdu, uyudu.” (SAÖ:104-105)

“Dirmit, Atiye'nin hasta yatağında okumasını vasiyet etmesinden sonra kafasını kitaplarından başka yere çevirmedi.” (SAÖ:105)

“Atiye, Azrail’in içindekileri dışına vurmadiğı için kendisiyle kavga ettiğini söyleyerek, yakası kürklü bir manto isteyip alamadığını, öldükten sonra böyle bir mantonun alınıp tabutunun üstüne atılmasını istedi. Çocuklarından vasiyetini tutacaklarına dair söz aldı. Mahmut’la Dirmit’in dışarı çıkartılmasını, kendisini ölürken görünce korkabileceklerini söyledi. Onlar dışarı çıkınca Nuğber’i yanına çağırıp eli yüzü temiz, çocuksuz dul bir adam bulursa yaşına bakmayıp evlenmesini, yuvasını kurup bir kenara çekilmesini tembihledi. Nuğber başını sallayıp ağlayarak geri çekildi. Huvat okumayı hızlandırdı. Seyit elini yüzüne alıp gözlerini annesinin inip kalkan göğsüne verdi. Atiye, “Arkamdan ağlamayın,” dedi. Gözlerini yumdu. Gerisin geri açtı. Dirmit’i yanına çağırdı. Seyit, Dirmit’i elinden tutup içeri getirdi. Dirmit boynunu büküp annesinin başucuna oturdu. Atiye, Dirmit’in yüzüne bakıp derin derin soludu. Birden yakasına yapışıp, “Aysun, Aysun,” diye inledi. İnledikten sonra Dirmit’in yakasını bıraktı. Ellerini ellerinin arasına aldı, öylece kaldı. Sonra hırıltılı yavaş bir sesle, Tanrı huzuruna çıktığında, meleklerle kızının sonunun ne olacağını sorduğunu, sorar sormaz yüzüne bir ay doğduğunu, Aysun’un çırılçıplak gelip ayın önüne durduğunu, yüzüne kara gölgeler vurduğunu, Aysun’un sonunun iyi gelmeyeceğini kızına bildirdi. Ondan bir daha Aysun’la konuşmamasını istedi.” (SAÖ:129-130)

“Son son ruhunu teslim aldıkları gün gözleri açık kalırsa getirip defteri karnına koyması için Dirmit’e vasiyet üstüne vasiyet etmeye başladı.” (SAÖ:164)

Kayınvalidesi Atiye’ye özenen ve eşinin dikkatini çekmek isteyen Zekiye hastalanıp yataklara düşer ve vasiyetlerde bulunur.

“Gözünü tavana verip inledi. Halit’i bırakıp Rızgo Ağa’yı, Sose Kadın’ı, kardeşlerini sayıklamaya başladı. Sayıklamayı, “Son dileğimdir!” deyip vasiyete çevirdi. Babasını çağırımlarını, ölüsünü babasına teslim etmelerini, Dizgame’ye göndermelerini istedi. Bir ağıtla oğlu Seyit’in, sünnetinde, nişanında ve düğününde mezarım yoklamaya gelmesini diledi.” (SAÖ:185)

Vasiyetin geçtiği diğer yerler:

“... o günden sonra yeşil kitaplarını Atiye’nin vasiyetine, dili titreyerek iletmişti Tanrı’nın buyruğuna rağmen yeniden elinden bıraktı.” (SAÖ:144)

Huvat, “Ayrıca Atiye’nin hastalanıp, üstünü giymesi, bacağından beyaz çubuklu şeytan pantolonunu çıkarması için ettiği vasiyetlere kulağını tıkadı.” (SAÖ:145)

2.2. Adetler

Sedat Veyis Örnek adeti, “Âdet sözcüğü de Arapça kökenlidir. Dilimize de Arapça’dan geçmiştir, çoğulu Âdat’tır. Âdetin sözlük karşılıkları aşağıdaki anlamları kapsamaktadır. “Alışılmış şey, olagelmiş, görenek. Usul, tabiat, alışkanlık. Topluluk içinde uyulagelen kural, görenek ya da töre.” (Örnek, 2000:124) olarak tanımlamaktadır.

2.2.1. Kına Yakma Adeti

Türk kültüründe gelin olacak kıza, askere gidecek erkeğe ve kurbanlık koça kına yakma adeti vardır. Ayrıca kına kadınlar arasında bir süslenme aracı olarak da kullanılmaktadır. Sevgili Arsız Ölüm’de de geleneksel kültürde var olan kına ile ilgili bu uygulamalara rastlanmaktadır.

“Kıymetle Dirmit bağrıışanları dağda bırakıp, bağ yolunda alençik yapmaya gittiler. Göğ çiçekten başlarına taç ördüler. Elllerine kaya kınası yaktılar.” (SAÖ:12)

“Tandır kazanı sürün, kınasını hazır edin, Menşur’um kız oğlan kız,” diye yazmayı bir o yana bir bu yana salladı. Menşur yüz akıyla gelinlik giydi. Kınalı parmaklarla toprağa girdi.” (SAÖ:18)

“Kınalı yas zamanı, göçmen kuşlar Alacüvek’e geldiler.” (SAÖ:19)

“Nuğber Dudu’nun üstünden, küçük bez torbalar içinde kına, bir-iki muska, yiyelenmiş zeytin çekirdekleri, bitki kökleri, kara bir tutam da saç çıktı.” (SAÖ:23)

“Sabaha karşı Atiye’yi, “Anamın saçına kına yaktın mıydı, kız?” diye düрте düрте uyandırdı.” (SAÖ:24)

“Kız evine gidecek koçu kınaladı, boyadı...” (SAÖ:33)

“Dizgame’de kına gecesi Zekiye’ye kakül kestiler, kaşlarına fıstık karası çektiler, yanaklarını alladılar, ellerini kınaladılar.” (SAÖ:41)

“O günden sonra köyün genç kızları o kayalıklarda ellerine kına yakamaz, kengel sakız sütü toplayamaz hale geldi.” (SAÖ:52)

“Nuğber'le Zekiye'ye köyün gelinleri kızları, kayalıklarda, kardeş kınası yaktılar. Kınadan sonra, göz çiçekten başlarına taç örüp taktılar. El ele kayalardan atlayıp döleğe indiler. Dölekte topluca “bitli çoban” oynadılar. Hem oynadılar hem ağladılar.” (SAÖ:61)

“Son olarak Nuğber'in koynuna okunmuş ağartılmış bez sarılmış bir avuç kına verildi.” (SAÖ:169)

“İlkine, Huvat, kapıya boynuzları kınalı, kuyruğu boyalı bir koç gelmeden kızını evden çıkarmayacağına yemini bastı. Atiye şehir yerinde kınalı koçun ne aradığını sorup ortalığa koç lafı çıkarmanın kızının kuracağı yuvaya sebep olacağını kocasına duyurdu.” (SAÖ:184)

2.2.2. Asker Uğurlama ve Karşılama

“Türk halkı askerliği kutsal bir görev sayar. Askerlik çağına gelmiş delikanlının askere yolcu edilmesi, askerlik dönüşü karşılanması bir gelenektir. Askerlik, delikanlının askere gideceğinin belli olmasından, ardından ağıt yakılmasından, gönderdiği mektuplara, karşılanmasına kadar geleneği olan bir geçiş dönemidir. Her törende olduğu gibi askerliğin etrafında da adetler, inanmalar, pratikler zinciri oluşmuştur.” (Artun, 2009: 235) Askerlikle ilgili unsurlara incelenen eserlerde sadece Sevgili Arsız Ölüm romanında rastlanmıştır.

“O güz, Halit hâkim yaka gömleğini giyip askere gitti. Üstünden çok geçmeden Halit'in hazırolda, tüfek omuzda, arkası “Paramı çaldılar, acele para” yazılı resmi geldi. Atiye resmi eline alır almaz, “Kurban olsun anası,” diye bir ağıttır tutturdu.” (SAÖ:94)

“Atiye'nin yine ölmediği gecenin sabahında Halit askerden geldi. (...) Sonra bavulundan kalın bir defter çıkardı. Evdeki herkese askerlik hatıralarını okudu. Asker ocağında şiir yazmayı öğrendiğini, Battal Gazi romanlarını su gibi içtiğini, bir oğlu daha olursa adını Kürşat koyacağını açıkladı. Sonra baş sayfalarına annesinin, babasının, kardeşlerinin, oğlunun, karısının resmini yapıştırdığı kalın hatıra defterini evin içinde dolandırdı.” (SAÖ:130)

“Halit'in geldiği günün akşamında, ev göz aydına gelen Akçalılılarla dolup taşmaya başladı. Atiye ellerinde çoraplar, kazaklar, gömlekler, elbiselik kumaşlar, tepsi tepsi baklava börekle sükün eden köylülerini ağırlamak için bir telaşla ortaya düştü. Her gelene

ayrı sofraya açtı. O içeri dışarı koştururken Huvat, bayram büyüğü gibi gelene gidene el öptürdü. Halit görücüsü gelmiş kız gibi süzüle süzüle bir hal oldu. Kolonya dökmekten, şeker tutmaktan, iyi gözükeceğim diye ağız etmekten yoruldu. Ama âdet yerini bulsun diye her gelene askerde ettiğini, yediğini, içtiğini, on bir gün hapis yattığını, şiir yazdığını, hatıra defteri tuttuğunu anlattı. Gelenin gidenin eline defterini tutuşturdu. Önce resimlerine baktırıp, ardından şiirlerini okudu. Kadınları bir ağıda koydu. Erkeklerin ağzına laf düşürdü. İçini çekip ağzını açan kendi askerlik hatıralarını anlatmaya başladı. Askerlikten köye, köyden dönüp şehre geçildi. (SAÖ:131-132)

“... Seyit bembeyaz takma dişlerini alıp askere gitti.” (SAÖ:175)

“Seyit, bembeyaz dişlerini asker ocağında karartıp eve döndü.” (SAÖ:199)

2.2.3. El Öpme

Elin öpülüp alına koyulma hareketine “el öpme” denir. El öpme, Türk kültüründe büyüğe hürmetin, sevgi ve saygının bir göstergesidir. El öpme geçmişten günümüze toplumun tüm katmanlarındaki bireyler tarafından süreç içerisinde öğrenilip uygulanmaya devam edilir. Latife Tekin eserlerinde “el öpme” şu örneklerle karşımıza çıkmaktadır:

“Sonra “Allah size uzun ömürler versin,” diyerek varıp iki ihtiyarın elini öptüler.” (SAÖ:15)

“Zekiye daha Akçalı'ya el öpmeye gelmeden...” (SAÖ:27)

“Atiye gelininin koluna girip, ayağa kaldırdı. Elini öptürdü.” (SAÖ:34)

“Zekiye kaynanasının elini öpüp önüne yeniden önlük kuşandı.” (SAÖ:46)

“Her sabah evden çıkarken, evdekileri sıraya dizdi. Elini uzatıp öptürdü.” (SAÖ:72)

“Neden sonra Halit başını yere yıkıp Huvat'ın önünde diz çöktü. Babasının ellerini öptü. Huvat elini öptürdükten sonra yüzünü asıp başını duvara verdi.” (SAÖ:84)

“Onun Hızır olduğunu anladı. İhtiyarın önüne diz çöktü. Sarılıp o da ihtiyarın ellerini öptü.” (SAÖ:90)

“Hızır ceketini giyip ekmeği peyniri zeytini yedikten sonra, Atiye'nin ellerine sarılıp iki elinden öptü. Atiye de Hızır'ın ellerini öpüp alına koydu.” (SAÖ:91)

“Görülecek hesabı olan, Nallı Panter’in elini ayağını öptü. Nallı Panter elini ayağını öpenlerin isteğini geri çevirmedi.” (SAÖ:104)

“Seyit, Atiye’nin elini öpüp bir süsle merdivenleri indi.” (SAÖ:105)

“Dirmit gidip Seyit’in yanına oturdu., uzattığı elini öpüp alnına koydu.” (SAÖ:133)

“Dirmit’i yanına çağırdı. Önce bir elini öptürdü.” (SAÖ:136)

“Önce Mahmut’tan annesinin, abisinin elini öpmesini istedi. Mahmut boynunu büküp babasının dediğini tuttu. Huvat en son kendi elini oğluna uzattı.” (SAÖ:139)

“... Seyit cehennemde cayır cayır yanacağını bilse de abisinin elini öpmeyeceğine yemin etti.” (SAÖ:142)

“Her gelene ayrı sofra açtı. O içeri dışarı koştururken Huvat, bayram büyüğü gibi gelene gidene el öptürdü.” (SAÖ:131)

“Halit sıradan Akçalılar’ın elini bir daha öptü.”

“Helva dağıtıp el öptü.” (BKÇM:22)

“Erkekler topluca gidip Güllü Baba’nın elini öptü. Güllü Baba elini öpen, erkeklerin sırtını bastonuyla okşadı.” (BKÇM:28)

“...Güllü Baba’nın elini öpmeden mahallede hiçbir şey varıldı.” (BKÇM:29)

“Doğan bebeklerini kucaklayıp duasını almaya, elini öpmeye gelen kadınlara, bebeklerin kuruyup düşen göbeklerini fabrika bahçelerine gömmelerini öğütlüyordu. Bunun büyüyecek bebeklerin fabrikalarda iş bulmalarına yardımcı olacağını söylüyordu.” (BKÇM:30)

“Usulca yaşını, adını, kocasının adını söyledi. Güllü Baba’nın elini öptü.” (BKÇM:32)

“Şengül, Güllü Baba’nın elini yeniden öptü.” (BKÇM:33)

“... selam verdiği bayanlara bizim hanımın elini öptürme âdeti geliştirdi.” (BK:37)

2.2.4. Ayıp Sayma

TDK ayıbı “Toplumun ahlak kurallarına aykırı olan, utanılacak durum veya davranış” (TDK, 2011:204) olarak tanımlar. Bir toplumun ayıp olarak nitelediği, ayıp saydığı şeyler o topluma mensup kişilerin, inanışları, dünya görüşleri, gelenek ve görenekleri gibi geniş bir yelpazede bize bilgi verir.

“Ortada bir sebep yokken kızının kendinden küçük biriyle evlenmesinin ayıp sayılacağından laf açtı.” (SAÖ:170)

“Kızların oğlanlara haber göndermesi ayıp mı? / Ayıp değil.” (SAÖ:77)

“Huvat koskocaman karısının tırnak kadar çocuğun ardına düşüp parka kız görmeye gitmesini ayıpladı.” (SAÖ:112)

“Artık kışlan herkesin içinde leğende yıkanamayacağını, sokakta oyun oynamayacağını, erkek kardeşleriyle koyun koyuna yatamayacağını, hatta onlarla tek başına evde kalamayacağını, Dirmit’e bildirdi. Onu evin içinde Nuğber’le bir girip çıkması için tembihledi. Dirmit annesinin söylediklerini ağzı bir karış açık, hayretle dinledi “Niye, kız?” diye korkuyla inledi. Atiye genç kızların soru sormasının ayıp olduğunu söyledi. Ne dediyse aynen yapması için kızını tembihledi.” (SAÖ:120)

“Genç kızların fazla konuşmasının iyi sayılmadığını, bacaklarını uzatıp oturmalarının ayıp olduğunu saydı döktü.” (SAÖ:120)

“Herkesin içinde karısıyla konuşmayı ayıp saydı.” (SAÖ:143)

“Gündüzleri kadınların dereye inmesini ayıp saydılar.” (BKÇM:20)

2.2.5. Misafir Ağarlama

Bahattin Ögel eski Türklerde konuk ağarlama hususunda şunları söyler: “Konuk, bir kutluluk ve uğur işareti olarak sayılmış; her topluluk veya ailede, konuk için, bir “konukluk” yani konuk evi yapılmıştı. Bazan da konuk gelince ona, yeni bir otağ dikilmişti.” (Ögel, 2001:314) Ögel’in bu açıklamaları Türklerin dünyaya misafirperver bir millet olarak ün salmasının sebebinin açıklar niteliktedir. Günümüzde de misafire verilen değer ve önem yerini korumaktadır. Evlerde misafir odaları varlığını sürdürmekte, misafire hizmet, ikram en iyi şekilde yapılmaktadır.

Eserin yazıldığı dönemde köylerde misafirler eski Türk geleneklerine uyar nitelikte “köy odası”, “misafir odası” yahut “erkek odası” adı verilen misafire ait yerlerde ağırlanır; köye dışardan gelen erkek misafirler burada kalırdı. Bazen de köyün erkekleri bu odalarda toplanır, yemek yer, sohbet eder köyün sorunlarını konuşurdu. Yazar Sevgili Arsız Ölüm romanında bu özellikleriyle erkek odalarına yer vermiştir.

Sevgili Arsız Ölüm’de “erkek odası” misafirlerin ağırlandığı, köylünün toplanıp sorunlarının görüştüğü yer olarak karşımıza çıkmaktadır.

“Durdu Onbaşı’nın erkek odasına çıktı. O akşam köyün tüm erkeği Durdu Onbaşı’ya arabası yemeğe çağrıldı.” (SAÖ:9)

“Bir gün de, “Elini hızlı tut, bizim erkek odasını mektep yapacağız, git bir süpürge çal,” diyerek, Atiye’yi sofranın başından kaldırdı.” (SAÖ:9)

“Her akşam, kapısının önüne inen yedi köyün erkeğine arabası dökmekten, mantı sıklıktan, yatak serip kaldırmaktan kolu kanadı kırıldı.” (SAÖ:9)

Bayraktar, “...Günlerce Huvat’ın erkek odasında hasta yattı.” (SAÖ:10)

“Neden sonra, “Burası okulmuş, ben öğretmenim,” diyerek Huvat’ın erkek odasına çıktı. (...) Öğretmen, günlerce Huvat’ın erkek odasında yatıp kalktı.” (SAÖ:13)

“Erkekler, muhtarın erkek odasında sabahaca bağrıştılar. (...) Ama gün ağarınca bir öfkeyle muhtarın erkek odasını terk ettiler.” (SAÖ:24)

“Erkek odalarında aşık oyunları yeniden başladı. Erkeklerin “Çık yanı, tok yanı!” diye aşık atakları bir gecenin sabahında...” (SAÖ:36)

“Süslü Sami’yle Atiye, Huvat’la Rızgo Ağa’yı bir edip erkek odasına koydular.” (SAÖ:41)

“Köyün erkeği erkek odalarından çıkıp, duvar başlarında topluca “Allahüla” okumaya başladılar.” (SAÖ:51)

“Kadınlar toplanıp arabası pişirdiler. O akşam Huvat köyün erkeğiyle güreşe tutuştu. Güreşe güreşe yorulunca, yüzük yumurta oynamaya oturdu. Kadınlar, bir yandan erkek odasına sini sini yemek, çay yetiştirdiler, bir yandan torbaların, çuvalların ağzını diktiler.

Yatağı yorganı denk ettiler. O gece Huvat’la Atiye’yi bir evde, Nuğber’le Zekiye’yi bir evde, Mahmut’la Dirmit’i de başka bir evde yatıya misafir ettiler.” (SAÖ:61)

Yazar misafire yemek vermeyi “davet vermek”, misafirlikte yemek yemeyi” davet yemek” fiillerini kullanarak aktarmıştır.

“Huvat o sıralar köy köy dolaşıp davet yiyor, partiye oy topluyordu.” (SAÖ:14)

“Sıgıncılar gittikleri yere alıç, kavurga, yaban armudu yerine eskiden beri çiçek tohumu götürürlerdi. İhtiyarlar, önlerine çıkan her köylüye, ayran içmeye girdikleri her eve bu tohumlardan beşer onar dağıttıktan sonra Alacüvek’e yerleştiler. Bir yandan davet yemeye, bir yandan, “Hasımlık gūnahtır,” diye nasihat vermeye başladılar.” (SAÖ:15)

“Atiye’ye, “Kız bak hele,” diye seslenmeyi, “Akşama köylü davet yemeye gelecek, arabasının yanına aşidiye pişir, tuzlu sütlaç dök,” demeyi, sıkı sıkı tembihlemeyi unutmuyordu.” (SAÖ:28)

“Huvat, her gece köylüye davet yedirdiğinin yanında, köyde halı kesilen her eve, dünürünün elinden tuta tuta, göz aydına varmaya başladı. Gelinin kızın getirip ayağının altına serdiği halıların üstüne keskence hediyesi olarak, bitimlik çerez, kızıl üzüm, sormuk şekeri bırakmaya başladı. Huvat bir elinde dünürünün eli, bir elinde içi çerez dolu torbayla ortalığa düştükçe Atiye kahrından uğundu.” (SAÖ:28)

“İlkin gittiği avları, yediği davetleri saydı döktü.” SAÖ:204

“Lado’ya konuculardan davet yağmaya başladı. Gittiği evlerde sırtı ve ayaklarının altı minderlerle donatıldı.” (BKÇM:117)

“Ama onların onca uzak yoldan geldiğini öğrenince, içeri buyur etti, atlarını ahıra çektirip ayran getirtti.” (SAÖ:42)

“Kadınlar Atiye’nin yanında, erkekler Huvat’ın yanında toplandılar. O gece köyün evlerinden sini sini yemek taşındı. Sabaha kadar oturuldu. Bir ağlandı, bir gülündü, bir söylendi.” (SAÖ:60)

“O gece Huvat’la Atiye’yi bir evde, Nuğber’le Zekiye’yi bir evde, Mahmut’la Dirmit’i de başka bir evde yatıya misafir ettiler.” (SAÖ:61)

“Yine foter şapkasını alıp gittiği günlerden birinin akşamında, yanında kara uzun sakallı bir adamla eve geldi. Adamı baş köşeye oturttu. Kendisi adamın yanına, yere diz çöktü. Adam ilkin yedi, içti. Arkasından yeşil yeşil kitaplar açtı, sesli sesli okudu.” (SAÖ:71)

“Her gelene ayrı sofraya açtı. O içeri dışarı koştururken Huvat, bayram büyüğü gibi gelene gidene el öptürdü. Halit görücüsü gelmiş kız gibi süzüle süzüle bir hal oldu. Kolonya dökmekten, şeker tutmaktan, iyi gözükeceğim diye ağız etmekten yoruldu.” (SAÖ:131-132)

“İki-üç gün sonra gelinini giydirip kuşattı. Oğlunu yanına kattı. Gelenlerin tek tek kapısını çaldı. “Bizi sayıp geldiniz, ayağınıza sağlık,” diye diye tüm evleri dolaştı. Halit sıradan Akçalılıların elini bir daha öptü. Dualarla, dileklerle misafirlikten çıktı.” (SAÖ:132)

“Az zamanda sokakta kim var kim yok herkesi öğrendi. Kapı vurmada o eve bu eve girip oturdu.” (SAÖ:173)

“Kızın geleceği gün baklavalara açacağına yemin billah etti. (...) Sabah erkenden hamurun başına oturdu. Baklavalara açtı. İkindiye evi temizleyip baklavanın tatlısını döktü.” SAÖ:203

“Çiçektepe’de sahte meyve tozları, ağız dağlayan çikolatalar öteki konu mahallelerine yayıldı. (...) Konducular bu tozlarla misafir ağırladılar. En kıymetli misafirleri için sandıklarda kâğıt kâğıt tozlar sakladılar. Tozlar bilinmedik meyvelerin suları oldu.” (BKÇM:92)

“Lado arkadaşlarına şeker tuttu” (BKÇM:117)

“Konducular Deli Dursun’un gece misafirliklerinden yaka silerken Deli Dursun Çiçektepe’nin sokak aralarında tüm bedenini saran bir titremeye tutuldu.” (BKÇM:107)

“Evinde misafir kaldığı konducunun ağzından, bu Dede’nin, aya gidileceğini, televizyonun icat olunacağını çok önceden bilmiş olduğuna dair laflar yayıldıysa da kulak asan olmadı.” (BKÇM:112)

Kültürümüzde misafir olarak gidilen eve eli boş gitmemek şeker çikolata tatlı vb. şeyle gitmek adetine de eserlerde yer verilmiştir.

“Bir kutu şeker yaptırıp eline aldı. Hacı Ana’nın kapısını çaldı. Hacı Ana, Mahmut’u içeri buyur etti. Elinden şekerini alıp bir kenara koydu. Ardından hâl hatır sordu.” (SAÖ:188)

“Eline kutu kutu şeker alıp Akçalılılar’ın evlerini dolaştı.” (SAÖ:187)

“... bir kutu pasta yaptırarak mecburen kapı tıklatmışlardı.” (BK:40)

2.2.6. Yemin

Doğan Kaya yeminler hususunda: “Halkbiliminde ve anlatı türlerinde yeminle sıkça karşılaşılır. And mukaddestir ve su, ateş, yer, gök, ekmek, tuz, toprak, ay, güneş, baba, ana gibi değerler üzerine bina edilir” demektedir. (Kaya, 2010: 787).

Romanların inanç ve inanışlarla örülü dünyasında karakterler hemen her durumda söylemlerini doğrulamak için yemine başvururlar.

“O kızgınlıkla köyden çıkıp gitmiş, bir daha adımını atmayacağına dair su gibi yemin içmişti.” (SAÖ:2)

“Huvat, köylülerin Kapse’den söz açtıkları her seferinde, “Valla ben Kapse tutsam, gittiğim yerlerin hepsini köye getiririm,” diyor, arkasından da, “İki gözüm önüme aksın ki Kapse mepse tutmadım,” diye yemin billah ediyordu.” (SAÖ:6)

“Koşup kocasının boynuna sarıldı. Sarıldı ama yeminini de bozmadı. Kırk gün onu yanına yanaştırmadı.” (SAÖ: 14)

“Tövbe mi kız!” dedi. Dirmit silkinip başkaldırdı. O başkaldırdıkça Atiye, “Tövbe de kız, tövbe de kancık!” diye dayağı gel ha etti.” (SAÖ:20)

“O gece yarısına kadar, köyün erkeğini kadınının, anasının mezarının üstüne kırk gün nur oturduğuna dair yemin billah ettirmeden yatırmadı.” (SAÖ:24)

“Kız, gölgelerden bildim valla,” (SAÖ:54)

“Bir daha kızını elleyen olursa köyün başına jandarma çıkaracağına yemin etti.” (SAÖ:56)

“Kayalar, “Kovuklarımız tavşanlara yuvadır,” dediler. Ama Dirmit’in döktüğü dillere dayanamayıp onu saklayacaklarına yemin ettiler.” (SAÖ:60)

“... Nuğber Dudu'nun mezarına dikildi. Dua edildi. Dudu Kadın'a her yılın baharında yanına gelineceğine dair söz verildi.” (SAÖ:61)

“İçinden bir daha hiçbir yere kaçmayacağına, kendi kendine söz verdi.” (SAÖ:63)

“Günlerce evden çıkıp yeminle çok yakınlarda bir yerde olduğunu söylediği upuzun camı aradı.” (SAÖ:65)

“Dirmiş, sayıp döktüklerini babasına söyleyeceğine yemin edip korkuttu.” (SAÖ:69)

“Huvat gelinine altınlarını daha fazlasıyla yerine koyacağına yemin içti, bilezikleri alıp gitti.” (SAÖ:70)

“Huvat’ın havalar ısınınca işlerin açılacağına dair ettiği yeminler havaya gitti, bahar rüzgârlarına karıştı. İşler açılmadı.” (SAÖ:71)

“Huvat ettiği yeminleri unuttu.” (SAÖ:75)

“Atiye iyileştikten sonra, Huvat sakalını kestiğine bin pişman oldu. Sakalını, sakal duası okutup bir daha kesmeyeceğine dair yemin ettikten sonra bıraktığından, sakalını kestirerek kendisini günaha soktuğunu her Allah’ın günü Atiye’nin yüzüne vurdu. Hocalara sordu, soruşturdu. Yeniden sakal baraksa günahını karşılayıp karşılamayacağını araştırdı.” (SAÖ:77)

“Atiye ilkin pek inanmadıysa da, Huvat üç ayrı hocaya danıştığına yemin edince, tespihini eline alıp sevine sevine bir köşeye çekildi.” (SAÖ:90)

“Derken yeminle yakında ereceğini, kırlara yedilere karışacağını söylemeye başladı.” (SAÖ:90)

“Sarı oğlanın gelip yeleği alacağına, üstüne giyip sevineceğine dair yemin etti.” (SAÖ:98)

“Aklına kuşkuşotunun ettiği yemin geldi.” (SAÖ:99)

“Atiye’ye onu tek odalı evden kurtaracağına söz verdi.” (SAÖ:105)

“Önüne çıkan her engeli çiğneyeceğine kimsenin gözünün yaşına bakmayacağına yemin etti.” (SAÖ:105)

“Ona yeminle Akçalılılar’ın yolda tutup kendisini sevmelerinden, ellerine kazak eldiven alıp kapılarına gelmelerinden çok utandığını söylediye de kuşkuşotu Dirmit’e kulak asmadı.” (SAÖ:107)

“Birbirlerinden karşılıklı söz aldılar.” (SAÖ:111)

“Kız evlerinin balkonundan inmeyeceğine, başka oğlanlara bakmayacağına söz verdi.” (SAÖ:111)

“Kız yarışı kazanacağına yemin etti.” (SAÖ:111)

“Kız Mahmut’a onu çok sevdiğine dair yeminler etti, yalvardı, ağladı.” (SAÖ:112)

“Atiye’nin kız yanından geçerken yüzüne iyice bakması için ettirdiği yemini yerine getiremedi.” (SAÖ:113)

“O işten kaçınca Huvat, Seyit’e yemin verdirip Mahmut’un harçlığını kesti.” (SAÖ:113)

“Huvat ilkin Mahmut’un kazancına el değdirmeyeceğine yemin billah etti.” (SAÖ:114)

“Kuşkuşotu Dirmit’e türlü dil döküp cesaret verdi. Hiç düşünmeden birdenbire söylerse, yüzünün kızarmayacağına yemin etti.” (SAÖ:120)

“... o okulun içini avucunun içi gibi bildiğini söyleyerek, şapkasını eliyle koymuş gibi bulacağına yemin içti.” (SAÖ:126)

“Ama Atiye’ye karardığından ona dokunmamaya yemin etti.” (SAÖ:128)

“Atiye’nin kendisinin çenesini bağlayıp mezara sokmadan imkânı yok ölmeyeceğine dair yemin edip çocuklarının yüreğine su serpti.” (SAÖ:128)

“Şiirin ardından üst üste yemin içti. Çalışacağına söz verdi.” (SAÖ:131)

“Kendisinin, o değilden, onlara, “Kızımın yakasını rahat bırakın,” diye bir-iki laf dokundurup onu yüze durmaktan kurtaracağına yemin etti.” (SAÖ:135)

“Seyit bu defa iki aya kalmadan Halit’i usta yapacağına yemin etti.” (SAÖ:141)

“Onun tövbe tutmayacağına yemin eden babasını utandırdı, annesini sevindirdi.” (SAÖ:141)

“... Halit çok geçmeden içtiği yeminleri yedi.” (SAÖ:141)

“... Seyit cehennemde cayır cayır yanacağını bilse de abisinin elini öpmeyeceğine yemin etti.” (SAÖ:142)

“Atiye’nin birdenbire sürdüğü, doğru olduğuna yemin billah ettiği şeylerin...” (SAÖ:152)

“... karısının bu kadar yalanla öte dünyada kendisine yatacak yer bulamayacağına yemin etti.” (SAÖ:153)

“Azrail’i yanına çağıracağına ve arkasına düşüp küs küs gideceğine yemin etti.” (SAÖ:153)

“Ona inat, soyunu sopunu bulup çıkaracağına yemin üstüne yemin içti.” (SAÖ:154)

“... kimsenin işine karışmayacağına yemin eden Huvat’ı yeminden döndürdü.” (SAÖ:156)

“Zekiye gitmeden eve adım atmayacağına yemin etti.” (SAÖ:158)

“Atiye oğlu gelmeden ölmeyeceğine ruhunu sımsıkı tutacağına yemin etti.” (SAÖ:161)

“Yeminle Akçalıların bu oğlana güleceklerini söyleyip...” (SAÖ:170)

“İşi zehir gibi öğreneceğine yemin içip kuyruk gibi ustasının peşine takıldı.” (SAÖ:177)

“Atiye ilkin “Cinli mi ne!” diyerek ona el değdirmediğine yemin etti.” (SAÖ:181)

“İlkine, Huvat, kapıya boynuzları kınalı, kuyruğu boyalı bir koç gelmeden kızını evden çıkarmayacağına yemini bastı.” (SAÖ:184)

“Huvat kendisinin bir mühendis oğlu bulunmadığına yemin edip bir kenara çekildi. Yeminim benim olsun demedi.” (SAÖ:187)

“Akçalılı Çopur Memet’in anası, “Huvat benim köylüm ya, Allah var başımızda!” deyip Halit’in Huvat’tan olduğuna dair her yerde şahitlik yapacağına, Allah’tan başka çekindiği hiç kimsenin bulunmadığına yemin içti.” (SAÖ:187)

“Mahmut’un yeminle donunu aşağı alacağına dair ettiği küfürlere aldırmayıp kardeşinin donunu sıyırdı.” (SAÖ:190)

“Akşam olunca onu Halit abisinin yanına katacağına, “Bacın erkeğe gitmek istiyormuş, abi değil misin, götür!” diyeceğine yemin etti.” (SAÖ:191)

“Halit oğlunu, karısıyla bir, köye göndermeyeceğine yemin içti.” (SAÖ:198)

“Gittiğinde ettiğinde bir kötülük olmadığına yemin etti.” (SAÖ:200)

“Onunla güzel güzel konuşacağını, sıkıntısı neyse halledeceğini yeminle kardeşine duyurdu.” (SAÖ:200)

“Zekiye’nin ardından attı tuttu. Kızın geleceği gün baklavalara açacağına yemin billah etti.” (SAÖ:203)

“Halit babasına yemin verdirdi, “Bir ona seviniyor, bırak sevin, dedi.” (SAÖ:209)

“Atiye, “Valla kız,” diye yemin içti.” (SAÖ:211)

“Atiye, yemini olduğunu, kendisini öldürmeyen Allah’ın bir-iki sırrı gözlerini yummadan açık edeceğini söyledi.” (SAÖ: 2011)

“Tanrı’ya öğrendiklerini söylemeyeceğine yemin verdi. Yalvardı.” (SAÖ:217)

“Tanrı’ya verdiği yeminini yedi.” (SAÖ:218)

“Ama son anda yemini yediği için, sevincine, eli sopalı zebaniler karşı geldi.” (SAÖ:218)

“Huvat onun annesinin ruhunun ardından aklını uçuracağına dair bir yeminle parmağını ıslatıp duvara çaldı.” (SAÖ:218)

“Kara Hasan ellerinin o güne kadar sarı kâğıt tutmadığına dair yemin etti.” (BKÇM:45)

“Çöp Bakkal, keyifin erkeğe vergi bir şey olduğuna dair yemine başlayınca bir ağıt tutturdu” (BKÇM:51)

“Karısı, arkasını dönmeyeceğine, koynuna girmeyeceğine yemin etti.” (BKÇM:52)

“Bir eksik gidip gelirse konduyu başına yıkıncaya kadar dayak atacağına yemin çekti.” (BKÇM:52)

“Çöp Bakkal’ın kimlerden oy istediğini bilmediğine yemin etti.” (BKÇM:60)

“Kendisinin de okulun yapımında bizzat çalışacağına, Çiçektepe'nin resmini gazeteye çıkaracağına yemin etti.” (BKÇM:89)

“İşçilerin yola gelmeyen işçiyi döve döve yola getirdiklerinin yalan olduğuna yemin etti.” (BKÇM: 103)

“İşçileri parlayan taylara benzetti. Ne yöne gittiklerini bilmediklerine yemin etti.” (BKÇM:104)

“Çiçektepe'yi kimseye mülk etmeyeceklerine dair yemin içti.” (BKÇM:137)

“Çocuklarının üstüne yemin etmişti.” (BK:39)

“O kadar milimetrik hesaplamış ki hayat... yemin ediyorum, çocuklar, inanmayabilirsiniz, hadiseler o kadar milimetrik hesaplanmış ki, bir tek şaşırımıyorsunuz!” (BK:46)

“Ama yemin ediyorum bunu yaşamanız mümkün değil yani.” (BK:46)

“... fakat neden alıp babamızı beslemedim diyeceksiniz. Yemin ediyorum, çocuklar, bu konuda sizi tembelliğe itmek istemem.” (BK:47)

“Annesine küfreden şahıslara karşı yeminli olan Hazmi'nin birkaç saat içinde adamı yakalayıp dövmesi gerekiyor.” (BK:71)

“...ortaya ulaşmaya ant içtiği için ...” (BK 85)

“Çocuklar, inanmayabilirsiniz, yemin ediyorum, kısa zamanda istasyonlaşabileceğimi hissediyorum.” (BK:91)

“Yemin ediyorum çocuklar, bazen düellonun var olduğu tarihlere dönmeyi arzulamıyor değilim.” (BK: 92)

“Halilhan, “İhtiyacın var, sana 22 tane bilezik söz veriyorum,” deyip evden çıkınca...” (BK:94)

“Yemin ediyorum, yaşadığımı bülbüllerden duymuş gibi oldum.” (BK:97)

2.2.7. Kurgu İçinde Ortaya Konan Âdetler

Bu başlık altında Berci Kristin Çöp Masalları eserinde romanın kurgusu içinde yaratılan, gelenekten izler taşıyan ama yeni yaşam alanına has olan “icad edilmiş”, “yazar tarafından üretilmiş” bazı âdetler incelenmiştir. Bu âdetler “Rüzgâr Taşlama- Çatı Tutma Âdeti – Rüzgârın Yolunu Bağlamak”, “Minare Tutma Âdeti”, “Ses Bekleme Âdeti”, “Fener Alayı Âdeti”, “Helva Dağıtmak – İş bulana Göz Aydınına Gitme Âdeti”, “Grev Çadırı Satma Âdeti”, “Kapı Değiştirme Âdeti”, “Zar ve İskambil Taşıma Âdeti” Karşılama ve Uğurlama Âdetleri”dir.

Rüzgâr Taşlama- Çatı Tutma Âdeti – Rüzgârın Yolunu Bağlamak

“Çiçektepe konduların üstünden çatıları uçuran rüzgâr hiç eksik olmadı. Çatı tutmak, yemek içmek, geceleri naylon poşet giymek, mavimsi sıcak suda yıkanmak kadar olağan sayıldı. Rüzgârın çok sert estiği zamanlarda çatıların uçmasını engellemek için mahallece çatıların üstüne çıkıldı. Çatılara kapaklandı, çatıların üstüne çıkıp yatmak çatıları aşağıdan iplerle, çengellerle tutup çekmekten daha çok işe yaradı. Bu arada rüzgâr taşlamak âdetten sayıldı. Kovma Burnu’ndan aşağı, her çatı üstüne çıkılıp inildikten sonra bir avuç turp tohumu saçıldı. Rüzgâr taşlandı.” (BKÇM: 22-23)

“Kadınlar rüzgâr bebeklerini daha uzağa götürmesin diye rüzgârın yolunu bağladılar bir ağıtla mendillerinin yazmalarının ucuna düğüm attılar.” (BKÇM:9)

“Yazarın “rüzgârın yolunu bağlamak” tanımlaması, bize köylerde köylülerin hayvanlarını vahşi hayvanlardan korumak için yaptıkları “kurdun ağzını bağlama” ritüelini çağrıştırmıştır. Ayrıca yine kadınların yemenilerin ucuna düğüm atmaları, çatılardan inenlerin turp tohumu saçması gibi ritüeller konducuların yeni batıl inançlar ortaya koyduğunu göstermektedir. Bununla birlikte yapılan uygulamaların konducuların toplu kabulü ve iştirakiyle gerçekleşmesi kolektif bir bilinçle hareket ettiklerinin de göstergesidir.” (Okyay, 2017: 2181)

Minare Tutma Âdeti

Rüzgâr ile büyük mücadelelerin doğurduğu Çiçektepe’ye özgü bir diğer âdet minare tutma âdetidir.

“Caminin minaresinin kurulduğu günün gecesinde rüzgâr söküp uçurdu. Kulaktan kulağa yayılan, minareyi bulup getirenin her tuttuğunun altın olacağı söylentisi yüzünden uyuklarından olanlar, dere tepe gezenler çıktı. Tüm aramalara rağmen minare bulunamadı. Kayıp minare tartışması günlerce sürüp gitti. Sonunda yeni minare yapılmasına karar verildi. Çiçektepe’de bu tartışmaların sonucunda İslam’ın beş şartına geceleri minare tutmak diye bir şart daha eklendi. Çocuklar, sakatlar emzikli ve gebe kadınlar özürlü kabul edildi. Onlara minare tutmak günah sayıldı.” (BKÇM:17)

Ses Bekleme Âdeti

Çiçektepe’ye has Çiçektepeliler’in çaresizliklerinin doğurduğu adetlerden biri de “ses bekleme âdeti”dir. Güllü Baba’nın Çiçektepe’yle ilgili kehanetlerinden sonra Çiçektepeliler, gelip geçen çöp kamyonlarına, fabrikalara tuhaf bakmaya başlar. Rüzgârı ve sesleri dinleyerek Güllü Baba’nın kehanetinin gerçekleşmesini beklerler. Yazar bu âdeti şu satırla verir: “Rüzgâr büyülü bir yel olup çıktı. Rüzgâr taşlama âdeti kalktı. Onun yerine kulakları rüzgâra verip uğultuları dinleme, ses bekleme âdeti yerleşti.” (BKÇM: 35-36)

Fener Alayı Âdeti

Kültürümüzde özel günlerde kutlama amaçlı kurulan fener alayı Çiçektepe’de ihtiyaçtan kaynaklı farklı bir şekilde karşımıza çıkar, yazar “fener alayı” âdetinin Çiçektepe’de ortaya çıkan ilk adetlerden olduğunu ifade eder.

“Çiçektepe’de konduların kurulduğu ilk günlerden beri geceleri kadınların düzenlediği bir fener alayı vardı. Kadınlar hela çukurları kazılmadığı için toplanıp dereye iniyorlardı. İne çıka görülmedik bir âdette onlar çıkardılar. Gündüzleri kadınları dereye inmesini ayıp saydılar. Dereye doğru seğirten erkek görünce gülüşerek gözlerini yumdular. Akşam iyice hava kararınca usulca evlerinden çıkıp birbirlerinin camına vurdular. Elinde fenerini yakıp dışarı çıkan kadınlardan her gece büyük bir fener alayı kuruldu. Elde fener seke seke dere boyuna varıldı.” (BKÇM: 20)

“Bu âdetler Çiçektepe’de konan ilk âdetlerdi. Zamanla bu âdetlere işsizlik âdetleri, rüzgâr âdetleri, çöp âdetleri eklendi. Kimi yerini bulup yerleşti. Kimi de kalktı.” (BKÇM: 20)

Helva Dağıtmak – İş Bulana Göz Aydınına Gitme Âdeti

Yazar, gecekondü mahallerinde yaşanan yoksulluğu ve işsizlik problemini iş bulana göz aydınlığına gitme ve helva dağıtma adeti üstünden verir.

“Erkekler günlerce işsiz dolandılar öyle uzun zaman dolandılar ki iş bulana topluca göz aydınına gitmek âdet haline geldi. Kocası iş bulan kadın bir çalımla tüm konduları gezdi. Helva dağıtıp el öptü.” (BKÇM: 22)

Grev Çadırı Satma Âdeti

Çiçektepe mahallesi sakinlerinin hayatına şehir hayatıyla birlikte sendika, grev gibi kavramlar girer ve bunlar çerçevesinde adetler ve inanışlar ortaya çıkar.

“Grev çadırı satmak, Çöp Yolu’nda bir grev âdetiydi. Bu âdet de Çöp Yolu’ndaki fabrikalara akü grevinden kalmaydı.” (BKÇM: 38)

“Grevlerde güvercin uçurmak, grev çadırı, grev bezi, grev başlatma türküsü gibi, grevlerin bir parçası haline geldi. Uçurulan güvercin hangi fabrikanın damına, bacasına konduysa o fabrikanın işçileri alkışlarla, çığlıklarla dışarı çağrıldı. Grev çadırı grev yerinde topluca oynanan bir oyunla güvercinin seçtiği fabrikanın işçilerine satıldı.” (BKÇM: 39)

Kapı Değiştirme Âdeti

Konducuların şehre uyum sağlama sürecinde maddi kültür unsurlarında da değişiklikler meydana gelir. Çöp Bakkal’ın babası için cami yaptırmısından sonra başlayan eşya yarışı, evlerin kapılarını eski konak kapılarıyla değiştirme, buzdolabı ve likör bardağı almayla devam eder. Evlerin kapı numaralarının uyumsuz sıralanışı Çiçektepeliler’in şehre uyumsuzluklarını sunar niteliktedir.

“Ertesi günden başlayarak da Çiçektepe’de herkes kapısını yenilemeye başladı. Birkaç gün içinde Çiçektepe’de kamyonla kapı satan birtakım insanlar türedi. Şehrin eski konaklarının, orda burda yıkılan büyük taş binaların aslanlı, pirinç tokmaklı dış kapıları, renkli, buzlu camlı banyo ve oda kapıları kamyonlara binip Çiçektepe’ye geldi. Herkes kondusuna kabartmalı, renkli camlı kapı beğendi. Çiçektepe kondularının kapıları söküldü. Çiçektepe tarihlik bir görüntüye büründü. Sokaklar süs ve ihtişam içinde kaldı. Kondular '92/1', '117' diye sırasını şaşırmış numaralar aldı.” (BKÇM:53)

Çöp Muhtar'ın caminin babasına uzak olduğunu söyleyip evinin önüne bir cami yaptırmamasından sonra diğer Çiçektepeliler'de evlerinin önüne babaları için cami yaptırmaya başladılar. (BKÇM:54)

“Herkes gitti, Albay'ın buzdolabı aldığı yerden buzdolabı alıp kondusuna getirdi. (...) Çiçektepeliler arasında bitmek bilmeyen bir eşya yarışı başladı. Kim kondusuna ne aldıysa ötekilerin bir kere görmesi yetti.” (BKÇM:126)

Zar ve İskambil Taşıma Âdeti

Çiçektepe'de çok sayıda kumarhanenin açılmasından sonra Kumarcı Lado mahalleye yerleşir ve kumar konducular arasında bir tutkuya dönüşür. Çiçektepeliler erkekler arasında oyuna başlamadan önceki konuşmalar “Kumara saygı” törenlerine dönüşür, kumarcılar arasında şifreli bir dil gelişir ve erkekler arasında kimlik yerine zar ve iskambil taşıma adeti ortaya çıkar. (BKÇM:120-121)

Karşılama ve Uğurlama Âdetleri

Türk kültüründe önemli bir yeri olan karşılama ve uğurlama âdetleri Çiçektepe'de yeni bir şekil aldığını yazar şu şekilde verir:

“Çiçektepe, Vakıf Çiçektepe ve Birlik Çiçektepe olarak ikiye ayrıldı. Çiçektepelilerin aynı anda iki mahallede birden oturmaya kalkışmaları çocukları çok yordu...Vakıf Çiçektepe ve Birlik Çiçektepe arasında mekik dokuyan insanları gözyaşlarıyla uğurlamak, kucaklayarak karşılamak âdet haline geldi.” (BKÇM: 137)

Bele Bez Bağlama Âdeti

Akçalılı kadınlar tarafından kız çocuklarının bellerini inceltmek için başlattıkları bir adet olarak karşımıza çıkar. Yazar bu adeti şöyle anlatır:

“Yine o günlerde, Akçalılı kadınlar yeni bir âdet çıkardılar. Entarilerinin altından bellerine kalın bir bez dolayıp sıktırmaya başladılar. Zekiye'nin belinin inceliğine ağızları öyle açık kalmıştı ki, Atiye'nin bu işe küçüklükten başlanmazsa, bel inceltmeye pek bir faydasının dokunmayacağına dair sözlerine bir süre kulak asmadılar. (...) “Artık bel inceltme zamanı bizden geçmiş,” diyerek, bir hüznle, bellerine dolayıp sıktırdıkları bezleri çıkardılar. Ama Zekiye gibi ince belli kız yetiştirmeyi de analık görevi saydılar.

Atiye'den bel inceltmenin ilmini aldılar. Kısa zamanda bez yerine naylon torba sarmanın daha iyi sonuç vereceğini anladılar. O günden sonra, doğan kız çocuklarını göbekleri düşer düşmez, üç tas suyla yıkadılar. Okuyup üfleye üfleye bellerine naylon torba sardılar.” (SAÖ:27)

2.2.8. Diğer

Huvat, “Çocuklarının yanında uzanıp yatmasını yasakladı.” (SAÖ:72)

“Sigara içmek, oyun oynamak için babasının kalkıp gitmesini bekledi.” (SAÖ:86)

“Ondan, donunda kırmızı bir leke görür görmez hemen koşup kendisine haber vermesini istedi. Kızına, bu işaretin haberini alır almaz kendisine sıkı bir tokat atacağını, bunun âdet olduğunu söyledi. Uzun uzun annelerine gelip kırmızı işaretlerini haber vermeyen kızların kötü yola nasıl düştüklerini anlattı. Annelerin tokat atmasının şart olduğunu, bu tokatın kızları kötü yola düşmekten koruduğunu haber edip, “Sakın saklama,” dedi.” (SAÖ:120)

“Halit geçip Huvat’ın önüne durdu. Mahmut’un kendisinden sorulacağını babasına duyurdu. Huvat, Halit’e, Mahmut’a sahip çıkmak için kimden izin aldığını sordu. Evin içine böyle bir âdeti Atiye’nin çıkardığını söyleyip karısına terslendi.” (SAÖ:138)

“Ayağını uyduramadı gittiği yerin âdetlerine,” dedi içini çekti.” (SAÖ:209)

“Çiçektepe Sanayi, konduların adetlerini ve türkülerini yeniledi.” (BKÇM:92)

Kültürümüzde olumsuz bir olay yaşayanı teselli etmek, geçmiş olsun temennisi iletmek amaçlı yapılan ziyaretler eserde şu şekilde verilmiştir:

“Huvat bin bir umutla köyün başına çıkardığı otobüsünün yıkılıp kalmasından sonra, tüm köye küstü. (...) Toplaşıp can sağlığı dilemeye gelen köylülerini geri çevirdi.” (SAÖ:6)

“Gözün aydın!” sevinçli bir olay ya da durum yaşayan kişiye söylenen kalıp ifadelerimizde biridir. Türk kültüründe sevinçli, güzel bir olay yaşayanların sevincini paylaşmak için yapılan ziyaretlere göz aydınlığına gitmek denir. Bu durum eserde şu şekilde işlenmiştir:

“Huvat, her gece köylüye davet yedirdiğinin yanında, köyde halı kesilen her eve, dünürünün elinden tuta tuta, göz aydına varmaya başladı. Gelinin kızın getirip ayağının

altına serdiği halıların üstüne keskence hediyesi olarak, bitimlik çerez, kızıl üzüm, sormuk şekeri bırakmaya başladı.” (SAÖ:28)

“Zekiye’nin kanıyla boyanmış ak çarşafı eline alamadı. Sevine sevine Rızgo Ağa’nın yanına göz aydına varamadı.” (SAÖ:41)

Anadolu’da gelinlik etmek diye adlandırılan gelin kızların gelin gittikleri evlerde kayınbabalarının ve ailenin büyüklerinin olduğu ortamlarda konuşmamaları Sarıkız hikayesiyle bağdaştırılmıştır. Bu adetin kökeninin sarıkız olduğunu başlangıçta gelin kızların Sarıkız’ın lanetine uğradıkları için konuşamadıklarını sonrasında da bu adetin devam ettirildiği izlenimi verilmiştir.

Sarıkız adı verilen peri kızı, Zekiye’ye verilen hediyeleri ve ona düzülen övgüleri çekemez. Ve köye musallat olur. Kadınlar, oğullarını ve kocalarını Sarıkız’dan korumaya uğraşırlar. Bundan sonra köylüler ve Sarıkız arasında bir mücadele başlar. Ayneli Memet’in kaybolup üç gün sonra cesedinin bulunması Sarıkız’dan bilinir. Bu yüzden Akçalılı kadınlar Sarıkız’ın inini kara taşlarla kapatıp ateşe verirler. Sarıkız’ın ininden yükselen ateşin dumanları yedi köye yayılır. Yedi köyde ne kadar taze gelin, nişanlı kız varsa dilleri tutulur.

“O kıştan sonra dili bağlanan nişanlı kızlar, taze gelinler işaretlerle konuştu. (...) Gelinler kızlar konuşmaktan umut kesilince yaşmaklarını sıkı sıkı ağızlarını örtecek biçimde bağladılar. Bir zaman durup durup göğüslerine vura vura ağladılar. Sonra sonra işmarla konuşmanın kolayını aldılar. Kırk türlü baş sallayıp kaş oynatmaya, göz süzüp elleriyle çeşit çeşit işaret yapmaya başladılar. Akçalı’da nişanlı kızların, taze gelinlerin dilleri bağlandıktan sonra dertlerini anlatmak için buldukları yola “Gelinlik etmek” dendi. Bu yakıştırmayı yedi köy beğendi.” (SAÖ:36-37)

2.3. Halk Bilgisi

2.3.1. Halk Hekimliği

“Halkın, imkânları olmadığı ya da başka sebeplerle doktora gidemeyince veya gitmek istemeyince, hastalıklarını tanılama ve sağaltma amacı ile başvurduğu yöntem ve işlemlerin tümüne halk hekimliği diyoruz” (Boratav, 2015: 139).

“... köylülerin kulak akmasına karşı ikide bir tavşan yağı istemeye kapıya gelmelerinden bıktı.” (SAÖ:7)

“Dişleri kitlendiği gibi eleğin içine kapaklandı. Şerbet edip ağzına damlattılar. Kulağına bağurdılar. Yüzüne su serpip şaplak attılar. Ne ettilerse Atiye kıpranmadı.” (SAÖ:8)

“Zekiye ne gelin olmaya alışabildi ne ayrılığa. Derken başını göstere göstere yataklara düştü. Yüzünde renk, gözünde fer kalmadı. Yoklamaya gelenlerin kimi, “Taze gelin hastalığı bu!” dedi, kimi Zekiye'nin göze geldiğini söyledi. Kimseler Zekiye'nin derdinin çaresini bilemedi. Atiye, gelininin yüzüne renk gelsin diye, ona kına kına, kara üzüm şerbetleri içirdi. Şehirden kırmızı kırmızı iğneler getirtti.” (SAÖ:45)

“Zekiye, Seyit’in yarasına bir avuç tuz bastı.” (SAÖ:46)

“Atiye bebek kucaktan kucağa bakıp gezerken birden kötüledi. Çenesinin altındaki et dut şişip kızardı. Atiye hamur çiğneyip bebeğin çenesinin altına bağladı. Zekiye’nin sütünü sağdı, kaşık kaşık bebeğin ağzına verdi. Bebek ağzım süte kapadıkça burnunu sıkıp zorla içirdi. Çenesinin altından hamuru aldı. Yaraya kara melhem sürüp, üstüne lokum ezip bağladı. Ama Atiye bebek ufaldıkça ufaldı. Sırtı, ellerinin üstü, kolları, bacakları, göğsü tüylendi. Tüyden görünmez oldu.” (SAÖ:80)

“Atiye, Seyit’in kızarıp sızlayan gözlerine her gece çiğ patates halkaları bağladı. Patates, Seyit’in gözlerindeki sızıyı, kızartıyı onun inlemelerine dayanamayıp geçirdi.” (SAÖ:82)

“... Dirmit yatağına işedi. Atiye “Kudurasın e mi?” deyip beline şişe çekti.” (SAÖ:92)

“Atiye getirip kızını yüzüne su serpti. Burnuna soğan koklattı.” (SAÖ:182)

Bay İzak, “Buzdolabı gazından boğulan konduculara süt dağıtacağını açıkladı. Konducuların ağzına süt verip yoğurt dağıttı.” (BKÇM:73)

Mahallenin yakınındaki ilaç fabrikasından zarar gören mahallenin şikâyetleri üstüne fabrika sahibinin mahalleye yoğurt gönderir. (BKÇM:19)

“Martıların yanıklarına salça sıvandı.” (BKÇM:109)

Çeşitli hastalıkları tedavi etmek ve problemlerden kurtulmak için hocalara, nefesinin kuvvetli olduğuna inanılan kişilere dua okutup üfletme, yatır ziyaretlerinde bulunma, kurşun döktürmek, muska yazdırmak gibi birçok uygulama da halk hekimliğinin sınırları

içindedir. Sevgili Arsız Ölüm ve Berci Kristin Çöp Masalları romanlarında karşımıza çıkan bu türden uygulamalar vardır.

“O kıştan sonra dili bağlanan nişanlı kızlar, taze gelinler işaretlerle konuştu. Köylüler, kızlarını, gelinlerini düştükleri bu dertten kurtarmak için, tez elden en derin hocaları bir araya topladılar. Ama hocalar kitapta dil bağlanmasının yerini bulamadılar, bu derdin karşısında çaresiz kaldılar.” (SAÖ:37)

“Atiye nikahtan sonra taze gelin hastalığına yakalandı. Başını tuta tuta yataklara düştü. Yüzüne bir sarılık oturdu. Elleri ayakları büzüldü, der top oldu. Huvat yeşil kitaplarını dizlerinin üstüne açıp karısının başına oturdu. Ellerine ayrı, ayaklarına ayrı okudu.” (SAÖ:75)

Atiye, “Sancı tuttu,” diyerek birden hastalandı. Eliyle Huvat’a yeşil kitapları gösterdi. “Çabuk oku,” diye inledi. Huvat kitapları açıp Atiye’nin başına koştı. Atiye dilini ağzının içinde güçlkle çevirip salavat getirdi. Ardından Huvat’ın ellerine yapıştı. “Hakkını helal et lan,” dedi. Huvat okumaya hız verdi.” (SAÖ:84)

“Atiye, Zekiye’nin ağzından ses geldiğini duyunca korkudan şaşırdı. (...) Zekiye’nin ağzından ses gelmeye başladı ama kimse ondan, “Bir çift altın küpe isterim”den başka laf alamadı. Huvat gelini alıp hocaya götürdü. Atiye her önüne gelene akıl danıştı.” (SAÖ:96)

“Onun konuşmasından kimseye konuşma sırası gelmedi. (...) Atiye gelinini yanına kattı, dergâh dergâh dolaştırıp Zekiye’nin derdine çare aradı. Ama gelinini susturmanın bir yolunu bulamadı.” (SAÖ:97)

“O tokattan sonra Dirmit kendine gelemeydi. Okuyup üflemek, tespih çekmek, başında gözyaşı dökmek kar etmedi. Huvat gidip doktor getirdi.” (SAÖ:122)

“Dirmit’e kurşun döktürdü. Sonra elinden tutup camilere götürdü. Kimi camide Dirmit’e çeşme açtırdı, kimi camide abdest aldırıldı. Gerisin geri eve getirdi. Dirmit’e yedi gün, üst üste, buldu buluşturdu, gece yansı manda sütü içirdi. Bir umutla Dirmit’in gelip kırmızı işareti haber vermesini bekledi. Kızın arkası sıra evin içinde, elinde tespih günlerce dolandı. O dolandıkça, Dirmit bunaldı. Atiye’yi it gibi kapmaya, annesinin yüzüne kapıları çarpmaya başladı. Atiye o kapıları çarptıkça, kendisinden köşe bucak kaçtıkça,

kızın üstüne üstüne vardı. Önüne durdu. “Erkek olmak mı istiyorsun, geberesice,” diye öfkeyle sordu. Dirmit’in zorla yakasına yapıştı. Ona ağır ağır taşlar, yataklar kaldırttı. Bir kazan su kaynattı. Suyun içine bir kalıp kırmızı taş boya attı. Kırmızı kırmızı sularla yıkadı. Yıkadıktan sonra yünlere sardı. Sonunda muradına erdi.” (SAÖ:121)

“Atiye kocasını su sevdasından kurtarmak için yine tespihine sarıldı. Okuyup üfledi. Aklını bozup delirmemesi için Tanrı’ya yalvarıp yakardı.” (SAÖ:144)

Hacı Hasan’ın “... Kuran’ı yirmi yedi kez hatmetmiş olduğu Çiçektepe’de herkesçe bilinen kızı çaresi bilinmeyen bir hastalığa yakalandı. Hacı Hasan kızının yüzüne dua üstüne dua üflediye de şifa bulamadı.” (BKÇM:131)

Kızının öte dünyadan açılıp saçılan kadınlara ibret olması için geri gönderildiğine inanılan Hacı Müezzinin kondusu, derdine deva arayan insanların gidip geldiği bir şifa kondusuna dönüşür. “Hacı Müezzın kısır kadınları okuyup üflemeye, gönül yaralarına muskalar yazıp yakmaya başladı.” (BKÇM:132)

“Türlü olağanüstü güçleri olduğuna inanılan, adlı adsız velilere halk türlü hastalıklarını sağaltmak için başvurur.” (Artun, 2009:203) Yatırlardan şifa amaçlı başvurmak Sevgili Arsız Ölüm ve Berci Kristin Çöp Masalları’da şu şekilde verilmiştir:

Okuduğu kitaplardan etkilenen Dirmit kimi zaman onlardan korkar rüyalarından “Vikingler geliyor,” diye bağırarak uyanır. Kızların bu halinden korkan Atiye ve Huvat onu iyileştirmek için çeşitli yollara başvururlar. “Huvat yeşil kitaplarını açıp Dirmit’in başına oturdu. Atiye kızına kurşun döktürdü. Elinden tutup dergâhlara götürdü, şifalı sular içirdi. Yatırların başına mum dikti, tuz döktü, tel taktı.” (SAÖ:85)

“Caminin arkasında Fabrikadibi’nde, bir sabah, yazılı bir taş ortaya çıkartıldı. Taşın bulunduğu yerde bir yatırın yattığı lafı kondulara yayıldı. O taşın bulunduğu yere işemek, tükürmek, oradan dua etmeden geçmek suç sayıldı. Mahallece taşın başına gidilip ondan su dilendi. Taslara, küçük teneke kutulara su doldurulup taşın etrafına dizildi. Yatıra suyun nasıl bir şey olduğu gösterildi. Ta uzak tepelerin başına vurulmuş kuyulardan iki ucundan tenekeler sallanan sırtlıklarla su taşımanın güçlükleri dile getirildi. Düğmeler çözülüp sırtlar açıldı. Herkes sırasıyla taşın sırtındaki, boynundaki nasırları gösterdi. O günden sonra Çiçektepe’de bu taşın bir zaman sırt açılıp su taşındı, yalvarıp yakarıldı. Ama ‘Su Baba’dan bir damla bile su alınamadı. Zamanla insanlar ondan su istediklerini

unuttular. Üstelik çocuğu olmayan kadınlar, erilecek muradı olanlar durmadan taslar, tenekeler içinde zar zor buldukları sudan ona su taşıdılar. Fabrikadibi su dolu teneke kutulardan geçilmez oldu.” (BKÇM:17-18)

Çiçektepe’nin en yaşlı kişisi olan Güllü Baba ilk defa Sırma’nın rahatsızlanmasıyla karşımıza çıkar. Güllü Baba, okuyup üfleyerek Sırma’yı iyileştirir. Bu olaydan sonra Güllü Baba Çiçektepe’nin sözü dinlenen, her problemde yanına koşulan şifacı, ulu kişisi olur. Yazar bu durumu Güllü Baba’nın “Çiçektepe’de pirlık katına çıkması, ağlayıp sarsılarak Sırma’yı iyileştirmesinden sonra oldu.” sözleriyle aktarır. Şahmurat Arık Güllü Baba’yla ilgili olarak “Yazar, romanda Güllü Baba’ya şaman nitelikleri yükleyerek, güçlü bir karakter ortaya koyar. Hastalara dua ederek onları iyileştiren, insanlara hemen her konuda yol gösteren Güllü Baba, bu yönüyle Oğuz Beylerine yol gösteren Dede Korkut gibidir. Gelecektek haber veren kehanetleri ise, Oğuz Kağana yurdunun istikbalini bildiren Uluğ Türük’ü andırır.” demektedir (Arık, 2008:176). Eserde Güllü Baba kendisinden yardım isteyenleri gözyaşları, duaları ve bastonuyla iyileştirmeye çalışır. Güllü Baba’nın şifacı- sağaltıcı kişiliğine örnekler şu şekildedir:

“Sırma yine yıkık konduların önünde bir ağda tutuldu. Dozerlerin arkasından tekmeleyip briket unlarını savurdu. Saçlarını yoluk yoluk edip ellerini entarisinin döşüne taktı. Üstünü başını yırttı. Çığlık çığlığa kendini yere attı. Sırma’nın ellerini yine bağladılar. Sırma’yı okuyup iyileştirmesi için mahallenin en yaşlısı Güllü Baba’yı çağırdılar. Güllü Baba bastonuyla yeri yoklaya yoklaya geldi. Sırma’nın başına çömeldi. Elleriyle arayıp Sırma’nın seğiren bedenini buldu. Yüzünü elinin altında sıçrayan küçücük kıza verdi. Sonra bastonuna dayanıp uzun uzun okuyup üfledi. Sırma’nın titremelerini eliyle dinleye dinleye içi birden doldu. O da Sırma gibi bir ağda tutuldu. Sırma ipleri gere gere sarsıldıkça o da sarsıldı. Sırma, Güllü Baba’nın büzülmüş gözlerinden akan yaşa baka baka duruldu. Titremez oldu. Güllü Baba da gözlerini silip sustu. Omuzunu yıkıp Sırma’nın bağlı ellerinden tuttu. Soluğunu onun çamura bulanmış yüzünde gezdirdi, "Sırma bıldırcın, ağlama, çözsünler seni teneke topla," dedi. Sırma’nın ellerini çözdüler. Sırma usulca başına toplanan kalabalığı yardı. Teneke toplamaya başladı.” (BKÇM:13)

“Erkeklerse iş bulmak için sabah akşam Güllü Baba’nın böğürtlenle boyanmış bastonunu öptüler. Kadınlar başı ağrıyan, ateşe düşen, gözü kulağı akan çocuklarını tutup tutup ona getirdiler. Güllü Baba, bir gözlerinden yaş akıtıp bir toprağı dinleyerek her gün bir ağrı

sızı duası yaktı. Yaktığı duaları önünde diz çöken çocukların ağrıyan başlarına, gözlerine, kulaklarına okuyup üfledi. Bastonunu üç kez sırtlarına değıdirdi.”

Güllü Baba’nın okuduğı dua

“Kulağın suyunu kurut

Gözü orta yere oturt

Hemi gül dalı baston

Bu bildiricin yavruyu uyut” (BKÇM:31)

Türlü dertlere deva olduğına inanılan gül dalı böğürtlen boyalı baston kerametini kaybedip derman vermez olunca bundan sonra Çiçektepeliler bundan sonra umutlarını Güllü Baba’nın gözlerinden akıttığı hikmetli suya umutlarını bağlarlar. Güllü Baba Çiçektepelilerin her türlü derdine çare bulmak için ağılar. (BKÇM: 31)

Romanda Şengül adlı kahraman göğüslerindeki ağrı ve göğsünden süt gelmemesi şikâyetiyle göğüslerine bağladığı iki nane dolu bez torbasıyla Güllü Baba’ya koşmuş ondan yardım istemiştir. Şengül’den başka Güllü Baba’dan şifa bekleyen biri çocuk iki de “kan bezgini” kadın vardır. (BKÇM:32)

“Güllü Baba ağlarsam şıfası hepinizedir” der. Şengül’ü önüne oturtur, okuyup üfler, gözlerinden iki damla yaş gelir. “Sütünü çözsem de uyansan bildiricin” der. Ardından Şengül’e “O akşam ay doğunca iki memesine gül yaprağı sarmasını öğütledi. Ay solunca memelerinin üstüne saçlarını çözüp dökmesini, saçlarıyla birlikte memelerini taramasını söyledi. Bebeğı sütü çözüp yine de emmezse başka bir bebeğın kundak bezini çalıp gece yarısı yakmasını, dumanını memelerine tutmasını tembihledi.” (BKÇM:33)

Güllü Baba’nın tavsiyeleriyle şikâyetleri son bulmayan Şengül’e Çiçektepeliler “memelerine biberle hamur karıştırıp vurmasını öğütledi; kimi, lokum ezip bağlamasını söyledi.” (BKÇM:33)

Güllü Baba’nın söyledikleri ve yaptıklarıyla iyileşmeyen Şengül’ün yardımına koşan bir başka şıfacı karakter Kibriye Ana’dır. “Kibriye Ana, gözlerini yaşmağına kurulayıp Şengül’ün önüne oturdu. Bir tasta hamur kardı. Gelin tellerini ufak ufak kırıp hamurla memelerinin üst başlarına yapıştırdı. Göğsünü pırıl pırıl donattı. Tencere karasını iki

parmağıyla sıvayıp iki memesinin üstüne koca koca kaş yaptı. Gözlere kirpik çekti sancıdan soluğu kesilen Şengül’ü karşısına aldı. Saçlarını okşadı. Kulağına, “Gelin oldun gelin oldun şimdi ağlayasın” diye fısıldadı. Usturayı bir o memesine bir bu memesine hızla çat çat vurup yardı. Şengül’ün göğsünden dolu dolu bakan iki gelinin yanaklarından kanlı gözyaşları aktı. Gelinler ağladıkça Şengül rahatladı. İçi ferahladı.” (BKÇM:34)

Şifa verdiğiğine inanılan gözyaşları kuruyan Güllü Baba’yı iyileştirmek, gözlerinden yeniden şifalı yaşlar akıtmak isteyen Çiçektepelili kadınlar pişirdikleri çorbaları “Yaş versin, ağıt getirsin!” diyerek Güllü Baba’ya içirirler. Güllü Baba’nın gözyaşlarıyla dualarıyla iyileştirdiği ilk kişi olan Sırma’nın gözyaşlarını alıp Güllü Baba’nın gözlerine sürerler. (BKÇM: 35)

Berci Kristin Çöp Masalları’nda konducular yerleştikleri yeni yaşam alanında en büyük mücadelelerinden birini rüzgâra karşı verirler. Rüzgâr yüzünden Çiçektepelili erkeklerin boyunları eğilir, belleri bükülür, omuzları yamulur. Bu hastalığa “Rüzgâr hastalığı” denir. (BKÇM:25) Eser içerisinde ortaya çıkan bu hastalıktan kurtulmak için Çiçektepeliler türlü yollar denerler.

“Rüzgâr hastalığının bıraktığı eseri eğrilik eserini ortadan kaldırabilmek için Çiçektepeliler olmadık çarelere başvurdular. Kadınlar kocalarını kalın iplerle sıırım gibi karyolalara, sedirlere bağladılar. Ama ne vakit ipler çözüldüyse dizlerin de boyunların da bağı çözüldü. Bel kemikleri hamur gibi yumuşadı, içine döndü. Erkekler günlerce çıkıkçıların, kırıkçıların kapısını aşındırdı. Alçıya yatanlar, tahtaya bel bağlayanlar, boyunlarına tel çember takanlar oldu.” (BKÇM:25)

“... erkeklerin boyunlarına yün köpürme sargılar dolandı. Sargılar çözüldü. Eğrilen yerlere dumanlar verildi. Bellere boyunlara buhar tutuldu. Buhar bulut oldu ... Kadınların günlerce ilaç fabrikalarının kapılarını bekleyerek işçilerden aldıkları kireç gibi haplar da işe yaramadı.” (BKÇM:26)

Çiçektepeliler’in “rüzgâr hastalığı” adını verdikleri hastalıktan kurtulmak için başvurdukları yöntemlerden biri de “doğrultma duası” adını verdikleri şu uygulamadır:

“Kireç gibi haplar işe yaramayınca kadınlar mahallelinin en yaşlı yatalak kadının verdiği öğüdü tuttular. Bahar başında topluca duaya çıktılar. Elllerinde kocalarının içlikleri, bellerine, boyunlarına dolandırdıkları sargıları alıp Kovma Burnu’na tırmandılar.

Sargıları ve içlikleri üst üste yığıp ateşe verdiler. Ateşin etrafında halka olup döndüler. Bir dönüp bir göğüslerini dövdüler. “Kara kaşlı kaytan bıyıklı yarabbim!” diye dua ettiler. Kocalarının eğrisini almasını istediler. Sargılar içlikler yanıp kül oldu. Kadınlar Kovma Burnu’ndan bir umut alıp kondularına döndüler. Günlerce kocaların başında beklediler. Doğrultma duası tutmadı. Kabul görmedi.” (BKÇM:26)

2.3.2. Halk Takvimi

“Halk takvimi, bir olayı, kutlu bir anı ya da toplum üyelerince bilinmesi gerekli bir devreyi, söz konusu üyelerce de onay görmüş belirli noktalara oturtmaya imkân sağlayan sistem; hatırlatmayı ve saptamayı kolaylaştıran doğal, tarihsel, sosyal, ekonomik ve dinsel kimi olgularla bezenmiş anlar dizini olarak tanımlanmaktadır (Artun, 2009: 211).

Sevgili Arsız Ölüm romanında da Anadolu’da zamanın belirtilmesi için kullanılan “koç katımı, bağbozumu, harman sonu, yemlik zamanı” gibi ifadeler rastlanmıştır. “Köpek karı” Anadolu’nun bazı yerlerinde kışın ilk karı için verilen isimdir. Romanda kışın başladığı birçok yer de “köpek karı” ifadesiyle vurgulanmıştır.

“Artçı kuşlar, bağbozumunu beklemediler.” (SAÖ:19)

“Dirmit, yemlik zamanı iyileşip yataktan kalktı.” (SAÖ:22)

“Koç katımına kadar sargılarını hiç çıkarmadan bellerine sınıdılar. Ama koç katımından sonra topluca bir hırıltıya düştüler.” (SAÖ:27)

“Harman sonu hastaneden çıkıp köye geldi.” (SAÖ:46)

“Atiye, o bağ bozumundan sonra hazırlığa başladı.” (SAÖ:58)

“Her gün, köyün içinden tozu dumana katarak gidip gelen kamyonlar, köpek karı yağdıktan sonra, uğramaz oldu.” (SAÖ:11)

“Dirmit, köpek karı yağdı anne...” (SAÖ:21)

“O gül zamanı Dirmit, “Ya uyur da, uyanamazsam. Ya ben uyurken güller solar, dallar kurursa,” diye öyle çok korktu ki, o gül zamanından bir dahaki gül zamanına kadar gözünü hiç kırpmadı.” (SAÖ:23)

“Ama köpek karı yağana kadar Sarıkız’ı sürüp köyden çıkaramadılar.” (SAÖ:35)

“Kış geldi, “Köpek karı” yağdı.” (SAÖ:47)

“Onlar gülüşürken köpek karı yağmaya başladı.” (SAÖ:69)

“Dirmit kederinden köpek karının yağmasına sevinemedi.” (SAÖ:165)

2.4. İnanç ve İnanışlar

“İnanç, sözlük anlamı ile kişice ya da toplumca, bir düşüncenin, bir olgunun, bir nesnenin, bir varlığın gerçek olduğunun kabul edilmesi demektir. İnanç kavramı, sözlük anlamı ile insan düşüncesinin çok geniş bir bölümünü içine alır: din, ahlâk, politika... İnançları bütün bu çeşitlilik ve yaygınlıkları ile ele almak halkbiliminin sınırlarını aşar. Halkbilimi belli bir toplumun eski dinlerden miras alıp kendi çağının şartlarına uygulayarak yaşattığı yeni dininde, yaşam şartlarının gerektirdiğince yeni biçimler, yeni içerikler ve anlatışlarla oluşturduğu inanışlarla ilgilenir.” (Boratav, 2015:13)

2.4.1. Dini Unsur

Sevgili Arsız Ölüm’ün inanç ve inanışlarla örülü bir kurgusu vardır. Yazar tarafından İslam inancına dair birçok unsur kullanılmıştır. Karakterler her türlü problemin çözümü için Allah’a yalvarma, dua etme, okuyup üfleme başvurmışlardır. Allah, melek, şeytan, Azrail, Hızır, cami, sure isimleri, besmele çekme, salavat getirme, ahiret inancı gibi birçok dini unsura eserde yer verilmiştir. Berci Kristin Çöp Masalları’nda Sevgili Arsız Ölüm’e kıyasla dini unsurların kullanımı azalmıştır. Buzdan Kılıçlarda ise dini unsurlara iki esere göre daha da az yer verildiği tespit edilmiştir.

İslam inancına ait unsurlar eserlerde şu şekilde karşımıza çıkmıştır:

“Bu ihtiyarlardan biri, yatsı namazına giderken Güdük Ali’nin merdiveninden düşüp öldü. Onun ölümünden sonra diğer ikisi, arabulma işini iyice ağırdan aldılar. (...) Uyumadan önce de “Bizim de canımızı bu hayırlı işin başında al, yarabbim,” diye dualar ettiler. Ama Alacüvekliler ölen ihtiyarın arkasından, “Allah’ın değerli bir kuluymuş, bize onun ruhunu hoş etmek düşer,” deyip küslüğü kaldırdılar. Sonra “Allah size uzun ömürler versin,” diyerek varıp iki ihtiyarın elini öptüler. Ertesi gün de onları Alacüvek’ ten gönderdiler.” (SAÖ:15)

“Atiye iyileştikten sonra, Huvat sakalını kestiğine bin pişman oldu. Sakalını, sakal duası okutup bir daha kesmeyeceğine dair yemin ettikten sonra bıraktığından, sakalını kestirerek kendisini günaha soktuğunu her Allah’ın günü Atiye’nin yüzüne vurdu. Hocalara sordu, soruşturdu. Yeniden sakal baraksa günahını karşılayıp karşılamayacağını araştırdı.” (SAÖ:77)

“Atiye’nin “Ya Allah” diye bağırıp çağırmasında...” (SAÖ:97)

“Allah’ın hakkı üçtür” deyip yerinden doğruldu.” (SAÖ:115)

“Babanız ölecekti Allah yüzünüze baktı” (SAÖ:125)

“... erkeğin yatıp kalkmasının Allah’ın emri olduğunda directti. Ama Atiye’ye karardığından ona dokunmamaya yemin etti. Yine de kocalık görevini yerine getirmesine engel olan karısını, emrine karşı çıktığı ve kendisini de zorla günaha soktuğu için Ulu Tanrı’ya şikâyet etti. Tanrı’ya bu işin günahını Atiye’nin boynuna yıkması için yalvardı. Ayrıca Atiye’yi Tanrı huzurunda günahı üstüne alması için zorladı. Atiye sonunda dayanamadı. “Beni rahat bırak, ben günaha razıyım,” deyip kocasını yatıştırdı.” (SAÖ:128)

“... kocasını çaresiz Allah’a havale etti.” (SAÖ:144)

“Huvat’ı Allah'a havale edip adaklar adadı.” (SAÖ:154)

“Allah bize bir damat verdi ki tam verdi, kız!” diyerek güle güle seyretti.” (SAÖ:174)

“Allah’ın aslında kendisini mühendis olsun diye yarattığını yine diline dolar oldu.” (SAÖ:186)

“Huvat benim köylüm ya, Allah var başımızda!” deyip Halit’in Huvat’tan olduğuna dair her yerde şahitlik yapacağına, Allah’tan başka çekindiği hiç kimsenin bulunmadığına yemin içti.” (SAÖ:187)

“Seni sana, seni Allah’a!” diye yine havale etti.” (SAÖ:187)

“Atiye’nin kalbi temiz olduğundan, bir dileğini kıran Allah, bir dileğini kıramadığından...” (SAÖ:187)

“Hele Allah’ın bir bildiği varmış ki öldürmedi beni,” dedi. (SAÖ:203)

“Bir an daldı. “Annemin yazısını alnına Allah yazmadı mı?” diye sorup başını kaldırdı.” (SAÖ:209)

“Ben yakında Allah’ı ne inkâr ederim, başınıza komünist olup çıkanın, beni de gelir bu evden götürürler, haberiniz ola,” demeye getirdiğini syledi.” (SAÖ:210)

“Allah’ın gökte duran yıldızıyla, yerden kaynayan suyuyla uğraşıp durduğu için yedi gün evin içinde kimseyle konuşmama cezası aldı.” (SAÖ:215)

“Tanrı’ya öğrendiklerini, söylemeyeceğine yemin verdi.” (SAÖ:217)

“Huvat bir ağıtla eve geldi. Evdekileri Tanrı huzurunda şahit tutup Seyit’i evlatlıktan reddetti.” (SAÖ:103)

“Sonunda Tanrı’ya emanet edip kendi haline bıraktı.” (SAÖ:137)

“Atiye kocasını su sevdasından kurtarmak için yine tespihine sarıldı. Okuyup üfledi. Aklını bozup delirmemesi için Tanrı’ya yalvarıp yakardı.” (SAÖ:144)

“... onu Tanrı’ya havale etti.” (SAÖ:146)

“Tanrı’ya şükürler edip yüzündeki kartonları yaşarttı.” (SAÖ:178)

“Sonunda Tanrı’nın onu rüyasına bir maksatla soktuğunu anladı.” (SAÖ:187)

“Gerçekten de Atiye, o gece Yaradan’a sığınıp çağın içinde bir kız daha doğurmuştu.” (SAÖ:8)

“Kulaktan kulağa, Allah’ın onun gözlerini kör ettiğine pişman olduğu, sonradan ona gözlerini isteyip istemediğini sorduğu, Güllü Baba' nın da gözlerinin yerine kuvvetli bir zihin dilediği söylentileri yayıldı.” (BKÇM:29)

“Tanrı yaşlarını kurutmuş ama yerine hazine değerinde bir başka bir kudret bağışlamıştı. Bu kudret yalnızca Tanrı’ya vergi olan gizlilikleri görme yeteneğiydi.” (BKÇM:35)

“... Kibriye Ana, Güllü Baba'yla özlü söz yarışına kalktı. "Su içmeden yaşamak Allaha vergidir!" diye bir laf çıkardı.” (BKÇM: 48)

“Fidan'dan aldığı dersleri kalkan etti. "Allah tan korkun yok mu senin pezevenk," dedi. Ağzını açıp gözünü yumdu.” (BKÇM:51)

“Su içmeden yaşamak Allah’ın vergisidir” diye bir laf çıkardı.” (BKÇM:48)

“Allah tan korkun yok mu...” (BKÇM:51)

“Allah’ın peygamberine insanların tokat attığından haberiniz var mı?” dedi. Hayatı boyunca Allah’ın peygamberlerini tokat yemekten niye korumadığını merak ettiğini söyledi. (BKÇM :59)

Naylon Mustafa, “Yılanın tüyü bitmemiş kuş yavrusunu lokma edip yutmasına şaşıtı. Allah’ın dünyayı neden daha iyi düzenlemediğini anlamaya çalıştı. Düşünmeye koyuldu.” (BKÇM:61)

“Hayatı boyunca, “Kumarı icat eden kul mu büyük Allah mı?” sorusuna cevap arayan Lado’nun.” (BKÇM:114)

“Kumarı icat eden kul mu büyük, Allah mı?” sorusuna cevap arayan Lado’nun kahraman olmasına...” (BKÇM:114)

Kumar oynayan mahallelilerden birinin oğlu olan Yıldırım bir gün kahveyi basar ve kahvedekilere “Yarın Allah’ın hesap soracağına, el kadar bebeklerin yüzlerine işeyeceğine dair nutuk çekti.” (BKÇM:122)

“Müezzin, "Allah’ın taksiratı!" diyerek kızını, başına dört kenarı iğne oyası beyaz bir tülbent atıp sedire oturttu.” (BKÇM:131)

“Bugünkü hayat şartlarına kıyasla, görüş açıları yetersiz kalıyordu. Bile bile lades deyip dini ananelere ters düşüyorlardı. Örneğin, iki gün önce evlerine elleri boş dönecekleri az çok belli olunca, öfkeye kapılmışlar, Allah’ın cebinden peygamberi çalıp satmaya mecbur olmuşlardı.” (BK:43)

“İşte Gogi’nin talihine, Allah’ın bu beklenmedik darbesi karşısında isyana gelip onu gökyüzüne göndermek için savaştan dini bütün bir kız çarptı.” (BK:58)

“Gönlünüzdeki hayalleri bulmanızda Allah’ın şefkati üstünüzde olsun. Kader böyle imiş, ne söylesem boş.” (BK:110)

“Tanrı’ya isyan halinde çenesini tuta tuta ağlamıştı.” (BK:41)

“Atiye, Nuğber’in arkasından yine dualar etti. Oğlana Nuğber’den başka yüz göstermemesi için Tanrı’ya yalvardı.” (SAÖ:168)

“Bir seslenmesiyle uyanıp yataktan fırlayan oğlunun arkasından Atiye okuyup üfledi. İş yolundan başka yola saptırmaması Tanrı’ya yalvardı.” (SAÖ:141)

“... bir, ağladı; bir, kızına büyük bir korku vermesi için, sokağa çıkartmaması için Tanrı’ya yalvardı.” (SAÖ:199)

“Atiye yalvarıp yakarmayı bıraktı. Mendillere sarıldı. Yine mendillerin ağzı gibi ağzı kördüğüm olsun diye Tanrı’ya yalvardı. Tanrı Atiye’nin isteğini bu defa geri çevirdi. Huvat’tan tarafa geçti.” (SAÖ:184)

“Allah’a tez vakitte kocasını yerin dibine çekmeye niyetli değilse, az biraz kulağını dinleyecek kadar başından savması için yalvardı.” (SAÖ:187)

“İçinden, üstüne sıçrayıp duran Atiye şerrinden kendini bir an önce kurtarması için Allah’a yalvardı.” (SAÖ:211)

“Tanrı’ya bu işin günahını Atiye’ye yıkması için yalvardı.” (SAÖ:128)

“Atiye ellerini havaya kaldırıp Allah’a yalvardı. Allah’tan oğluna akıl fikir vermesini diledi.” (SAÖ:73)

“Oğlunun tez vakitte iş bulması için Allah’a yalvardı.” (SAÖ:94)

“Oğlunun başında dolanan belayı defetmesi için Tanrı’ya yalvardı.” (SAÖ:143)

“Dirmiş’in yüzüne, sınıfının kapısına, geçtiği yollara okuyup üfledi. Ayağını okula bağlaması için Tanrı’ya yalvardı. Ama Dirmiş’i bir türlü okula ısındıramadı.” (SAÖ:68)

“Allahım! (...) Halilhan, uyanıklık gösterip Allah’a yalvarmayı erkene aldı.” (BK:75)

“Dirmiş annesinin gözünden kendisini uzak tutması için Tanrı’ya olmadık diller döktüyse de duaları tutmadı.” (SAÖ:132)

“Atiye kızının gözünden uzaklara giden Aysun’un telli duvaklı gelin olması için dualar okudu.” (SAÖ:134)

“Kızının başı için sadaka vermeye, Halit’in ağzına diline dualar okumaya başladı.” (SAÖ:136)

“... Huvat’a ve Nuğber’e dualar ederek kendini radyoya verdi. (...) Nuğber’in kısmetinin tez vakitte gelip adını annesinin akılından hepten silmesini diledi. Dilek duasının ardından radyoyu cızır cızır öttürdü.” (SAÖ:147)

“... işinin başından kalkmayan oğlu için dua okumaya başladı. Mahmut annesinin dualarını alıp gece lambaları satmak için yola koyuldu.” (SAÖ:159)

“Atiye oğlunun defteri yırtan ellerinin dert görmemesi için bir tespih dua okudu.” (SAÖ:164)

“O yalvarırken Atiye tespihini alıp bir köşeye çekildi. Her tespih tanesinde öldükten sonra Huvat’ın ortaya düşmemesini, her Allah’ın günü mezarının başına gelip ruhunu taciz etmemesini diledi.” (SAÖ:211)

“Atiye, Huvat’ın arkasından anasının yanında kalması için dualar edip kocasını gönderdi.” (SAÖ:188)

“Atiye kuş gibi gelip, korkuyu kaybeden kızına yetişen oğluna dualar ede ede içeri girdi.” (SAÖ:201)

“Babasıyla birlikte üst üste üç dua okudu.” (SAÖ:139)

“Atiye kocası ayıktıktan sonra, Nuğber'e dedesi için dua etmesini söyledi. Nuğber ellerini açıp korka korka duaya başladı.” (SAÖ:31)

“Yatağa girer girmez, arka arkaya üç dua okuyup bir sağ omzuna, bir sol omzuna üfledi” (SAÖ:31)

“...Nuğber Dudu'nun mezarına dikildi. Dua edildi.” (SAÖ:60)

“Bir yandan terini sildi, bir yandan dua okudu.” (SAÖ:79)

“Topluca duaya oturdular.” (SAÖ:34)

“... Alacüvek ahalisinin kurtları gördüğünü, “Nuğber Dudu cehennemlik ya, biz duasını esirgemeyelim,” diyerek okuyup üfledikleri yalanını attı.” (SAÖ:24)

“Atiye o günün gecesinde, yine tandır odasında tek başına yatağa girdi, duasını edip babasını yanına çağırdı” (SAÖ:32)

“Köylüler, hayatlarında ilk kez gördükleri bu garip şey karşısında ilkin dehşetle irkildiler. Bu şaşkınlık anında dua okuyup sağa sola üfürenlerin, korkudan donuna kaçırانların yanı sıra, otobüsün sağını solunu elleme cesareti gösterenler de çıktı.” (SAÖ:1)

“Onu dinleyen herkes sümbül Ağa’ya rahmet okudu.” (SAÖ:194)

“Atiye herkesten çok Mahmut’un arkasından okuyup üfledi.” (SAÖ:179)

“Derken bir ağıttır tutturdu. Dirmit’in gözüne görünüyorlar diye evin içinde, tespihini eline alıp dolanmaya başladı. Atiye okuyup üflerken...” (SAÖ:66)

“Okuduğum üflediğim boşa gider, küfür etmeyeyim, demedi.” (SAÖ:84)

“Karanlık bastırmadan okuyup üfleye üfleye, köye dönüp geldiler.” (SAÖ:36)

“Ötekileri kara bir kabın içinde okuyup üfleyerek yaktı.” (SAÖ:43)

“O günden sonra, doğan kız çocuklarını göbekleri düşer düşmez, üç tas suyla yıkadılar. Okuyup üfleye üfleye bellerine naylon torba sardılar.” (SAÖ:27)

“Atiye’den kızını çekip dizinin dibine oturtmasını, hocaya götürüp okutmasını istediler.” (SAÖ:50)

“Tembihleri, okuyup üflemeleri bir işe yaramadı.” (SAÖ:68)

“Atiye sonunda Huvat’ın yakasını bıraktı, tespihine sarıldı. Başını yere yıkıp yüzünü astı. Sabahtan akşama kadar sohur sohur okuyup üflemeye başladı.” (SAÖ:71)

“Okuyup üfleyerek gelininin bavulunu hazırladı. Ama Zekiye kapıya ayağını dayadı.” (SAÖ:79)

“Huvat okuyup üfleyip eline verdikleri kağıtları cebine koydu.” (SAÖ:124)

“... okuyup üfleyip cebine koyduğu yeşil kağıtları yüzüne çarptı.” (SAÖ:124)

“Kocasını yanına çağırdı. Huvat, çocuklarına epeyce dil döktürdükten sonra yüzünü asıp Atiye’nin yanına oturdu. Atiye kocasına, geri kalan ömrünü okuyup üfleyerek geçirirse, kimsenin işine karışmayıp kendini yeşil kitaplara yeniden verirse Tanrı’nın onu

başılayacağını, aksi halde yeşil kitaplarını bir gaflete düşüp rafa kaldırdığı için cehennem ateşine atacağını duyurdu.” (SAÖ:129)

“Bebeği okuması için yaşlı bir kadına haber verildi.” (BKÇM:20)

“Mevlit okutmasını öğütlediler.” (BKÇM:20)

“Güllü Baba bastonuyla yeri yoklaya yoklaya geldi. Sırma’nın başına çömeldi. (...) yüzünü elinin altında sıçrayan küçük kıza verdi. Sonra bastonuna dayanıp uzun uzun okuyup üfledi.” (BKÇM:13)

“İnsanlar fabrika sahibine sövmekten vazgeçti herkes al açıp duaya başladı. Fabrika sahibi konducuların duasını aldıktan sonra fabrikanın serum ve ilaç şişelerinin yıkandığı mavimsi sıcak suyu oluk oluk mahallenin üstüne saldı.” (BKÇM:19)

“O taşın bulunduğu yerde bir yatırın yattığı lafı kondulara yayıldı. O taşın bulunduğu yere işlemek, tükürmek, oradan dua etmeden geçmek suç sayıldı.” (BKÇM:17)

“Bir dönüp bir göğüslerini dövdüler. “Kara kaşlı kaytan bıyıklı yarabbim!” diye dua ettiler. Kocalarının eğrisini almasını istediler. Sargılar içlikler yanıp kül oldu. Kadınlar Kovma Burnu’ndan bir umut alıp kondularına döndüler. Günlerce kocaların başında beklediler. Doğrultma duası tutmadı. Kabul görmedi.” (BKÇM: 26)

“Doğan bebeklerini kucaklayıp duasını almaya, elini öpmeye gelen kadınlara, bebeklerin kuruyup düşen göbeklerini fabrika bahçelerine gömmelerini öğütüyordu.” (SF:30)

“Büyüyünce işsiz kalmamaları için dualar edildi.” (BKÇM:30)

“Güllü Baba, bir gözlerinden yaş akıtıp bir toprağı dinleyerek her gün bir ağrı sızı duası yaktı. Yaktığı duaları önünde diz çöken çocukların ağrıyan başlarına, gözlerine, kulaklarına okuyup üfledi. Bastonunu üç kez sırtlarına değdirdi.” Satırlarından sonra aşağıdaki satırları girmiştir. (BKÇM:31)

“Güllü Baba dua okumayı, yaralara üflemeyi bıraktı.” (BKÇM:36)

“Güllü Baba çadırın önünde okuduğu duadan sonra...” (BKÇM:42)

“Güllü Baba’nın yaktığı dualar, ağıtlar unutuldu. Kulaklardan, zihinlerden silindi.” (BKÇM:36)

“Huvat gün günden hocalığı ilerletti. Ayın yedi günü kendini camiye kapattı, geri kalan günleri oruç tuttu. Evi barkı unuttu.” (SAÖ:73)

“Huvat her sabah yeşil kitaplarını alıp camiye gitti.” (SAÖ:93)

“Huvat, hiçbir çocuğunun yaşlılığında kendisine bakmayacağını söyleyerek, Allah’ın şefkatli kollarında kendisine sıcak, yumuşak bir yatak yapmanın çabasına düştü. Kara sakallı hocanın çağırdığı her yere gitmenin sevap getireceğini düşünüp onun katıldığı toplu namazlara gitmeye başladı. Yağmur çamur demedi, kendisini Allah yoluna çeviren kara sakallı hocanın arkası sıra cami cami gezindi. Dinlediklerini gelip evde anlattı. Atiye’nin, “Yeter bıktırdın çocukları,” diye söylenmesini onun kâfir olduğuna yordu. Babalık görevini aksatmadan yerine getirdi. “Sizin günahlarınızı bana yüklerler sonra,” deyip ne duyduysa ne dinlediye bir bir saydı döktü. Baba olmasından dolayı Allah’ın sırtına yüklediği yükü, üstünden indirip çocuklarının sırtına bindirdi. Kuş gibi hafifledi.” (SAÖ:123)

“... erkenden abdest alıp kara uzun sakallı hocanın arkasına takıldı. Uzak bir yerde kocaman bir camide namaz kıldı. Namazın ardından upuzun bir vaaz dinledi. Hoca Allah’ı seven herkesin arkasından deniz kenarındaki çift minareli caminin önüne gelmesini dileyerek bitirdi.” (SAÖ:123)

“Uğultu “Allah Allah!” diye toplu bir çığlığa dönüşüp göğe çekildi. Kalabalık caminin önünden yokuş yukarı tırmanmaya başladı.” (SAÖ:124)

“Kara sakallı hocayla selamı sabahı kesti. Camiye gitmez oldu.” (SAÖ: 126)

“Derken erkekler birer ikişer çıkıp geceleri damlardan kar kürümeye, yatsı namazına camiye gitmeye başladılar.” (SAÖ:36)

“... bir yandan topluca abdest alıp camiye gittiler, ilahi söylediler.” (SAÖ:41)

“Dirmiş’le Mahmut’u götürüp cami okuluna kayıt ettirdi. Atiye’nin, Nuğber’in başını bağlattırdı.” (SAÖ:72)

“Cami cami, dergah dergah gezindi oğlanın ayağını kapılara bağlamak için dua etti.” (SAÖ:170)

“Gâvurluğu kendi başına ya, bir iyi insandı ki!” dedi. Huvat, Gigi’ye Koyunabdallılar’ın sahip çıktığını söyledi. “Kız, görsen, Gigi’ye bir güzel cami yapmışlar!” dedi. Rızgo Ağa’yla camiye bakmak için kalkıp Gigi’ye nasıl gittiklerini anlattı. Atiye, “Camiyi ne unutmadın mıydı lan!” deyip Huvat’a laf dokundurdu. Huvat, “Ne vakit unuttum kız!” deyip, Allah’tan Atiye’nin yalanından kendisini korumasını istedi.” (SAÖ:204)

“Çiçektepe’de çiçekler açılınca, gün ışığında ilk önden minaresi tenekeden bir cami kuruldu. Caminin minaresini kurulduğu günün gecesinde rüzgâr söküp uçurdu.” (BKÇM:17)

“Caminin arkasında Fabrikadibi’nde, bir sabah, yazılı bir taş ortaya çıkartıldı.” (BKÇM:17)

“Çöp Yolundan Çiçektepe’nin teneke minareli camisine gidip gelen işçilerin dediklerine göre, kesilen kurban ilaç işçilerinin sendikaya adaklarıydı.” (BKÇM:41)

“Çöp Yolundan Çiçektepe’nin teneke minareli camisine gidip gelenler azaldı.” (BKÇM:47)

“Ardından fabrikasının yanı başına konducular için cami kurdu.” (BKÇM:73)

“Kurduğu caminin altını buzdolabı deposu yaptı.” (BKÇM:73)

“... çöp bayırılarındaki konu camilerden ezanlar okundu.” (BKÇM:79)

“İşçilerin türküleri, İzak’ın kurduğu caminin hocasının, grevin Allah’a karşı çadır açmak olduğunu vaaz eden sesine karıştı.” (BKÇM:86)

“Çiçektepe’nin teneke minareli camilerinin süslü kapılarını dövdü.” (BKÇM:110)

“Çiçektepelili kadınların açılıp saçılması, teneke minareli camilerden birinde müezzinlik yapan Hacı Hasan’ın burnunun iman direğini sızlattı.” (BKÇM:131)

“İşçilerin türküleri, İzak’ın kurduğu caminin hocasının, grevin Allah’a karşı çadır açmak olduğunu vaaz eden sesine karıştı.” (BKÇM:86)

“... on yedi gün aralıksız yağın karın dindiği sabah, saçaklardan söktükleri ince uzun buzlarla oynayarak camiye doluştular.” (BK:1)

“Caminin iç avlusundaki kocaman Eskimo evini ve yedi cücelerin kardan heykellerini, öyle bir umursamadılar ki...” (BK: 1)

“... camiden sonra sisi aralayıp asfalta çıkmışlardı.” (BK:5)

“Teselli olunca çok sevdiği çinili caminin yolunu tuttular.” (BK:17)

“... el ele tutuşmuş caminin etrafında dönüyorlarken...” (BK:18)

“... çizdiği cami minarelerinin arasına yapıştırarak gösterişli, parlak kubbeler yaratmıştı.” (BK:42)

“Bu mekânın bir tekkeye ait olduğuna dair söylentiler vardı.” (BK:76)

“Tarihçesinde tekkelik bulunan evinde topu topu on gün kadar kapalı kalmıştı. Ama 100 yıl çile çekmişçesine içten konuşuyordu.” (BK:83)

Sevgili Arsız Ölüm romanında Kur'an-ı Kerim'den ve dini kitaplardan “yeşil kitap” diye bahsedilmiştir. Sevgili Arsız Ölümde geçen ayet ve dua isimleri, besmele ve salavat ile ilgili kısımlar şu şekildedir:

“Adam sabaha kadar yeşil kitapların sayfasını okuyup üfleye üfleye bitiremedi.” (SAÖ:72)

“Arkasından yeşil yeşil kitaplar açtı, sesli sesli okudu.” (SAÖ:71)

“Adam sabaha kadar yeşil kitapların sayfasını okuyup üfleye üfleye bitiremedi.” (SAÖ:72)

“Huvat koltuğunun altında yeşil kitapları, öksüre öksüre merdivenden çıktıkça...” (SAÖ:74)

“Huvat yeşil kitaplarını açıp oğlunu okuyup üfledi.” (SAÖ:104)

“Huvat yeşil kitaplarını alıp anası Nuğber Dudu'nun mezarını yoklamaya gittikten bir süre sonra, yeşil kitapların içindeki yazılar...” (SAÖ:107)

“Yeşil kitaplarını bismillah deyip elinden bıraktı.” (SAÖ:155)

“Cinlerin ...eşikleri besmelesiz atlayıp besmelesiz yatıp kalkıldığında, helada Allah'ın adını anıp dua okunduğunda göründüklerini duyduğundan...” (SAÖ:50)

“... orada burada besmelesiz gezinip cinlerin ayağına, yüzüne işediğini, kaynar sulan sağa sola döküp üstlerini başlarını yaktığını...” (SAÖ:52)

“Saçı omuzlarına değen, bismillah deyip oturmadan sigara dumanı savuran bir damadı olacağına ölmesinin daha iyi olacağını söyledi.” (SAÖ:170)

“Kapının üstüne koca bir levha, bereket duası astı. Besmelesiz eşikten atlayana evlat demeyeceğini açıkladı.” (SAÖ:70)

“Atiye dilini ağzının içinde güçlkle çevirip salavat getirdi.” (SAÖ:84)

“Ölür mölürüm de!” deyip üst üste salavat getirdi.” (SAÖ:124)

“Atiye’ye yalvar yakar her birine kırk yasin okuttuğu kırk çörek otu tohumunun arasına kattı.” (SAÖ:205)

“İki gün gelmiş geçmişi için okumayı, dua etmeyi bir yana koydu. Gece lambalarının her birine kırk yasin okudu.” (SAÖ:159)

“...lambaların kırk yasin okunmuş bela savuşturmaya bire bir lambalar olduğunu bağırdı.” (SAÖ:159)

“Kadınlar, kırk “Salatantünce” okuyup kocalarının yüzlerine üfürmeden uykuya yatmadılar.” (SAÖ:35)

Kışner Oğlan isimli cinden kurtulmak için edilen dualar:

“Köyün erkeği erkek odalarından çıkıp, duvar başlarında topluca “Allahüla” okumaya başladılar. Kışner, her duayı ezbere bildiğinden, kendisini kaçırmak için dua okunduğunda, o da okunan duayı okuyup duanın etkisinden kurtulur, bu yüzden dualar yolunu kapatmaya yetmez, dua duvarından atlayıp istediği yerde gezinebilirdi. Ama “Allahüla”nın bir yerini okuyamaz, orasına geldi mi dili dönmez, dilini bir türlü çevirip duayı bitiremediğinden “Allahüla”yi çiğneyip geçemez, küfrü bastığı gibi kaçır, ancak duanın etkisi geçerse geri gelirdi. Bu yüzden Akçalı’da günlerce aralıksız olarak

“Allahüla” okundu. Sonunda Kışner, köyün yamacında köylülerin duayı kesmelerini bekleye bekleye yoruldu.” (SAÖ:51)

“Kuran’ı yirmi yedi kez hatmetmiş olduğunu Çiçektepe’de herkesçe bilinen kızı çaresi bilinmeyen bir hastalığa yakalandı.” (BKÇM:131)

“Müezzinin kızı kondularına doluşan insanlara önce perdenin ardından, yavaş bir sesle Kuran’dan ayet okudu. Ayetin ardından, kolu ve bacakları açıkta dolaşan, saçlarını örtmeyen kadınlara ibret olsun diye Allah’ın kendisini bu dünyaya geri çıkardığını açıkladı.” (BKÇM:132)

“Karınca duasıyla polis radyosu arası karışık bir kumarbaz,” iddiasını kurarak isyan açtı.” (BK:83)

Cennet ve cehennemden Sevgili Arsız Ölüm ve Buzdan Kılıçlar eserlerinde şu şekilde bahsedilmiştir:

“O gece yarısına kadar, köyün erkeğini kadını, anasının mezarının üstüne kırk gün nur oturduğuna dair yemin billah ettirmeden yatırmadı. Ama anasının cennete gireceğinden yine de emin olamadı.” (SAÖ:24)

“Çocuklarına cennete gireceğini müjdeledi.” (SAÖ:76)

“Ona kara şalvarının ağını yerlerde sürükleyerek kazandığı sevabın, cennete girmesine yeteceğini duyurdu.” (SAÖ:155)

“... Alacüvek ahalisinin kurtları gördüğünü, “Nuğber Dudu cehennemlik ya, biz duasını esirgemeyelim,” diyerek okuyup üfledikleri yalanını attı.” (SAÖ:24)

“... abisinin elini öpmez, kusurunu bağışlatmazsa, boyunca günaha gireceğini oğluna duyurdu. Seyit cehennemde cayır cayır yanacağını bilse de abisinin elini öpmeyeceğine yemin etti.” (SAÖ:142)

“İlerde cennete gittiğinde kendisine yüz kadın bağışlayacak meleklerin kulaklarına “Siz doksan dokuz tane seçin, yüzüncüyü ben kendime aşçı olarak atayacağım’ diyerek ...” (BK:32)

Cennet ve cehennem Buzdan Kılıçlar ve Berci Kristin Çöp Masalları romanlarında kavramsal olarak ya da benzetme unsuru olarak kullanılmıştır.

“Fotoğraflardan görüldüğü kadarıyla cennetteki gibi sihirli denebilecek ebruli bir sema altında yaşıyorlardı.” (BK:10)

“Ama insan kafasında kendisine güzel bir hayal ediyor, bu yeri cennet hesabına getirerek gözünde büyütüyor...” (BK:85)

“Geçim problemi silinebilir, bunun yanında hayatı da cennet gibi tatlılaşırdı.” (BK:101)

“Cehenneme düştüğünü sanıp geri geri çırpındı.” (BK:103)

“Cehenneme göçmüş kalbi, alevli rüzgarlarla uğulduyordu.” (BK:23)

“Şube denen cehennemi mekânda üç gün kadar rehin aldı.” (BK: 74)

“Kumar cenneti katına çıktı.” (BKÇM:121)

“Huvat, sorgu meleği gibi Dirmit’in başına dikildi.” (SAÖ:149)

“Bir gözlerini yumdu uyudu, bir meleklerin kanatlarına binip apaydınlık bir yere gittiğini, orada elini Halit’in eline değdirdiğini söyledi.” (SAÖ:185)

“Sabaha kadar başında beklediler. Atiye o gece meleklerin kanatlarına binip göğün yedi katını dolaştı. Sabah yüzünde bir gülümsemeyle uyandı. Çocuklarına, Azrail’in canını bağışladığını, Akçalılı yetim çocuklara büzgeçli don, gömlek diktiği için ömrünün üç vakit uzatıldığını açıkladı. Ancak dileklerinin yerine getirilmemesi halinde ruhunun hemen teslim alınacağını duyurdu.” (SAÖ:76-77)

“Naylon Mustafa’yı Allah’ın melekleri ve peygamberine atılan tokatlardan tutup kısıkvrak yakaladı. Onun aklını akıta akıta kuruttuğunu diline doladı. Allah’ı inkâr ettiğini yaydı.” (BKÇM:60-61)

“Allah’ın onca meleği varken insanlardan ibadet istemesine de aklını yatıramadığını söyledi.” (BKÇM:59)

“Meleklerin insana secde ettiklerini bilerek, kendimi gurur bahşedilmiş bir canlı görerek bu mektubu yazıyorum. Allah’ın bizleri meleklerden üstün tuttuğunu öğrenmişsem de büyüklenme içine girmedim.” (BK:73)

“Meleklerin insana secde ettiklerini bilerek, kendimi gurur bahşedilmiş bir canlı görerek bu mektubu yazıyorum. Allah’ın bizleri meleklerden üstün tuttuğunu öğrenmişsem de büyüklenme içine girmedim.” (BK:73)

Eserlerde şeytan kullanımları şu şekildedir:

“Huvat’ın şeytan ıslığı çalan, bozlarda çaputlu çalılara, yaban armutlarına, kınalı kayalara ayna tutan otobüsü...” (SAÖ:6)

“Gündüzleri şeytana uydu, eksik doğarsa ters kapatır boğarım diye düşündü.” (SAÖ:8)

“Kapkara kesilmiş, sırtaran yüzüyle şeytana benziyordu düzrü.” (SAÖ:8)

“Kamyon vırıltısının yerini, tipinin şeytan ıslığı aldı.” (SAÖ:11)

“Verdi ama, bu defa da aklına şeytan girdi.” (SAÖ:49)

“Sonradan sonraya aklına şeytan girdi.” (SAÖ:53)

“Şeytan diyor, tövbe git.” (SAÖ:117)

Huvat, “Ayrıca Atiye’nin hastalanıp, üstünü giymesi, bacağından beyaz çubuklu şeytan pantolonunu çıkarması için ettiği vasiyetlere kulağını tıkadı.” (SAÖ:145)

“İçinden besmele çekmeden elinden bir şey yemedi. Abdestsiz koynuna girmedi. Korkusunu kendine yediremediğinden, “Atiye’nin nesi olacak, şeytan giriyor aklına zaar,” diye yüreğine su serpti, ama imkânı yok korkusunu atamadı.” (SAÖ:29)

“Son son ortalığa bir şırınga icat edip iğne vurmaya kalkmasını, karısının aklına şeytan akli karışmasına bağladı.” (SAÖ:30)

“Ayrıca ayağından beyaz çubuklu şeytan pantolonunu çıkarması, ileri geri konuşmaması için bir ton dil döktü.” (SAÖ:169)

“...kâğıtlar rüzgarlarla oynaşa oynaşa şeytan uçurtmaları gibi kıvrıldı.” (BKÇM:44)

“O zamanlar çöp bayırları şeytana in olan yerdi. Çöp şoförlerinden başka kimse uğramazdı. Ortalık ıpıssızdı.” (BKÇM: 63)

“Yeleklerin kemerine sipsivri boynuzlu madeni şeytan başı toka taktırdı. Bu şeytan başlarından bir adet de kalın parlak zincirle boynuna astı.” (BKÇM: 115)

“Lado üçünde kadınlardan dayak yedi. Şeytanının zinciri koptu.” (BKÇM:120)

“Sanki üst kademede masraf yaparak ruhunu şeytandan satın almıştı.” (BK:120)

“Şeytani yabancılığını dengeleyecek uzaklığa...” (BK:129)

“Enerjisi kesilmiş son sürat melekleşiyorken aniden karar verip şeytan olmuştu.” (BK:25)

“Rübeysa’yı kendi şeytani kadınlığını kızına aşlamakla suçlayan Halilhan...” (BK:31)

“... huzurları kaşsin diye öylesine ortaya çıkıp şeytanlık yapmıştı.” (BK:49)

“Kendimi bekârlığa mahkûm ederek şeytana kız kardeş olmama arzusuyla doldum.” (BK:73)

“... bekârete adanmanın şeytana kulluk etmek olduğunu bilmez değilim.” (BK:82)

“Bunun akabinde zekâsının şeytansı yönü tıkr tıkr çalışmaya başladı.” (BK:88)

“Birlik kurup tuzağını boşa çıkartacak şeytansı bir tutuma girmeleri lazımdı.” (BK:95)

Eserlerdeki günah ile ilgili kullanımlar:

“Bir yandan da, “Bir şeyin üstüne düşmek iyi değilmiş, günahmış,” diye, kafasına girmeye çalıştı.” (SAÖ:7)

“Hasımlık günahtır,” diye nasihat vermeye başladılar.” (SAÖ:15)

“Yaşlılar, ilkin, “Alacüvek adı atamız yatırın yadigârıdır, günaha girmeyin,” diye nasihat verdiler.” (SAÖ:24)

“Huvat ilkin Mahmut’un kazancına el değdirmeyeceğine yemin billah etti. Ama Atiye kocasının aklına girdi. Huvat’a tombala parasının günah olmadığına inandırdı. Yine de Huvat parasının günahını okuyup üfleyip Atiye’nin sırtına yüklemekten alıp cebine koymadı. Atiye Mahmut’un parasının günahını üstüne aldı...” (SAÖ:114)

“Huvat’ın abiye karşı gelmenin ne büyük bir günah olduğuna dair anlattıklarını dinlemedi. Babası hadisten hadise geçerken...” (SAÖ:142)

“Atiye, “Günah lan, az yanına var!” diye oğlunu dürte dürte bir hal oldu. Halit, “Günahı benim başıma!” deyip omuz silkti.” (SAÖ:185)

“Onca zamandır kocalık görevini yerine getirmesine engel olarak günaha girdiğini, günahların boynuna ağır geldiğini söyleyerek Huvat’ın koynuna girdi. Huvat’ı çarşaftan

vazgeçirdi. Ama Huvat, “Bir yanıma gelmekle gûnahtan kurtulamazsın,” deyip ortaya yeni istekler çıkardı.” (SAÖ:184)

“Atiye gûnahtan korkmayan oğlunun yüzüne tükürdü. Gâvurun böyle tuzak kurmayı akıl edemeyeceğini söyleyip oğlunun yanından geri çekildi.” (SAÖ:198)

“Hayal yeteneğimizi serbest bırakırsak temeli onlar olan dedikodunun gûnahı dahi olmayacaktır. Çünkü Allah bunun hesabını tutamaz, kaçırır.” (BK:84)

“Kadınlar yatıp kalkmanın gûnah dökmeye, sıkıntı savuşturmaya birebir geldiğini söyledi.” (BKÇM:50)

Eserlerdeki namaz ile ilgili yapılan tespitler şu şekildedir:

“... sabah ezanı okunmadan yollara düştü.” (SAÖ:73)

“Huvat bir kızgınlıkla Alacüvek’e çıktı geldi. Köy meydanında bağırды çağırды. Ama köylülerin, “Gel yeğenim, yine de bir nikâh tazele, namaza dur, bizi şüphede koyma,” diye directmeleri karşısında, çaresiz köy çeşmesinde abdest alıp namaz kıldı. Atiye’ye yeniden nikâh kıydı.” (SAÖ:16)

“Derken sonunda okuyup üfleyip namaza durdu.” (SAÖ:43)

“...kimi gün yatsı okunmadan yatağa girdi. Yemeğini yatakta yemeye, namazını yatakta kılmaya başladı. Atiye, Huvat abdest alacak, karnını doyuracak diye odadan odaya leğen, güğüm, sini taşıdı.” (SAÖ:44)

“Evin içinde türkü çağırmayı, gülmeyi, radyo açmayı yasak etti. O gün akşama kadar, babasının gûnahlarını bağışlaması için Tanrı’ya yalvardı. Ayrıca kendisinden dolayı azap çekmemesi için, abdest alıp iki rekât namaz kıldıktan sonra Huvat’la Nuğber’i Tanrı huzurunda şahit tutarak, onu bağışladığını açıkladı.” (SAÖ:31)

“Her namazın arkasından selam verip, “Allah oğlumun gücünü kuvvetini artırsın,” diye dua etti. O dua ederken Atiye elini yüreğine koydu.” (SAÖ:104)

“... o da, “Varahmatullah” deyip babası gibi namaza durdu. Namazdan kalkıp babasının dizinin dibine oturdu. Sonra ellerini Halit’in çenesine çaldı. Halit tüm ruhunu kötülüklerden arındırması için Tanrı’ya yalvardı. Ondan sakal bırakmak, ağı yerleri süpüren kara bir şalvar kuşanmak için izin aldı. Tüm aileyi topladı. Hepsinin Tanrı

huzurunda koruyucusu olacağım açıkladı. Bu görevini hakkıyla yapabilmesi, gördüğü dünya nimetlerine imrenip günaha girmemesi için onlardan yalnızca bir şey istedi. Zekiye'nin dokuduğu halı parasından nefsini köreltmeye yetecek kadar kendisine para verilmesini diledi.” (SAÖ:143)

“Evin dört duvarına boks eldivenleri, kimi gülen, kimi ağlayan kadın erkek resimleri astı. (...) Evin duvarlarından kuşlar indi, yerine “Putlar” çıktı. Atiye her namaza durduğunda selam verip namazını bozdu. Duvarları putlarla dolduran oğluna ağız dolusu intizarı basıp resimleri okuyup üfleyip yırttı.” (SAÖ:160)

“... kaynatasına abdest suyu döküşünü, süzüle süzüle peşkir tutuşunu öve öve bitiremediler.” (SAÖ:28)

“Sabah müezzin namaz vakti kızını sesledi.” (BKÇM:132)

“Ezanla beraber divanın eteğini kaldırıp...” (BK:104)

Kader inancıyla ilgili örneklerle Buzdan Kılıçlar romanında rastlanmıştır:

“... parasının üstüne oyun oynamaya kalkışan herkesin cenaze namazını kılmıştı.” (BK:68)

“Teknojen hayalini kader gibi yaşamaktan kesin olarak caymıştı.” (BK:116)

“Şu dünyada kader arsızlarını şaşırtacak ne kaldı ki...” (BK:1)

“Fakat abileri aciz düşerek büyü yapma raddelerine kadar samimiyetle açılıyorsa vicdanen bu kaderi yaşamaları lazımdı.” (BK:78)

“Kader arkadaşıyla kesin bir şekilde yollarını ayırılmıştı.” (BK:124)

“...insanın kader olarak mezara çekilişi gibi...” (BK:70)

“...diye bir savunma yoluna saparak suçu kadere yüklemeye çalıştı.” (BK:35)

“Kocasına itirazı yoktu. O kader kâğıdından çıkmıştı.” (BK:39)

“... ilerdeki kaderi hakkında tahmin yapamamaktadır.” (BK:86)

“Aynı zamanda herkesin ortaklaşa, tatsız kaderiydi.” (BK:118)

“Ortak kaderleri, gelecek vs.” (BK:121)

İslam inancına göre imanın şartlarından biri olan ahiret inancına Sevgili Arsız Ölüm romanında ayrıntılı olarak yer verilmiştir. Eserde ahiret ifadesi yerine “öte dünya” ifadesi kullanılmıştır.

“Öte dünyada, kendisine “Bil Kit diye bir evladın varmış,” diye sorarlarsa ne diyeceğini sorup Mahmut’un üstüne yürüdü.” (SAÖ:138)

“... karısının bu kadar yalanla öte dünyada kendisine yatacak yer bulamayacağına yemin etti.” (SAÖ:153)

“Huvat oraya gidenin her şeyinin açıldığını, kılın kırk yarıldığını söyleyip sustu.” (SAÖ:209)

“Atiye’nin iğne vurmaya başladıktan sonra doğduğu yöreden gelip Dizgame’ye yerleşmiş bir aileyle tanıştığını, dünyada ve ahirette o ailenin hacılığına girdikten sonra da Dirmit’i yanlarına, gezmeye yolladığını öğrendi.” (SAÖ:26)

“... karınlarını diktiği hayvanlar öte dünyada dillenip Sandal Aba’ya teşekkür edecekler.” (BK:19)

“Ateşler içinde hangi bedduayı ezber ettiyse Jülü’nin iki kadillak devirdikten sonra sırat köprüsünden kanatsız uçan bir yalancı olduğu açığa çıktı.” (BK:23)

“Evin gidişatını beğenmediğini, gözünün arkada kalacağını söyledi. Ardından içini çekip, “Kızımı şiire bıraktım, bir oğlumu gitara, bir oğlumu şirketlerin başına, en büyük oğlumu da koynunda yatmaya kıyamadığı, yüzüne bakmaya doyamadığı karısına bıraktım, ben geldim mi diyeyim, lan! Geldin ki ne geldin demezler mi bana!” deyip kocasına öte dünyaya hangi yüzle gideceğini sordu. Bir akıl istedi. Lafını, çocuklarını gece gündüz evlat kaygısı çeken babalarına bıraktım demesinin, sevine sevine sorguya çıkmasının yeri varken, “Niye öte dünyada rezillik çekeyim, çoluğunu çocuğunu yoluna vurup gelenlerin yanında boynumu bükeyim?” diye sorup bitirdi.” (SAÖ:207)

“Huvat, Atiye’nin öte dünyada en çok Nuğber’i kurtardığına güvendiğini, onun yüzü gözü hürmetine günahlarının yarısının defterinden silineceğini sandığını söyledi. “Durumu Atiye’ye açmak şart, yanlış laf konuşmasın gidip oralarda,” dedi. Halit babasına

yemin verdirdi, “Bir ona seviniyor, bırak sevin sin,” dedi. Huvat, Atiye’nin gidip oralarda duyacağına, kendilerinden duymasının, hazırlıklı olmasının daha iyi olacağını söyledi. Halit, “Bakarsın haline sevinmesine bakıp Nuğber’in durumunu ona açmazlar,” dedi. Huvat oraya gidenin her şeyinin açıldığını, kılın kırk yarıldığını söyleyip sustu.” (SAÖ:209)

“Annesinin öte dünyanın altını üstüne getirdiğini evdekilere söyledi.” (SAÖ:218)

“Annemiz ölümü arıyor biliyorsun, kız,” dedi. Ardından annesinin ölümü aradığını ama kendi anladığına göre, sorgudan sualden çekindiğini söyledi.” (SAÖ:209)

“Annemin yazısını alnına Allah yazmadı mı?” diye sorup başını kaldırdı. Huvat, “Sorduğun sorulacak bir soru mu, kız!” diye terslendi. “Kim yazdı ya!” dedi. Dirmit öyleyse annesinin korku çekmesinin gereksiz olduğunu söyledi. “Sen yazdın, ben de senin yazdığını okuyup gezdim, ne sorgusuymuş şimdi bu diye, annem ona bir sorsun,” dedi. (SAÖ:209)

“Üç evladıyla konuştuğunu, üçünün aklının da bir insan aklına benzemediğini söyleyip terslendi. “Atiye’nin yerinde olsam sorguya çıkınca hepinizi inkâr ederim,” dedi. (SAÖ:210)

“Öte dünyada azaptan kurtulmak istiyorsa hiçbir çocuğuna sahip çıkmamasını, adlarını bile ağzına almamasını öğütledi. “En başta Dirmit’i defterden sildir, kızın olduğunu söylerlerse tövbe yanaşma,” diye tembihledi.” (SAÖ:210)

“... Allah’ın, “Elini ayağını çözün, eziyet etmeyin bu kadına,” diye emir vereceğini söyledi. “Korktuğuma bakma, bir dile gelirim altını üstüne getiririm öte dünyanın,” dedi. Dedikleri Huvat’ın zoruna gitti.” (SAÖ:210)

“Sorguya çıkınca en önce içini açıp göster, kız,” dedi. Atiye boynunu büktü. İçini göstermekle kimseyi kandıramayacağını söyledi. “Onlar benim içimi görmüyor mu sanki,” dedi. Kendisini bir tek kendinden sorumlu tutacak olsalar sevaplarının günahlarını karşılayacağını söyledi. Ama kendinden doğurduğu çocukların da hesabını isteyeceklerini işittirdi.” (SAÖ:212)

“... öte dünyada onun için perde sayan, yıldızlarla konuşan, şehirle iddialaşan bir evlada ben ne yapsaydım diye sorup onun suçunu onlara yükleyebileceğim söyledi. Dirmit, “Ne

dedim ki, kız, ben,” diye Atiye’nin etrafında o gün dört döndü. Atiye, “Sus,” dedi, başka bir şey demedi.” (SAÖ:214)

“Atiye kocasına sırtı pullu balıkları yıldız yaptığı, ben sudan geldim deyip suya taptığı günleri ne çabuk unuttuğunu sordu. Beyaz çubuklu şeytan pantolonunu sakladığını, öbür dünyaya giderken onu yanına alacağını, “İşte kocamın giydiği pantolon, bakın! Benim günahlarımın kayıtlı olduğu defterden bu pantolonun hesabını düşün,” diyeceğini duyurdu.” (SAÖ:205)

Sevgili Arsız Ölüm romanında iki yerde İslam inancındaki mezar sorgusuna ayrıntılı bir biçimde yer verilmiştir.

“... Atiye’nin yüreğinin iki kanadı düştü. Eliyle yüreğini avuçlayıp isyan etti. Tanrı’ya verdiği yeminini yedi. Ölmeden az önce soluk soluğa öğrendiklerinin hepsini söyledi. Sonra gözlerini açıp ruhunu uçurdu. Ama ruhunun uçup gittiğini unuttu. Cenazesine gelenleri saymaya kalktı. Başım “Küt!” diye tabutun kapağına çarptı, öldüğünü hatırlayıp kederlendi. İçin için bir daha acı duymayacağını düşünüp sevindi. Ama son anda yemini yediği için, sevincine, eli sopalı zebaniler karşı geldi. Atiye ilkin hiç o yerli olmadı. Sonra, “Ne sopasıymış anam bu!” diye yandan aldı. Olmayınca dikine verdi, “Benim gibi içi yaralı bir kadını dövmek, zebanilere iyi gelmezmiş,” dedi.” (SAÖ:218)

“Evin içinde türkü çağırmayı, gülmeyi, radyo açmayı yasak etti. O gün akşama kadar, babasının günahlarını bağışlaması için Tanrı’ya yalvardı. Ayrıca kendisinden dolayı azap çekmemesi için, abdest alıp iki rekât namaz kıldıktan sonra Huvat’la Nuğber’i Tanrı huzurunda şahit tutarak, onu bağışladığını açıkladı. O an güneş dağların arkasına yeni yeni çekiliyordu– yerin yedi kat altından çığlıklar yükseldi. Yeri göğü kapladı. Atiye sayıklar gibi, “Babamın sorgulaması başladı,” dedi. Nuğber’i, Dirmit’i ve Mahmut’u korkmamaları için tembihledi. Tam üç gün çığlıkların ardı arkası kesilmedi. Atiye üç gün boyunca daha da kötüledi. Kulaklarını elleriyle kapadı. “Yeter artık! Yeter baba, bağırma,” diye durmadan inledi. Ne yemek yedi, ne uyudu, ne de ağlayabildi. Üçüncü gün çığlıklar hıp diye kesildi. Atiye kulağını yere verip uzun uzun dinledi. “Çok şükür kurtuldu,” dedi. O gece Atiye, tandır odasına Huvat’tan ayrı bir yatak serdi. Yatağa girer girmez, arka arkaya üç dua okuyup bir sağ omzuna, bir sol omzuna üfledi. Babasıyla kendisini konuşturması için ellerini kaldırıp Tanrı’ya yalvardı. Tespihini alıp mırıldana mırıldana beklemeye başladı. (...) Sabaha karşı artık umudunu iyice yitirdiği bir sırada

babası, “Atiye, Atiye!” diye fısıldayarak, arkasından yanına sokuldu. Belli belirsiz omzuna dokundu. Ağır hareketlerle, yatağın ayak ucuna geçip oturdu. Atiye, “Yüzün niye sapsarı baba?” dedi. Babası başını önüne eğdi. “Bana çok eziyet ediyorlar, kızım,” dedi. “Bir senin yüzünden, bir de annenin,” deyip sustu. Atiye gözlerini babasının solgun yüzüne çevirdi. “Ben seni bağışladım, baba,” dedi. (...) Ortalık ışıdığında, babası, “Çağırırsan yine gelirim, kızım,” diyerek, Atiye’yi kucakladı, saçlarını kokladı. “Canım bir nar pekmezi istiyor ki!” diye derin derin iç geçirdi, geldiği gibi sessizce gitti. (...) Atiye o günün gecesinde, yine tandır odasında tek başına yatağa girdi, duasını edip babasını yanına çağırdı. Bir eline tespihini, bir eline nar pekmezi şişesini aldı. Beklemeye başladı. Atiye, tam on bir gece, üst üste tandır odasında, babasının gelmesini bekledi. Çırpındı, Tanrı'ya yalvardı. (...) Ama ne ettiyse babası gelmedi.” (SAÖ:31-32)

Müezzin Hacı Hasan, Çiçektepe’de sinemanın açılmasıyla filmlerdeki artistlere özenen Çiçektepeli kadınların açılıp saçılmasından rahatsız olur. Ardından müezzinin kızı rahatsızlanır ve ölür. Kız bir ay geçmeden hortlar ve ağlaya ağlaya geriye döner. Müezzinin kızı Çiçektepeliler’e öte dünya hakkında bilgiler verir.

“Kız bir ay geçmeden hortladı kalktı. Kolları, bacakları yanık içinde Çiçektepe’ye babasının kondusuna ağlaya ağlaya geri döndü. Müezzin, "Allah’ın taksiratı!" diyerek kızını, başına dört kenarı iğne oyası beyaz bir tülbent atıp sedire oturttu. Sedirin olduğu bölmeyi basma bir perdeyle odadan ayırdı. Kızını perdenin arkasına sakladı. Dışarı çıkıp Çiçektepe'nin tek tek camilerini dolandı. İmamların kulağına kızının öte dünyadan kalkıp geri geldiğini fısıldadı. Hacı Hasan kondusuna dönmeden Çiçektepe öyle bir ayağa sıçradı ki haberin kimin ağzından yayıldığı anlaşılmadı. Müezzinin kızı kondularına doluşan insanlara önce perdenin ardından yavaş bir sesle Kuran'dan ayet okudu. Ayetin ardından, kolu ve bacakları açıkta dolaşan, saçlarını örtmeyen kadınlara ibret olsun diye Allah'ın kendisini bu dünyaya geri çıkardığını açıkladı. Korkuyla birbirlerine sokulan kadınlara, yüzünü tülbendiyle kapatıp perde aralığından yanık kollarını gösterdi. (...) Müezzinin kondusunun önü haberin çöp bayırlarının öteki mahallelerine ulaşmasıyla mahşer yerine döndü. (...) müezzinin kızı coştı. Öte dünyanın ağaçlarını, karpuzunu, kavununu, evlerini, ırmaklarını anlattı. Bu dünyada sinemaya giden, namazı orucu terk eden insanların kaynar sudan buzlu suya daldırılırken attıkları çığlıkları seslendirdi. Perdenin ardından kesik kesik inledi.” (BKÇM:131-132-133)

Eserlerde tespit edilen diğ er dini unsurlar ise şu şekildedir:

“Seyit o gece Huvat’tan haram para üzerine uzun bir hadisi şerif dinmedi.” (SA :103)

“... Zekiye’nin koynuna girmezse Halit’e hakkını helal etmeyeceğini söyleyip...” (SA :158)

“İnsan kendi zayıflığını bilen bir canlı olduğu için, helalleşme anından vardığı kararları veya ağızından çıkarttığı kelimeleri, normal zamanda silebilecek bir özellikte beraber doğmuştur.” (BK:86)

“Helalleşmenin kökeninde h z n yatmaktadır...” (BK:86)

“İnsan cinsel arzularıyla hareketlerini helal ve haram  l  lerine uydurmaya emirlidir.” (BK:73)

“ lmeden az önce, ağızına    damla zezem suyu damlatılmasını...” (SA :76)

“Derken yeminle yakında ereceğini, k rlara yedilere karışacağını söylemeye başladı.” (SA :90)

“Huvat akşama, Atiye’ye iyi haberi getirdi. Ona fal bakmayı, rüyaya yatmayı bırakırsa, ermişler katına çıkabileceğini, k rlara yedilere karışabileceğim duyurdu. Atiye ilkin pek inanmadıysa da, Huvat üç ayrı hocaya danıştığına yemin edince, tespihini eline alıp sevine sevine bir köşeye çekildi.” (SA :90)

“   ektepe’de bu tartışmaların sonucunda İslam’ın beş şartına geceleri minare tutmak diye bir şart daha eklendi. Çocuklar, sakatlar emzikli ve gebe kadınlar  z rl  kabul edildi. Onlara minare tutmak g nah sayıldı.” (BK M:17)

“   ektepe ikiye ayrıldıktan sonra “Birlik    ektepe’yi dünya gözüyle göremeyen yaşlı ve yatalakları hacca gitmeden önce Birlik    ektepe’yi dünya gözüyle görme düşlerine sürükledi.” (BK M:137)

“Aylardan ramazandı. Muntaz ve muntaz olmayan işçiler Kel Ali’nin deyimiyle hemden de oru luydular. İzak’ın gök yırtan çığlıklarıyla makinelerin başında topluca oruç bozdular.” (BK M:79-80)

“Titreyerek uykuya dalan Çiçektepeliler Ramazan davulunun tok gümbürtüsüyle uyandı. “Davulcu” mâni okudu.” (BKÇM:110)

Güllü Baba’nın “Çiçektepe’de pirlık katına çıkması, ağlayıp Sırma’yı iyileştirmesinden sonra oldu.” (BKÇM:29)

“Ben kardeşlerimi şirketçiliğe alıştıramadım bunu sen onlara aşılarsan büyük sevap kazanırsın.” (BK:33)

“İmam olan babasıyla ilahiler söyleyen annesi yan yana ölüm denen sessizliğe yuvarlanınca...” (BK:33)

“Bir hoca belki benim kadar bu konuda ‘vaiz’ falan veremez. Ama belki ‘vaiz’ verme sırasını bilmediğim için hoca kadar başarılı olamayabilirim.” (BK:46)

“Kendini çok sevdiği minareye doğru vurdu. Oradaki anılarını düşünerek duygulandı ve minarenin bulutlarla buluşmasından büyük haz aldı.” (BK:65)

“İslam’a göre düğün istiyorum.” (BK:59)

Rıza Balcıoğlu Alevilik ve Kızılbaşlık’ı “Alevi kelimesi, İslâm öncesi ve sonrası kültür ve inançları telifçi ve uzlaştırıcı bir biçimde kendine mahsus özellikleriyle ortaya koyan, İslâmî inanç ve kültür olgusudur. Yani Alevilik, temel itibarıyla tasavvufî bir nitelik taşımaktadır. Alevilerin İslâm’ı farklı yorumlamaları ve ibadetlerindeki özgünlüğü yaşam tarzlarına da yansımaları, anılan kesimin her zaman için istismara açık bir kitle olmasında ana etken olmuştur. (...) Şah İsmail’in askerlerinin Osmanlı ordusuna karşı savaşlarda on iki köşeli kızıl börk (şapka) giymeleri üzerine kızıl börklü veya Kızılbaş olarak nitelendirilmeleri, toplumsal olarak Kızılbaş teriminin hasmane ve istenmeyen, aşağılanan karşılıklarda kullanılmasına, akabinde Alevilerin de Kızılbaş sıfatıyla dışlanarak siyasal ve sosyolojik olarak baskılanmalarına neden olmuştur.” diye tarif etmektedir. (Balcıoğlu, 2003:1-3)

Tekin, Berci Kristin Çöp Masalları eserinin yazıldığı dönemde toplumdaki alevi-suni çatışmalarını da eserine yansıtmış. Alevi ocaklarından, cemlerinden, dedelerinden bahsetmiştir.

Ramazan davulcusunun davul çalıp mâni söyleyerek Çiçektepe sokakları gezdiği bir sahur vakti kondulardan birinden “Git lan buradan lavuk!” diyerek davulcuya küfürler yağdırılır. Bu olayın sabahında Çiçektepe’de davulcuya sövenin “Kızılbaş “olduğuna dair laflar ortaya atılır. Ve Çiçektepe’de Kızılbaşlık’la ilgili hikayeler anlatılmaya başlanır. (BKÇM:110)

“Semahlardan sonra mumlar sönermiş.” (BKÇM:111)

“Ertesi gün öğle üstü Kızılbaşların cem’i, dedesi, divanesi, kutsal ağaçları ve dedelere verdikleri armağanlar öteki konducular için sır olmaktan çıktı. Çiçektepe’deki Kızılbaşların on beş ayrı ocağa bağlı oldukları öğrenildi. Dede adlarıyla anılan on beş Kızılbaş ocağın adları ve bu ocaklara bağlı Kızılbaşların memleketleri ezberlendi. Dede müritlerinin konduları saptandı. Kızılbaşların nasıl yatıp kalktıklarının tetkik ve tartışmasına geçildi. Cem ayinlerinde mum söndü yaptıklarına dair laflar dolanırken güneş ışığını kısıtı. Lafın cinsine uygun loş ışıklar yaydı.” (BKÇM:111)

“Kızılbaşların kara üzüm ile oruç tuttuğunu iddia edenler tedavi namazlarını kıldıktan sonra kondularının yolunu tuttular. Kızılbaşların kar üzüm ile oruç tuttuğuna inanmayanlar davulcunun aklına uydu.” (BKÇM:111)

“Bilindiği üzere ocak kavramı tarihsel ve sosyolojik olarak Türk halk inançlarında büyük yer tutmaktadır. Ocak, aile kurumu ile eşdeğer tutulmakta bu anlamda da çok yaygın bir kullanım alanı bulunmaktadır. Bu anlamda sözlükler, ocak kavramına ilişkin çok fazla veri sunmaktadır. Dede ailelerine dayanan Ocak örgütlenmesi Alevilik’in temel kurumlarından. Onların toplumsal rolleri sadece dinsel alanla sınırlı olmayıp başka alanları da içine almaktaydı. Ocak üyeleri yani Dedeler, sosyal hiyerarşinin en üst noktasında bulunurlardı. Dedelerin sahip oldukları yetkiler ve yaptırım güçleri cemaatin sosyal düzenini sağlayan çok etkili bir güç olmuştur. Alevi Dedeleri, Türkiye’nin çeşitli yerlerinde bulunan ocaklara bağlıdır. Bundan dolayı kendilerine Ocakzâde de denilir. Ocakzâde dedelerin Peygamber soyundan geldikleri yani evlad-ı resul oldukları kabul edilir (...) Dedelerin çoğu “gezici”dirler, bir başka deyişle belli zamanlarda kendilerine bağlı yerlerdeki taliplerini ziyaret ederek, dinsel törenler düzenler, topluluğu bilgilendirir ve anlaşmazlıkları giderirler.” (Yaman, 2011:43)

Ali Yaman'ın tanımlamasından da anlaşılacağı üzere Dedelik, Alevi kültüründe önemli bir yere sahiptir. Yazar Berci Kristin Çöp Masalları eserinde dedelerin şehir hayatında hürmetini kaybettiklerinden bahseder. Dedenin oğlunun babasını bırakıp “blucin” işine girmesi ise kitabın kapak yazısında bahsedilen “Şehrin getirdiği yozlaşma” ifadesine örnek niteliğindedir.

“Şehirde konu kuran Kızılbaşlar’ın Dedeler’ine parlak törenler düzenlediklerini duyan dedeler çok öncesinden başlayarak şehirdeki konu mahallelerinin yerine ulaşmışlardı. Para ve armağan umarak konduları dolanan bu dedelerin kovulduğundan habersiz olan bir Dede ile oğlu yine aynı düşlerle uzak bir şehirden yola çıkıp, bir kan bağına tutunarak Çiçektepe’ye gelmiş, yanlarında da Kızılbaşlığın gerekliliğini yerine getirmeyenleri dövmek amacıyla, haşmetli bir “Dedelik sopası” getirmişlerdi. Doğduğu günden beri peynir ve tereyağından başka bir şey yemediği için ocağına bağlı insanlar tarafından Allah katında oturduğuna iman getirilen bu Dede’nin sopası Çiçektepe’de böğründe kaldı. Evinde misafir kaldığı konducunun ağzından, bu Dede’nin aya gidileceği, televizyonun icat olunacağını çok önceden bilmiş olduğuna dair laflar yayıldıysa da kulak asan olmadı. Dede ile oğlunu aylarca ağırlayan konducu kimsenin itibar etmediğine iyice emin olduktan sonra onları kondusundan çıkardı. Bir zaman Çiçektepe ‘de onun bunun kapısında armağan umunarak dolandılar. Dede sopasını yadigâr bırakıp bir daha dönmek üzere Allah katındaki odasına çekilince oğul ticarete atıldı. Dedelik sopasını bir kenara kaldırarak “Blucin” satmaya başladı.” (BKÇM:112)

2.4.2. Azrail

Roman boyunca Atiye hastalıkla mücadele eder. Hastalığın ilerlemesi üzerine bir gün Azrail Atiye’nin karşısına çıkar. (SAÖ:76). Bu olaydan sonra eserin içerisinde sık sık Atiye ve Azrail’in diyaloglarına yer verilir. Atiye’nin Azrail ile mücadelesi, diyalogları ve hayatta kalmak için yaptığı pazarlıklar Dede Korkut Hikayeleri’nden Deli Dumrul’un hikayesindeki Deli Dumrul ile Azrail arasındaki diyaloglar ve mücadeleleri hatırlatır.

“Ama Atiye’nin hastalığı gün günden ilerledi. Azrail gelip Atiye’nin kalbini dinledi, nabzını yokladı. Atiye’yi karşısına alıp uzun uzun konuştu. Atiye, Azrail gider gitmez, çocuklarını, kocasını, gelinini çağırıp başına topladı.” (SAÖ:76)

“Çocuklarına, Azrail’in canını bağışladığını, Akçalılı yetim çocuklara büzgeçli don, gömlek diktiği için ömrünün üç vakit uzatıldığını açıkladı.” (SAÖ:76-77)

“Atiye Azrail’i çağırdı. Azrail gelip Atiye’nin göğsüne çöktü. Atiye, “Al canımı ya Azrail!” diye bağırdı. Gözlerini yumdu. Ağzını açıp derin derin soludu. Üst üste bir şeyler mırıldandı. “Al canımı!” diye arada bağırdı. Sonra gözlerini araladı. “Ruhumu teslim edemiyorum,” dedi.” (SAÖ:129)

“Kendine gelir gelmez, tüm ağırlığıyla göğsüne çöken Azrail’le kavgaya tutuştu. Azrail’e, dünyada gün yüzü görmediğini, Tanrı’nın kendisine hiç kimsenin kocasına benzemez bir koca verdiğini (...) söyleyip ağzına ne geliyorsa saydı sayıştırdı. Azrail, ölüm döşeğinde kendisiyle çekişen Atiye’ye, Tanrı’ya sitem etmemesi, günaha girmemesi için öğüt verdi. (...) Atiye bu defa Azrail’e çıkışmayı bıraktı, her işinin yarım kaldığını söyleyerek yalvarmaya başladı. Nuğber’i evlendirmeden, kardeşlerinden bir haber olsun almadan canına kıymamasını istedi. Azrail Atiye’nin göğsünden kalktı. Onun solgun yüzüne uzun uzun baktı. Akçalı’da geçirdiği uzun gariplik yıllarında Tanrı’ya hiç sitem etmediği, yüreğini hiç bozmadan kocasının yolunu gözlediği ve beş çocuğunu tek başına doğurup tek başına büyüttüğü için, Atiye’nin isteğini geri çevirmedi. Ona yanın kalan işlerini bitirecek kadar ömür bağışladı.” (SAÖ:150-151)

“Kocasıyla geliniyle helalleşemediğini ama ona karşılık Nuğber’in çocuğa kaldığının müjdesini aldığını söyleyip Azrail’i çağırdı. Azrail, Atiye’yi duymadı. Atiye bir çağırdı, bir sancılara dayanamadığını söyleyip yalvardı. Bir naz etmemesini söyleyip laf attı. Azrail hiç o yerli olmadı. Atiye, “Şu Allah’ın ettiğine bak!” deyip yatağın içinde doğruldu. “Şimdi niye öldürmüyorsun beni yani sen!” diye kafa tuttu. (...) Ardından işi Azrail’le kavgaya bozdu. “Ya canımı al, ya sancılarımı!” diye tutturdu. Ne dedi, ne ettiyse Azrail gelip göğsüne çökmedi.” (SAÖ:202)

“Atiye Azrail’in göğsüne oturmadığı gecenin sabahında...” (SAÖ:203)

“Kendisinin Azrail’le kavgaya tutuşup bir büyük düşman kazandığını, çıkrsa çıkrsa onunla ancak başa çıkabileceğini duyurdu. Azrail’in şimdilik inat ettiğini ama elbet günün birinde inadından vazgeçeceğini, onu kandırır kandırmaz alıp başını gideceğini haber etti. (...) (SAÖ:207)

“Yorgunluktan ağzını açacak Azrail’i çağırarak gücü kalmadı. Öksürürken bir iki el ettiyse de Azrail onun kendisine el ettiğini anlamadı. Nefesi tıkanmış olduğundan çırpındığını sandı. Atiye bir iki el edip de Azrail’i yanına getiremeyince, el etmeyi bıraktı.” (SAÖ:216)

Azrail’in geçtiği diğer yerler:

“Seyit ölümden döndü. Elmas’ın adını sayıklaya sayıklaya Azrail’i yendi.” (SAÖ:46)

“Azrail, Seyit’in yüzüne baktı. Gençliğine acıdı. Canını bağışladı.” (SAÖ:118)

“Azrail’e Huvat’ın canını gasp etmesi için yalvarmaya başladı.” (SAÖ:127)

“Huvat her hastalandığında bir yolunu bulup Azrail’i alt eden karısının yine bir yolunu bulup ayağa kalkacağını, hatta onun günün birinde öleceğinin bile şüpheli bir durum olduğunu düşündüğünden onun gözlerini tavana dikip inlemesine kulak tıkadı.” (SAÖ:128)

“Annesinin, gözüne Azrail’in Aysun kılığında görüldüğünü söylemesine rağmen onunla inatlaştı.” (SAÖ:132)

“Annesine Azrail’in gözüne top gibi mi görünmeye başladığını sordu.” (SAÖ:136)

“Azrail’i yanına çağıracağına ve arkasına düşüp küs küs gideceğine yemin etti.” (SAÖ:153)

“Azrail’in kendine bağışladığı ömrünü yeniden çocuklarının önüne koydu.” (SAÖ:155)

2.4.3. Hızır

“Türk halk kültürünün önemli bir ögesi olan Hızır motifi, destanlarımızda destan kahramanlarına yol gösterip yardım eder. Hızır inancı halen halk arasında Hızır efsaneleri olarak anlatılıp varlığını ve yaygınlığını korumaktadır. Halk inançlarına göre Hızır ve İlyas ölmezlik sırrına ermiş kişilerdir. İslam geleneklerinde yer alan, Kur’an ayetlerinde anılan Hızır ile ilgili inançların üç ana kaynağı vardır. Bunlar: a. Gılgamış Destanı b. İskender Efsanesi c. İlyas ile hamam hakkında Yahudi efsanesidir.

Halk inancına göre Hızır'ın iki özelliği vardır. a. Hızır darda kalanların yardımına koşan mübarek bir zattır; b. İnsanlara servet bereket ve doğaya yeniden hayat bahşeden bir güçtür.” (Yardımcı, 2015:208)

Ayrıca Mehmet Yardımcı Dede Korkut Hikayeleri ve Köroğlu destanlarında da Hızır Motifinin önemli bir yer tuttuğunu ifade etmiştir. (Yardımcı, 2015:208)

Türk destanlarında önemli bir yere sahip olan, halk inanışları, efsane ve memoratlarda bugünde yerini koruyan Hızır ile ilgili inanışlar Sevgili Arsız Ölüm romanında şu şekilde geçmektedir:

“Kadın, ahırda yattığı ilk gece uykusunda kendini demir bir beşiğin başında gördü. Beşiğin içine eğilip eğilip uyuyan bir bebeği öpüyor, sonra demir bir kapıdan dışarı çıkıyordu. O günden sonra gözünü ne zaman yumsa bu rüyayı gördü. Ve giderek öyle bir hale geldi ki uyanırken de aynı rüyayı görmeye başladı. Bu durumu, bembeyaz uzun tüylü bir keçinin konuşarak üstüne saldırdığı güne kadar sürdü. Avazı çıktığı kadar bağırmasına rağmen keçi gerilemiyor, ağzında anlaşılabilir sözcükler geveleyerek öne doğru atılıyordu. İşte tam bu sırada yukardan bir top ışık düştü. Işığın düşmesiyle keçinin tüyleri kapkara kesildi. Arka arka gerileyip gözden kayboldu. O günden sonra Hızır Aleyhisselam onu ahırda hiç yalnız bırakmadı. Kimi zaman bembeyaz sakallı, nur yüzlü bir ihtiyar, kimi zaman bir top ışık, kimi zaman da bir sesti. Kadının ahıra atılışının üstünden dokuz aya yakın bir zaman geçmişti. Bir akşam, belinden girip kuyruk sokumuna saplanan sancılarla yerde debelenmeye başladı. Dana gibi böğürüyor, gözlerinden sicim gibi yaş akıtıyordu. Sancılar öyle dayanılmazdı ki, çok geçmeden kemikleri çatırdayarak ayrıldı. Karnından “Harr!” diye kızgın sular boşaldı. Ayaklarının dibine, samanların üstüne lamba şişesi kadar bir kız düştü. Hızır Aleyhisselam, o anda bebeğin yardımına koştu. Bu kez yerine Akkadın'ı göndermişti. Akkadın, yıllardır kışın tandır başında, yazın tahtalıda, “Hu Allah” çekerek, ereceği günü bekliyordu. Elinde bir kâse süt ve fenerle ahırın kapısından içeri girdi. Çocuğu yerden kaldırdı. Göbeğini kesti. Kaya tuzuyla tuzladı. Yanaklarına iki parmak kan çaldı. “Yanakların kan gibi kırmızı, yüzün güleç, talihin açık olsun,” deyip çıkıp gitti. O günden sonra Akkadın'ı dünya gözüyle gören olmadı.” (SAÖ:3)

“Sonunda köye geldiği ilk günlerde yardımına koşan, ahırda onu hiç yalnız bırakmayan Hızır Aleyhisselam'la yeniden karşılaştı. Bir sabah kapı gün doğmadan tık tık vuruldu. Atiye gidip kapıyı açtı. Sakalı belinde nur yüzlü bir ihtiyar Atiye'den ekmek istedi. Atiye

gidip ekmek getirdi. İhtiyarı içeri aldı. Ekmeğin yanına zeytin peynir çıkardı. İhtiyar bir duayla ekmeği yedi bitirdi. Atiye'nin elini öptü. Atiye ihtiyarın başparmağının kemiksiz olduğunu hissedince birden ayıktı. Onun Hızır olduğunu anladı. İhtiyarın önüne diz çöktü. Sarılıp o da ihtiyarın ellerini öptü. Hızır, Atiye'nin bir dilek dilemesine fırsat vermeden sırtını sıvazladı. Birden gözden kayboldu.

Atiye okuyup üfleyerek Huvat'ın yanına koştu. Sesleyip uyandırdı. Hızır'ın gelip kendisini yokladığını, sırtını sıvazladığını anlattı. Bunun bir işaret olduğunu, yakında Hızır'ın gelip kendisini götürceğini müjdeledi. Huvat onca okuyup üflemesine rağmen Hızır'ın fal bakan, niyete yatan karısının gözüne görünmesine bir anlam veremedi. Ama yine de Atiye'nin gözüne görünen nur yüzlü ihtiyarın iyice bir tarifini aldı. Hızır'ı gördüğünü kimseye anlatmamasını, yoksa bir daha gözüne görünmeyeceğini söyleyip Atiye'yi sıkı sıkı tembihledi. “Bir bilene danışmak lazım,” diyerek üstünü giyip erkenden yeşil kitaplarını aldı, gitti. Ama Atiye, Huvat'ın tembihine kulak asmadı. O gün fal baktırmaya gelen herkese Hızır'ın kapısına geldiğini, elini öptüğünü söyledi. (...) Ama Atiye'yi az sonra bir kaygıdır tuttu. Gelene gidene Hızır'ın elini öptüğünü söylediğine bin pişman oldu. Ama Hızır on üç gün sonra bir sabah yeniden Atiye'yi yoklamaya geldi. Ondan yine ekmek, peynir, zeytin istedi. Her yanı erimiş, eprimiş ceketini gösterip üstüne verecek yeni bir ceket olup olmadığını sordu. Atiye hemen içeri koştu. Huvat'ın ceketinin ceplerini boşaltıp Hızır'a giydirdi. Hızır ceketini giyip ekmeği peyniri zeytini yedikten sonra, Atiye'nin ellerine sarılıp iki elinden öptü. Atiye de Hızır'ın ellerini öpüp alnına koydu. Hızır giderken bu defa Atiye'nin bileklerinden yukarı bacaklarını sıvazladı. Üstünden çıkardığı ceketini koltuğunun altına aldı. Gözden kayboldu. Atiye, Hızır'ın geldiğini herkesten sakladı. Fal bakmayı bırakıp yeniden tespahine sarıldı.” (SAÖ:90-91)

Berci Kristin Çöp Masallarında Hızır'a hiç değinilmemişken Buzdan Kılıçlar romanında bir yerde “Hızır gibi yetişmek” deyiimi kullanılmıştır.

“Halilhan'ı Hızır gibi Bella' ya yetiştirmiş.” (BK:14)

2.4.4. Cin

“Halk geleneğinde, bir takım olağanüstü halleriyle insanların yaşamında etkilerini belirten esrarlı yaratıkların varlığına inanılır. Olağandışı kimi şartlar içinde onları gördüklerini ileri sürenler bile vardır, ama onlar hiçbir zaman iki kişi bir arada iken

görünmezler; insan tek başına olduğu zaman, çeşitli kılıklarda kendilerini gösterirler. Bu varlıkları bütün çeşitleriyle adlandırmak için genellikle “cin” kelimesi kullanılır. Bu söz Türkçe’ye Arapça’dan Arapça’ya da Latince “genius” kelimesinden geçmiştir. Latince’deki anlamı “insanları, hayvanları, yerleri koruyan onların kaderini yöneten ruh” ya da “tanrımsı varlık”tır.” (Boratav, 2015:87)

Kur’an-ı Kerim’de birçok yerde bahsedilen cinlerle ilgili Anadolu’da pek çok inanış vardır. Cinlerden korunmak için Ayet’el Kürsi, Felak ve Nas, İhlas sureleri okunur. Ayrıca günlük hayat içinde sıcak suyu, küllü ve benzeri nesneleri belli yerlere dökmeme, kapı eşiği gibi mekanlara oturmama, tuvalet ve banyo ihtiyacını giderme esnasında cinleri yapılacak olandan haberdar etmek için “destur” ve benzeri uyarı formüllerinin kullanılması cinlerin şerrinden korunma yollarındandır. (Çobanoğlu, 2015:83)

Özellikle yazarın kendi hayat hikayesinden izler taşıyan Sevgili Arsız Ölüm romanında cinler ve cinlerle ilgili inanışlara geniş yer verilmiştir. Alacüvek köyü sakinleri cinlerle iç içe yaşarlar. Cinler köyün bir sakini gibidirler. Hayatın her alanındaki olaylar cinler üstünden yorumlanır. Yazar, köyde geçen çocukluğunu anlatırken “Karacefenk’te sedirlerin altında cinler ve periler yaşardı. Çocukluğum onların arasında geçti. Gizlice onların derneğine girdim. Evlerini gezdim. Düğünlerine gittim.”der. (Özer,2015:34) Yazarın bu ifadesi eserde cinlere yoğun olarak yer vermesinin sebebinin açıklarken Anadolu’nun kırsalında cinlerle ilgili inanışların günlük hayatta ne kadar etkin olduğunun da bir göstergesidir.

Sevgili Arsız Ölüm romanında cinle ilgili yapılan tespitler şu şekildedir:

“Sonunda komünistin de, uçağın da cin olduğuna karar verdi. Verdi ama, bu defa da aklına şeytan girdi. Cinlerin yerin yedi kat altındaki evlerinden, istedikleri zaman yeryüzüne çıktıklarını, insanlarla bir, onların gözüne görünmeden yatıp kalktıklarını, aynı kaşıktan yemek yiyip aynı kaptan su içtiklerini bildiğinden, sonunda cin olduğuna karar verdiği öğretmeninin de Akçalı’da olduğunu, kimsenin gözüne görünmeden okula gidip geldiğini düşünmeye başladı. Cinlerin insanın gözüne ancak, onların üstüne işendiğinde, ayaklarına kaynar su döküldüğünde, eşikleri besmelesiz atlayıp besmelesiz yatıp kalkıldığında, helada Allah’ın adını anıp dua okunduğunda göründüklerini duyduğundan, öğretmenini görmek için onu kızdırmanın tek yol olduğuna karar verdi. Karar verdikten sonra da, köyde duvar dibi, kapı önü, küllük koymadı, neresi aklına düşüyse oraya gidip

besmelesiz işedi. Cinlerin yerin yedi kat altından, olsa olsa karınca deliklerinden, köstebek yuvalarından, topraktaki çatlaklardan çıkacaklarını düşündüğünden, köyde karınca deliği, köstebek yuvası, toprak çatlağı bırakmadı, sağa sola ocak kurup su kaydattı. Deliklerden içeri kaynar sular boşalttı. Cinleri iyice kızdırmak için sabahtan akşama kadar kuyu taşıladı. Taşıladığı kuyuların başına gelip alsınlar, öğretmenine onu aradığını haber versinler diye saçlarından yolduğu tutamları bıraktı.” (SAÖ:49-50)

Dirmiş’in cin olduğunu düşündüğü öğretmenine ulaşmak için yaptıkları “Kışner oğlan” adı verilen cini rahatsız eder. “Kışner oğlan” köye özellikle köyün kadınlarına ve kızlarına musallat olur. Eserde “Kışner oğlan” ile ilgili bölüm özellikle kırsalda anlatılan cinle ilgili memoratlar ve efsaneleri hatırlatır.

“Atiye çoktandır Dirmiş’in üstüne varmanın daha kötü sonuçlara yol açacağım, alıp başını cinlerin diyarına göçeceğini düşündüğünden, onu kendi haline bıraktı. (...) Dirmiş tüm yolları denedi, öğretmenini bir türlü göremedi. Bu defa karınca deliklerini, köstebek yuvalarını bırakıp okulun çevresinde dolanmaya başladı. Küf kokan sıraların arasına, kara tahtanın altına, okulun iç kapısına, dış kapısına kaynar sular döküp bahçe duvarının dibine boydan boya işedi. Sonra duvarın başına oturup öğretmenin görünmesini bekledi. Ve sonunda okulun içinde bir karartının gezindiğini gördü. Görmesiyle gözünü iyice okula vermesi, karartının okulun kırık pencerelerinden birinin önüne gelip durması, pencereden atlayıp bahçeye inmesi bir oldu. Dirmiş korkudan bağıra çağıra kaçıp kendini eve zor attı. Nefes nefese Atiye’ye okuldan, kafasını gözünü karalara sarmış, karalar giyinmiş bir cinin çıktığını, cinin pantolonunu sıyırıp köyün içine kadar arkasından kovaladığını anlattı. Atiye ses çıkarmadan kızını dinledi. Çarını başına örtüp, kapı komşusu Kamer Kadın’ı Dirmiş’in yanına getirdi. Kamer Kadın, Dirmiş’e gördüğünü bir daha anlattı. Bu cinin bu yörelerde “Kışner Oğlan” adıyla bilindiğini, asıl yerinin Kahveci Köyü’ne giden yolun yamacındaki ağaçlık bir tepe olduğunu, arada bir de gelip, çevre köylerde dolandığını, erkeklerin gözüne görünmeyip kadınların yoluna durduğunu söyledi. Söyler söylemez de, köylüye haber etmeye gitti.

Kışner Oğlan, ilk olarak pınarın aşağısında, iki yanı ceviz ağaçlarıyla çevrili dar sokakta Durdu Onbaşı’nın gelinlik kızı Aygül’ün gözüne göründü. At kışnemesine benzer bir ses çıkararak kızın yolunu çevirdi. Pantolonunu sıyırıp önüne durdu. Aygül’ün bağıra çağıra dar sokaktan gerisin geri pınara doğru kaçması, pınarın başına çıkıp Kışner’in önüne

durduğunu kül gibi bir benizle gelip geçene anlatmasıyla, köyün içinde bir korkudur aldı, yürüdü. Gelinler kızlar pınara, tarlaya, bağa gidemez oldular. Köyün erkeği erkek odalarından çıkıp, duvar başlarında topluca “Allahüla” okumaya başladılar.

Kişner, her duayı ezbere bildiğinden, kendisini kaçırmak için dua okunduğunda, o da okunan duayı okuyup duanın etkisinden kurtulur, bu yüzden dualar yolunu kapatmaya yetmez, dua duvarından atlayıp istediği yerde gezinebilirdi. Ama “Allahüla”nın bir yerini okuyamaz, orasına geldi mi dili dönmez, dilini bir türlü çevirip duayı bitiremediğinden “Allahüla”yı çiğneyip geçemez, küfr bastığı gibi kaçır, ancak duanın etkisi geçerse geri gelirdi. Bu yüzden Akçalı’da günlerce aralıksız olarak “Allahüla” okundu. Sonunda Kişner, köyün yamacında köylülerin duayı kesmelerini bekleye bekleye yoruldu. Akçalı’ya girmekten, gelinin kızın önüne geçip pantolonunu sıyırmaktan, donunu indirmekten vazgeçti. Ama Akçalılılara kızdığından Kahveci Köyü yakınlarındaki ağaçlık yerine dönmedi. Akçalı bağlarının gerisindeki kayalıklara yerleşti. O günden sonra köyün genç kızları o kayalıklarda ellerine kına yakamaz, kengel sakız sütü toplayamaz hale geldi. Kadınlar tek başlarına bağa gidip gelemeler. Ve o kayalıklara “Kişner Oğlan Kayalığı” adını verip lanetlediler.” (SAÖ:50-51-52)

Dirmiş’in “küllük cini”yle karşılaştığı kısımda anlatılanlar cinlerle ilgili Anadolu’daki pek çok inanış ve memoratla benzerlikler gösterir. Çobanoğlu “Memoratlar” kitabında cinlerin kırsal kesimde özellikle çobanlara ve köylerde evlerde yaşayanlara herhangi bir surette görünmediklerini fakat bir düğün alayı havasında davul zurna sesi duyulduğuna dair memoratlar aktarmıştır. (Çobanoğlu, 2015:107)

“Dirmiş, arkasına dönüp bakmadan bahçeyi boydan boya geçti. Duvara tırmanıp, kendini küllüğe bıraktı. Dizüstü küllük cininin karnına yığılıp kalfasına çöktü. Cin bir hışımla Dirmiş’i kaldırıp kamyonun üstüne, yatak denklelerinin arasına fırlattı. Kızgınlığından küllükteki küllerin hepsini havaya savurdu. Ellerine zil takıp oynaya oynaya Akçalı’daki tüm cinleri başına topladı. Bir anda tüm deliklerden ellerinde tefler, püsküllü renk renk giysileriyle cinler dışarı fırladılar. Ve küllük cininin çevresinde halka olup dönmeye başladılar. İnsan çılgınlıkları zil sesleri arasında kaybolup gitti.” (SAÖ:63)

Eserde cinlerle ilgili diğerk tespitler şu şekildedir:

“Cinci Memet’i, Atiye’nin kızı doğurmasından üç gün sonra, dağda cinler boğdu. Ölüsünü sürüye sürüye getirip köye attılar.” (SAÖ:8)

“Ama Dirmit taşlarla konuşa konuşa gezinmeye, taşlarla sofraya oturup koynunda taşlarla yatağa girmeye başlayınca, taşlardan da huylandı. Onun bu taşlarla cinlere ev yaptığım, evin içinde cinlerle beraber gezindiğini, her yanı cinlerle doldurduğunu düşündü.” (SAÖ:53)

“Dirmit’in atlarken elini cinlere verdiğini, onca yükseklikten atlayıp da bir yanım kırmamasının tek yolunun bu olduğunu düşünmeye başladı. Dirmit’e tahtalıya çıkıp, otların üstüne atlamayı da yasakladı. Üstelik bir anlık dalgınlığına getirir de, elini cinlere verir, yeniden atlamaya kalkışır diye, eline dirgeni alıp ot yığınının tahtalının altından kaldırıp karşı duvarın dibine götürdü.” (SAÖ:53)

“Sonunda Dirmit’e cinlerden haber geldiğini düşünmeye başladı. Böyle düşünmeye başlayınca korkusu büyüdü.” (SAÖ:54)

“Atiye sonunda, kızının gözüne cinlerin kendi kılığında görüldüğünü düşünerek dizlerine vura vura Dirmit’in başından ayrıldı.” (SAÖ:55)

“Atiye kızının cini oğluna sıçrar diye korkup Mahmut’u da ablasının yanına fazla sokulmaması için tembihledi.” (SAÖ:55)

“Ama artık Dirmit’in adı köyün içinde cinli kıza çıktığından kimse çocuğunu Dirmit’le oynamaya bırakmadı.” (SAÖ:55)

“... kardeşleri Dirmit’in cini üstlerine sıçrayacak diye korkudan onunla konuşmadılar.” (SAÖ:56)

“Zekiye evin gelini olduğundan, çaresiz Dirmit’in cinini yüzüne vurmadı.” (SAÖ:56)

“Elmas gelinin kapısını çaldı. Elmas gelin Dirmit’i taşlamadı ama, onun cininden çekindiğinden kapıyı açmadı, onu kucağına almadı.” (SAÖ:56)

“Karınca deliklerinden, toprak yarıklarından içeri, cinlere bağırdı. Cinleri yukarı çağırdı.” (SAÖ:62)

“Bayraktar’ın küllükte cinlerin üstüne işediği haberi, aynı anda köyün içine yayıldı, köylüler toplaşıp Bayraktar’ın başına vardılar. Bayraktar ağzı gözü çarpılmış, küllükte yatıyordu. Köylülerin başına toplaşmasıyla, tavşan gibi pustu. Yekinip küllükten kalkamadı. Günlerce Huvat’ın erkek odasında hasta yattı.” (SAÖ:10)

“... Huvat’ın anasının tahtalidan düşmesi, hepsinin başı bu cinli ve uğursuz kadındı. Önce boğup bir yana bırakmayı düşündüler. Ama cininden çekindiler.” (SAÖ:3)

“Halit –büyük oğlan– cin tuttu. “Samanlar, kırmızı yeşil samanlar, karnı şiş avratlar!” diye yere yatıp debelenmeye başladı. Seyit –küçük oğlan– o günden sonra huy değiştirdi. Yanına yanaşanı it gibi kapmaya başladı.” (SAÖ:5)

“Alacüvekliler, uzun zaman Huvat’ın getirip getirip köyün başına bıraktıklarına, anlattıklarına akıl sır erdiremediler. Sonunda onun Kepse yakaladığını düşündüler. “Şu cinin yakasını nasıl tuttun hele bir anlat,” diyerek ağzını aradılar, sırtını sıvazladılar. “Bu cin göze görünmeden önce, ilkin ateşle yoklardı. Arkasından bir titreme bir ter. Sonra da “Güp!” diye gelir insanın göğsüne çökerdi. Mercimek gözlü, elsiz ayaksız, kapkara, yumak gibi bir şeydi. İşte o an kolunu kırıdatabilir, Kepse’yi tutabilirsen tutarsın –kulun kölen olur, bir dediğini iki etmezdi– tutamazsan kaçıp gider, bir daha da o fırsat ele geçmezdi.” (SAÖ:6)

“Cinci Memet’i, Atiye’nin kızı doğurmasından üç gün sonra, dağda cinler boğdu. Ölüsünü sürüye sürüye getirip köye attılar.” (SAÖ:8)

“Derken işi, Dirmit’in cinlerin bineğine girdiğinden şüphelenmeye kadar vardırırdı. Bu defa onu keşiflemeyi bir kenara bıraktı. “Kızım, kınalı kızım,” diye, ikide bir yanına yanaşıp, bir, “De hele, cinler seni adınla mı çağırıyor?” diye o değilden ağzını aradı; “Bana demezsen seni alıp giderler, bir daha da bize göstermezler ha!” diye sıkıştırdı. “Cinlerin düğününe gittin mi? Evlerini gezdin mi?” derken derken, kızı cinler yürütmesin diye tutup sedire bağladı.” (SAÖ:22)

“İn mi gönderdi sizi, cin mi?” diye eşeklere bir-iki bağıldılar” (SAÖ:34)

“Atiye çoktandır Dirmit’in üstüne varmanın daha kötü sonuçlara yol açacağım, alıp başını cinlerin diyarına göçeceğini düşündüğünden, onu kendi haline bıraktı.” (SAÖ:50)

“İnşaat lafı duyar duymaz elinin ayağının boşaldığını, cin tuttuğunu haber etti.” (SAÖ:139)

“Seyit, “Cinli mi edeceksiniz kızı?” diye yatağından bağırmaya başladı. Atiye, Dirmit’in zaten cinli olduğunu, cinli olmasa radyoyla helaya, yatağa girmeyeceğini söyleyip Seyit’i susturmaya çalıştı.” (SAÖ:149)

“... önünde duran boş kâğıda bakıp hiç kalem oynatmadan, soluğunu bir kederle boşalttığını anladı. O günden sonra da Atiye’yi bir kaygı aldı, kızının gözüne yine bir şeyler görüldüğünden şüphelenip huylandı.” (SAÖ:162)

“Dirmit o günden sonra bir zaman sesini tutamadı. Evin içinde durup durup bağırmaya başladı. Kimse birdenbire Dirmit’e ne olduğunu anlamadı. Atiye, “Kulağına bağır! diye ses mi geliyor yoksa, kız?” diye Dirmit’in ağzını aramaya başladı.” (SAÖ:169)

“Gözüne cinler, peri kızları görüldü.” (SAÖ:194)

“Atiye kızının gözüne başka bir kılıkta, başka bir yüzle göründüklerini sanıp, “Bu kızın gözüne biz görünmüyoruz,” diye tutturdu.” (SAÖ:196)

“Senin gözüne görünmüş,” diyerek Dirmit’in yüzüne yüzüne güldüler. Kızı deli divaneye çevirdiler.” (SAÖ:67)

“Derken bir ağıttır tutturdu. Dirmit’in gözüne görünüyorlar diye evin içinde, tespihini eline alıp dolanmaya başladı. Atiye okuyup üflerken...” (SAÖ:66)

“Dirmit işaretleri silerken, Atiye, “Duvar da gözüne bir şey mi görüldü gene kız?” diye söylendi.” (SAÖ:212)

Sevgili Arsız Ölüm romanında cin bazı yerlerde benzetme unsuru olarak ya da kalıp ifade olarak kullanılmıştır.

“Sonunda Atiye’nin cinini tepesine sıçrattı.” (SAÖ:66)

“Huvat’ın cinini tepesine çıkardı...” (SAÖ:91)

Mahmut, Seyit’in yanı sıra yürürken ikide bir, “Boş inşaattan cinmiş gibi korkuyorum lan,” deyip durdu.” (SAÖ:116)

“Atiye’nin karanlıkta dikildiğini görünce cinli gibi sıçradı.” (SAÖ:137)

“Huvat’ın cinini tepesine çıkardı.” (SAÖ:161)

“Halit’in cinini tepesine çıkardı.” (SAÖ:190)

“Halit cinli gibi bağırarak yerinden doğruldu.” (SAÖ:206)

“... kamışlardan başına cin külâhı ördü.” (SAÖ:60)

“Oğlanlar, ceviz ağaçlarının cin dallarına askılı pantolonlarla tırmandılar.” (SAÖ:5)

“...kulağında sallantılı küpelerle neredeyse bir cine benzedi.” (SAÖ:16)

Buzdan Kılıçlar romanında “cin” ile ilgili hiçbir veriye rastlanmazken Berci Kristin Çöp Masalları romanında “cin” iki yerde benzetme unsuru olarak kullanılmıştır.

“Öyle ki son yaptıkları evler ufala ufala cin hamamına döndü” (BKÇM:14)

“Cin gözü gibi ufacık doğranıp kesilmiş ciğerler cam kâselerin içinden ayrı ayrı Çiçektepe’nin çocuklarına bakardı.” (BKÇM:57)

2.4.5. Fal ve Kehanet

TDK falı, “Geleceği öğrenmek, şans ve kısmeti anlamak amacıyla oyun kâğıdı, kahve telvesi, el aynası vb.ne bakarak anlam çıkarma” (TDK,2011:848) olarak tanımlamaktadır.

Abdülkadir İnan, falcılığın Şamanizm’in başlıca unsurlarından olduğunu, fal bakmanın hem Anadolu’da hem de diğer Türk boylarında yaygın olduğunu ifade etmektedir. (İnan, 2000:151)

“Daha dar ve yaygın anlamıyla falı, özel teknikleri, gereçleri ve uzmanları olan ‘yorumlama bilgisi’ olarak tanımlayabiliriz. Kişi kendi geleceğini, yakınlarından birinin sağlık durumunu, uzakta olan birinin halini öğrenme, çaldırdığı veya yitirdiği bir nesneyi bulma kaygısı gibi önemli hallerde, kendi imkânları ile elde edemediği bilgiyi sağlamak için falcıya başvurur.” (Boratav 2015:116)

Latife Tekin de Sevgili Arsız Ölüm ve Berci Kristin Çöp Masalları romanlarında fala bakmak ya da baktırmak falcıya gitmek, geleceklerle ilgili kehanetlerde bulunmak gibi fal ile ilgili unsurlara rastlanmıştır. Sevgili Arsız Ölüm’de Atiye, Berci Kristin Çöp Masalları’nda ise Güllü Baba fal bakan, gelecekte haber veren kehanetlerde bulunan karakterler olarak karşımıza çıkmaktadırlar.

“Ama giderken, “Doğacak çocuk eksik doğmazsa, başına gelmedik kalmayacak, aha,” diyerek, hamur tahtasına bir çentik attı. Sonra da çıkıp gitti.” (SAÖ:8)

Çingeneler, “O geldiklerinde çingeneler, Alacüvek’te yumurta bırakmadılar. Üstüne, fal bakıp, elek satıp çuval çuval un, bulgur topladılar.” (SAÖ: 13)

“O sıralar Atiye, ortaya en son hünerini çıkardı. Kahve falı bakmaya başladı. Onun iyi fal baktığı kapı komşusu Azmiye Hanım’ın ağzından tüm mahalleye yayıldı. Eline bir tutam kahve alan bildik bilmedik bir dolu kadın, Atiye’nin ayağına gelmeye başladı. Atiye nazlanmadan kahveleri pişirdi. Fincanların altına parmağını basa basa laf buldu buluşturdu. Bir kendi konuştu, bir geleni gideni konuşturdu. (...) Akşama kadar gelenin gidenin gönlünü hoş etti. Yüreği kararanın, içi sıkılanın içinin sıkıntısını dağıttı. Kimine mektuplar getirdi, kimini zengin etti, kiminin eşyasını toplayıp yolculadı, kiminin başına talih kuşları kondurdu, kimine yılan gibi düşmanlar buldu. Ev, kadından, evde kalmış kızlardan, dertli dullardan geçilmez oldu.” (SAÖ:89)

“Atiye falcılığı ilerletti. Ona buna niyet tutturup okuyup üfledi.” (SAÖ:89)

“Nuğber’in kısmetine baktırdı. Falcı kadın aynaların karşısına geçti. Gözünü ilkin aynalara, sonar bir titreme, bir çırpınmayla kaynar sulara verdi. Atiye’ye üç vakte kadar Nuğber’in bir kısmeti olduğunu müjdeledi. Ancak kısmetinin bir türlü Nuğber’i bulamadığını, Nuğber’in üç vakit açıklık bir yerde gece yarısı kısmetini beklemesinin şart olduğunu duyurdu. Atiye bir sevinçle kızını yanına kattı. Eve geldi. O gece kızını korkmaması için tembihleyip arka bahçeye indirdi. Nuğber, o gece yarısı, arka bahçede, incir ağacının altında ortalık ışıyınca kadar bekledi. Falcı kadının dediği gibi, kulağında bir uğultu, sol bacağına seğirme, yüreğinde yanına olmadı. (...) Kulağına bu yolla kısmetini ayağına getiren nice kızın varlığından söz edip dua okudu. Üçüncü gece yine eliyle götürüp kızını incir ağacının altına koydu. (...) Atiye bu defa üç hafta sayıp kızını üç hafta arka bahçeye oturttu. (...) Atiye bu defa üç ay saydı. Kızını karşısına aldı, sıkıladı. Nuğber’i, kısmetinin kendisini bulmak için kim bilir nasıl çırpınıp arandığını, belki de onun üç ay dolmadan evlerinin yolunu tutacağını söyleyerek beklemeye razı etti.” (SAÖ:146-147)

“Kafasının içinde bir yanıp bir sönen, bir türlü eline avcuna gelmeyen geçmişini, çocukluğunun geçtiği bolluk diyarını, kızını, kardeşlerini bulmak için yeniden yollara

düştü. Falcıların, hocaların kapısını çaldı. Kitaplar açtırdı. Aynalara, sulara baktırdı. Kızının yaşayıp yaşamadığını, kardeşlerinin yerinin yurdunu kapı kapı dolanıp araştırdı.” (SAÖ:154)

“Halit’e bir iyi huy geldi. Herkesin derdini dinlemeye, akıl vermeye can atmaya başladı. Orada burada dizinin dibine kimi çektiyse içine ayna tuttu. İçindekileri yüzüne okudu. Kiminin gökyüzünde yıldızını buldu. Kiminin elindeki çizgilere bakıp gelecekte haber verdi.” (SAÖ:194)

“Falcılık, medyumluk, mühendislik, insanlık ve Türklük üzerine birçok kitabı su gibi okuyup bitirdi.” (SAÖ:193)

“Güllü Baba’nın Çiçektepe’nin geleceği üstüne çeşitli tahminleri vardı. Bunlar öyle tahminlerdi ki kimse öne sürdüklerine akıl sır erdiremiyordu. (...) Su için kadınların toplanıp her kapısını çaldıklarında bastonuna bir şeyler mırıldanıyor toprağı dinliyor. Sonra da suyun uzun bir yolun sonunda olduğunu haber ediyordu.” (BKÇM :30)

Bastonu ve gözyaşları hikmetini kaybeden Güllü Baba Çiçektepe’yle ilgili tahminlerde bulunmaya başlar. “Tanrı yaşlarını kurutmuş ama yerine hazine değerinde bir başka bir kudret bağışlamıştı. Bu kudret yalnızca Tanrı’ya vergi olan gizlilikleri görme yeteneğiydi. Bu kudretiyle Çiçektepe kaderini okuyabiliyordu.” (BKÇM: 35)

“Güllü Baba dua okumayı, yaralara üflemeği bıraktı. Peynir, zeytin, çorba karşılığında insanların kaderini okumaya başladı.” (BKÇM:36) Güllü Baba’nın falcılık yapmaya başladığını bu satırlardan anlıyoruz.

Gülü baba kendisine “kader okutmaya” gelenlere sendikanın adının sandıktan geldiğine dair açıklamalarda bulunur. (BKÇM:42)

“Güllü Baba çadırın önünde okuduğu duadan sonra, “grevinizi başı sonu aydınlık,” diyerek grevin kaderini okudu. Başına toplanan işçilerin rüyalarını yordu. Çöp Yolu’nun geleceğinden haberler verdi.” (BKÇM:42)

“Grevci işçiler üretime geçecekleri günü beklerken Güllü Baba’nın su yolu üstüne söyledikleri çıktı... Çiçektepe’de içme suyundan görülmedik bir hastalık yayıldı.” (BKÇM:47)

“Evinde misafır kaldığı konducunun ağzından, bu Dede’nin aya gidileceğı, televizyonun icat olunacağını çok önceden bilmiş olduğuna dair laflar yayıldıysa da kulak asan olmadı.” (BKÇM:112)

Yazar, kitabın son satırlarında “Ve Güllü Baba’nın konducuların kulaklarından silinip giden en son düşü de gerçeğe uyandı.” (BKÇM:142)

2.4.6. Büyü ve Muska

Büyü inanişı eski devirlere dayanır ve günümüzde de halk inanişları arasında varlığını sürdürür. Erman Artun bu hususta “İslamiyet öncesi büyü kültürünün yeryüzündeki belli başlı merkezlerinden Orta Asya, Şamanizm olarak bilinen bu büyü din karışımı inanç sistemi, aynı zamanda Türk kültürünün de ana kaynaklarından birisidir. Orta Asya’dan Anadolu’ya geçmiş ve günümüze kadar farklı mistik uygulamalar içinde varlığını korumuştur.” (Artun, 2009:284) demektedir.

Boratav ise büyüü şu şekilde tanımlar: “İyi veya kötü sonuç almak için tabiat öğelerini, yasalarını etkilemek ve olayların olağan düzenlerini değiştirmek için girişilen işlemlerin topuna birden büyü diyoruz.” (Boratav,2015:121-122)

“Büyünün amacı olumlu da olumsuz da olabilir. Örneğin ak büyü yağmur yağdırmak, ekinleri büyütmek, avı bereketli kılmak, düşmanı öldürmek gibi kötülükleri önlemek, şeytanı kovmak vb. sağlamak için bazı dualar okunarak yapılan uygulamalardır. Kara büyü ise bir kimsenin başına felaket ya da ölüm getirmesi beklenen uygulamalara verilen addır.” (Tezcan, 1997:121)

Sevgili Arsız Ölüm romanında ana karakterlerden biri olan Atiye geleneklerin, batıl inanişların taşıyıcısı ve aktarıcısı olarak karşımıza çıkar. Atiye eser içerisinde falcılık, rüyalarla gaipten haber verme, göğşe yükselme, Tanrı ve meleklerle konuşma, büyücülük gibi birçok şamansal vasıfla donatılmıştır. Atiye roman içerisinde sık sık büyüye başvurur. Bu büyüler olayların seyrini istediğı gibi yönlendirmek için yaptığı Tezcan’ın “olumlu büyü” olarak tanımladığı büyülerdir. Eser içerisindeki diğer karakterlerin de büyüye inandığı ve çeşitli sorunların çözümü için hocaya gitme, muska yazdırma gibi yöntemlere başvurdıkları tespit edilmiştir.

Huvat, “Dama bir güvercinlik yaptı. Bahçenin bir köşesinde de keklik beslemeye başladı. Bütün gün, bahçeyle dam arasında mekik dokuyordu. Bu defa uykusunda keklik gibi ötmeye, güvercin gibi “Hu” çekmeye başladı. Atiye, kocasının bu halinden huylandı, korktu. Saçından üç tel çekip hocaya okuttu. Huvat’tan uğrun muska yazdırıp, keklikliğin, güvercinliğin içine gömdü. Bir yandan da, “Bir şeyin üstüne düşmek iyi değilmiş, günahmış,” diye, kafasına girmeye çalıştı. Muskalar, Huvat’ı keklik güvercin sevdasından kurtardı” (SAÖ:7)

“Atiye, Huvat’ın yolladığı kirlileri “sevda bozma” muskalarının suyuyla yıkadı. Donunu, içliğini her defasında okutup Çerçi’nin eline verdi.” (SAÖ:14)

“Atiye o gün, yorganların içine diktığı, eşiklerin altına gömdüğü, çocukların yakasına döşüne iğnelediği muskaların hepsini topladı. “Muskaya da büyüye de inanmam artık” diyerek kaldırıp attı.” (SAÖ:14)

“Kocasının işsizlikten delirip ortalığa düşmesinden korktu. Ona iş kapısı açmak, eski haline dönmesini sağlamak için, yollara düştü. Kimden ne duyduysa, yanına kimi bulduysa, gitti. Dergâh koymadı gezindi. Cami çeşmesi koymadı, açıp kapadı. Denizin yedi dalgasından su aldı, Huvat’ın başından aşağı yedi dalga suyu döktü. O uyurken üstünde kilit açıp kapadı. Güneş açılır açılmaz, koşup toprağa bıçak gömdü. Ne ettiyse tersine döndü.” (SAÖ:72)

“Kırk karabiberi okuyup üfledi. Bir sac üstünde kavurdu. Halit’i karabiber dumanıyla aynı odaya kapadı. Üstünden kapılara kilit vurdu. Bir yerden eşek dili buldu. Tuzlayıp haşladı, oğluna yedirdi. Sonunda oğlunu, bir ateş bir çırpınmayla deli gibi eve koşturdu.” (SAÖ:73)

“Ama ulu Tanrı oğluna eşek dili yedirdiği için, Atiye’nin sevincini kursağından aldı. Yerine tasa koydu. Sabahtan akşama kadar pencerenin önünde çeyiz işleyen Nuğber, karşı komşunun oğluna âşık oldu.” (SAÖ:74)

“Bu defa eşek dilini haşlayıp oğlunun yemeğinin içine rendeledi. İki güne bir evin içini karabiber dumanına boğdu. Ama biberleri yakıp kavurdukça Halit daha beter oldu.” (SAÖ:158)

“Kimi gün, kızının cebine okuyup üflediği şekerleri koyup kızının elinden oğlana yedirtti; kimi gün, oğlana uğurlu gelir diyerekten dört yanı salkım saçak, “Güveyi parmağı” işli mendiller verdirtti. “Kızım şöyle git, kızım şunu da et!” diye diye, oğlanı sevdalara düşürdü.” (SAÖ:168)

“Kızının kısmeti kaçıp gidecek diye aklı gitti. Cami cami, dergâh dergâh gezindi. Oğlanın ayağını kapılarına bağlamak için dua etti. Hastalanıp yataklara serilmeden bu işin sonunu tatlıya bağlamanın yollarını aradı. Ondan bundan akıl sordu. Huvat’ın ağzını bağlamanın yolunu buldu. Bir mendili okuttu. Huvat’ı sıvazlaya sıvazlaya uyuttu. Mendilin dört ucunu kördüğüm etti. Usulca Huvat’ın koynuna soktu. O gece sabaha kadar, mendilin dört ucu gibi kocasının ağzının kördüğüm olması, bu iş bitinceye kadar ağzının oğlana kötü diyeceği zaman açılmaması için dua okudu. O geceden sonra Huvat’ın dili tutuldu.” (SAÖ:170-171)

“Atiye o akşam mendilin dört ucunu çözdü. Mendili götürüp sevine sevine toprağa gömdü. O mendili gömdü, Huvat yeniden ağzını açtı. (...) bilmediği kapıya kızını bağlayamayacağını sayıp dökmeye başladı. Ama Atiye, Huvat’ın sakalını eline geçirdi. İçinden “Konuş yat sen!” diye söylendi. Dışından Huvat’a kafa salladı. Bir mendilin daha dört ucunu bağladı. Mendili koynuna koydu. Huvat, Huvat’lıktan çıktı. Atiye’nin elinde oyuncak oldu. Atiye mendilleri bir çözdü, bir gömdü, derken Nuğber’in nişanını etti.” (SAÖ:171)

“Atiye yalvarıp yakarmayı bıraktı. Mendillere sarıldı. Yine mendillerin ağzı gibi ağzı kördüğüm olsun diye Tanrı’ya yalvardı. Tanrı Atiye’nin isteğini bu defa geri çevirdi. Huvat’tan tarafa geçti. Atiye kocasının ağzını kördüğüm edemeyince işi iyiliğe bozdu.” (SAÖ:184)

“Zekiye köyde kapı bırakmayıp ne kadar soğuyan yürekte sevda bitirmeye yarayacak ot, öğüt, taş varsa hepsinden Halit’i yakıp kavurmaya yetecek kadar koynuna, kafasına doldurup, Huvat’la bir, “Güp!” diye içeri girdi.” (SAÖ:204)

“Kaynanasına kocasını yakıp kavurmak için getirdiği taşların otların haberini verdi. (...) Atiye oğlunun büyü tutacak bir oğula benzemediğini, büyü tutsa bile, büyüünün bir kez denizin üstünden geçtikten sonar bozulduğunu gelinine duyurdu. Yaktığı karabiberlerin sanki neden işe yaramadığını sordu. Halit’in birincisinde ayıkamadığını, ama ikincisinde

büyüye ayıkıp bir motora atlayıp denizin üstünde gidip gelmiş olabileceğini söyledi. Oğlunun onca kitabı okuduktan sonra büyüye tutulmasına artık imkân kalmadığını gelinine bildirdi.” (SAÖ:205)

“Bir baş yüzellik otu tohumunu, Atiye’ye yalvar yakar her birine kırk yasin okuttuğu kırk çörek otu tohumunun arasına kattı. Koynundan çıkarıp tohumların arasına ufak beyaz bir taş attı. Onları gözünün önüne koyup eline tığını aldı. Bir solukta küçük bir torba örüp çıkardı. Torbanın dibine bir kat sarımsak kabuğu yatırdı. Kabuğun ardından tohumları, taşı torbaya koydu. Torbayı götürüp kapının üstüne astı. Atiye’nin içine o torbayı götürüp kapının üstüne asınca bir korku düştü. İçinden, “Seyit’e ne tutar da evim yıkılır; sonra,” diye geçirdi. Zekiye’yi sesledi. “Ben bunu kocam Halit’e yaptım de, kız,” diye tembihledi. Zekiye üç kez içinden, “Ben bunu kocam Halit’e yaptım,” diye geçirdi. Halit’in kendine kul köle olması, sonra da bir iş bulması için ardından bir de dilek tuttu. Kaynanasına, kocalarım ısındırmak için kapı üstüne torba asan yedi gelinin muradına erdiğini duyurdu.” (SAÖ:205-206)

“Huvat, “Ana, Cinci Memet’i çağırırsak bari,” dedi. Anasının, “Başımıza şeytan toplar, kıvrılasıca düzü,” demesine aldırmadı. Cinci Memet’i gidip getirdi. Cinci Memet, muska yazmak için tek başına bir odaya kapandı. Muskayı kaynar suya atıp, okuyup üfleyerek suyu kaşık kaşık Atiye’nin ağzına verdi. Atiye’nin gözlerini açtı. Ama giderken, “Doğacak çocuk eksik doğmazsa, başına gelmedik kalmayacak, a – ha,” diyerek, hamur tahtasına bir çentik attı. Sonra da çıkıp gitti.” (SAÖ:8)

“Nice gelini, kızı bir muskayla dağa yürütüp kirletmişti.” (SAÖ:8)

“Nuğber Dudu’nun üstünden, küçük bez torbalar içinde kına, bir-iki muska, yiyelenmiş zeytin çekirdekleri, bitki kökleri, kara bir tutam da saç çıktı.” (SAÖ:23)

“Üç güne kalmadan da Alacüvek’te kulağı kuyruğu kesilmedik eşek, içine işenmedik kuyu, domuz yağı sürülmedik kapı kalmadı.” (SAÖ:14)

“Huvat, “Yolum bağlandı kız, biri muska yazdırdı zaar,” diye bir nizahla giyinip kuşanıyor, foter şapkasını eline alıp sıvazlaya sıvazlaya ortalığa düşüyordu.” (SAÖ:28)

“Huvat o akşama doğru yalvar yakar Halit’i ambar odasından çıkardı. Oğlunu yanına alıp, yatsı namazına Pir Abdal’a vardı. Şih Hacı Musa’nın kapısına dayandı. Hacı Musa

çoktandır kitap açmadığını, muska yazmadığını söyleyip ilkin Huvat’la Halit’i geri çevirdi. Ama onların onca uzak yoldan geldiğini öğrenince, içeri buyur etti, atlarını ahıra çektirip ayran getirtti. Olanı biteni, Huvat’a ayrı, Halit’e ayrı anlattırıp dinledi. Sonra Huvat’a dışarda beklemesini söyledi, Halit’i belden aşağı soyundurup karşısına aldı. Hacı Musa, Halit’in önüne oturup önce okudu, üfledi. Ardından ufak ufak kâğıtlara ince ince muska yazdı. Muskalardan birini Halit’in eline verdi. Ötekileri kara bir kabın içinde okuyup üfleyerek yaktı. Halit kalkıp giyindi. Hacı Musa bu defa Halit’i dışarı gönderdi, Huvat’ı içeri çağırıp karşısına aldı. Önüne kalın bir kitap açtı. Kitabın bir o sayfasına, bir bu sayfasına baktı. Huvat’a, Halit’i bağlayanın adının iki harfini, gözünün rengini, huyunu suyunu, boyunun uzunluğunu, bir bir verdi. “Sizden uzak, kara kuru, uzun burunlu, inatçı biri,” dedi, Halit’i bağlamak için kırmızı bir ipi, nikah kıyılırken kırk yerinden düğümleyip karanlık bir yere attığını, üstüne de üç avuç toprak saçtığını söyledi. “Ben bir muska yazdım ama, ipi bulursan yazdığımın hayrı dokunur,” dedi. İp bulunur, her gün ipten bir düğüm çözülürse, ancak o zaman Halit’in kurtulacağını söyledi. İp bulunmazsa ölene kadar bağlı kalacağını bildirdi. İp bulunduktan sonra da kırk düğümü çözülürken, Halit’in yastığının altına yeni gömülmüş bir ölünün mezar toprağından üç avuç toprak koymak gerektiğini söyleyip sözünü bitirdi. Huvat kalkıp Şih Hacı Musa’nın elini öptü. Muska’nın karşılığını usulca cebine koydu.” (SAÖ:42-43)

“Derken Dirmit, akşama doğru kırk düğümlü kırmızı ipi kuyudan çıkardı. Kırmızı ipten her gün bir düğüm çözüldü. Halit’in yastığının altına en son ölen Akçalı’nın mezarından alınma üç avuç toprak serpildi.” (SAÖ:44)

“Ama Sarıkız’ın korkusundan geceleri dışarı adım atamaz oldular. Erkekler boyunlarına Sarıkız muskaları astılar, geceleri kilit altında kaldılar.” (SAÖ:35)

Buzdan Kılıçlar romanında büyü karşımıza daha çok kavramsal olarak ya da benzetme unsuru olarak çıkmıştır. Buzdan Kılıçlarda büyü ile ilgili yapılan tespitler şu şekildedir:

“Halilhan’dan umudu kalmayınca, üç-beş kuruş para gelsin diye kapı kapı gezip ‘korkuluk suyu’ çekmeye başlamıştı. Dili tutulan çocuklar için yapılan bu büyü töreni, garantili bir meslek sayılmasa da töreni yapan iyi ruhlar elçisinin cebini biraz olsun ısıtıyordu.” (BK:49)

“Aslında Rübeyya, Halilhan’a kötülük yakıştıramadığından hareket yapmıyordu. Yavaşça derisinin altına sanki sıcak siyah bir boya yayılmıştı. Yenilginin yüzünü, gözlerinin içini koyulaştırdı. Cehenneme göçmüş kalbi, alevli rüzgârlarla uğulduyordu. Düşünüp taşındıktan sonra kocasının çayına üç gece üst üste regl kanı karıştırdı. Kulağına kurbağa sesi çalınınca ayağa kalkmaya, kendini mesut mesut gülümsemeye zorlayarak iki uzun bir kısa atlayıp zıplamaya başladı. Buruk bir gizlilik içinde kadınlığı kitabına uzanıp gündüz okuyup gece sayıklayarak durumuna uygun iki umut çıkarmıştı. Kanı kocasının kanına karışıp nasıl olsa bir gün kalbine akacaktı. Bundan böyle hayatını kurbağalar gibi hafif yaşayarak o orospuya inat hep taze kalacaktı.”(BK:23)

“Son bir şey deneyerek üzerine giye giye eskittiği mavi yırtık ceketle bir büyü yapmayı planlamıştı. Koluna atıp getirdiği, “Biz konuşurken bu bizi görsün,” diyerek bir çiviye astı. Ne zaman bu ceket giyip çıksa büyük bir iş anlaşmasına imza atmıştı. Mavi yırtık ceketin uğruna sığınarak saatlerce plan kurdu.” (BK:77)

“Fakat abileri aciz düşerek büyü yapma raddelerine kadar samimiyetle açılıyorsa vicdanen bu kaderi yaşamaları lazımdı. (BK:78)

“Büyücünün boşa üflediği solular gibi güven vermiyor olsalar da yaşadıkları hayat esrarlı ve dev bir mıknaatıstan daha çekici.” (BK:1)

“Fotoğraflardan görüldüğü kadarıyla cennetteki gibi sihirli denebilecek ebruli bir sema altında yaşıyorlardı.” (BK:10)

“Bir büyü törenine katılacakmışçasına otomobiline sokulmayı, şefkatten, anlayıştan uzakta, dokunaklı bir yalnızlık içinde sürdürdü.” (BK:11)

“Derdinin sihri burnunu tıkayıp da onu koku almaz hale getirdiğinde, küslük çekmeyi bırakıp, ...” (BK:13)

“Yer altı kahvesinin müdavimleri gibi hazineleri bekleyen aslanların önüne et yerine otatarak bin yıllık tılsımı çözeceklerini umuyorlardı.” (BK:53)

“Başkalarının dünyasında, hayatın kendilerine verilmediğini bile bile yaşayarak yarattıkları büyü, paraya dokundukları an bozulmaktaydı.” (BK:93)

“...kurumuş et parçalarının tılsımlı olduğunu savunacak denli ona karşı umursamazlık içindeydi.” (BK: 123)

“Can dostunun elini sıkarken, sihirli bir anahtar uzatır gibi Hazmi’nin adını fısıldadı.” (BK:124)

Gogi, “Kutusunda kuruttuğu et parçalarını ilk fırsatta muska şekline sokup boynunda taşıyacaktı.” (BK:123)

2.4.7. Nazar

Halk arasında yaygın olarak yaşayan inanışlardan biri de nazardır. Boratav, nazarı “kimi insanların bakışlarındaki zararlı güç ve bu nitelikleriyle bir kişiye, bir hayvana, ya da bir nesneye bakmakla canlı üzerinde hastalık, sakatlık, ölüm, nesne üzerinde sakatlanma, kırılma gibi olumsuz bir etkinin meydana gelmesi” (Boratav, 2015: 119) olarak tanımlar.

Nazarla ilgili inanışlardan ve nazardan korunma pratiklerinden Sevgili Arsız Ölüm ve Berci Kristin Çöp Masalları’nda şu şekilde bahsedilmiştir:

“Huvat, Seyit bebeği kucağına aldı, esneye esneye okuyup üfledi. Her esnemesinin ardından gözlerinden sicim gibi yaş indi. Huvat bir yandan yaşını sildi, bir yandan, “Amma göze gelmiş bu bebek yahu, çatlayacakmış az daha,” dedi. Esneye esneye gözünde yaş koymadı kuruttu.” (SAÖ:83)

“Dimit’e nazar degecek diye kahırlanmaya başladı. Kahrından Dimit’in çantasına, boynuna ağırlığının yarısı kadar mavi boncuk doldurdu. Kızım, “Bildiklerini kimseye öğretme,” diye tembihlemeye, “Öğretirsen geriye gidersin,” diye akıllar vermeye başladı. Çocuklarım çalıştırması için, Dimit’e kazak, eldiven örüp getiren Akçalılı kadınları, “Bizim kız da geriye gitti, anam, kalacak mı ne!” diye geri çevirdi.” (SAÖ:106)

“Dimit’in çantasına yeniden mavi boncuklar koymaya başladı.” (SAÖ:136)

“Bir sabah Nuğber’i elinden tuttu. İlk elden bir kurşun döktürüp kızının üstündeki gözleri aldı. Onun bir daha göze gelmemesi için aradı taradı “S” taşı buldu. “S” taşını sarıp sarmalayıp kızının koynuna koydu. Boynuna koca bir mavi boncuk taktı.” (SAÖ:146)

“Yoklamaya gelenlerin kimi, “Taze gelin hastalığı bu!” dedi, kimi Zekiye’nin göze geldiğini söyledi.” (SAÖ:45)

Islak duvarlara süpürge çöpünden mavi boncuklu uğurlar, sararmış resimler asıldı.” (BKÇM:8)

“Konducuların Zülka’yı dilleriyle yiyip bitirdikleri sıralarda...” (BKÇM:106)

2.4.8. Uğur ve Uğursuzluk

“Uğur, bir nesnenin, bir kişinin, bir hayvanın, bir işin, bir zamanın, bir yerin özündeki iyiliği, mutluluğu, bereketi, kolaylığı, kısacası olumlu niteliği ve gücüdür. Halkın inanış ve işlemlerindeki bütün davranışlar, zamanlar, yönler, çevresindeki nesneler, kişiler, hayvanlar uğurlu ve uğursuz diye kümelenmiştir. Uğurlu olanları yeğlemek, uğursuz olanlardan kaçınmak veya onlardan gelecek olumsuzlukları giderme yöntemlerini gözetmek gerektir.” (Boratav, 2015: 109).

Latife Tekin’in eserlerinde uğur ve uğursuzluğa dair inanışlar yoğunluktadır. Karakterler bazı eşyaların, durumların, canlı cansız varlıkların uğur-uğursuzluk getirdiğine inanır.

Güllü Baba’nın Şengül’ü iyileştirmek için gözünden akıttığı iki damla yaştan sonra gözyaşı dökemez olması Şengül’den bilinir. Adı “yaş kurutan gelin”e çıkar ve uğursuz sayılır.

“Gelin memelerin yüzlerinde açılan yaralar kapanmadan, Çiçektepe konduları Güllü Baba’nın gözlerinin kuruduğu haberiyle çalkalandı. Şengül’ün adı 'Yaş kurutan gelin'e çıktı. Çiçektepe' ye geldiği günlerde güzelliğine bakmaya gelen, memesi için yaş döken kadınların tümü ona düşman kesildi. Güllü Baba’nın suyunun çekilmesi ondan bilindi. Güzelliği lanetlendi. Kadınlar onu her gördüklerinde arkalarını dönüp kışkılarını dövdüler. Çocuklar kapısında teneke çaldılar. Erkekler gizli gizli önünde arkasında dolandılar.” (BKÇM:34)

Bay İzak’ın fabrikasını mezarlıkların altından devam ettirmesi konducular tarafından uğursuzluk olarak yorumlanır. Bu inanışın altında mezar duyulan saygı “atalar kültü” inancı vardır.

“Bay İzak mezarlığa yanaşınca kısa bir dua okudu. Mezarlığın altına daldı. Kondular buzdolabının gazına boğulurken çöp bayırlarının karşı yamaçlarında yerin altında daracık tüneller kazdırdı. Göz göz irili ufaklı odalar açtırdı. Fabrikasının yeni bölümlerini yerin altına, ölülerin yanına gömdü. Çok sürmeden yerin altından yukarı vuran harıltılarla

sallanan kondularda Bay İzak'ın ölümleri uyandırıp ayağa dikeceğine, dirileri buzdolabı gazıyla boğup onların yerine mezarlara yatıracağına dair bir sürü laf aldı yürüdü. Konducu çocuklar oynasın diye, Bay İzak'ın çöp tepelerinin üstünü kuru kafalarla, kemiklerle süslemesi, öfke ve korku yarattı. Çöp bayırlarındaki kondulara Bay İzak'tan uğursuzluk sıçrayacağı düşüncesi yayıldı.” (BKÇM:72-73)

Sevgili Arsız Ölüm romanında uğur ve uğursuzluğa dair inanışlar yoğunluktadır. Köylüler Atiye'nin gelişini uğursuzluk olarak yorumlamış ve köyde olup bitenlerin nedeni olarak Atiye'yi görmüşlerdir.

“Böylece üç koyunun art arda şişip şişip ölmelerinin nedeni açığa çıktı. Çifte sarılı yumurtlayan tavuğun yumurtayı kesmesi, Huvat'ın anasının tahtalıdan düşmesi, hepsinin başı bu cinli ve uğursuz kadındı. Önce boğup bir yana bırakmayı düşündüler. Ama cininden çekindiler. Aynı gün, yatağını yorganım toplayıp dışarı attılar. Yine aynı gün ne konuştular ne düşündülerse kadını ahıra kapattılar.” (SAÖ:3)

Türk kültüründe isimle ilgili inanışlardan biri de ismin çocuğa uğurlu gelmesi ya da çocuğa yaramaması inanışıdır. İsimle ilgili inanışlar Sevgili Arsız Ölüm kitabında iki yerde karşımıza çıkmaktadır.

“Ama çocuğun yüzünü açmasıyla örtmesi, “Bu oğlana senin babanın adını koyalım kız,” deyip çıkıp gitmesi bir oldu. Oğlana Mahmut adını verdiler. Adını koymaya gelenler de, “Bu çocuk yaşamaz ya, inşallah adı uğurlu gelir,” dediler. Mahmut'un adının koyulmasından sonra da bir kaygıya düştüler. Bu sıçan yavrusu gibi oğlanın doğumunun köye iyi gelmeyeceğinden korkmaya başladılar. Okulun dağılmasını, Bayraktar'ın cine çarpılmasını Mahmut'tan bildiler.” (SAÖ: 10)

“Huvat da “Atom” adını kır itine koydu. “Varsın Akçalı olsun, icat benim icadım ya,” diye de avundu. Ama kır ite “Atom” adı iyi gelmedi. Durup durup ağzından salyalar akıtmaya, kuyruğunu bacaklarının arasına kıştırıp olur olmaz hırlamaya başladı.” (SAÖ:25)

“Kişner oğlan adı verilen cini köye musallat ettiği düşünülen Dirmit, köylüler tarafından lanetlenir, uğursuz cinli kız olarak görülür kimse onunla konuşmak görüşmek istemez.

“Köylüler, Dirmit’in köyün başına bir uğursuzluk getireceğinden korktukları için, onu bahçe duvarlarına yanaşır yanaşmaz taşlamaya, arkasından sövüp saymaya başladılar. İki de bir toplanıp toplanıp Atiye’ye şikâyetle geldiler. Atiye’den kızını çekip dizinin dibine oturtmasını, hocaya götürüp okutmasını istediler.” (SAÖ:50)

“Kişner oğlan”ın saklandığı kayalıklar Akçalılı’lar tarafından lanetlenir, uğursuz sayılır o bölgeden gelip geçmek istemezler

“Sonunda Kişner, köyün yamacında köylülerin duayı kesmelerini bekleye bekleye yoruldu. Akçalı’ya girmekten, gelinin kızın önüne geçip pantolonunu sıyırmaktan, donunu indirmekten vazgeçti. Ama Akçalılılar’a kızdığından Kahveci Köyü yakınlarındaki ağaçlık yerine dönmedi. Akçalı bağlarının gerisindeki kayalıklara yerleşti. O günden sonra köyün genç kızları o kayalıklarda ellerine kına yakamaz, kengel sakız sütü toplayamaz hale geldi. Kadınlar tek başlarına bağa gidip gelemeler. Ve o kayalıklara “Kişner Oğlan Kayalığı” adını verip lanetlediler.” (SAÖ:52)

“O kayalıkları lanetledikleri gibi, Atiye’nin küçük kızı Dirmit’i de lanetlediler. Kişner’i köyün başına onun çıkardığını, orada burada besmelesiz gezinip cinlerin ayağına, yüzüne işediğini, kaynar sulan sağa sola döküp üstlerini başlarını yaktığını, köyde kuyu bırakmayıp içini taşla doldurduğunu, sonunda cinleri kızdırdığını ve cinlerin de köylüye eziyet olsun diye Kişner’i elçi yolladıklarını söylediler. Ve zaten Cinci Memet’in de bu kıza adlı adınca çentik atıp işaret koyduğunu bahane ederek Atiye’ye, “Ya kızını eve kapatır, bir direğe bağlarsın, ya da alıp bu köyden gidersin,” diye baskına geldiler.” (SAÖ:52)

Eserlerde tespit edilen uğur ve uğursuzluğa dair diğer inanışlar şu şekildedir:

“Atiye, kısmetleri bağlanmasın diye, uğursuzluk saydığından çocuklarının ellerini bacaklarının arasına alıp oturmalarını yasakladı.” (SAÖ:71)

“Huvat’ı, “Çubuklu pantolon uğursuzluk getirir,” diye işleyerek, ayağına doğru dürüst bir şey giymeye razı etti.” (SAÖ:169)

“Kimi gün, kızının cebine okuyup üflediği şekerleri koyup kızının elinden oğlana yedirtti; kimi gün, oğlana uğurlu gelir diyerekten dört yanı salkım saçak, “Güveyi parmağı” işli

mendiller verdirtti. “Kızım şöyle git, kızım şunu da et!” diye diye, oğlanı sevdalara düşürdü.” (SAÖ:168)

“Ben insan gibi bakan kedilere çok defa uğursuz dendiğini duymuşumdur hanımefendi...” (BK:18)

“Karga sesi uğur getirir, ben bugün mutlaka büyük bir iş alırım.” (BK:26)

“Sütel işlenirken eve gelecek yabancı bir erkeğin uğursuzluk getireceğini haykırarak dolmayı Halilhan’ın önüne sürdü.” (BK:31)

Halilhan, “Son bir şey deneyerek üzerine giye giye eskittiği mavi yırtık ceketıyla bir büyü yapmayı planlamıştı. Koluna atıp getirdiği, “Biz konuşurken bu bizi görsün,” diyerek bir çiviye astı. Ne zaman bu ceketı giyip çıksa büyük bir iş anlaşmasına imza atmıştı. Mavi yırtık ceketin uğruna sığınarak saatlerce plan kurdu.” (BK:77)

“Ceketin uğru işleyecek dahi olsa, böyle bir esarete itirazı vardı. Filmlerde gördüğü kadarıyla gizli güçleri kullanmaya kalkışanların sonu iyi bitmiyordu.” (BK:78)

“Halilhan teşkilatça önüne atılacak işin haberini kollarken (Bu arada cekete duyduğu inancı da saklı tutmaktaydı.) karmaşık duygulara esir düşüp bir kez daha şiir yazdı.” (BK:80)

“Bu şehir hayırsız akrabalarla dolu uğursuz bir bataktı.” (BK: 106)

“Gerçekten de Halilhan’ın yüreğinde şu an, uğursuz bir kadına sevecenlik gösterecek gram güç yoktu.” (BK:108)

2.4.9. Kurban ve Adak

Adak adama bir dileğin yerine gelmesi durumunda gerçekleştirileceğine dair Tanrı’ya verilen sözdür. Adak bazen kurban kesmek, bazen oruç tutmak bazense sadaka vermek gibi kişinin isteğine bağlı olarak belirlenen bir eylemdir.

“Kurban, bugün veya gelecekte Tanrı’nın lütfunu kazanmak için ona sunulan bir hediye” (Artun, 2009:301) olarak görülür.

“Eski Türk boylarında ant törenlerinde, cenaze törenlerinde, düğünlerde bir başarının kazanılmasında, evlat sahibi olma isteğinde, hastalıklardan kurtulma adına ve kurtulduktan sonra, kötülüklerden korunmada, mal mülk sahibi olmak isteğinde ve başka durumlarda doğaüstü güçlere, bunların bulunduğu kabul edilen yerlerde kurban sunulmakta”ydı. (Artun, 2009:302)

Latife Tekin Sevgili Arsız Ölüm ve Berci Kristin Çöp Masalları’nda adak ve kurban ile ilgili unsurlara yer vermiştir.

“Huvat’ı Allah'a havale edip adaklar adadı.” (SAÖ:154)

“Nuğber kurduğu sofrayı, verem olmadan evden çıkıp giderse bir öksüz sevindireceğini söyleyerek, gerisin geri topladı.” (SAÖ:181)

“Gittiği gün verem olmadan evden çıktığı için bir öksüz sevindirdi.” (SAÖ:184)

“... Çerçi'nin eline öyle verdi. “Çocukları yenemiyorum, mallarla başa çıkamıyorum, Osman, kurban olayım söyle de evine gelsin,” diye tembih üstüne tembih etti. Adaklar adadı.” (SAÖ:14)

“Yatırım başında Nuğber Dudu için kurban kesildi. Etli pilav pişirildi. Topluca yendi.” (SAÖ:61)

“İlkine, Huvat, kapıya boynuzları kınalı, kuyruğu boyalı bir koç gelmeden kızını evden çıkarmayacağına yemini bastı. Atiye şehir yerinde kınalı koçun ne aradığını sorup ortalığa koç lafı çıkarmanın kızının kuracağı yuvaya sebep olacağını kocasına duyurdu.” (SAÖ:184)

“Grevin ilk günü, grevcilerin çadırların önünde kestikleri “ilacın tırnağı” diyerek etini dağıttıkları kurbanın hikâyesi yayıldı. Çöp Yolu’ndan Çiçektepe’nin teneke minareli camisine gidip gelen işçilerin dediklerine göre, kesilen kurban ilaç işçilerinin sendikaya adaklarıydı. Çöp Yolu’ndaki fabrikaların çoğu önce koşup sendikaya yazılmıştı. İlaç işçileri gece evlerde, gündüz Çöp Yolu’ndaki kahvede toplanıp durdularsa da ilaçta sendikalaşma uzun zaman askıda kalmıştı. Sendikasız oldukları için ilaç işçilerine “Tırnaksız” diye ad yakıştırılmıştı. Kadınlarına döl tutturamayan erkeğe benzetilmek ilaç işçilerinin güzüne gitmişti. İlacın tırnağı diye et dağıtmaları, kurbanın kanını alınlarına

sürüp bağıra çağıra oynamaları bundandı. Kurbanın hikayesine, sıcak su çeşmesinin kuruması yüzünden çıkan kötü söylentiler karıştı.” (BKÇM:41)

“Kimine göreyse insanların gelip gitmesi kesilen kurbanlardandı. Erilecek muradı olanlar dileklerini bezlere yazıp yazıp grev yerine getirip asıyorlardı. Kurbandan, çadırdan bir umdukları vardı. Kimine göreyse gelenler grevin destekçileriydi. Grev yerinde kurban kanı akmasa, çadırın başında güvercin uçmasa da bu destekçiler gene gelirdi.” (BKÇM:41)

Berci Kristin Çöp Masalları’nda “kurban” kavramı halk söyleminde çok kullanılan kurban olmak kalıp ifadesiyle karşımıza çıkmıştır.

“Ama bu karısı da Lado'nun hayatını yazmaya karar verdiği günlerin ertesinde, Lado'nun deyimiyle hissizliğin ve fakersizliğin kurbanı oldu.” (BKÇM:116)

“Kadınların, "Hepsini öldür hapse gir, kurban olduğum biz sana bakarız," diye çağıldayan sesleri kulaklarında patlayınca bayıldı.” (BKÇM:122)

“Mustafa Gülibik, belediyenin önünde konducuların dürtüklemesiyle "Kurban olduğum Atatürk," diye başlayan bir konuşma yaptı.” (BKÇM:136)

2.4.10. Rüya

Eski çağlardan beri rüyalar insanlar tarafından merak duyulan konulardan biri olmuştur. Rüyaların görülme sebepleri, rüyalarda görülenlerin Allah tarafından gönderilen mesajlar olabileceği düşüncesi rüyalarla ilgili birçok inanışın ortaya çıkmasına neden olmuştur. Hz. Yusuf’a rüyaları yorumla yeteneğinin verilmesi ve Hz. Muhammet’e bazı ayetlerin rüya ile gelmesi Müslümanlar tarafından da rüya dair inanışları güçlendirmiştir.

Erman Artun rüya ile ilgili inanışları şu şekilde yorumlar:

“Halk, rüyasında gördüklerinin etrafında da inanışlar oluşturmuştur. Halk, rüyasında gördüklerinden anlamlar çıkarıp geleceğe dair yorumlar yapar. Rüya da yeşil ve beyaz renkler görünce sevinilir, siyah renkte ise üzüntü duyulur. Rüya da yılan gören kişinin düşmanından kötülük göreceğine inanılır. Rüya da kız çocuğu görmek kötü haber, erkek çocuğu görmek iyi haber duyulacağına işarettir. Yüne rüya da ağlayanın sevineceğine inanılır.” (Artun 2005: 259)

Umay Günay’ın rüya hakkındaki düşünceleri ise şu şekildedir:

“Bugün ferdi şuuraltı veya kolektif şuuraltı kavramlarıyla açıklanmaya çalışan ve manidar veya kehanetli rüyalar diye tavsif edilen rüyalar eski devirlerde ve dinlerin içinde Tanrının buyruğu veya Tanrı’dan gelen işareti temsil eden gelenekten haber veren rüyalar şeklinde değerlendirmişlerdir. (...) İnsanlık tarihi boyunca bütün dünyada pek çok bilinmeyenin anahtarı, insanın ve geleceğinin habercisi olarak zaman zaman korkulan, zaman zaman hayranlık duyulan rüyalar edebi eserlerin pek çoğuna konu olmuş bu eserlerde farklı akisler yaratmıştır.” (Günay, 1999:88)

Sevgili Arsız Ölüm romanında ak sakallı dededen, rüyalar ile gelecekte haber almaya, rüyalar vasıtasıyla ölümlerle iletişim kurmaktan, rüya vasıtasıyla kayıp eşyaları bulmaya, rüya yorumlamalarına kadar rüyalar ile ilgili kültürümüzde olan pek çok inanış ve uygulamaya yer verilmiştir.

Atiye’nin uğursuz sayılıp ahıra kapatılmasından sonra yaşananlarda rüya, Hızır ve destanlarda görülen ışık motiflerini iç içe görmekteyiz.

“Kadın, ahırda yattığı ilk gece uykusunda kendini demir bir beşiğin başında gördü. Beşiğin içine eğilip eğilip uyuyan bir bebeği öpüyor, sonra demir bir kapıdan dışarı çıkıyordu. O günden sonra gözünü ne zaman yumsa bu rüyayı gördü. Ve giderek öyle bir hale geldi ki uyanırken de aynı rüyayı görmeye başladı. Bu durumu, bembeyaz uzun tüylü bir keçinin konuşarak üstüne saldırdığı güne kadar sürdü. Avazı çıktığı kadar bağırmasına rağmen keçi gerilemiyor, ağzında anlaşılabilir sözcükler geveleyerek öne doğru atılıyordu. İşte tam bu sırada yukardan bir top ışık düştü. Işığın düşmesiyle keçinin tüyleri kapkara kesildi. Arka arka gerileyip gözden kayboldu. O günden sonra Hızır Aleyhisselam onu ahırda hiç yalnız bırakmadı. Kimi zaman bembeyaz sakallı, nur yüzlü bir ihtiyar, kimi zaman bir top ışık, kimi zaman da bir sestir.” (SAÖ:3)

Sevgili Arsız Ölüm romanında Atiye tarafından görülen rüyalar destan kahramanlarına yardımcı olan; gelecekte ya da öte dünyadan haber veren rüyalar gibidir.

“Atiye kocası ayıktıktan sonra, Nuğber’e dedesi için dua etmesini söyledi. Nuğber ellerini açıp korka korka duaya başladı. O dua ederken Atiye babasının öldüğünü o gece gördüğü bir rüyadan bildiğini haber verdi. Babasının rüyasında hiç konuşmadan uzun uzun yüzüne baktığını, sonra çakmağını zarfından sıyırıp eline verdiğini, sonra da birden

kaybolduğunu anlattı. Babasının çakmağını zarfından sıyrıp vermesinin, babasının adını koyduğu oğlu Mahmut'un babasından kendisine hatıra kaldığı anlamına geleceğini söyledi. Huvat, korkusunu içine atıp rüyasını başka birine daha yordurmasının iyi olacağını duyurduysa da, kocasını dinlemedi. “Babam öldü, biliyorum ben,” dedi.” (SAÖ:31)

“Atiye oğlunun bir yanda, gelininin bir yanda eriyip gittiğini gördükçe... Derken sonunda okuyup üfleyip namaza durdu. Rüyaya yatmaya başladı. Kırkinci rüyaya yatışında kırmızı ipin yerini buldu. Rüyasında ak sakallı bir ihtiyarın elini öptü. İhtiyar, Atiye'nin önüne düşüp, onu Cingitaş Bekir'in tarlasının yamacındaki kalıntılara götürdü. Huvat, Atiye'nin rüyasını dinler dinlemez köyün erkeğini arkasına aldı.” (SAÖ:43)

“Uykusunda kaynanası Nuğber Dudu'yla konuştu. Nuğber Dudu kolların açtı, gelinine sitem etti. Kaç bahardır Alacüvek mezarlığında onu beklediğini söyledi. Atiye bir terle uyandı. Huvat, Atiye'nin rüyasını, “Köye gitmem lazım. Anamın mezarını bir yoklamam lazım,” diye yordu.” (SAÖ:105)

“Atiye, “inşallah,” diyerek Seyit'in anlattıklarını dinledi. Zaten bir gece önce rüyasında oğlunu gördüğünü, tepesine tepsi gibi bir ay doğduğunu, Seyit'in ayı alıp koynuna koyduğunu söyleyerek rüyasını, yakında Seyit'in şirket kurup zengin olacağına, kardeşlerinin elinden tutup onları da insan içine katacağına yordu.” (SAÖ:105)

“Seyit tek başına yataklarda döndü. O dönerken Atiye, Seyit karnındayken gördüğü bir rüyayı diline doladı. Rüyasına giren aksakallı dedenin söylediği ismi koysalardı, Seyit'in vurulup vurulup al kanlara belenmeyeceğini deyip durdu. Rüyasını bir bu türlü, bir başka türlü yordu.” (SAÖ:119)

“Atiye uzun bir bekleyişten sonra okuyup üfleyip rüyalara yatmaya, mektubun yerine ulaşip ulaşmadığından Tanrı'ya bir haber sormaya başladı. Ama rüyasına durmadan geviş getiren develer, inciler, altınlar, dalları meyveden yıkılan ağaçlar, üstünden kızgın buharlar çıkaran ırmaklar girdi. Mektubun yerine ulaşip ulaşmadığından bir haber gelmedi.” (SAÖ:154)

“Defteri bir türlü eline geçiremedi. Sonunda defterin yerini bulmak için rüyaya yatmaya başladı. Rüyadan kalktı. Tahminlediği her yeri yokladı. “Şu kızın defterini elinden al, elime ver yarabbim!” diye dualar etti.” (SAÖ:164)

“Bir gözlerini yumdu uyudu, bir meleklerin kanatlarına binip apaydınlık bir yere gittiğini, orada elini Halit’in eline değıdirdiğini söyledi.” (SAÖ:185)

“Evin içinde gelin gibi girip çıkarken rüya gördü. Rüyalarını Atiye hep hayra yordu. Oğlunun az yaşlanınca durulacağını, gelip dizinin dibine oturacağını söyleyip gelinine umut verdi. Zekiye umudu alıp halının başına oturdu. İlmikleri saya saya kocasının dizinin dibine oturacağı günü beklemeye koyuldu.” (SAÖ:186)

“Atiye’nin kalbi temiz olduğundan, bir dileğini kıran Allah, bir dileğini kıramadığından, Nuğber Dudu’yu her uyuduğunda Atiye’nin yanına göndermeye başladı. Atiye ilkin kaynanasının rüyasına girmesinin anlamını bilemedi. Huvat’a kızgınlığından anasını rüyasında gördüğünü söylemedi. Sonunda Tanrı’nın onu rüyasına bir maksatla soktuğunu anladı. “Sen geç ayıkanı bağışla, yarabbim,” deyip Huvat’la küslük çekişmeyi bir yana bıraktı. Kocasının önünde arkasında, “O kadın oralarda n’apıyor acep?” diye dolanmaya başladı. Bir, rüyasında Nuğber Dudu’ya kendi mezarının üstündeki otları yoldurdu; bir, çökmüş mezarının başında, kaynanasını eli çenesinde düşündürdü. Huvat’ı köye göndermek için, ben de bu dünyadan göçüp gideceğim, benim de ölümü oyuncak edip gelinim benle oynar demedi; kaynanam öldü gitti, şeytan üstünden elini çekti, benim elim kaynanamın üstünde ne arıyor demedi, uykulardan uyanıp uyanıp Huvat’ın başına oturdu. “Bugün gene bastonuna dayanmış bir ot yoluyordu ki lan,” diye tutturdu. Huvat’ın aklına zorla anasını, köyü düşürdü. Huvat sonunda köye gidip anasının üstündeki otları yolmaya karar verdi.” (SAÖ:187-188)

“Sabaha kadar başında beklediler. Atiye o gece meleklerin kanatlarına binip göğün yedi katını dolaştı. Sabah yüzünde bir gülümsemeyle uyandı. Çocuklarına, Azrail’in canını bağışladığını, Akçalılı yetim çocuklara büzgeçli don, gömlek diktiği için ömrünün üç vakit uzatıldığını açıkladı. Ancak dileklerinin yerine getirilmemesi halinde ruhunun hemen teslim alınacağını duyurdu.” (SAÖ:76-77)

“Gündüz gözüne rüyaya yatmaya başladı. Rüyalardan kimi zaman yüzünde bir gülümsemeyle, kimi zaman bir çığlıkla uyandı. Derken yeminle yakında ereceğini, kırklara yedilere karışacağını söylemeye başladı.” (SAÖ:89)

“Atiye uykudan sıçrayıp uyandı. Bağırarak Seyit’in yatağını yokladı. Deli gibi ayağa dikildi. “Seyit’i vurdular,” dedi. Saçlarını yolup yumruklarını göğsüne indirdi. Seyit’in yatağının üstüne devrildi.” (SAÖ:118)

“Huvat ertesi gün, ortalıkta dört döndü. Bağırdı, yalvardı. (...) Dama bir güvercinlik yaptı. Bahçenin bir köşesinde de keklik beslemeye başladı. Bütün gün, bahçeyle dam arasında mekik dokuyordu. Bu defa uykusunda keklik gibi ötmeye, güvercin gibi “Hu” çekmeye başladı.” (SAÖ:7)

“Atiye o günden sonra, karnında gittikçe büyüyen, kımıldanıp duran bir korku taşıdı. Geceleri uykusunu burunsuz, gözleri tepesinde bir bebek böldü. Gündüzleri şeytana uydu, eksik doğarsa ters kapatır boğarım diye düşündü.” (SAÖ:8)

“Öyle ki, günün birinde yabancı biri, koltuğunun altında kara bir çantayla ağılın başında belirince, Alacüvek ayağa kalktı, “Gözüm seğiriyordu zaten, düşümde gördüyüm.” Diyen, sokağa döküldü.” (SAÖ:13)

“Camız yavrusu Dirmit’in rüyasında ipini kopardı. Kuzuları, oğlakları çiğneyip ahırdan kaçtı. Dört bir yana tekmeler savurup burnunu yere sürte sürte çıktı. Gözlerinden ateşler saçtı. Eli dirgenli, urganlı kalabalığı peşi sıra sürükleyip “Kışner Oğlan Kayalıkılan”ndan geçip yamaca, oradan bağa, taş armutlu yola düştü. Kimseler kara malağın boynuna ilmiği geçiremedi, karnına dirgeni saplayamadı. Dirmit uyanır uyanmaz tulumbanın başına gitti. Rüyasını ona yordurdu.” (SAÖ: 59)

“Huvat az sonra soluğunu içine çekip yavaş yavaş bırakarak uykuya daldı. Uykusunda şapkasının kafasından uçup, rüzgârın önü sıra savrulup gittiğini gördü. İçi yanarak şapkasının peşine düştü. Şapka bir yere çakılıp bir havalanarak gitti gitti, çılgınlıkların yükseldiği, sopaların insanların sırtına, ellerine, yüzlerine indiği kocaman bir kalabalığın ortasına düştü. Huvat, şapkasının ardından kalabalığa girdi. “Şapkam, şapkam!” diye kalabalığı yardı. Şapkası insanların tepesine kona kona uçup gitti. Huvat içinde bir sıkıntıyla uyandı. Elleriyle yatağı, yanını belini yokladı. Derin derin soludu. Yeniden gözlerini yumdu. Aynı rüyayı bir daha gördü. Uyanıp yatağın içinde bir o yana, bir bu yana döndü. Uyanırken de aynı rüyayı gördü.” (SAÖ:126)

“Güllü Baba çadırın önünde okuduğu duadan sonra, “grevinizi başı sonu aydınlık,” diyerek grevin kaderini okudu. Başına toplanan işçilerin rüyalarını yordu. Çöp Yolu’nun geleceğinden haberler verdi.” (SAÖ:42)

“İnsanlar derin uykularından sıcak yüzlerine yağan, kirpikleri ne konan karla uyandılar. İlkın gökyüzünün kar olup konduların içine döküldüğü güzel bir rüya gördüklerini sandılar.” (BKÇM:9)

“Rüyalar, göz seğirmeleri otobüsün geleceğine yoruldu.” (BKÇM:25)

“Kara Hasan ellerinin o güne kadar sarı kâğıt tutmadığına dair yemin etti. Üç kara gölge kondu bahçelerine süzülürken uyuduğunu söyledi. Sırtında postlarıyla oynayıp durduğu rüyasını şahit tuttu.” (BKÇM:45)

“Keklik gibi çırpınıp duran omuzları rüya oldu, delikanlıların uykularına girdi. Kadınlar ondan öğrendikleri her yeni şey için kocalarından dayak yedi. Rüyalara giren omuzları, kadınlara dayak attıran akılları Çiçektepe'nin ses taşıyan rüzgarını yolundan etti. Baştan çıkardı.” (BKÇM:50)

“Çingene erkeklerinin kemik incelten, et kurutan haplar içtiklerini, gece gündüz uykuda ve rüyada gezdiklerini söyledi.” (BKÇM:97)

“İnsanı rüyadan rüyaya uçuran haplar, Hınık Alhas'ın adını anmadan önce başına 'Bir diş' diye bir laf koyduğu esrar ve üç tavuk hikayesi çöp bayırlarındaki öteki kondu mahallelerinde duyuldu.” (BKÇM:97)

“Çingenelerin kuracakları karton evler, insanı rüyaya uçuran haplar umursanmaz oldu. Hınık Alhas çöp bayırlarının lafı en çok edilen konducusu haline geldi.” (BKÇM:98)

“Kızılbaşlığın engin hoşgörüsüyle beş kat yorganın altına yattı, ter içinde hülyaya daldı. Hülyası rüyasını kucakladığında çalgılar sustu.” (BKÇM:111)

“Evin içinde, karısının, çocuklarının yüzüne bakmadan rüyadaymış gibi dolandı.” (BKÇM:117)

“Bu kaybediş acısıyla Halilhan rüyasında bir binbaşının kumandasında bir Brezilya ordusunun dize getirdiğini görmüş, çılgılık çılgılığa uyandıktan sonra titreyen parmaklarla “gecelerde gecelerine yalvardım” diye başlayan bir şiir kaleme almıştı.” (BK:14)

“İngiltere’yi babası rüyasında görmemiş” (BK:23)

“Ama Hazmi’nin düşüncesine göre abisinin geleceğine mutlaka Hitlercilik olacaktı. Üç defa rüyasında onu bu şekilde görmüştü.” (BK:70)

“Gece gördüğü rüyayı yok kabul edip yüzüne su serperek sokağa adım atma kudreti vardır ki, aynı buna benzer şekilde dertleşme anında sarf ettiği sözleri de söylememişçesine devamlı bir inkâr içinde bulunur.” (BK:86)

“... gördüğü rüyalar ve hayalleri baştan sona manasızlığa dayanmaktadır.” (BK: 87)

2.4.11. Yatır

Yatır ile ilgili inanışlar dinsel ve kültürel temellere dayanır. Yatırların olağanüstü özelliklere sahip, Allah’ın sevgili kulları olduğuna inanılır. Bu yüzden onların türbelerinde edilen duaların kabul olunacağına, isteklerin gerçekleşeceğine dair inanış kültürümüzde yaygındır. Bununla birlikte yatırların bulunduğu yerlere özen göstermek gerektiği, onları rahatsız edecek davranışlar ve hareketlerden kaçınılması gerektiği aksi taktirde yatırların gazabına uğranacağı düşüncesi de güçlüdür. Çeşitli hastalıkların tedavisi için de yatırlara başvurulduğuna halk hekimliği bölümünde aktarmıştık. Bunun dışında eserlerde karşımıza çıkan yatırlarla ilgili inanışlar şu şekildedir:

“Yaşlılar, ilkin, “Alacüvek adı atamız yatırın yadigârıdır, günaha girmeyin,” diye nasihat verdiler.” (SAÖ:24)

“... yaşlılar ayaklandılar. Bastonlarına dayanıp kapı kapı ev dolanmaya başladılar. Eşeklerin mezarlığa yakın bir yerde toplanmalarını Yatır’ın bir işareti saymak gerektiğini, köyün adının değiştirilmesine içerlediğinden üstlerine eşekleri saldığını, hemen köyün adını geri çevirmezlerse daha kim bilir başlarına ne felaketlerin gelebileceği doğrultusundaki düşüncelerini yaydılar.” (SAÖ:35)

“Gündüzün yaşlılar yine köyün içine düşüp kapı kapı dolandılar ya, eşekleri Yatır’ın gönderdiğine dair sözlerine kimseyi inandıramadılar.” (SAÖ:35)

“O sabah erkenden yatır ziyaret edildi. Yatırın başında Nuğber Dudu için kurban kesildi. Etlı pilav pişirildi. Topluca yendi.” (SAÖ:61)

“Yatırların başına mum dikti, tuz döktü, tel taktı.” (SAÖ:85)

“Caminin arkasında Fabrikadibi'nde, bir sabah, yazılı bir taş ortaya çıkartıldı. Taşın bulunduğu yerde bir yatırın yattığı lafı kondulara yayıldı. O taşın bulunduğu yere işlemek, tükürmek, oradan dua etmeden geçmek suç sayıldı. Mahallece taşın başına gidilip ondan su dilendi. Taslara, küçük teneke kutulara su doldurulup taşın etrafına dizildi. Yatıra suyun nasıl bir şey olduğu gösterildi. Ta uzak tepelerin başına vurulmuş kuyulardan iki ucundan tenekeler sallanan sırtlıklarla su taşımının güçlükleri dile getirildi. Düğmeler çözülüp sırtlar açıldı. Herkes sırasıyla taşın sırtındaki, boynundaki nasırları gösterdi. O günden sonra Çiçektepe'de bu taşın bir zaman sırt açılıp su taşındı, yalvarıp yakarıldı. Ama 'Su Baba'dan bir damla bile su alınamadı. Zamanla insanlar ondan su istediklerini unuttular. Üstelik çocuğu olmayan kadınlar, erilecek muradı olanlar durmadan taslar, tenekeler içinde zar zor buldukları sudan ona su taşıdılar. Fabrikadibi su dolu teneke kutulardan geçilmez oldu.

İlaç fabrikalarından biri Su Baba'nın üstüne doğru uzandı. Su Baba ilaç fabrikasının hammadde bölümünün altında kaldı. Bu yüzden Çiçektepe'de bu fabrikada hammadde bölümünde zehirlenip zehirlenip ölen işçilerin Su Baba'nın gazabına uğrayıp öldüğüne inanıldı.” (BKÇM:17-18)

“Bir ikindi vakti, mutsuz kadınların uğrak yeri saydığı yatırların önünde otomobiliyle pusuya yattığı haberini almışlar.” (BK:6)

“Halilhan ümitsizlik içinde otomobilini yatırların önünde on-on beş tur sınıdıktan sonra...” (BK:121)

“Aşk evliyası kesilip yatırların önünden bir kadın çarpmak, onun açısından hiçbir zaman mesele sayılmamıştı. Şu an maddi bakımdan ne yazık ki yatırlara uzanacak dermanı kadar bile dermanı yoktu.” (BK:50)

2.4.12. Peri Kızı

Latife Tekin Peri kızı motifine Sevgili Arsız Ölüm romanında yer vermiştir. Peri kızı kültürümüzde masallarda, efsanelerde ve memoralarda sık sık karşımıza çıkan bir motiftir.

“Gelenekte geçmişte ayrı bir olağanüstü varlık imiş gibi duran peri günümüzde gittikçe yaygın bir biçimde dişi cin karşılığı kullanılmaya başlandığı görülmektedir. Cin

kadınların veya perilerin erkeklere âşık olarak onlarla evlendikleri, aynı şekilde erkek cinlerin de kadınlara âşık olduklarını ve evlenip çocuk sahibine olduklarına inanılmaktadır.” (Çobanoğlu, 2015:93) Anadolu da peri kızlarıyla evlenme ile ilgili çok sayıda memorat, efsane anlatılır. Sevgili Arsız Ölüm romanında Bayraktar’ın peri kızıyla evlenmesinde benzer bir durum vardır.

“Huvat, gidenle gelenle Bayraktar’ın köyü, Çerkez köyü Pannı’ya haberler saldı. Ama gelip Bayraktar’ı arayıp soran olmadı. Bayraktar ortada kaldı. Bir zaman, yazıda tarlada sıgırcık gibi öte öte dolandı. Derken bir peri kızına sevdalandı. Arkasına bir kazma vurdu. Belinden aşağı bir urgan sallandırdı. Sevdalandığı peri kızını almak için altın aramaya koyuldu. Dağı bayırı deşmeye başladı. Bir yıl ayaklarıyla, kollarıyla Alacüvek toprağını ölçe ölçe bitiremedi. Bir o kayanın dibine, bir öbür kayanın dibine işaret koydu. Sonunda, Keşli Rıfat’ın sulak tarlasının yamacında durdu. Yamacın başına heliklerden bir ev kurdu. Evin kapısına bir kara it bağladı; bir, yanına yakın gelen olduysa sövdü saydı, taşladı; bir, türkü çağırarak kazma salladı. Derken kazdığı kuyunun başında durup soluklanmadan “Bitli çoban” oynamaya başladı. Oyun oynamasından köylüler, altın bulduğunu bildiler. Bayraktar, çıkardığı altınları gizli gizli götürüp peri kızına verdi. Onunla o harman zamanının sonunda, frezlemiş tarlalarda bitli çoban oynaya oynaya dünya evine girdi. Peri kızını yamacın başındaki helikten evine gelin getirdi.

Bayraktar’ın peri kızından bir oğlu, bir kızı oldu. Arada bir, çocuklarının elinden tutup Huvat’la Atiye’yi yoklamaya köye geldi.” (SAÖ:10-11)

“Cinler ve periler giyinmiş veya çıplak olarak güzel kızlar ve kadınlar suretinde görünürler.” (Çobanoğlu, 2015:121) Güzellikleriyle karşılına çıkan erkekleri büyülerler. Anadolu’da güzelliği ile erkekleri büyülen peri kızı “sarı kız” eserde şu şekilde verilmiştir:

“Zekiye’yle Atiye oynadıkça, Buğlek ininde yatan peri kızı Sarıkız hasedinden çatladı. Zekiye’ye düzülen övgüleri, takılan altınları, çağrılan hediyeleri çekemedi. Nişandan bir gün sonra, gözlerinden kıvılcımlar saça saça, elinde kara bir kırbaçla Akçalı’ya geldi. Dizgeme’ye giden yolun çatına çırılçıplak dineldi. Sarıkız’ı gören erkeklerin onun güzelliğine dayanamadığını, Sarıkız’ın nice erkeği peşinden inine yürüttüğünü bilen kadınlar, kocalarının, oğullarının üstünden kapılara kilit vurdular. Topluca duaya oturdular. Sabaha karşı da Sarıkız’ı taşlaya taşlaya köyden çıkardılar. Sarıkız belenin

başında kırbacını yere vura vura küfürler savurdu ve tek kavağın dibinde gözden kayboldu.” (SAÖ:34)

O gece Sarıkız topuklarına değen saçlarını savura savura yeniden Akçalı’ya geldi. Köylüler Sarıkız’ı ağılın başından mezarlığa kayarken gördüler, kapılarını kilitleyip içeri çekildiler. Erkekler, “Sürün çıkarın şu cazıyı,” diye kadınlara epeyce yalvardılar. Ama kadınlar Sarıkız’ın kendilerinden öç almak için yeniden köye geldiğini, eşekleri de kızgınlığından köyün üstüne gönderdiğini söyleyerek Sarıkız’ı taşa tutmaya yanaşmadılar. Sarıkız sabaha kadar çırılçıplak, elinde kırbacıyla eşeklerin sırtında köyde gezindi. Sabahla bir dağa çekildi.” (SAÖ:35)

“Bir yandan ağıt düzdüler, bir yandan “Sarıkız yedi Memet’in başını,” dediler, bir yandan helvalık un elediler, bir yandan, “Sarıkız’ın işi olmasa, onca bulanık günde, kurtlar parçalamaz mıydı Memet’i?” dediler. Bir yandan kefen diktiler, bir yandan, “Üç gün ininde tuttu, sonra boğup attı zaar,” dediler. Akşama doğru, “Sarıkız’ın inini başına yıkmazsak, Sarıkız kocalarımızı alıp alıp gidecek, biz onu sürmezsek o bizi sürececek, kalkın,” diyerek, toplanıp kızaklara bindiler. Buğlek ininin içini, ağzına kadar keven otuyla doldurup ateşe verdiler. Kapısını kara kara taşlarla ördüler. Karanlık bastırmadan okuyup üfleye üfleye, köye dönüp geldiler. Kızaklardan iner inmez de Buğlek deresinden kara bir dumanın göğe doğru çekildiğini gördüler.” (SAÖ:36)

Eserde peri kızı ile ilgili karşımıza çıkan diğer örnekler şu şekildedir:

“O pencerenin önüne oturur oturmaz kucağında bir bebekle gelip gözünün önüne bir peri kızı dikildi. Dirmit ağzını açıp yarı beline kadar camdan sarktı. Büyülenmiş gibi peri kızına baktı. Atiye’yi sürüye sürüye camlara çıkardı. Atiye, saçları yoluk yoluk bir naylon bebekle, ağzı ayırık sokakta dikilen kızı gördükçe, “Bu mu kız, peri kızı?” deyip dizlerine vurdu. Derken bir ağıttır tutturdu. Dirmit’in gözüne görünüyorlar diye evin içinde, tespihini eline alıp dolanmaya başladı.” (SAÖ:65-66)

“Gözüne cinler, peri kızları göründü.” (SAÖ:194)

“Erkeğin koynuna uyurken girmek lazım geldiğine, uyuyan erkeğin, koynuna giren kadının peri kızı sanıp büyülendiğine dair duyduklarım, dinlediklerini anlattı.” (SAÖ:205)

“Zekiye almayınca, “Bu gece peri kızı olursun inşallah,” deyip yatıp uyudu.” (SAÖ:206)

“Zekiye peri kızı olamadı. Gece yarısı ağlayan gelin oldu.” (SAÖ:206)

“Gelinine, ite peri kızı olunmayacağını söyleyerek Halit'in ayağının dibinden kaldırdı. Yatağına yatırdı.” (SAÖ:206)

“Zekiye'yi peri kızı olmaya bir daha heves etmemesi için tembihledi.” (SAÖ: 207)

2.4.13. Diğer

Eserler içerisinde yer verilen diğer inanışlar şu şekildedir:

“Uzağa bakmak iyi değilmiş, uzağa baka baka aklını oynatanlar varmış lan,” (SAÖ:16)

“Dimit'in yanına oturup, “Tavana bakmak kızlara iyi gelmezmiş, geberesice,” diye akıl verdi, dil döktü.” (SAÖ:66)

“Huvat kızının, ta şehre geldiği gün, vapurdan çıkar çıkmaz koskoca bir tabelanın üstünde okuyup, okuduğunu unutmayıp ne demek diye tutturmasını, onun ilerde büyük bir adam olacağına yordu.” (SAÖ:66)

“Onun belinden aşağı uzanan bilek kalınlığındaki iki belik saçının, kafasına ağır geldiğine, bu yüzden aklım bir türlü toparlayamadığına karar verdi. Dimit'in saçlarını tutup kökünden kesti. Ayrıca Dimit'in inatla köyden geldiğinden beri üstünden çıkarmadığı pazen entarisinden de huylandı. Entariyi bir gece gizlice yırtıp attı.” (SAÖ:67)

“Onun arkasından söylenip günahını üstüne almaya yanaşmadı.” (SAÖ:77)

“Çok geçmeden Dimit'in çalışkanlığı tüm mahalleye yayıldı. (...) Herkes onun Akçalı'nın adını tüm dünyaya duyuracağından söz etmeye başladı. Kimi onun Akçalı'dan çıkacak tek okumuş insan olacağına, kimi ilerde Akçalı'ya koca koca binalar kuracağına, kimi doktor olup Akçalılılar'a bedava bakacağına inandı.” (SAÖ:106)

“Kızındaki hastalanmasına yordu. “Aklında bir şey kaldı zaar,” diye diye dizlerine vurdu.” (SAÖ:122)

“Nefesini ölümün tuttuğunu söyleyerek (...) Torunu Seyit’in çok küçük olduğunu, nefesinin yine de ona iyi gelmeyeceğini söyleyip ona uzaktan dokunmakla yetindi.” (SAÖ:129)

“Dirmit’i karşısına aldı. Genç kızların bir dertleri varmış gibi düşünceli durmalarının kötüye yorulacağını kızına duyurdu.” (SAÖ:148)

“Sabahları, “Radyoya düşmek genç kızlara iyi gelmezmiş, geberesice!” diyerek, kızını radyo sevdasından kurtarmak için dil döktü.” (SAÖ:148)

“Halit kuşların eve bereket getirdiğini, Seyit’in ayağının kuşlar sayesinde artık aksamadığını, kuş seslerinden, durmadan konuşan Zekiye’nin sesinin duyulmadığını, kuşlar eve geldikten sonra Dirmit’in eve çamur mamur getirmediğini söylediyse de, kendini dinletemedi. En son annesine bir işaret edip Nuğber’i gösterdi. Kuşların kısmeti bir türlü açılmayan kızlara iyi geldiğini söyledi. Ama Atiye kızının kısmetinin yakında gelip onu bulacağını bildiğinden ...” (SAÖ:156-157)

“Nuğber şerbeti içer içmez gökten sicim gibi bir yağmur indi. Atiye kızı şerbet içerken yağmurun başlamasını iyiye yordu. Nuğber’e bolluk içinde bir ömür süreceğini duyurdu. “Hayırlısı,” deyip beklemeye koyuldu.” (SAÖ:169)

“Atiye, Huvat’ın gittiği gün oğlunun ötürü iş almasını kocasının evin kısmetini bağladığına yordu.” (SAÖ:188)

“...uyuyan erkeğin, koynuna giren kadım peri kızı sanıp büyülendiğine dair duyduklarım, dinlediklerini anlattı.” (SAÖ:205)

“Her Huvat’ın kahveye çıkışında, arkasından okuyup üfledi. Evde ne kadar düğüm atılmış şey varsa hepsini tek tek çözdü. Huvat elini yüzüne alıp oturdukça, evin kısmetini bağlıyorlar diye, kızlarının, gelininin saçlarını ördürmedi. İşi, oturarak su içmenin, helada fazla durmanın, geç yatıp geç kalkmanın kısmetlerini kapadığını söyleyecek kadar ileri götürdü. Kapının üstüne koca bir levha, bereket duası astı. Besmelesiz eşikten atlayana evlat demeyeceğini açıkladı.” (SAÖ:71)

“Eğer akıllarını esirgemezse, ölürken onun sonunun ne olacağını Tanrı’ya soracağına, kendisine haber edeceğine söz verdi. “Kiminle evleneceğini bile sana diyeceğim, kız,” dedi. Ruhunu teslim etmek üzere olan insanların, istediği şeyi sorup öğrenebildiğini,

öğrendiği şeyleri söylemesinin büyük günahı olduğunu, ama kızı için bu günaha girebileceğini söyledi. Dirmit, “Benim için günaha girme, kız,” dedi. Atiye, yemini olduğunu, kendisini öldürmeyen Allah'ın bir-iki sırrı gözlerini yummadan açık edeceğini söyledi.” (SAÖ:211)

“Baston kimin sırtına üç kez değerse başına tavus kuşu gibi “kısmet” konacağına inanıldı.” (BKÇM:29)

“Bir Poşha Çingenesi olan Zülka'yı Çeri Mahmut'un kaçırdığı söyleniyordu. Çeri Mahmut' un karton mekânetine giren konducuların gözlerini kamaştıran Zülka Çiçektepe'de destan oldu. Ay gibi açılıp ışık saçan dişleri, kemer gibi kaşları ve düğümü topuğunu döven iri dalgalı saçlarıyla bir 'Poşha efsanesi' doğurdu. Poşha Çingenelerinin yürek dağlayan güzellikte olduğuna dair bir inanç yayıldı.” (BKÇM:106)

Erman Artun'un ifadesiyle “Anadolu'da yatırlara, bazı ağaçlara ve kutsal sayılan yerlere bez veya çaput bağlamak, bu yolla adakta bulunmak inancı sürmektedir.” (Artun, 2009:311) Anadolu'daki bu ritüel Sevgili Arsız Ölüm romanında köyde aynen yaşatılırken Berci Kristin Çöp Masalları romanında şehirde yeni koşullarla yeniden şekillendiğini ve grev çadırına dilek asma durumuna dönüştüğünü görmekteyiz.

“Dirmit'e çaputlu çalının kendisine küs olduğunu, onun yanına varıp dallarını okşamayı unuttuğunu, beline bez bağlayıp dilekte bulunmadığını söylediler. Dirmit çaputlu çalının yanına koştu. Sırtını gövdesine dayayıp altına oturdu. Çaputlu çalıyla konuştu. Entarisinin eteğini yırtıp çaputlu çalıya verdi. Dileğini diledi. Çaputlu çalı Dirmit'i kengel keven otlarına, dağlayan çiçeğine, dikenli kangala gönderdi. O gün Dirmit köyün yamacında, tarlasında ne kadar ot ağaç varsa hepsini tek tek yokladı.” (SAÖ:60)

“Çaputlu çalılara al yeşil bezler dolandı. Nuğber'le Zekiye'ye köyün gelinleri kızları, kayalıklarda, kardeş kınası yaktılar.” (SAÖ:61)

“İlaç işçilerinin başlattıkları grev uçurdıkları ak güvercin, kestikleri kurban ile sürüp giderken Çiçektepeliler'de insanların ellerinde yazılı bezlerle neden grev alanına geldiğine dair bir tartışma başlar. Bazıları kurban kanı akmasa, ak güvercin uçmasa da insanların grev meydanına geleceğini bunun sendikaya kayıtlı olanlara sendikanın emri olduğunu söylerler. Tartışmalara Güllü Baba son verir. Kendisine “kader okutmaya” gelenlere sendikanın adının sandıktan geldiğine dair açıklamalarda bulunur. İşçilik ettiği

günlerde işyerlerinde sandıklar olduğunu ve bu sandıklara işçilerin dileklerini yazıp attıkları; zor durumda olanlara buradan para çıktığını anlatır. Onun anlattıklarından sonra “Bir beze Çiçektepe'nin dilekleri yazıldı. Güllü Baba önde Çiçektepe'nin kadını erkeği arkada grev yerine ziyarete varıldı. Evlerden toplanan bulgur, un, mercimek grevci işçilere verildi. Güllü Baba, çadırın önünde okuduğu duadan sonra, "Grevinizin başı sonu aydınlık," diyerek grevin kaderini okudu. Başına toplanan işçilerin rüyalarını yordu. Çöp Yolu'nun geleceğinden haberler verdi. Tükettiği nefese, güce karşılık getirdikleri bezin grev yerinin sağ köşesine asılmasını istedi. Çiçektepelilerin dilek bezleri grev yerinin sağ köşesine asıldı.” (BKÇM:41- 42)

Berci Kristin Çöp Masalları'nda ölüm ile ilgili karşımıza çıkan inanışlardan biri de:

“Gözyaşı dökmenin ölüm getireceğini haber verdi.” (BKÇM:48)

Anadolu'da göz seğirmesi misafir geleceğine yorulur. Rüya ve göz seğirmesiyle ilgili inanış iki eserde farklı şekillerde karşımıza çıkar.

“Öyle ki, günün birinde yabancı biri, koltuğunun altında kara bir çantayla ağılın başında belirince, Alacüvek ayağa kalktı, “Gözüm seğiriyordu zaten, düşümde gördüyüm.” Diyen, sokağa döküldü.” (SAÖ:13)

Sevgili Arsız Ölüm'de misafir geleceğine yorulan rüyalar ve göz seğimleri Berci Kristin Çöp Masalları'nda mahallerinden otobüs geçmeyen Çiçektepeliler tarafından otobüsün geleceğine yorulmuştur.

“Rüyalar, göz seğimleri otobüsün geleceğine yoruldu.” (BKÇM:25)

Yazar tarafından Anadolu'da örümceğin kutsal bir hayvan olduğuna dair inanışa da yer verilmiştir:

“Örümcek mübarek hayvanmış, sakın ola öldürmeyin, yuvasına el uzatmayın,” diye fetva verdi. Ev örümcek ağlarından durulmaz hale geldi. Yataklara, yastıklara ağır bir koku sindi.” (SAÖ:72)

Berci Kristin Çöp Masalları'nda yeni şartların yarattığı kurgu çerçevesinde ortaya konan inanışlardan biri de grev ile ilgili inanışlardır.

“Grevlerde güvercin uçurmak, grev çadırı, grev bezi, grev başlatma türküsü gibi, grevlerin bir parçası haline geldi. Uçurulan güvercin hangi fabrikanın damına, bacasına konduysa o fabrikanın greve çıkacağına inanıldı.” (BKÇM:39)

“İplikçilerin çadırının akü fabrikasının bahçesine düşmesi, Çöp Yolu’nda ipliğin ardından akünün greve çıkacağına yoruldu.” (BKÇM:38)

“Çöp Yolu’ndaki fabrikalarda çalışan işçiler demircilerin haykıran seslerinin büyüldüğüne inanırlardı. Ne zaman çöp bayırları demircilerin sesleriyle inlese buzdolabı işçileri topluca yerin yüzüne çıkar, fabrikanın kapısına çadır açardı.” (BKÇM:85)

“Çöpün ne zaman geçim kaynağı olmaktan çıktığında çöp sineklerinin konducuları yiyeceğine dair söylentiler yayılırdı.” (BKÇM:93)

Berci Kristin Çöp Masalları içerisinde Çiçektepeliler’in rüzgarla mücadeleleri yeni inanışların doğmasına sebep olur.

Gecekondu sakinlerinin rüzgârdan korunmak için uyguladıkları yöntemlerden biri de çocuklarına rüzgâr adını vermektir. Çocuklarına rüzgâr adını veren gecekondu sakinleri böylelikle rüzgârı durdurabileceklerine inanırlar. Rüzgâr adıyla ilgili eserde yer verilen bu inanış Anadolu’daki ad verme geleneğinin alt yapısındaki inanışlarla uyuşur. Berat kandili doğan çocuğa Berat, Kurban Bayramı günü doğan çocuğa Kurban ya da İsmail adı vermek gibi durumlar üstüne çocuğa ad verme geleneği eserde işlenmiştir.

“Rüzgâr öyle esip durdukça Çiçektepeliler rüzgâr üstüne çeşit çeşit hikâye uydurdular. Rüzgârın tepeye sevdalı olduğunu, gelip bu tepenin başına kondu kurdukları için kendilerine içerlediğine inandılar. Rüzgârın adını alırsa durulacağını düşündüler o sıralar doğan çocuklara kız erkek ayırmadan “Rüzgâr” adını verdiler.” (BKÇM: 23)

2.5. Dayanışma ve Yardımlaşma

TDK imceyi “Birçok kimsenin toplanıp el birliğiyle bir kişinin veya bir topluluğun işini görmesi ve böylece işlerin sıra ile bitirilmesi” (TDK, 2011:1182) olarak tanımlar. Daha çok Anadolu’nun kırsal kesimlerinde görülen toplumsal dayanışmayı güçlendiren imece ve yardımlaşma kültürümüzde önemli bir yere sahiptir.

Latife Tekin'in incelenen eserlerinde nişan ve düğün hazırlığında, mahalleye ve köye okul inşa etmede, erişte kesme yufka açma gibi birçok durumda imece ve yardımlaşma olgusuna rastlanmıştır.

“Neden sonra, “Burası okulmuş, ben öğretmenim,” diyerek Huvat'ın erkek odasına çıktı. Huvat, bir solukta zavallı Bayraktar'ın başına gelenleri anlattı. Okul dağılıp gitmişti. (...) Öğretmen, günlerce Huvat'ın erkek odasında yatıp kalktı. Sonunda onları döleğe taş dökmeye razı etti. Alacüvek'e bir okul yapıldı. Bahçesine bir direk dikildi. Direğin ucuna bayrak çekildi.” (SAÖ:13)

“Çiçektepe'nin resmini gazeteye çıkacağını duyulmasıyla Çöp Muhtar'a yüz dönüldü. Topluca ayağa kalkıldı. Çöp Muhtar'ın tavsiyesiyle hareket edilip tahta kalıplar çakıldı. Konduların ortasına briket harmanı kuruldu. Çöp Muhtar burnundan ter damlatarak kalıplara ilk harcı döktü. Konducu erkeklerle birlikte briket harmanının içinde resim çektirdi. Kadınların ve çocukların yüzleri düğüne vardı. Gülüşen yüzleriyle resme çıktılar. (...) Çiçektepe'ye iki duvarı briketten, üstü tenekeden upuzun bir okul yapıldı.” (BKÇM:89)

“... köyün ne kadar yetim dölü varsa, Huvat'ın arkasından içeri gel ha etti. Huvat tırıl topunu Atiye'nin eline tutuşturdu. “Çocuklar büzgeçli don, gömlek istiyor, bak bakalım kız,” diyerek Atiye'nin gözünün içine baka baka çekilip sedire oturdu. Atiye hayırlı bir iş olduğundan zorsunmadan çocukların büzgeçli donlarını, gömleklerini dikip ellerine verdi.” (SAÖ:29)

“Nişandan bir hafta evvel, Akçalılı kadınlar toplanıp Atiye'ye yardıma geldiler. Dağlar gibi yufka kayıldı, hoşafklar kaynatıldı, baklavalara açıldı.” (SAÖ:32)

“O gecenin sabahında köylüler kürekleri sırtlayıp erkenden okulun kapısında birikteler. Öğlene kalmadan da okulu kardan temizleyip, öğretmene teslim ettiler.” (SAÖ:38)

“Şıh Hacı Musa'nın dedikleri ertesi gün sabahla beraber bütün köyde duyuldu. Duyulmasıyla herkes sağa sola dağıldı. Her yanda el birliğiyle kırk düğümlü kırmızı ip arandı. Köyün bütün samanlıkları, ahırları delik deşik yoklandı. Yatakların içine, sedirlerin altına bakıldı.” (SAÖ:43)

“Kadınlar toplanıp toplanıp erişte kesmeye, kuskus dökmeye geldiler. Atiye’nin ununa, bulguruna yardım ettiler. Yataklar söküldü, yünler yunağa yıkanmaya gitti, ambar boşaltılıp çuvallara dolduruldu.” (SAÖ:58)

“Kadınlar toplanıp arabaşı pişirdiler. (...) Kadınlar, bir yandan erkek odasına sini sini yemek, çay yetiştirdiler, bir yandan torbaların, çuvalların ağzını diktiler. Yatağı yorgam denk ettiler...” (SAÖ:61)

“Bir-iki derken, yedi semtin haracını toplamaya başladı. Topladığı paraları yetime, dula dağıttı. İyilerin başına baba, kötülerin başına bela kesildi. Görülecek hesabı olan, Nallı Panter’in elini ayağını öptü. Nallı Panter elini ayağını öpenlerin isteğini geri çevirmedi.” (SAÖ:104)

2.6. Bayram-Tören-Kutlamalar

“Bayram, 1. Milli ve dini bakımdan önemi olan ve kutlanan gün veya günler, 2. Sevinç, 3. Özel olarak kutlanan gün.” Anlamına gelmektedir. Tören ise bir toplulukta, üyelerin belli bir olayı, kişi veya değeri ayırt edip sembolleştirmesi, bunların anlam ve öneminin güçlendirilmesi gibi amaçlarla düzenlenen hareket dizisi, merasim anlamına gelmektedir.” (Artun, 2009:225)

Kültürümüzde bayramlar Milli Bayramlar ve Dini Bayramlar olarak ikiye ayrılır. Dini Bayramlar Ramazan ve Kurban Bayramıdır. Bu bayramlarda uygulanan birçok gelenek vardır. Dost ve akrabalar ziyaret edilir. Bayramlardan önce çocuklara yeni kıyafetler alınır. Bayram günü büyükler ellerini öpen çocuklara harçlık ve şeker verir.

Berci Kristin Çöp Masalları romanında fabrika patronları ve işçiler arasında geçen diyalogda ve grev yapan işçilerin grev bezlerinin üstüne yazdıkları yazılarda bayramlarda çocuklara harçlık vermek ve hediye almak adetlerine değinilmiştir.

“Zamanla Çöp Yolunda yan yana kurulu fabrikalarda çalışan işçiler sendikalaştı. Dayakçılar Kel Ali’ye hikâye oldu. Bu kez de uluyan makinelerin sesine fabrika sahiplerinin toplu sözleşme masalarından yükselen çığlıkları karıştı.

- Çocuk parası da ne?
- Çocuklarınız bayramlarda fabrikaya gelirler
- Tek tek ellerimizi öperler
- Biz de onlara harçlık veririz. (BKÇM:75)

“Grev yerine ilk gün işçilerin astıkları bezlerin üstündeki "Çocuklarımıza bayram hediyesi istiyoruz", "İşçi miyiz, köle miyiz?" yazıları soldu, okunmaz oldu.” (BKÇM:46)

Eserlerde bayramla ilgili tespit edilen diğer unsurlar şu şekildedir:

“Fabrika sahibi konducuların duasını aldıktan sonra fabrikanın serum ve ilaç şişelerinin yıkandığı mavimsi sıcak suyu oluk oluk mahallenin üstüne saldı. O gün Çiçektepe bayram yerine, düğün evine döndü.” (BKÇM:19)

“İşçilerin elleri bayramlaşır gibi birbirlerinin ellerine uzandı.” (BKÇM:79)

“Huvat, bayram büyüğü gibi gelene gidene el öptürdü.” (SAÖ:131)

“Huvat’ı bayram bebesine çevirip bir kenara çekildiler.” SAÖ:28

Sevgili Arsız Ölüm romanında geçen, Türk kültüründe önemli bir yere sahip olan çocuğa “ad verme” törenlerine doğum bölümünde değinmiştik. Bunun dışında eserlerde tespit edilen törenler Buzdan Kılıçlar ve Berci Kristin Çöp Masalları romanlarında yazar tarafından kurgu içerisinde yaratılan “Kumara saygı töreni” ve “Sitil töreni”dir.

Buzdan Kılıçlar romanında sitil adı verilen bitki ile ilgili yapılan törene eserde şu şekilde yer verilmiştir. “Tahminen çok sıcak bir ülkeden göçmüşlerdi. Yanlarında yalnız o iklimde yetişen “sitil” dedikleri mor çiçekli bir ot getirmişler (bütün bu hikâyeyi Jüli, sitil adının ne anlama geldiğini sorduğu için anlatmaktaydı) sitil otları ilk çiçeklerini verdiği zaman avlularında nal biçiminde ateşler yakmışlardı. Her yıl, üç gün, üç gece tef çalıp şerbet içerek bu töreni tekrarladıkları için sitil otuna taptıkları düşüncesi yayılmıştı.” (BK:20)

Çiçektepe’de Ramazan davulcusuna küfür ile başlayan Kızılbaşlar ve diğer Çiçektepeliler arasındaki kavga Çiçektepe Sanayi’ndeki tek kahvenin Kızılbaşların eline geçmesiyle daha da büyür. Sonunda Çiçektepe’nin on beş ayrı köşesinde on beş ayrı kahve kurulur. Çiçektepe’de bir kahvehane kültürü oluşur. Kumarcı Lado ile kahvehane ve kumar Çiçektepe’de bir tutkuya dönüşür. Yeni oyunlar türer. Kadınlar kumara önce tepki koysalar da kumar sonrasında kadınlar arasında da yaygınlaşır. Kumar yüzünden kadınlar ve erkeklerin toplu kavgaları, çocukların kahvehane basmaları Çiçektepe’de günlük olaylar haline gelir. “Tüm bunlar yüzünden oyuna oturacak erkeklerin ön konuşmaları

giderek 'Kumara saygı' törenlerine dönüştü. Kumarcıların arasında şifreli bir dil gelişti.” (BKÇM:20)

“Rüzgâr, hız ve aşkla coşup tören yapma ihtiyacı duyduklar. Kumandan Volvo, şehrin ta öbür ucuna Sitile Sunterilerin yattığı mezarlığa uçtu.” (BK:17)

2.7. Adlar

2.7.1. Ad Verme

“Ad verme olgusu, insanla beraber doğmuş, onunla birlikte yaşantısını sürdürmüş, tarih boyunca evrimleşerek basit bir ad verme olgusu durumundan çıkarak, toplumun yapısı ve anlayışına uygun bir şekilde çok aşamalı olarak günümüze kadar ulaşmıştır. Her aşaması sayısız gelenek, görenek ve uygulamalardan oluşan dev bir “folklor olayı” durumuna dönüşmüştür. (...) M.Şakir Ülkütaşır ve Hamit Zübeyr Koşay’ın değidiği gibi şüphesiz “Türk ad verme” geleneklerinin kaynağı, “Türk kültürünün, nice yüzyıllar ötesinde doğum yeri olan Orta Asya”dır. Aslında bu yadsınması olanaksız olan apaçık tarihsel bir gerçektir. Bununla birlikte yazılı ve sözlü halk hikâyeleri, destanlar, şaman duaları, Altay, Yakut ve Batı Türklerine ait etnografya ve folklor belge ve incelemeleri, bu durumun canlı tanıklarındır.” (Acıpayamlı, 1992:1).

Sevgili Arsız Ölüm ve Berci Kristin Çöp Masalları romanlarında da ad verme olgusuna geniş olarak yer verildiğini görüyoruz. Yazar eserler içerisinde sadece kişi ve mekâna değil eşya, oyun, hastalık gibi birçok duruma ad vermiştir. Çocuğa ad verme ve ad verme törenleriyle ilgili romanlarda yaptığımız tespitleri “doğum” bölümünde aktarmıştık.

Yazar iki eserde “lâkaplar ve lakapların nasıl alındığı hakkında detaylı bilgiler verir. Bu başlık altında eserlerde ortaya çıkan kişi, oyun, eşya, hastalık gibi unsurlara verilen adlar incelenecektir. Ayrıca mekân ile ilgili ad vermeler eserlerde geçen diğer yer isimleriyle birlikte “yer adı” başlığı altında incelenecektir.

Değenekli Ali: Koltuk değneklerinden dolayı “değenekli” lakabını almış Ali, Huvat’la köyün adıyla ilgili girdiği tartışmada Kore Savaşı’nda savaştığını söylemesi üzerine “Koreli” adını alır. (SAÖ:25)

İğneci Atiye Hanım: “Atiye o sıralar ortaya bir hünerini daha çıkarmış, Çerçi’ye şırınga getirtip köylüye iğne vurmaya başlamıştı. Kısa zamanda da yedi köyde “İğneci Atiye Hanım” diye isim yapmıştı.” (SAÖ:25)

Çifte Güvercinler: Huvat’ın dünürü Rızgo Ağa’yla köy meydanına el ele çıkmasından dolayı köylüler Huvat ve Rızgo Ağa’ya “Çifte güvercinler” adını takarlar.

Minare Kırığı: Köylüler uzun boyundan ötürü köyün yeni öğretmenine “Minare Kırığı” diye ad yakıştırırlar. (SAÖ:39)

Taze Gelin Hastalığı: Evlenmelerinden kısa bir süre sonra Halit’in köyden ayrılır. Zekiye gelin olmaya da ayrılığa da alışamaz. Yataklara düşer. Zekiye’yi görmeye gelenler Zekiye’nin yakalandığı bu hastalığa “Taze Gelin Hastalığı” adını verirler. (SAÖ:45)

Komser Huvat: Huvat, gelini Zekiye’ye laf atanları, oğlu Halit’in yolunu çevirenlere bağırır çağırır. Gelinine laf atan iki delikanlıyı köy meydanında döver bu olaylardan sonra köylüler Huvat’a “Komser Huvat” diye ad takarlar. (SAÖ:45-46)

Leyla: “O kış herkes üşüdü, Dirmit üşümedi. Kara sivilceli oğlanı düşünce düşünce, için için yandı. Evin içinde deli gibi bir o yana, bir bu yana savruldu. Sivilceli oğlanla uyudu, sivilceli oğlanla uyandı. Onunla bir kaşıktan yemek yedi, bir bardaktan su içti. Onu görmediği gün, yanına yanaşanı it gibi kaptı. Kapıları bağıra çağıra Atiye’nin yüzüne çarptı. Suratım astı. Yüreği uçup gidecek diye, korkusundan elini yüreğinin üstüne bastıra bastıra dolandı. Dolana dolana evin içinde adını “Leyla”ya çıkardı.” (SAÖ:70)

Nallı Panter: “Kılıç Ahmet, Seyit’in ayaklarının altını öptü, yolundan çekildi. O günden sonra Seyit’in şanı arttı, namı yayıldı. Kimse voltasını kesemedi. Benim diyen delikanlı, “Bir emrin var mı abicim?” demeden yanından geçemedi. Seyit gıcır gıcır ayakkabılarının topuğuna bastı, ipek gömleğinin yakasını beline kadar açtı, boynundan aşağı altın bir nal sallandırdı. Adını “Nallı Panter” e çıkardı. Bir–iki derken, yedi semtin haracını toplamaya başladı.” (SAÖ:104)

Bil Kit: Sinema önlerinde kitap satan Mahmut, beline iki yapma tabanca koyup, ağzına sigara alıp, yüzüne karton maske takıp kendine Bil Kit adını verir. Bunu öğrenen ailesi Mahmut’a tepki gösterirler. Törenle Mahmut’a adını tekrar verirler.

“Gidip oğlunun adını Bil Kit koyduğunu, bunun kendisine bir günahı olup olmadığını hocalara sordu. (...) Mahmut babasının elini öptü. Önüne diz çöktü, oturdu. Babasıyla birlikte üst üste üç dua okudu. Huvat dualar bitince Mahmut’un kulağına eğildi. Üç defa, “Senin adın Mahmut,” dedi. Mahmut, “Benim adım Mahmut,” deyip babasının önünden kalktı. Halit’in önüne oturdu.” (SAÖ:139)

Süperman – Zoro – Tarzan: “Mahmut babasıyla inatlaştı. Adını değiştirip bu defa “Süperman” yaptı. (...) yanına iki yardımcı aldı birinin adını “Tarzan” birini adını “Zoro” koydu. (...) Huvat saya söve Mahmut’u dizinin dibine oturttu, kulağına, “Senin adın Mahmut,” diye üç kez çağırıp dua okudu.” (SAÖ:140)

Bağırıkçı Kız: Dirmit şiir defterinin yırtılmasından sonra bir gün yolda bağırarak yumruklarını havaya kaldırarak yürüyen bir grubun arasında kalır. O grubun içinde “Şiirlerimi yırttılar” diye bağırır. Bu durum Dirmit’in çok hoşuna gider. Dirmit günden sonra sesini tutamaz. Evin içinde durup dururken bağırmaya başlar. Evdekiler bu yüzden Dirmit’e “Bağırıkçı kız” demeye başlar. (SAÖ:167-168)

Kenezet Halit: Halit kuşçuluğa başladıktan sonra her yere çift kenezetli sakasıyla gider. Bu yüzden adı köylüler ona “Kenezetli Halit” adını verirler. (SAÖ:156)

Mühendis Ağa: Allah’ın aslında kendisini mühendis olsun diye yarattığını yine diline dolayan Halit, kendisinde mühendis ruhu bulunduğundan söz açar. Gittiği yerlerde mühendis olduğunu söylemeye başlar. Akçalılar arasında adını “Mühendis Ağa”ya çıkarır. (SAÖ:186)

İkinci Sümbül Ağa: “Halit, Bektaşî fıkraları, şiirler, ata yadigârı sözler ezberledi. Anlatacağını şiirlerle, fıkralarla katıp karıştırdı. Sözü tadından yenmez oldu. Neredeyse köy köy dolaşıp lafıyla ettiğiyle yedi köyü kendine güldüren hem güldürüp hem sevdiren ikinci bir Sümbül Ağa oldu. Onu dinleyen herkes Sümbül Ağa’ya rahmet okudu.” (SAÖ:194)

Baklavaya Basan: Atiye elin kızını kandıran oğlunun önüne, “Yalanın üstüne baklava iyi gelirmiş lan,” deyip tepsisiyle baklavayı koydu. Halit tepsiye bir tekme savurdu. Baklavalardan üstüne basıp kapıyı çarptı. Alıp başını gitti. (...) O gecedan sonra Halit’in adı “Baklavaya basan” kaldı.” (SAÖ:204)

Aysun Dayağı/ Aysun İntizarı: Dirmit Aysun adında bir kızla arkadaş olur. Aysun açık kıyafetler giyen, erkeklerle flört eden bir kızdır. Atiye ne yaparsa yapasın kızının Aysun ile olan arkadaşlığını engelleyemez. Dirmit'i Aysun'la her görüşmesinden sonra döver. Bu dayaklara "Aysun dayağı" adı verilir. (SAÖ:122)

Atiye kızı Dirmit'in Aysun denen kızla arkadaş olmasını istemez. Dirmit'in Aysun'un hareketlerini taklit etmesinden rahatsız olur. Dirmit'in Aysun'la arkadaş olmasından sonra ettiği intizarlara "Aysun intizarı" adı verilir. (SAÖ:122)

Aysun Ağdı: Atiye Dirmit'in Aysun'la görüşmesini engelleyemediği için durumu aile bireylerine anlatır. Abisi Seyit duruma el koyar ve bundan sonra Dirmit'le ilgili konularla kendisinin ilgileneceğini söyler. Bunun ardından Dirmit içini yakıp kavuran bir ağda başlar bu ağda "Aysun Ağdı" adı verilir. (SAÖ:134)

Üçler: "Taşeronluğa başladığı gün Atiye'ye onu tek odalı evden kurtaracağına dair söz verdi. Evdekileri başına toplayıp bundan böyle üç kuruşa iş yapmayacağını, büyük işlerin altına gireceğini ve çok geçmeden adı "Üçler" olan bir şirket kuracağını açıkladı." (SAÖ:105)

Teknik İşler: "Seyit, o geceden sonra, kuracağı şirketin adını "Üçler" koymaktan vazgeçti. Şirkete yeni bir ad seçti. Şirketin adını "Teknik İşler" koymaya, kendine elden ortak bulmaya karar verdi." (SAÖ:142)

Zekiye'nin Gözünden: Halı dokuyucular yeşil halı ipine Zekiye'nin gözlerine benzettikleri için "Zekiye'nin gözünden" adını takarlar. (SAÖ:27)

Kırmızı Çadır Hastalığı: Alacüvek'te Çingenelerin kurduğu kırmızı çadırın içine giren erkeklerin yakalandığı hastalığa "kırmızı çadır" hastalığı adı verilmiştir. (SAÖ:13)

Kırmızı çentik hastalığı: Dirmit'in yakalandığı hastalığa kırmızı çentik hastalığı adı verilmiştir. "Dirmit'in her yanı kırmızı kırmızı çentik döktü. Her bir çentik sulandı, kaşındı, kara kara kabuk bağladı. (...) Dirmit'te çentik hastalığından sonra, her yaptığını gizleme, olur olmaz şeylere acıma eseri kaldı." (SAÖ:22)

Gâvur Otu: Alacüvek'teki küslüğü bitirmek için gelen dedelerin dağıttığı tohumlardan köyün her yeri saran arsız bir ot biter. Alacüvekliler köylerini bu arsız ottan temizlemeye

çalışırlar ama beceremezler. Alacüvekliler köylerini saran bu arsız ota “Gâvur otu” adını verirler. (SAÖ:16)

Su Baba: Caminin arkasında Fabrikadibi’nde, bir taş ortaya çıkar, bu taşın olduğu yerde bir yatırın yattığı lafı yayılır. Yatıra Su Baba adı verilir. Mahallece taşın başına dikilip ondan su dilenir. Taslara, küçük tenekelere su doldurup etrafına dizilir. (BKÇM:18)

Kondu mavisi: Çiçektepe Mahallesi’nin yakınındaki fabrikadan serum ve ilaç şişelerinin yıkandığı mavimsi su Çiçektepe’ye akıtılır. Çiçektepeliler, bu suyu yıkanmak ve eşyalarını yıkamak gibi çeşitli işlerinde kullanır. Bir süre sonra bu suyla yıkan eşyalar mavimsi bir renk alır. Çocukların vücudunda mavi benekler ortaya çıkar. Çiçektepe mahallesinde bu renge “Kondu Mavisi” adı verilir. (BKÇM:19)

Bez bağlayan, Taş kakan: Çiçektepeliler evlerinin yüzüne vurulacak kireçleri de ilaç fabrikasından gelen mavimsi suyla kararlar. Bu yüzden kondular hepsi maviye boyanır. İnsanlar kondularını şaşır. Kondularını birbirinden ayırmak için herkes kondusuna bir işaret koyar. Bazıları kondusunun duvarlarına renkli taşlar kakar bazıları bahçesine ağaç diker kimi ise evinin önüne bir direk dikerek direğe bez bağlar. Bundan sonra Çiçektepeliler adını hatırlayamadıkları kişileri evlerinin sembollerine göre “Bez bağlayan”, “Taş kakan” diye anarlar. (BKÇM:19)

Berci Kız: “Köyde yazıda yaylayan, gece dışarda kalan koyunları sağma- ya giden kızlara 'Berci kız' denirdi. Koyunların sütünü toplayıp köye getirmeleri kıymetli bir iş olarak görülürdü. Bir kızın terbiyesi süt toplamaya gidip gelirkenki haliyle tavrıyla ölçülürdü. Bercilik eden kızlar saçları sıvazlanarak "Berci kızım!" diye sevilirdi. Çiçektepe'de yalnızca çöp ayıklayan, çöp toplayan kızlara bu sıfat layık görüldü. Ancak böyle kızlar "Berci kızım!" diye sevidi, övüldü. Bir kızın Çiçektepe'de terbiyesi çöp toplayıp toplamadığıyla çöp toplamaya gidip gelirkenki haliyle tavrıyla ölçüldü.” (BKÇM:22)

Çocuklara Rüzgâr adı verme: “Rüzgârın tepeye sevdalı olduğunu, gelip bu tepenin başına kondu kurdukları için kendilerine içerlediğine inandılar. Rüzgârın adını alırsa durulacağını düşündüler o sıralar doğan çocuklara kız erkek ayırmadan “Rüzgâr” adını verdiler.” (BKÇM:23)

Rüzgârlık: “Rüzgârın savurduğu toza insanların göz yaşları yetişemez oldu. Başlarına ağrı oturdu. Kadınlar ağrıyan başlarına yazmalarının üstünden kalın bir bez dolayıp sıkıca çevirdiler. Bu çatkılara “Rüzgarlık” dediler.” (BKÇM:23)

Rüzgâr kaypıncağı: “Çocuklar çoğu oturarak oynanan yepyeni yeni oyunlar buldular. Saklambaç, körebe oynamayı unuttular. Rüzgârın önünde durup fırıldak oldular. Kollarını iki yana açıp altlarında tenekelerle tepeden aşağı dereye uçtular. Bu oyuna “Rüzgâr Kaypıncağı” adını taktılar.” (BKÇM:23)

Rüzgâra karşı yürüme oyunu: Çiçektepeli erkeklerin Çiçektepe’den yarım saat çeken minibüs yoluna bağlanan çöp yolunda fabrikalarda çalışan işçilerle karşılıklı türkü söyleyerek oynadıkları oyuna verilen addır. (BKÇM:24)

Rüzgâr hastalığı: “Rüzgâra karşı yürüme oyunu” yüzünden Çiçektepeli erkekler on gün ateş ve terler içinde yatar. Boyunları eğrilir, belleri bükülür, omuzları yamulur. Bu hastalığa “Rüzgâr hastalığı” denir. Çiçektepeliler rüzgâr hastalığının sebep olduğu eğrilikten kurtulmak için çeşitli yollar denerler. (BKÇM:25)

Doğrultma Duası: Çiçektepeli kadınlar mahallenin en yaşlı ve yatalak kadınından aldıkları öğütle kocalarının içliklerini ve sargılarını Kovma Burnu’nda yakarak etrafında halka olup dönerler. Allah’a kocalarının eğrilerini alması için dua ederler. Bu duaya doğrultma duası denir. (BKÇM:26)

Yaş kurutan gelin: Güllü Baba son iki damla gözyaşını memesinde süt düğümlenen Şengül için akıtır bu olaydan sonra Güllü Baba’nın gözlerinden yaş gelmez. Bu yüzden Çiçektepeliler Şengül’e “yaş kurutan gelin” adını verirler. (BKÇM:34)

Çadır tutan: Akü grevi çöp yolundaki en uzun grev olur. Birçok işçi çadırların başından ayrılırken bu uzun süre içinde grev çadırının başından ayrılmayanlara “Çadır tutan” diye ad takılır. Bu olaydan sonra da fabrikalarda işçi sınıfından ve sömürüden bahseden işçilere “Çadır tutan” denir. (BKÇM:39)

Kanı kurşunlu- kanı temiz:

“Grevden sonra çadır tutan işçiler işten çıkarıldı. Akü fabrikasına “kanı temiz” işçiler alındı. Kanı kurşunlu grevci akü işçileri arkalarına baka baka Çöp Yolu’ndan yürüyüp kayboldu.” (BKÇM:39)

İlacın tırnağı: “Grevin ilk günü, grevcilerin çadırların önünde kestikleri “ilacın tırnağı” diyerek etini dağıttıkları kurbanın hikâyesi yayıldı. Çöp Yolu’ndan Çiçektepe’nin teneke minareli camisine gidip gelen işçilerin dediklerine göre, kesilen kurban ilaç işçilerinin sendikaya adaklarıydı. Çöp Yolu’ndaki fabrikaların çoğu önce koşup sendikaya yazılmıştı. İlaç işçileri gece evlerde, gündüz Çöp Yolu’ndaki kahvede toplanıp durdularsa da ilaçta sendikalaşma uzun zaman askıda kalmıştı. Sendikasız oldukları için ilaç işçilerine “Tırnaksız” diye ad yakıştırılmıştı. Kadınlarına döl tutturamayan erkeğe benzetilmek ilaç işçilerinin güzüne gitmişti. İlacın tırnağı diye et dağıtmaları, kurbanın kanını alınlarına sürüp bağıra çağıra oynamaları bundandı.” (BKÇM:41)

Bekçilerin Veliman: Kel Ali tenekeyle kuyu suyu satmayı bırakıp domuz mandıralarında gece işçisi olarak çalışmaya başlar. Karısı Veliman bir süre sonra para karşılığında bekçiler ile birlikte olmaya başlar. Adı “Bekçilerin Veliman” a çıkar. (BKÇM:69)

Bayır kardeşliği: İşçiler buzdolabı fabrikası sahibi Bay İzak’ı kendilerine gösterdiği yakınlıktan dolayı “Bayır Kardeşi” ilan ederler. (BKÇM:72)

Muntazam işçi: Buzdolabı fabrikasına yeni bir müdür gelir ve işçilerin artık ürettiği mala ve çalışma sağlamlığına, hızlarına göre ücret alacağını söyler. Bunun üstüne işçiler “Muntazam çalışanlar” ve “Muntazam olmayanlar” olarak ikiye ayrılır. Bir süre sonra “Muntaz” lafı işçi dilinde bir küfre dönüşür. (BKÇM:76)

“Muntaz işçiler” de kendi aralarında “çok muntaz olanlar”, “az muntaz olanalar” olarak ikiye ayrılırlar. (BKÇM:77)

Şiirli Hoca: Çöp Muhtar’ın itibarını korumak için yapılmasına vesile olduğu okula atanan, konuşmalarında şiirlerden örnekler veren, Çiçektepe için şiirler yazan, Çiçektepe’nin oyunlarını türkülerini derleyen öğretmene Çiçektepeliler Şiirli Hoca derler. (BKÇM:89)

Şır çaydanlık: “Çingene Çeri Mahmut’un karton mekânnetinde duran semaverin Çiçektepeliler arasındaki adıydı.” (BKÇM :105)

Fındık Dayağı: Çiçektepespor’un başkanı Şini Erol futbol takımının yıldızı Hıdır’a yarım kilo fındığın süt ve yumurtanın yerini tutacağını söyler. Hıdır fındık parası için sabah

akşam annesine dayak atar. Hıdır gibi futbolculuk hevesinde olan diğer gençlerde fındık parası için kadınları dövmeye başlar. Bu dayağa “Fındık dayağı” adı verilir. (BKÇM:134)

Çiçektepe Kondu Yeri Heyeti: Çiçektepe’deki konduların hükümet tarafından yıkılacağı haberinin gelmesi üzerine yeni bir yerleşim yeri bulmakla görevlendirilen üç kişilik keşif ekibine Çiçektepe Kondu Yeri Heyeti adı verilir. Bu heyet şehrin uzaklarında çamların arasında deniz gören düz bir tepe bulur.

Yarım saatlik: “Hayatını erkeklerle para karşılığı birlikte olarak idame ettiren, konducu kadınlar arasında Katır Emel diye ün yapan Emel, yanına giden erkeklere, “Benim üstümden hiçbir erkek yarım saatten erken kalkamaz,” diye övündüğü için kahvelerde “Yarım saatlik” adıyla tanındı.” (BKÇM:141)

O yerli: “Çiçektepe Sanayi’deki atölyelerin üst katları “Dükkân evlerle” doldu. Dükkân evlere, konducuların “O yerli” dedikleri bir sürü kıçı başı açık kadın toplandı. Gündüzleri kapalı olan “O yerli”ler gecelerin çalıp söylemeye başladı.” (BKÇM:140)

“O yerli”ler Anjel, Mari gibi adlar takınırlar. Dükkân evlerdeki kadınların adına özenen Vakıf Çiçektepeliler delikanlılar Deli Gönül’e “Kristin” diye ad takarlar. (BKÇM:141)

2.7.2. Yer Adı

Sevgili Arsız Ölüm, Berci Kristin Çöp Masalları ve Buzdan Kılıçlar tıpkı masallarda olduğu gibi zaman ve mekân belirsiz bırakılmıştır. Her ne kadar okuyucu üç romanında geçtiği büyük şehrin İstanbul olduğunu sezse de yazar tarafından şehrin adı zikredilmemiştir. Mekânın belirsizliği masalları hatırlattığı gibi eserlerin dahil edildiği büyümlü gerçekçilik akımının da bir özelliğidir.

Sevgili Arsız Ölüm romanının ilk bölümünde bazı köy isimleri ve köydeki “Buğlak deresi”, “Taçın Dağı”, “Savmanı otağı” gibi yerlerin isimleri zikredilmiş ancak köyün nerede hangi şehirde olduğu belirtilmemiştir. Bununla birlikte yazar Berci Kristin Çöp Masalları ve Sevgili Arsız Ölüm romanlarında bazı mekanlara isimlerinin nasıl verildiğini ayrıntılı bir biçimde anlatmıştır. Yazarın kültürümüzde önemli bir yeri olan “Ad verme” unsurunu mekâna ad verme olarak eserlerine şu şekilde yansıtmıştır.

Savaştepe ve Çiçektepe: Yıkım ekipleri ve konducuların mücadelelerinden sonra Çiçektepeliler çöpten buldukları bir tahta üzerine “Savaştepe” yazarlar ve bu tabelayı çöp

yolunun ağzındaki bir duvar asarlar. Bu olaydan bir ay sonra resmi giyimli adamlar bu levhayı söker ve yerine “Çiçektepe” yazılı mavi teneke bir levha asarlar. (BKÇM:15)

Fabrikadibi-Çöpaltı-Dereağzı: Çiçektepe ’de üç ayrı mahalle kurulur. Bu mahallelere adını çocuklar verir. Mahallelerin adı Fabrikadibi, Çöpaltı ve Dereagzı olur. (BKÇM:16)

Kovma Burnu: Rüzgâr Çiçektepe’de bir evin çatısını uçurur. Çatıya asılı beşikteki bebek ölür. Bebeğin annesi eteğine taşlar doldurarak tepenin burnuna çıkar ve rüzgârı taşlar. Bu olaydan sonra o bölgeye “Kovma Burnu” denir. (BKÇM:11)

Nato Caddesi: Çöp yolunun üstündeki çikolata fabrikalarından birinin duvarının üstüne “NATO Caddesi” yazan bir levha asılır. Bu olaydan sonra konducular NATO’nun anlamı üstüne tartışır. Güllü Baba levhanın asılmasını Çiçektepe’deki erkeklerin eğrilmesine yorar ve “Nato eğrilik demeye gelsin” der. (BKÇM:26)

Çöp Yolu: Çiçektepelilerce “Çöp Yolu” diye anılan yere “Nato Caddesi” levhası asılır. Çiçektepeliler levhayı sökerler. “Nato Caddesi” ismini reddedip “Çöp Yolu”nu kullanmaya devam ederler. (BKÇM:28)

Donlu Yol: Sudan bir hastalık yayılır ve konducular susuz kalır. Bunun üstüne Tirintaz Fidan teneke çalarak Çiçektepe’yi ayağa kaldırır. Peşine taktığı konducularla yürümeye başlar, tuğla fabrikasının önüne gelir. Tuğla işçilerinin Fidan’a laf atmasından sonra konducularla tuğlacılar arasında kavga çıkar. Kavga esnasında işçilerden birisi Tirintaz Fidan’ın eteğini kaldırır ve onun “çiçekli donunu” görür. Ardından Tirintaz’a hakaret eder. Bunun üstüne Tirintaz Fidan donunu çıkartarak işçinin başına geçirir. Bu olaydan sonra Fidan’ın donu günlerce işçilerin elinde gezer. Dona maniler yazılır. Don bayrak gibi bir direğe bağlanır. O günden sonra Çiçektepe’den belediyeye giden yol “Donlu Yol” diye anılır. (BKÇM:49-50)

Kürt Cemal’in Sineması: Kürt Cemal’in Çöp muhtarla görüşmesini Çiçektepeliler Kürt Cemal’in Belediye Meclisi’ne gireceğine yorarlar. Ardından “Kürt Cemal çöp bayırının orta yerine sinema açacakmış” diye bir söz çıkarırlar ve buna inanırlar. Sonunda Kürt Cemal’in Çöp Muhtar’la iş birliği yapıp çöp bayırlarının sonuna yeni bir mahalle kurduğunu anlayan konducular “kendi yüreklerinin doğruluğuna günlerce “gülerler. O günden sonra yüreklerini yanıltan tüm olaylara “Kürt Cemal’in Sineması” derler. Bu laf

Çiçektepe'nin diğer mahallelerine, fabrikalara yayılır ve çöp bayırları adı unutulur bu adın yerini “Kürt Cemal'in Sineması” lafı alır. (BKÇM:64-65-66)

Çiçektepe Sanayi: Çiçektepe 'de çok sayıda sahte ürünler üreten (sahte deterjan, renk renk meyve tozları, beyazlatmayan çamaşır suları...) fabrikalar kurulur. Bu sahte fabrikalar konduların içlerinden Derağzı Mahallesi'ne uzanır. Zamanla bu fabrikaların bulunduğu yer “Çiçektepe Sanayi” adını alır. (BKÇM:91-92)

Banka Caddesi: “Çiçektepe bankanın açılmasıyla bir cadde daha kazandı. Bankanın bulunduğu sokağa üstünde “Banka Caddesi” yazan mavi parlak bir levha asıldı.” (BKÇM:125)

Vakıf Çiçektepe ve Birlik Çiçektepe: Çiçektepeliler denize bakan düz tepenin üstünde kurdukları mahalleye aralarında oluşan birlik ve beraberlik duygusundan dolayı “Birlik Mahallesi” adını verirler. Vakıf arazisi olan Çiçektepe'nin adının haritada “Vakıf” diye değiştirildiğinin haberi aldıktan sonra “Birlik Mahallesi”nin adını Çiçektepe olarak değiştirirler. Böylece Çiçektepe, Vakıf Çiçektepe ve Birlik Çiçektepe adlarıyla ikiye ayrılmış olur. (BKÇM:137)

Çiçektepe Esrar Zulası-Çiçektepe Esrar Zulası: “Birlik Çiçektepe adıyla bin yıl yaşadı. Gözden gönülden düşen Vakıf Çiçektepe'ye yeni adı bir yıl dayanmadı. “Çiçektepe Esrar Zulası”, “Çiçektepe Fuhuş Yuvası” diye başka isimler aldı.” (BKÇM:138)

Akçalı: Huvat'ın köyün adını değiştirmek ister. Şehirde herkesin atomdan söz ettiğini, atomun altından kıymetli bir şey olduğundan bahseder. Köyün adının “Atom” olmasını önerir. Değenekli Ali'nin “atomu yiyen it kudurur lan,” lafı üstüne köylü korkar ve Değenekli Ali'nin Akçalı önerisini kabul eder. Alacüvek köyünün adı Akçalı olur. (SAÖ:25)

Kışner Oğlan Kayalığı: “Sonunda Kışner, köyün yamacında köylülerin duayı kesmelerini bekleye bekleye yoruldu. Akçalı'ya girmekten, gelinin kızın önüne geçip pantolonunu sıyırmaktan, donunu indirmekten vazgeçti. Ama Akçalılılara kızdığından Kahveci Köyü yakınlarındaki ağaçlık yerine dönmedi. Akçalı bağlarının gerisindeki kayalıklara yerleşti. O günden sonra köyün genç kızları o kayalıklarda ellerine kına yakamaz, kengel sakız sütü toplayamaz hale geldi. Kadınlar tek başlarına bağa gidip

gelemediler. Ve o kayalıklara “Kişner Oğlan Kayalığı” adını verip lanetlediler.” (SAÖ:52) Anadolu’da yer adlarıyla ilgili efsaneler çokça anlatılmaktadır. Burada da bu husus net bir şekilde görülmektedir.

Eserlerde geçen diğer yer adları şu şekildedir:

“Huvat Aktaş’ın bir gündüz bir gece süren yolculuğu, bir öğle vakti Alacüvek Köyü ağılının başında son buldu.” (SAÖ:1)

“Bu köyün yamacında Taçın Dağı’nda maden var...” (SAÖ:9)

“Huvat, gidenle gelenle Bayraktar’ın köyü, Çerkez köyü Pannı’ya haberler saldı.” (SAÖ:10)

“Alacüvekliler Savmanı otlığına orak biçmeye gidecekleri gün Taçın dağında dinamitler patladı.” (SAÖ:11)

“Kar Taçın Yarığı’nı silmeleme örttü.” (SAÖ:11)

“Huvat, köylüyü barıştırmaları için Sığgın’dan Alacüvek’e üç ihtiyar yolladı, kendi gelmedi.”

“Huvat öyle canından bezdi ki (...) kötü kötü söylenmelerinden başını kurtarmak için Çerkez köyü Cinniören’e gitti.” (SAÖ:16)

“Huvat’ı Ermeni köyü Gigi yolunda görenler olmuştu.” (SAÖ:16)

“... Buğlek inine yakın bir kayanın dibinde ölü bulundu.” (SAÖ:36)

“... Buğlek deresinden kara bir dumanın göğe doğru çekildiğini gördüler.” (SAÖ:36)

“Oradan ağır ağır Hazerşah’a aktı. Hazerşah’tan Sığgın’a, Sığgın’dan Çerkez köylerine, Çerkez köylerinden Avşar, Türkmen köylerine vardı.” (SAÖ:37)

“Oğlunu yanına alıp, yatsı namazına Pir Abdal’a vardı.” (SAÖ:42)

“... asıl yerinin Kahveci Köyü’ne giden yolun yamacındaki ağaçlık bir tepe olduğunu...” (SAÖ:51)

“Dirmit’i Dizgeme’ye hacılığının yanına gezmeye gönderdiğini söyledi.” (SAÖ:26)

“... Sat Deresi’nden geçip, yayıla yayıla mezarlığın gerisindeki yamaca doğru tırmandı” (SAÖ:34)

“Üoluk’ta yüzünü yıkadı. Sat Deresi’nden kendini suya attı.” (SAÖ:60)

“Oradan meraya, Sat Deresi’ne, Üoluk’a geçildi.” (SAÖ:61)

“Bir Buğlek Dere’sinden yana kaçmaya, bir kalıntılarda saklanmaya...” (SAÖ:61)

“Nefes nefese Kara Tepe’ye tırmandı.” (SAÖ:62)

“Kör Yusuf’un kahvesinde iş bekledi.” (SAÖ:95)

“Şeytan Hüseyin’in yeri!” (BK:101)

“Örneğın, üyesi bulunduğı partiden başkanlarının Amerika’yı ziyaret etmesinden sonra soğumuş, onu orada android yapmış olabileceklerini düşünerek istifa etmişti.” (BK:8)

“Bir kayıt bulabilir umuduyla otomobilin ülkesi İsveç hakkında ciddi araştırma yaptı.” (BK:10)

“... sözüm ona ta Amerika’dan getirtilmişti.” (BK:11)

“... bu ülkenin Kanada olma ihtimaliyle heyecanlanmış ama düşüncesini annesiyle babasına açmaya gerek görmemiş.” (BK:20)

“Türkiye genelinde komisyon başkanı olan bir şahısla uzaktan akrabalığım var.” (BK:36)

“Türkiye geneline hizmet götüren büyük çaplı bir kuruluşun tesislerinin iç yüzey...” (BK:51)

“Arabistan’dan bir miktar parayla döndüğünü duyduğu bir adamın peşine düşmüştü.” (BK:59)

“Türkiye’de idareci personelin kulağına “Teknojen” adının kazınması lazımdı.” (BK:66)

“Tek başına Türkiye’ye hitap eden tesislerdeki...” (BK:68)

“Bu teşkilatı 200 yıl önce İngiltere’de şövalyeler kurmuşlardı.” (BK:83)

2.7.3. Lakaplar

Sevgili Arsız Ölüm ve Berci Kristin Çöp Masalları romanlarında çok sayıda lakap kullanılmıştır. Kullanılan lakaplar genellikle karakterlerin fiziksel özellikleri, meslekleri ve davranış şekillerine göre verilmiştir.

“Ana, Cinci Memet’i çağırırsak bari,” dedi . (SAÖ:8)

“Durdu Onbaşı’nın erkek odasına çıktı. O akşam köyün tüm erkeği Durdu Onbaşı’ya arabaşı yemeğe çağırıldı.” (SAÖ:9)

“Bayraktar –okulun öğretmeni– hastayı bir de doktora götürün demeseydi, Atiye dört çocuğu döküp gidiyordu.” (SAÖ:9)

“Sonunda, Keşli Rıfat’ın sulak tarlasının yamacında durdu.” (SAÖ:10)

“Nuğber Dudu’nun yaşmağını Ağıtçı Kör Fadime’nin eline verdiler.” (SAÖ:11)

“Osman Çavuş’un oğlu, bir sırtları yavrusu görmüştü.” (SAÖ:12)

“Ebelerin Vehbi, “Benimki karıydı, dinime çıplaktı hem de!” dedi. Huvat’a, denizde yüzen kayıklar çıkmıştı.” (SAÖ:12)

“Çolak Dudu’yla, Sümüklü Möhübe pınarın başında...” (SAÖ:14)

“... Çerçi Osman’la Huvat’a haber yolladı.” (SAÖ:14)

“... Güdük Ali’nin merdiveninden düşüp öldü.” (SAÖ:15)

“Gigili Topal Aygaz’ın şehirde halı işliğı açıp halı dokuttuğunu, evlere tezgâh kurduğunu söyledi.” (SAÖ:16)

“Uykusunda kaynanası Nuğber Dudu’yla konuştu. Nuğber Dudu kolların açtı, gelinine sitem etti.” (SAÖ:23)

“Halit’i bırakıp Rızgo Ağa’yı, Sose Kadın’ı, kardeşlerini sayıklamaya başladı.” (SAÖ:28)

“Huvat Ağa’nın köylüsü, Yazı Ayşe’sinden, bir çift naylon çorap, bir biçimlik entarilik kumaş.” (SAÖ:34)

“Arkasından dam kürümeye çıkan Vahti’nin büyük oğlu Ayneli Memet’in kaybolduğu duyuldu.” (SAÖ:36)

“Yumurtaları Behzat Çavuş’un dükkanına götürüp sormuk şekerle değiştirdiler.” (SAÖ:40)

“Köyün delikanlıları Süslü Sami’yi damada sağdıç ettiler, damadın koltuğuna girdiler.” (SAÖ:41)

“Şıh Hacı Musa’nın kapısına dayandı.” (SAÖ:42)

“İhtiyar, Atiye’nin önüne düşüp, onu Cingitaş Bekir’in tarlasının yamacındaki kalıntılara götürdü.” (SAÖ:43)

“O gün, akşama doğru, köyün içinde, kasabanın zenginlerinden, Hacı Talip’in damadının pilot olduğu...” (SAÖ:49)

“Çarını başına örtüp, kapı komşusu Kamer Kadın’ı Dirmit’in yanına getirdi.” (SAÖ:51)

“Ama artık Dirmit’in adı köyün içinde cinli kıza çıktığından kimse çocuğunu Dirmit’le oynamaya bırakmadı.” (SAÖ:55)

“Köyün erkeği, eskiden olduğu gibi, “Keçi kız” diye, onu kucaklarına almaya, sevmeye haşladı.” (SAÖ:58)

“Huvat oğlunun okumakta gözü olmadığını söyleyerek onu Seyit’in izniyle kaloriferci ustası Mösyö Pol’ün yanına çırak verdi.” (SAÖ:81)

“O Mahmut’u tekmelerken Kazım Usta’nın Mahmut yaşındaki çırağı, cereyana çarpıldı.” (SAÖ:88)

“Huvat, Mahmut’u yanına katıp Terzi Püzant’a götürdü.” (SAÖ:87)

“İnatla usta yevmiyesine Kör Yusuf’un kahvesinde iş bekledi.” (SAÖ:94)

“Çaydan her yudum alışında, “Borcumuz çok oldu ya toplu veririz, Yusuf Ağa,” demeye başladı.” (SAÖ:95)

“... Çamur Hasan kahveye gelir gelmez yerinden kalkıp Çamur Hasan’a yer vermeye, Çamur Hasan’a, “Bir emrin var mı abicim?” demeye başladı.” (SAÖ:1028)

“Bana Panter Seyit derler, savulun lan,” diye haykırıp karanlık sokaklara daldı.” (SAÖ:103)

“Müjdenin arkasından içini çekip Türüdü’nün oğlu Musa’nın açık kablo üstüne “Şaarr!” diye işediğini söyledi.” (SAÖ:107)

“Aşır Memet’in kızının Sıggın’a kaçtığını söyledi.” (SAÖ:107)

“Kılıç Ahmet bu işe fena bozuldu.” (SAÖ:103)

“Nuğber, “Vıcırdaklar mı?” diye sordu. “(SAÖ:108)

“Seyit, “Ebeler,” diye atıldı.” (SAÖ:108)

“Mahmut parayı alıp Çolak’a gitti.” (SAÖ:109)

“Dumdum’la tanışınca tombalacılığa başladı.” (SAÖ:113)

“Tombalacıların başı Toto’ya yerinde bir teklif götürdü.” (SAÖ:114)

“Adını “Kapan Seyit’e çıkardı.” (SAÖ: 117)

“Onu ararken Akçalılı Kel Bahı’yı buldu. Kel Bahı’nın koltuğuna girdi. “(SAÖ:124)

“... annesi saraydan çıkma Zerefşan Hanım’ın kendisi için bu eve gelip gittiğini, iki defa kendisine göz kırıp işaret ettiğini söylemeye başladı.” (SAÖ:127)

“Kendisi gibi duayla sakal bırakıp şalvar kuşanan Berber Zekeriya’nın dükkânından çıkmaz oldu.” (SAÖ:143)

“Akçalılı Çopur Memet’in anası, “Huvat benim köylüm ya, Allah var başımızda” deyip...” (SAÖ:187)

“Ama Mahmut, “Ortaklık da olsa götürü iş aldım bugün, ben bir de Hacı Ana’nın evine varıp geleyim” dedi. “(SAÖ:188)

“Aklına Bayraktar’ı, öğretmenlerini, Ömer’i cam pencere takıp ambar yapan Mimar Memet’i, Elmas Gelin’i getirdi.” (SAÖ:195)

“Atiye, Huvat Gigi lafını açınca Çerçi Boos’u hatırladı.” (SAÖ:204)

“Sırma’yı okuyup iyileştirmesi için mahallenin en yaşlısı Güllü Baba’yı çağırdılar.” (BKÇM:14)

“Kibriye Ana çaltaklana çaltaklana koşup yetişti.” (BKÇM:33)

“Kara Hasan elinde mendil halayın başından koptu. Orta yere atıldı.” (BKÇM:40)

“Yara açmayan su kilit altına alınınca, konducu kadınlara ‘Gece dersi’ veren, yatıp kalkmanın ilmini öğreten Tirintaz Fidan, gül yaprağı ağzını açtı.” (BKÇM:48)

“Çöp Bakkal’ın, çatısı kanat açmış kuş gibi duran kondusunun başına vardı.” (BKÇM:51)

“Çöp Ağası’yla anlaştığını, cami kurmaya razı gelirlerse evlere çöpten ayıklanan naylonları para karşılığında yıkanmak için dağıtacağını söyledi.” (BKÇM:54)

“Fabrikaların gürültüsü Ciğerci’nin anlattığı masallarda dağlar ardındaki devin homurtusuna dönüştü.” (BKÇM:57)

“Bahar başında Kürt Cemal Çöp Muhtar’ın kapısını çaldı.” (BKÇM:63)

“Çiçektepe’de, şükür etmeyi bilmediği için konduların kuruluşu sırasında adı ‘Şükürsüz’e çıkan Naylor Mustafa uzun araştırmalardan sonra Çöp Bakkal’ın kapıyı aldığı yeri keşfetti.” (BKÇM:53)

“Küp”, “Ejder” diye ad takınan gençler, konduların damından martı gibi uçup Kürt Cemal’in önüne düştüler. “Çöp bayırlarında İslam’ın şartı, küspenin kartı bizden sorulur,” diye bir laf öğrendiler.” (BKÇM:64)

“Sistem montajda, uyuyanı yürek çarpıntılarına atan, sonra da ordan alıp zıncı diye bantın başına oturtan bu sesler Kel Ali’ye yorgandı.” (BKÇM:68)

“Bay İzak çöp bayırlarının karşı yamaçların- da bir konu fabrika kurdu.” (BKÇM:71)

“Dayakçılar tazminat isteyen, sigorta sendika lafını ağzına alan işçilere ağızlarından kan gelinceye kadar dayak atarlardı.” (BKÇM:74)

“Gülbey Usta gülüşmelerin arasından sıyrılıp saç plakaların başına çöktü.” (BKÇM:72)

“Taci Baba sıçrayıp varilin üstüne çıktı.” (BKÇM:81)

“Kondulardan kadın kız toplama işi için Kır Hamit görevli seçildi.” (BKÇM:81)

“Konduların yıkım günlerinde adı fabrikalarda duyulan Dursune Nine'nin kondusunu sordu.” (BKÇM:82)

“Böylece, Çingenelerin tarihini bilen Hınık Alhas konduların arasında yitip gitmekten kurtuldu.” (BKÇM: 95)

“Böylece, sırtının kamburu yüzünden evinde aç oturan ve boyunun ufaklığından dolayı sürekli bir biçimde 'Mercimek' hakaretine uğrayan konducuya Çiçektepe'de eksik olan afiş gezdirme işiyle karın doyurma yolu açılmış oldu.” (BKÇM:127)

“Çamlı Bayram'ın söyledikleri- ne arkacı çıktı...” (BKÇM:103)

“Beş Çingenenin yanarak ölmesini, Çingenebaşı Çeri Mahmut'u ve konducu Deli Dursun'u anlatan bu masal çöp bayırlarında yaşayan konducuların dillerinde yer etmiş beyitlerle uzayıp akardı.” (BKÇM:105)

“Ortalıkta dönüp duran laflardan çöp bayırlarında 'Lado' lakabıyla ün yapan kumarbazın Çiçektepe'ye yerleşeceği anlaşıldı.” (BKÇM:113)

“... köyde doksan dokuz kişiyi kesen “Bolşevik Mehmet” diye bir adamdan laf açması doğru olmadı.” (BKÇM:124)

“İddiacılığı ve sert mizacı yüzünden “Albay” lakabını giyinmiş olan babası, kondusundan çıktığı gibi Çöp Muhtar'ın kapısına dayandı.” (BKÇM: 125)

“Deli Gönül gözlerine uykuyu sinemada düşürdü.” (BKÇM:127)

“Çiçektepe'li kadınların açılıp saçılması, teneke minareli camilerden birinde müezzinlik yapan Hacı Hasan'ın burnunun iman direğini sızlattı.” (BKÇM:131)

“Çiçektepespor'un elinde kırbaçla konu aralarında koşan başkanı Şini Erol, tamir atölyelerinde çalışan konducu delikanlılara futbol yıldızı olma düşünüyü aşıladı.” (BKÇM:134)

“Konducu kadınlar arasında 'Katır Emel' diye ün yapan Emel...” (BKÇM:141)

2.8. Oyun

Oyun, “1. Zaman geçirmeye yarayan belli kuralları olan eğlence. 2. Kumar. 3. Şaşkınlık uyandırıcı hüner. 4. Tiyatro ve sinemada sanatçının rolünü yorumlama biçimi 5. Müzik

eşliğinde yapılan hareketlerin bütünü. 6. Sahne veya mikrofonda oynamak için hazırlanmış eser, temsil, piyes. 7. Bedence ve kafaca yetenekleri geliştirmek amacıyla yapılan çevikliğe dayanan yarışma. 8. Hile, düzen, desise, entrika 9. (güreşte) Hasını yenmek için yapılan her türlü biçimlerde şaşırtıcı hareket. 10. (teniste) Taraflardan birinin dört sayı kazanmasıyla elde edilen sonuç.” (Artun, 2009:315) olarak tanımlanır.

Biz eserlerde tespit edilen oyunla ilgili unsurları büyüklerin oyun ve eğlenceleri, şans ve kumar oyunları, çocuk oyunları, yerli sporlar, halk oyunları ve çalgılar adlandırmalarıyla beş başlıkta inceleyeceğiz.

2.8.1. Büyüklerin Oyun ve Eğlenceleri

“Yumurta oyunu”, “yüzük oyunu”, Bitli Çoban, aşık oyunu, “çam kütüğü oyunu”, “bilek güreşi” Sevgili Arsız Ölüm romanında büyüklerin oynadığı oyunlardan bazılarıdır. Buzdan Kılıçlar romanında oyunla ilgili bir tespit yapılamamışken Berci Kristin Çöp Masalları’nda ortaya konan oyunlar “rüzgâra karşı yürüme oyunu”, “rüzgâr kaypıncağı” gibi “yazar tarafından üretilmiş” oyunlardır.

Yazar tarafından eserlerde büyüklerin oyun ve eğlenceleri şu şekilde sunulmuştur:

“Derken kazdığı kuyunun başında durup soluklanmadan “Bitli çoban” oynamaya başladı.” (SAÖ:11)

“Derken kazdığı kuyunun başında durup soluklanmadan “Bitli çoban” oynamaya başladı. Oyun oynamasından köylüler, altın bulduğunu bildiler.” (SAÖ:11)

“Ama çok geçmeden Huvat, kendini “yumurta oyunu”na kaptırdı. Başına topladığı delikanlılarla, benim yumurtam sağlam, seninki çürük diye, kavga ede ede sabahlara kadar yumurta tokuşturmaya başladı. Gözü oyundan başka bir şey görmez oldu. Öyle ki, türkü çağırarak oyuna daldığı bir gece...” (SAÖ:7)

“Huvat, karısını uykuya bırakıp yeniden yumurta, yüzük oyununa, partiye daldı.” (SAÖ:9)

“Öğretmen, günlerce Huvat’ın erkek odasında yatıp kalktı. Akşamları köyün erkeğiyle yumurta yüzük oynadı.” (SAÖ:13)

“Bu öğretmen, Alacüvek’in çocuklarına, altın kuş masalını, “Çobanım, Çobanım” şarkısını, bir de “Arayı kim kesti” oyununu öğrettikten sonra gitti.” (SAÖ:13)

“Kınadan sonra, göz çiçekten başlarına taç örüp taktılar. El ele kayalardan atlayıp dölğe indiler. Dölkte topluca “bitli çoban” oynadılar. Hem oynadılar hem ağladılar.” (SAÖ:61)

“Erkek odalarında aşık oyunları yeniden başladı. Erkeklerin “Çık yanı, tok yanı!” diye aşık atakları bir gecenin sabahında...” (SAÖ:36)

“Seyit’le Mahmut dirseklerini yere verdiler, ellerini iç içe geçirip sıkıca kenetlediler. Huvat kalkıp ikisinin yanına diz çöktü. Mahmut’un boşta kalan eliyle kilimi kavradığını, güreşe hile karıştığını söyleyip güreşi yeni baştan tutturdu. Mahmut iki bilek bükümü küçüklük payı aldı. Dizlerinin üstüne yere sıkıca abandı. Seyit’in elini kilime yapıştırdı. Sevinçle yerden kalktı. Huvat’ın omzuna iki yumruk attı. Huvat, “İte bak hele!” deyip ayağa dikildi. Odanın ortasında ellerini yumruk edip Mahmut’a doğru sallaya sallaya ayak oyununa başladı.” (SAÖ:115)

“Derken Nuğber ortaya bir oyun çıkardı. “Hadi gelin çam kütüğü oynayalım,” diye tutturdu. Huvat, “Hadi öyleyse,” deyip oyunu başlattı. İçinden köyün hanelerinden birini tuttu. O hanedeki insanların kaç kişi olduğunu söyledi. “Bir erinen avrat, dört kuzusu, dört kuzusunun iki eksik eteği, iki ev direği, bir de çam kütüğü,” deyip, “Bilin bakalım bunlar kim?” diyerek bir köşeye çekildi. Herkes elini yüzüne alıp düşünmeye başladı. (...) Onlar bilemedikçe Huvat ipuçlarını artırdı, “Çam kütüğü, kocakarı,” dedi. Evlerinin dar sokağa yakın olduğunu söyledi. Derken hane bilindi. Hanedekiler tek tek anıldı. Bu defa Nuğber içinden bir hane tuttu. Arkasından Seyit bir hane sordu.” (SAÖ:108)

“İlkin “Ceza vermeceli eşek oyunu”nu seçti. Oyunu herkese öğretti. Tekrar tekrar oynattı. O günden sonra evin içinde herkes bir oyun sevdasına düştü. (...) Damadım görür görmez, eline eşek oyununun sopasını geçirdi. Damadımı seviyorsam azıcık soluklansın, sonra oyuna otururum demedi, içeri girer girmez, “Ben ebeyim ha,” diye kesim kesti. Sopayı eline alıp ebeliğe yattı. Çoluğu çocuğu başına toplayıp oyunu başlattı. Sonunda herkesi eşek oyunundan bıktırdı. Oyuna yanaşmıyor diye damadıyla küslük çekişmeye başladı.” (SAÖ:172)

Eser içerisinde karşımıza çıkan diğer oyun ve eğlenceler şu şekildedir:

“Damadı bu defa ortaya başka hünerlerini döktü. Hiçbir yere tutunmadan başının üstünde Huvat’ın karşısında dikildi. Sonra on yumurtayı kırmadan nasıl havaya atıp tuttuğunu gösterdi. Bir dolu sihirbazlık numarası yaptı.” (SAÖ:172)

“Hatta yumurtadan ne anlamasına sevindi. Ona yumurta oyununu yumurta türküsünü öğretti. Bir kendi bir de damadı için iki yuvarlak yumurta seçti. Yumurtaları tuza batırıp kabuklarını iyice sertleştirdi. Birini damadına verdi, birini kendi aldı. Damadıyla yumurta oyununa daldı. Dünyayı kaygıyı unuttu.” (SAÖ:173)

“En son akşamları gelir gelmez, sokağa inip sokağın bir ucundan bir ucuna ip gerip top oynamaya başladı. (...) Kimi gün sokağın çocuklarını başına toplayıp onlara hikâyeler anlattı, kimi gün delikanlılarla bir uçtan bir uca top koşturdu; bir, kaleci olup kuş gibi uçtu; bir, topu kafasının üstünde hoplattı, olmadı dizine indirdi.” (SAÖ:173)

“Kimisi tahtadan, kimisi demirden trenler, uçaklar, boy boy uçurtmalar, otobüsler yaptı.” (SAÖ:175)

“... oğlan evdeki herkesi peşine taktı. Uçaklar, uçurtmalarla boş bir araziye vardı. Nuğber’in eline bir uçurtma, Huvat’ın eline bir başka uçurtma verdi. Dirmiş’i uçakların, trenlerin başına bekçi koydu. Seyit’le Halit’i açıklığın bir ucuna yolladı. Kendi bir başta durdu. Uçakları bir hevesle kurdu, bir çılgınlıkla havalandırdı.” (SAÖ:175)

Çiçektepe’deki fabrikalar greve başladıklarında beyaz bir güvercin uçururlar o güvercin hangi fabrikaya konarsa o fabrikada da grev olacağına inanılır ve grev çadırı o fabrikanın işçilerine oynan bir oyunla satılır.

“Grev çadırı, grev yerinde topluca oynana bir oyunla güvercinin seçtiği fabrikanın işçilerine satıldı.” (BKÇM:39)

Buzdolabı işçilerinin direnişe başladıktan sonra bayramlaşır gibi elleri birbirine uzanır bu durum elim elinde oyununa benzetilir.

“İşçilerin elleri bayramlaşır gibi birbirine uzandı. Postabaşılar, formenler “elim elinde” oynayan işçilerin arasından usulca sıyrılıp karanlık koridorlarda kayboldu.” (BKÇM: 79)

Çiçektepeliler'in hayatının her alanına hâkim olan rüzgârın etkilerini oyunlarda da görmekteyiz. Yazar, Berci Kristin Çöp Masalları romanı içerisinde yaşam şartlarının insanın gelenek görenek ve adetlerinin yanı sıra oyunları üzerindeki etkisini de Çiçektepeliler'in rüzgarla ilgili oyunları ile ortaya koymuştur.

“Rüzgâr üstüne türküler yaktılar. Oyunlar icat ettiler. (...) Kadınlarsa sırtlıklarla su taşırken, gide gele görülmedik başka oyunlar çıkardılar. Bir tepenin başından öbür tepenin başına tenekelerle sular saçsa saçsa dönüp durdular. Art arda sıralanıp bir çöküp bir kalktılar. “Suyum sucacığım, damla damla uçacağım, yelce yarım gele desin” diye türküler yaktılar.” (BKÇM:23-24)

“Erkekler “Rüzgâra karşı yürüme oyunu” diye başka bir oyun buldular. Oyunu yalnızca Çiçektepe'den yarım saat çeken minibüs yoluna bağlayan çöp yolunda oynadılar.

“Gözüm akar oldu dizlerim tutmaz

İki kuluncumdan sancı hiç çıkmaz

Buydu parmaklarım kollarım kalmaz

Ya sen git tepeden ya da ben rüzgâr

Türküyü Çiçektepelili simitçilerle, tablacılar, yaktılar. Tepede kurulu fabrikalarda çalışan işçiler bu türküyü karşılık bir türküyü yakıp yakıştırdılar. Oyunu da Çiçektepelilerle karşılıklı oynadılar. Her sabah onar adım sırayla yolun alt yanından üst yanına arkalı önlü yüz yüze dizildiler. Önce hep bir ağızdan türküyü başladılar. Sonra bellerini büktüler. Başlarını yıktılar kollarının böğürlerine dayadılar omuzlarını yukarı kaldırıp önlerine düşürdüler. Boyunlarını içeri çektiler yolu ortaladıktan sonra “Hayda hay rüzgâr!” diyerek rüzgârın yönüne göre topluca yan döndüler. Bu oyun sabah ve akşam şaşılacak bir düzen içinde sürüp gitti. Fabrikaların akşam vardiyaları dağıldıktan sonra işçiler fabrika kapılarında tek sıra oldular. Bekçilerin önüne durdular. Bekçiler içerden parça çalıp çalmadıklarını anlamak için işçilerin ceplerini yokladılar. İşçiler yoklandıktan sonra yola çıkıp rüzgâr oyununa başladılar. Daha onlar oynaya oynaya yolun yarısına varmadan konducular ağır ağır süzülen kara kuşlar gibi karşıladılar.” (BKÇM:24)

2.8.2. Şans ve Kumar Oyunları

Berci Kristin Çöp Masalları romanında şans ve kumar ve oyunları içerisinde değerlendirebileceğimiz tombala, tavla, altı kol, çanak (okey) gibi oyunların adları zikredilir. Sevgili Arsız Ölüm romanında iskambil oynamak, zar atmak ifadelerine rastlanmıştır.

“Çiçektepe’nin on beş ayrı yerinde on beş kondu kahve açıldı. Kavgacılar bir gün içinde çakılan kahvelere dağıldı. Öbek öbek çanak, tombala ve altıkola başlandı.” (BKÇM:113)

“Sabaha Karşı İntihar Oyunu” ise Çiçektepe Mahallesi’nde kumarın yaygınlaşmasından sonra ortaya çıkan oyunlardan biri olarak anılır.

“...Çiçektepeliler erkekler Lado’nun kumar bilgisinden ve yaratıcı zekasından yararlanarak çeşit çeşit göz boyayan kâğıt numaraları ve kâğıt oyunları geliştirdiler. Bu oyunlar içinde en büyük etkiyi, tavanların alçaklığına, çatıların çürüklüğüne dayanarak ortaya çıkardıkları “Sabaha Karşı İntihar Oyunu” yaptı. (BKÇM:120)

“İskambil kâğıtlarını elinin tersiyle masanın bir ucuna itekledi. Sigara içmek, oyun oynamak için babasının kalkıp gitmesini bekledi.” (SAÖ:86)

“Cebinden iki zar çıkardı. Zarları atıp atıp kareli kâğıtları yazdı çizdi.” (SAÖ:145)

“Damadını karşına alıp iskambil oynamaya, zar atmaya başladı.” (SAÖ:171)

“Grev yerinden Çiçektepe kondularına tavla şingirtıları yayıldı.” (BKÇM:46)

2.8.3. Çocuk Oyunları

Özellikle Sevgili Ölüm romanında saklambaçtan dokuz taş, cicozdan çelik çomağa birçok çocuk oyununa yer verilmiştir. Berci Kristin Çöp Masalları romanında ise körebe, saklambaç gibi geleneksel çocuk oyunlarının yanı sıra “yazar tarafından üretilen” bir çocuk oyunu olarak sunulan “rüzgâr kaypıncağı” oyunundan bahsedilmiştir. Bunlar dışında eserlerde çocukların oyun ve eğlenceleri, oyuncakları şu şekilde sunulmuştur:

“Köyün çocukları, eski ağılın içinde salıncak kurup yemliklerde saklambaç oynarken...” (SAÖ:48)

“Köyün çocukları onunla helheli, çelik çomak oynamak için yarışa kalktı.” (SAÖ:58)

“Demirlerden atlayıp salıncaklardan uçtu.” (SAÖ:77)

“Ellerinde renkli fırıldaklarla öküzün, eşeğin peşine düştüler. Bir yanda kuş lastiği, lampık, helheli bir yanda dolma top, su tabancası, şişirme, itin düdüğü naylondan yapılmış, çocukları şaşkına çevirdi.” (SAÖ:5)

“Parkta birlikte cicoz oynadılar. Tahta tüfeklerle ağaçların arasında birbirlerini kovaladılar.” (SAÖ:88)

“Sokağı tek odalı evlerin çocuklarının sesleri doldurdu. Sesler, “Aç kapıyı bezirgân başı,” diye bağırdı. Sesler halka oldu. Oyunlar kuruldu. Dokuztaştan saklambaca geçildi. Kızlar yumdu, oğlanlar saklandı; oğlanlar yumdu, kızlar saklandı. Saklambaç başka yepyeni bir oyuna dönüştü. Kapı arkalarında, sarnıç başlarında tek odalı evlerin çocukları belden aşağı soyundu. Onların üst üste çıkıp taşlıklarda yuvarlanmasını, birbirlerinin üstünden duvarlara dayanmasını kimse görmedi.” (SAÖ:94)

“Kızının okulda kalıp arkadaşlarıyla top oynamasına, bunaldıkça az çıkıp dolaşmasına izin verdi.” (SAÖ:134)

“Parkta cicoz oynayan çocukların yanına vardı.” (SAÖ:140)

“Saray kalıntısında top koşturan gençlerin heyecanına kapıldı. (...) peş peşe futbol takımlarının adlarını, oyuncularının numaralarını, formalarının renklerini saydı döktü.” (SAÖ:144-145)

“Çocuklar sokakta takım kurup top koşturdu. Mahmut onlara pencereden hakemlik yaptı. Sonunda içindeki oynama isteği korkusuna baskın çıktı.

Mahmut sokağa çıktığı gün, günlerce evde oturmanın acısını çıkardı. (...) Parktaki tüm çocukları başına topladı. Çocukları ikiye ayırdı. Çocuklar ağaçların arasına dağılıp başlarına Kızılderili şapkası ördüler. Elllerine taş, sopa aldılar, savaş oyunu oynamaya başladılar. Mahmut Kızılderililerin reisi oldu. Diğerlerinin başına sarışın kızı komutan yaptı. Sarışın kızın ordusu dağıldı. Kimi vuruldu, kimi kaçtı. Sarışın komutan esir edildi. Ellerinden, belinden tutulup Mahmut’un yanına getirildi. Mahmut emir verdi. Sarışın komutan en ulu at kestanesinin gövdesine bağlandı. Kız at kestanesine bağlanınca ağladı. Mahmut kızın ağlamasına dayanamadı. Emir verip kızı çözdürdü.” (SAÖ:110)

“Onun bez bebeğini kucağına alıp, bebeğiyle konuşmasını, dışarıda yağın karı içerden çırpınıp bağıarak seyretmesini, sedirin altında oynarken oynarken orada uyuyakalmasını...” (SAÖ:21)

“Mahmut oğlan ortalığa düşüp oynadı. Dirmit o oynarken usulca kalkıp...” (SAÖ:57)

“Dirmit’e bez bebek, Mahmut’a kuş lastiği yapıldı.” (SAÖ:60)

“Mahmut’un kuş lastiği kırılıp bir kenara atıldı. Dirmit korkudan bez bebeğini divanın altına sakladı. Eline alıp oynayamadı.” (SAÖ:70)

“Elmas çekine çekine Dirmit’i sevdi. Kucağına oturtup saçlarını taradı., ona mendil oyaladı., bez bebek yaptı. Bebeğin üstüne Dirmit’in adını işledi.” (SAÖ:47)

“Ellerinde renkli fırıldaklarla öküzün, eşeğin peşine düştüler. Bir yanda kuş lastiği, lampık, helheli bir yanda dolma top, su tabancası, şişirme, itin düdüğün naylondan yapılmış, çocukları şaşkına çevirdi.” (SAÖ:5)

“Elmas’ın yaptığı bez bebeğini kaldırıp bir kenara attı” (SAÖ:47)

“Bebekler beşiklerinden çıkmış (...) tabak fabrikasından atılmış kırık tabaklarla oynuyorlardı.” (BKÇM:9)

“Çocuklar hap yemiş gibi mosmor kesilip oyun oynarken uykuya daldı.” (BKÇM:18)

“Çocuklar çöpten bulup kaçırdıkları kafası bacakları kopmuş naylon bebeklerle gizli gizli oynadılar.” (BKÇM:21)

Çiçektepelili çocuklar “Rüzgâr kaypıncağı” adını verdikleri bir oyun türetmişlerdir.

“Rüzgâr üstüne türküler yaktılar. Oyunlar icat ettiler. Çocuklar çoğu oturarak oynanan yepyeni yeni oyunlar buldular. Saklambaç, körebe oynamayı unuttular. Rüzgârın önünde durup fırıldak oldular. Kollarını iki yana açıp altlarında tenekelerle tepeden aşağı dereye uçtular. Bu oyuna “Rüzgâr Kaypıncağı” adını taktılar” (BKÇM:23-24)

2.8.4. Yerli Sporlar

Boratav, “bazı oyun türleri vardır ki her yönleriyle spor tanımına uyarlar; güreş, cirit gibi. Bunlar halk dilinde “oyun” genel deyimiyile değil, kendi özel adlarıyla gösterilir. Onlara halk sporu, yerli spor demek yerinde olur.” demektedir. (Boratav, 2015:279) Boratav’ın

yerli sporlarımız olarak tanımladığı cirit ve güreşe Sevgili Arsız Ölüm’de şu şekilde yer verilmiştir:

“Çerkez köylerinden çalgıcılar tutuldu. Halaylar çekildi. Köy köye karşı at yarıştırdı, **cirit** attı.” (SAÖ:9)

“O akşam Huvat köyün erkeğiyle güreşe tutuştu. Güreşe güreşe yorulunca, yüzük yumurta oynamaya oturdu.” (SAÖ:61)

2.8.5. Halk Oyunları ve Çalgıları

Halk dansları, “Ait olduğu toplumun kültür değerlerini yansıtan; bir olayı bir sevinci, bir üzüntüyü ifade eden; kökeni din ve büyü ile ilgili olan; müzikli (bir müzik aleti eşliğinde veya müzik aleti olmaksızın el, ayak gibi organlarla tempo tutarak) olarak, tek kişi veya gruplar halinde icra edilen; ölçülü düzenli hareketlerdir.” (Eroğlu, 1999: 32-33).

Kültürümüz halk dansları açısından zengindir. Her yörenin, her bölgenin kendine has özellikleri olan oyunları vardır. Yazar tarafından, Sevgili Arsız Ölüm ve Berci Kristin Çöp Masalları romanlarında geleneksel halk danslarından halaya yer verilmiştir. Ayrıca yazar tarafından halk kültürü unsurlarından olan müzik aletlerine “Sevgili Arsız Ölüm” ve “Berci Kristin Çöp Masalları” romanlarında değinilmiştir.

“Çalgıcıları şaplağa tutup bahçeye oturtular. Huvat eline bir yağlık geçirdi, halayın başına geçti. (...) İki köyün erkeği omuzlaşıp halaya tutuştu.” (SAÖ:33)

“Erkekler dışarıda halay çekip, tabanca atarken...” (SAÖ:34)

“Çöp Yolu’nda halay çekerken, türkünün gülünü yeline kaptırdı.” (BKÇM:38)

“Grev yerinden dışarı bir halay kolu uzandı Çiçektepeliler erkekler omuzlarını titrete titrete halaya katıldı. Çocuklar el çırpı. Kadınlar halay çeken işçi kadınları göstere göstere gülüşüp birbirlerine cimdik attılar.” (BKÇM:40)

Şiirli Hoca Çiçektepeliler kız çocuklarından bir halay ekibi kurar. “halay ekibi kapı kapı dolaşip konducu çocukların sünnet şapkalarını topladı. Şiirli hoca şapkaların “Maşallah” yazan pullu yerini arka yerini arka tarafa arka tarafa getirip öğrencilerin başlarına taktı. Üstlerine tüllü tülbentler örttü... çöp bayırlarında, düğünlerde çalgıcılık yapan konducu ailesinin oğlu halay ekibinin türkücüsü oldu.” (BKÇM:90)

“Kara Hasan elinde mendil halayın başından koptu. Orta yere atıldı. Kollarını iki yana açıp diz kırdı. “Kır atımı nallatırım” diye bir türküyü başladı. (...) Kulaklarına tel taktı. Önüne arkasına post bağladı. Elinde bir ince değnekle grev yerine geldi. Önüne arkasına bağladığı postları sallandıra sallandıra bir oyun daha çıkardı. Çöp Yolu’nu ayağa kaldırdı. O hopladı grevci işçiler seyredip gülüştü. Çiçektepeliler alkış tuttu. Hoplayıp elindeki değnekle o grevcinin, bu konducunun üstüne yürüyüp yerlerde yuvarlandıktan sonra sırtına, karnına bağladığı postları çıkardı.” (BKÇM:40) Kara Hasan’ın grev çadırlarının önünde oynadığı oyun seyirlik oyunları anımsatmaktadır.

“...Huvat’ın Gigi’de din değiştirip Ermeni karısı tuttuğunu, sabahlara kadar zil çalıp oynadığını ağzından kaçırmıştı.” (SAÖ:16)

“Derken Huvat çalgıcılarla kamyonları kapıya dayadı. Çalgıcıları şaplağa tutup bahçeye oturtular. Huvat eline bir yağlık geçirdi, halayın başına geçti. O ara Atiye getirip çalgıcıların bohçalarını kucaklarına verdi.” (SAÖ:33)

“Gidip çalgıcıları yukarı getirdi, geliniyle karşılıklı oynadı.” (SAÖ:34)

“Radyoyu açıp oynamaya başladı. O oynadıkça evdekiler gülüştü.” (SAÖ:69)

“Çerkez köylerinden çalgıcılar tutuldu.” (SAÖ:9)

“Kız evinden tefçi, oğlan evinden çığırtkan çıkardılar.” (SAÖ:34)

“Düdük delindi, kaval oyuldu.” (SAÖ:60)

“Zekiye Halit’e ağıt yakıp dolanırken gitarını acıklı acıklı tıngırdatmaya başladı.” (SAÖ:160)

“Eline gitarını aldı. Bir yandan bağırdı bir yandan çaldı.” (SAÖ:160)

“... sabah gitti akşam gelip gitarı eline aldı, gece yarılarna kadar bir çaldı, bir söyledi.” (SAÖ:179)

“Gitar çalarken dinlemeyen olduysa bir sonraki günün yemek parasının yarısını kesti.” (SAÖ:179)

“Tozunu, ilaçlı suyunu koyup gitarını aldı, evden ayrıldı.” (SAÖ:193)

“Bu arada sendikanın grevcilere çalgı tutacağı, Çöp Yolu’nda üç gün üç gece davulların çalınıp zurnaların öteceği duyuldu.” (BKÇM:41)

“Çalgıcıların oğlu, elinde kenarları zilli kocaman bir tefle ortaya fırladı.” (BKÇM:90)

“Çöp kitaplarından yapılan sedirlerin üstü martı tüyleriyle örtüldü. Bağlama telleri, tef zilleri, ses verdikçe duvarlarda moda dergilerinin boşlukta kalan orta sayfaları süs fenerleri gibi bir o yana, bir bu yana döndü.” (BKÇM:100)

“Bir gece sıkıntıyla dışarı atıldığında kulağına gelen bağlama seslerine kapıldı.” (BKÇM:107)

“Titreyerek uykuya dalan Çiçektepeliler Ramazan davulunun tok gümbürtüsüyle uyandı.” (BKÇM:110)

“Bağlama, tef, cümbüş, kemençe, zurna, ve davuldan oluşan bir çalgı takımı hazırlandı.” (BKÇM:111)

2.9. Olağanüstülükler

Macit Balık, “büyülü gerçekçilik”i “gerçek ve fantezinin okuyucuyu yadırgatmadan, olağanmış gibi bir arada aktarılması” (Balık, 2011:274) olarak tanımlar. Büyülü gerçekçilik yaklaşımına dahil edebilen üç romanda da kahramanların yaşantılarına olağanüstü unsurlar eşlik eder. Bu olağanüstülükler eserlerin gerçekliği içinde yaşayanlar için olağan durumlar olarak sunulmuştur. Olağanüstülüklerin sunumunda yazar çoğu zaman folklorik malzemeden faydalanmıştır.

Sevgili Arsız Ölüm romanında sık sık karşımıza çıkan ayrı ayrı başlıklarda değerlendirdiğimiz Hızır, Azrail, cinler ve periler dışında yazar eser içinde birçok olağanüstülüğe yer vermiştir.

Sevgili Arsız Ölüm romanında Dirmit’in canlı cansız birçok varlıkla diyalog halinde olduğu görülür. Uğurlu, Sema Aslan’dan bu durumu şöyle aktarır: “Sevgili Arsız Ölüm’ün bir damarı da “Bamsı Beyrek”, “Deli Dumrul,” “Boğaç Han”, “Tepegöz” hikâyelerinden beslenir. Eserdeki fantezi öğeleri, anılan hikâyelerde geçen bu türden öğelerin yeniden, ama Tekin’in üslûbuyla yazılmasından ibarettir. Rüzgârla, dağlarla, bitkilerle konuşulması, Sevgili Arsız Ölüm ile Dede Korkut Hikâyeleri arasındaki başka

bir benzerliği verir. Dirmit köyde iken tulumbayla, rüzgârla ve gülle, kentte ise kuşkuşotuyla konuşur. Benzer durum Dede Korkut Hikâyeleri’nde de görülür. Sözelimi güçsüzlük duygusu, kişileri insan dışı varlıklarla iletişime itekler. Salur Kazan av dönüşü evinin yağmalandığını görünce, toprakla, suyla, köpekle konuşur. Uruz, düşmanlarınca tutuklanmadan önce bir ağaçla konuşmak ister. Dirse Han’ın karısı, oğlunu yerde, kanlar içinde görünce Kazılık dağına bağırır. Sevgili Arsız Ölüm’deki konuşmalarda, konuşulanlar karşılık verir ve konuşma sahte diyalog tarzında iken, Dede Korkut Hikâyeleri’ndekiler monolog tarzındadır” (Uğurlu, 2008:166)

Üç eserde de canlı cansız varlıklarla ilgili kişileştirmeler yapılmıştır. Bu kişileştirmeleri eski Türk inanışlarından animizme dayandırmak mümkündür. Kişileştirmelerden bazıları rüzgâr, dağ, kar gibi tabiata ait kişileştirmelerdir. Zeki Ömer Defne bu hususta insanların eski devirlerden beri çevrelerindeki canlı cansız varlıklara ruh vahmedegeldiklerini, millî destanların, menkıbelerin, halk arasında yaşayan inanışlar ve masalların bu ruh halinin zengin örnekleriyle dolu olduğunu ifade eder. (Aktaran: Özsoy, 2006: 455)

Dirmit’in artçı kuşlarla konuşması:

“Artçı kuş, seni bırakırsam, bana ne verirsin?” “Kum yumurta.”

“İstemem.”

“Ne istersin, Dirmit kız?”

“Babamı.” (SAÖ:19)

Dirmit’in rüzgarla konuşması:

“O gün, dam uçuran rüzgâr, Dirmit’i önüne kattı. Savmanı’da taylarla yarıştırdı. Üç olukta tazılarla dalaştırdı. Bir halı dokuyan kızların yanına, bir göle yatan camızların sırtına attı. Dirmit’in üzümünü elinden, un kavurmasını cebinden aldı. Saçlarını dağıttı, ağzını burnunu kanattı.

“Dam uçuran rüzgâr, karnım acıktı.”

“Toprak ye.”

“Anneme dersin.” “Demem.”

Dam uçuran rüzgâr, karanlık bastırınca, “Cinler geliyor!” diye Dirmiş’i korkutup eve getirdi. Kaşla göz arasında Atiye’ye onun avuç avuç toprak yediğini söyledi.” (SAÖ: 20)

Dirmiş’in güller ve tulumbayla konuşması:

“Geceleri tulumba, aya karşı tek başına uluyan bir ite benziyordu. Durmadan kuyruğunu sallıyor, Dirmiş’i yanına çağırıyordu. Dirmiş önceleri korktu. Bir zaman tulumbanın kuyruk salladığını görür görmez, kafasını yorganın altına soktu. Ama bir gün, helheli oynarken tulumba, “Geceleri yanıma gelersen, ben de sana sabaha açılacak gül tomurcuklarının yerini söylerim.” dedi. Dirmiş iki güne kalmadan köyün bahçelerindeki tüm gül fidanlarının yerini öğrendi. Geceleri gizlice tulumbanın başına iniyor, sabahları kimseye görünmeden su yollarından geçip, tomurcukların başına varıyordu.

“Uyuyamıyorum, yediveren gül.”

“Neden?”

“Seni, tomurcuklarını düşünmekten.”

O gül zamanı Dirmiş, “Ya uyur da, uyanamazsam. Ya ben uyurken güller solar, dallar kurursa,” diye öyle çok korktu ki, o gül zamanından bir dahaki gül zamanına kadar gözünü hiç kırpmadı.” (SAÖ: 22-23)

Dirmiş’in Tulumbayla konuşması

“Hey tulumba, tulumba, müjdem var sana.”

“Neymiş müjden, Dirmiş kız?”

“Köye öğretmen geldi.”

“Geldiyse sana geldi.”

“Bil bakalım öyleyse, bana ne dedi?”

“Ne dedi, ne dedi?”

“Sen hiç köylüye benzemiyorsun, dedi.”

“Sevindin mi?”

“Sevindim.” (SAÖ:38)

“Tulumba, tulumba.

Bana gonca gülleri bildiren,

Ayı haftına indiren tulumba.

Kır atlı öğretmen nerde?”

“Kuyum gibi karanlık yerde.

Suyum gibi soğuk yerde.” (SAÖ:39)

“Elmas gelini çok özledim, tulumba.”

“O da seni özlemiş, Dirmit kız.”

“Kime söylemiş?”

“İnce ince yağın kara söylemiş.” (SAÖ:48)

“O kış ortasında tulumba yine dondu. Dirmit, her sabah erkenden tulumbanın ağzına sıcak su akıttı, kolunu gövdesini ovdu. Haftını temizledi. Ama tulumba dile gelmedi. Dirmit yine de günlerce bıkmadan usanmadan tulumbanın başına indi, kulağına eğildi, avaz avaz bağırdı, elini tulumbanın ağzına soktu, kolunu bükmeye çalıştı. Tulumba sonunda dayanamadı, ağladı. Dirmit onun boynundan aşağı ince ince yaş süzüldüğünü görür görmez, tulumbanın kendisiyle konuşamadığı için çok üzüldüğünü anladı.” (SAÖ:48)

“Ah Dirmit kız! Ah Dirmit kız!”

“Ne olursun tulumba, ağlama.”

“Nasıl ağlamam, Dirmit kız.

Bu bahar, açmadan toprağa düştü tomurcuklar.

Dediler, bir gözünü uyku tutmayanımız vardı.

Yüreği çarpa çarpa, bir seyre duranımız vardı.

Toplardı tek tek solup dökülen yapraklarımızı, saklardı koynunda.

Biz onun için dal sürüp yaprak verirdik, Akçalı bahçelerinde.

Onun için tomurcuklanır, onun için kat kat açılırdık.

Gün doğmadan koşardı, su yollarından geçer, duvarlar aşardı.

Gelmedi bu bahar, gelmedi çok bekledik.”

“Ah tulumba! Ah tulumba!”

“Ne olursun, Dirmit kız, ağlama.” (SAÖ:52)

“Tulumba, Elmas geline gitsem o da beni taşlar mı?”

“Taşlar mı hiç, Dirmit kız.”

“Ama gitmem.”

“Niye gitmezsin?”

“Taşlarsa diye gitmem.”

“Çok mu özledin Elmas gelini?”

“Çok özledim.”

“Öyleyse git.”

“Gitmem.” (SAÖ:56)

“Tulumba, duydun mu babam bizi götürecekmış.”

“Duydum Dirmit kız, duydum.”

“Sen camdan bakarken, ağzımı aya dikip

Onun için itler gibi uludum.”

“Üzülme, seni de götürürüm yanımda.”

“Götüremezsın Dirmit kız.”

“Götüremezsem gitmem.”

“Gidersin.”

“Tepinirim, ağlarım.”

“Tepine tepine, ağlaya ağlaya gidersin.”

“Gitmem, görürsün kaçanın.”

“Nereye kaçarsın cinli kız?” (SAÖ:57)

“Tulumba Dirmit’in solgun yüzünü görmeye dayanamadı, başını haftına eğdi, sustu. (...) Kısık kısık, kesik kesik solumaya başladı. Hem soludu, hem, “Git başımdan, Dirmit kız,” diye yalvardı.” (SAÖ:61)

Dirmit’in kayalar, ağa, güvercinler rüzgâr ve pınarla konuşması:

“Dirmit tulumbayla konuştu, güvercinlerle konuştu, tavuklarla konuştu.” (SAÖ:56)

“Hem dolaştı, hem duvarlarla, su yollarıyla, tomurcukları dökülmüş, yaprakları solmuş gül ağaçlarıyla, rüzgârla, pınarla konuştu” (SAÖ:59)

“Gözlerine yağmur suyu birikmiş kınalı kayalara, kovuklarında kendisini saklayıp saklamayacaklarını sordu. Kayalar, “Kovuklarımız tavşanlara yuvadır,” dediler. Ama Dirmit’in döktüğü dillere dayanamayıp onu saklayacaklarına yemin ettiler. Dirmit’e çaputlu çalının kendisine küs olduğunu, onun yanına varıp dallarını okşamayı unuttuğunu, beline bez bağlayıp dilekte bulunmadığını söylediler. Dirmit çaputlu çalının yanına koştu. Sırtını gövdesine dayayıp altına oturdu. Çaputlu çalıyla konuştu. Entarisinin eteğini yırtıp çaputlu çalıya verdi. Dileğini diledi. Çaputlu çalı Dirmit’i kengel keven otlarına, dağlayan çiçeğine, dikenli kangala gönderdi. O gün Dirmit köyün yamacında, tarlasında ne kadar ot ağaç varsa hepsini tek tek yokladı.” (SAÖ:60)

Dirmit’in Kuşkuşotu ile konuşması:

“Kuşkuşotu,

Kara sivilceli oğlan buralardan geçti mi?”

“Geçmedi.”

“Geçerse onu sevdiğimi söyle.”

“Söylerim.”

“Söyleme, söyleme.” (SAÖ:77)

“Kuşkuşotu, kara sivilceli oğlana Dirmit’in onu sevdiğini söyledi. Kara oğlan kuşkuşotuyla Dirmit’e haber gönderdi. Onu park çeşmesinin önünde beklediğini söyledi.” (SAÖ:77)

“Bir sabah erkenden kuşkuşotunun yanına vardı.

“Kuşkuşotu,

Kızların oğlanlara haber göndermesi ayıp mı?”

“Ayıp değil.”

“Yine oğlanlara haber göndereyim mi?”

“Sevdiğin oğlanlara gönder.” (SAÖ:78-79)

“Kuşkuşotu Dirmit’e bir kış neler yaptığını sordu. Dirmit yaptıklarını kuşkuşotuna anlattı. Ona her şeyi merak ettiğini, ama çok az şey bildiğini söyleyip yakındı. Kuşkuşotu ona akıl verdi. Kitap okursa bir dolu şey öğrenebileceğini söyledi. Dirmit kuşkuşotuna okuldaki kitaplıktan söz etti. Ama utandığı için gidip diğer çocuklar gibi, orada kitap okuyamadığından yakındı. Kuşkuşotu Dirmit’i karşısına aldı. Ona utanırsa hep çok az şey bileceğini anlattı. Utanmaması için onu tembihledi. Dirmit’e kitaplığa girdiğinde yüreği çarparsa derin derin solumasını söyledi. Yüzü kızarırsa başını hemen önüne eğmesi için tembihledi. Ağzı kuruyunca, dilini ısırmasını, elleri titrerse, ellerini masanın altına saklamasını öğütledi.” (SAÖ:84)

“Olanları kuşkuşotuna anlatı. Kuşkuşotu güldü, ince yapraklarını bir o yana, bir bu yana salladı. Sonra Dirmit’in ağzını aradı. “Geceleri korkuyor musun yoksa?”

“Onları duyunca mı?”

“Hem görünce, hem duyunca.”

“Korkmuyorum, ama anneme acıyorum.”

“Neden?”

“İşte.”

“Kuşkuşotu Dirmit’i akşamları yatmadan önce su içmemesi için tembihledi. Ellerini kulaklarına kapatır, yorganı başına çekerse, sesleri duymadan uyuyabileceğini söyledi.” (SAÖ:93)

“Ağlaya ağlaya kuşkuşotunun yanına koştu.

“Kuşkuşotu, sarı oğlangilin evleri nerde?”

“Niye sordun Dirmit kız?”

“Ablam ona bir yelek ördü de.”

“Dut ağacının altına gelmedi mi?”

“Gelmedi.”

“Kuşkuşotu, Dirmit’in koltuğunun altındaki yeleği eline aldı. Yeleğin eteğindeki, kollarındaki örneğe uzun uzun baktı. Dirmit’e yeleği götürüp dut ağacının altına koymasını söyledi. Sarı oğlanın gelip yeleği alacağına, üstüne giyip sevineceğine dair yemin etti.” (SAÖ:98)

“Kuşkuşotu, anneme bir kızıyorum.”

“Kızma.”

“Bildiklerini öğretme diyor ama.”

“Bildiğin ne?”

“Bilmiyorum.”

“Ne bildiğini bilmiyor musun şimdi sen?”

“Ne bildiğimi bir bilsem!”

“Ne yapardın?”

“Annemden gizli, yayardım!”

Dirmit kuşkuşotunu bir şey bilmediğine inandıramadı. Ona yeminle Akçalılıların yolda tutup kendisini sevmelerinden, ellerine kazak eldiven alıp kapılarına gelmelerinden çok utandığını söylediye de kuşkuşotu Dirmit’e kulak asmadı. Dirmit’in yüzüne gülerek

yapraklarını “Seni gidi yalancı,” diye sağa sola salladı. Dirmit kuşkuşotunun kendisine inanmamasına kızdı. O kızdıkça kuşkuşotu üstüne üstüne gitti. “Söyle, söyle, seviniyorsun, değil mi?” dedi. Dirmit sonunda dayanamadı. Sevindiğini kuşkuşotuna söyledi. Kuşkuşotu kahkahayla gülmeye başladı.” (SAÖ:106-107)

“Koşup kuşkuşotuna müjdeyi verdi. Kuşkuşotu Dirmit’i gülerek dinledi. Ona annesine gitmesini öğütledi. Dirmit utandığım, annesini görür görmez yüzünün kızardığım söyleyip kuşkuşotuna yakındı. Kuşkuşotu Dirmit’e türlü dil döküp cesaret verdi. Hiç düşünmeden birdenbire söylerse, yüzünün kızarmayacağına yemin etti.” (SAÖ:120)

Dirmit’in Çiçek ile konuşması:

“Birden kulağına ince, titrek bir ses çalındı. Sesin geldiği yere başını çevirdi. Su yolunun kenarında adını bilmediği, daha önce bu köyün bahçelerinde hiç görmediği incecik boyunlu, kırmızı bir çiçeğin kendisine baktığını gördü. Eğilip usulca parmaklarını çiçeğe dokundurdu. Yaprakların, incecik boynunu okşadı. Çiçek nazlı nazlı başını salladı. Gözlerini yumdu. Ağır ağır soludu. Dirmit çiçeğin yanından kalktı. Koşmaya başladı. Çiçek arkası sıra ince, titrek bir sesle bağırdı: “Güle güle, Dirmit kız...” (SAÖ:62)

Dirmit’in sokakla konuşması:

“Sokaktan Dirmit’in kulağına ses gelmeye başladı. Sokak, bir sabah erkenden, Dirmit’e, “Kaç bana gel!” dedi.” (SAÖ:196)

“Sokak, Dirmit’in kirpiklerindeki ıslaklığı görünce, “Kaç bana gel!” diye el etti. Dirmit bir küskünlükle omuz silkti. O omuz silktikçe, sokak, “Gel! Gel!” diye fısıldadı. Sesini iyice yumuşattı. Dirmit sokağın sesini duymamak için kulaklarını elleriyle kapattı. Sokak bu defa eline kocaman kara bir perde aldı. Perdeyi bir açtı bir kapadı. Dirmit’e denizin üstünde uçuşan ak kuşları, rüzgâr vurdukça dallan yere eğilen ağaçları, oradan oraya savrulan çiçek tozlarını, renk renk kâğıtlarla donanmış duvarları, yollarda gülerek yürüyen insanları gösterdi. Dirmit’in yüzüne bir tebessüm yayıldı. Gözlerini kırpmadan perdenin bir açılıp bir kapanmasına daldı. Sonra birden yerinden kalktı, pencereyi açtı, “Geliyorum bekle!” diye bağırdı. Sokak dudaklarını büküp gülümsedi.” (SAÖ:198)

Dirmit'in kar ile konuşması:

“Dirmit kederinden köpek karının yağmasına sevinemedi. Kar ince ince üstüne döküldükçe bir küskünlükle omuzlarını silkti. Köpek karı iki adımda bir ak bir perde oldu. Dirmit'in yoluna durdu. Ona yağdığına neden sevinmediğini sordu. Dirmit, köpek karına, akşam olanları anlattı. Kar öfkesinden tozuyup, savruldu. “Gel benimle!” deyip Dirmit'in elinden tuttu. Onu iki yanı ağaçlık upuzun bir yola çıkardı. (...) Kar Dirmit'in elini bıraktı. Ona, kalabalığın arasına karışmasını, avazı çıktığı kadar bağırıp içini boşaltmasını söyledi.” (SAÖ:165)

“Kar koşup yetişti. Dirmit'in yüzüne sulu taneler serpti. “Polis geliyor, durma,” dedi. Dirmit'in eline çantasını tutuşturdu.” (SAÖ:166)

“Kar güldü. Dirmit kara, neden kendisini kalabalığın içine götürüp soktuğunu sordu. Kar uzun uzun düşündü. Gökyüzünden her pul pul olup dökülmesinde, neden eriyip gittiğini, tuttuğu yerden, neden çok geçmeden su olup aktığını anlatmaya başladı. (...) “Keşke bende kar olsaydım,” dedi. Kar yine güldü, ince ince Dirmit'in dudaklarına döküldü, yüzünü okşadı.” (SAÖ:166)

“Kar Dirmit'in haline güldü. Dışardan, “Yollarda koşarak bağırmak ne güzeldi, düşündün mü?” diye seslendi. Dirmit karın korkusunu yüzüne vurmamasına sevindi. Pencereyi açıp kara doğru eğildi. “En güzeli oydu!” dedi.” (SAÖ:167)

Eşekler üstünden kişileştirmeler de eserde şu şekilde verilmiştir:

“Öte yanda, yazıya koyverildikleri günden bu yana tüm köylerden taşlanarak kovulan başıboş yaşlı eşekler, Akçalı'da neden taşlanmadıklarını bir türlü kestiremediler. Ama kendilerine kötü yüz gösterilmemesini fırsat bilip, Sarıkız'ın sırtlarında gezindiği gecenin sabahında Akçalı'yı yurt edindiler.” (SAÖ:35)

Mehmet Yardımcı bir destan motifi olarak değerlendirdiği ışık motifini “Işık, destanlara aydınlık veren dini bir motiftir. Bu motif destanların kuruluşunda kutsiyetten kaynaklanan hayat verici bir özelliğe sahiptir. Oğuz Kağan destanında Oğuz'un evlendiği kadın gökten inen mavi bir ışıktan doğar.” (2015:205) şeklinde tanımlar.

Bu destan motifi eserde şu şekil de işlenmiştir:

“...bembeyaz uzun tüylü bir keçinin konuşarak üstüne saldırdığı güne kadar sürdü. Avazı çıktığı kadar bağırmasına rağmen keçi gerilemiyor, ağzında anlaşılmaz sözcükler geveleyerek öne doğru atılıyordu. İşte tam bu sırada yukardan bir top ışık düştü. Işığın düşmesiyle keçinin tüyleri kapkara kesildi. Arka arka gerileyip gözden kayboldu.” (SA:3)

Yazar, destanların kuruluşunda hayat verici özelliğe sahip olan ışık motifini eserin ilk sayfalarında kullanarak esere destansı bir giriş yapmıştır.

Sevgili Arsız lmde ve Berci Kristin p Masalları’nda yazarın kuşlarla ilgili kişileştirmelere yer verdiğini görüyoruz.

“Kınalı yas zamanı, göçmen kuşlar Alacüvek’e geldiler. Genç kızlara telli duvak, çocuklara kum yumurta, delikanlılara oyalı mendil getirdiler.” (SA:19)

“Konduların üstünde eğri eğri uçarak, kuş olmaya, kanat takmaya heves eden çatılara güldüler.

Cik cik atıcık usana

Beşikten kanat taksana

Bize bir bebek atsana

Cik cik bebecik cik cik” (BKM:9)

Tabiat unsurlarının kişileştirilmesi:

“Dağlar Dirmit’e kafa salladı.” (SA:63)

“Onlar ağlarken ay tarlaların üstüne düşüp parçalandı, yıldızlar söndü.” (SA:61)

“Deniz gece inince gözünün iine ışık sıkıp Dirmit’i eve kovaladı.” (SA:199)

“Rüzgâr gece yarısından sonra konduların çatılarına yanaştı.” (BKM:8)

“Rüzgâr taşlandı ama rüzgâr taşlamak bir işe yaramadı. Tersine rüzgâr taşlanmasından sonra insanlara daha da çok karardı.” (BKM:23)

“Rüzgâr, çöp bakkalın karısının kondunun içinde sekip durmasına güldü. Güle güle konduların başında esti. Türkünün kıvraklığına dayanamadı. Çiçektepe’nin beyaza boyanmış sokaklarında sabaha kadar oynadı. Sabah, Çöp Bakkal’ın keyif isteyen karısına türkü söylediğini kondulara yaydı.” (BKÇM:52)

Rüzgârın Çiçektepeliler’e seslenişi:

“Çiçektepe halkı!

Uyan!

Üç kara gölge gördüm, biri on adım geride durdu

Biri ıslık öttürdü. Biri konduların bahçesine süzüldü

Kâğıtlar attı. Kâğıtları uçurup uzaklara götürdüm” (BKÇM:45)

“Sessizliğin manitası kar, çırılçıplak dallara tırmanmıştı.” (BK:121)

Buzdan Kılıçlar romanında olağanüstülükler Halilhan’ın Volvo marka arabası üstünden verilir.

“Derdinin sihri burnunu tıkayıp da onu koku almaz hale getirdiğinde, küslük çekmeyi bırakıp, “Volvo ruhumun kumandasını ele geçirdi,” umutsuz bir cümleyle Gogi’nin kapısına dayandı. “Direksiyon hakimiyetinden çıkıyor, araba benim istediğim yere değil, kafasının estiği yöne hareket ediyor,” diyerek sırrını açtı.” Dostunu yan koltuğa atıp şehrin sokaklarına daldı ve ondan Volvo’nun şüpheli hareketlerini tespit etmesini diledi.” (BK:13)

“... Volvo birden anayoldan sapmış, karanlık dar sokaklar geçip kendiliğinden adı Bella olan bir pavyonun kapısına dayanmıştı.” (BK:13)

“Sabahları Volvo’nun su içtiği eski yeşil bidonu atıp beyaz bir bidon satın aldı.” (BK:9)

“Derin derin iç geçirip de Volvo’nun bu talihsiz aşk girişiminden sonra sarışın kadınlara yöneldiğini, bir iki gündür yolda gördüğü her sarı saçlı kadına burnunu havaya kaldırıp indirmek suretiyle selam verdiğini söyleyince, Gogi’nin rengine hafif bir bozulma oldu. Dikkatini yoğunlaştırınca Volvo’nun hızla giderken yavaşladığını, yerdeki sarı yapraklara bile saygı gösterdiğini hayretle gördü. Volvo, çirkin yülü mutsuz bir kediye

göğsüne bastırılmış durakta dikilen saçlı bir kadının önünde zıncı diye durunca da beti benzi olduğu gibi uçtu.” (BK:15)

“Rüzgâr, hız ve aşkla coşup tören yapma ihtiyacı duydular. Kumandan Volvo, şehrin ta öbür ucuna Sitile Sunterilerin yattığı mezarlığa uçtu.” (BK:17)

“Arabayı elime alıp ağaçların üstünden atlaya atlaya uçuğuma Gogi şahit olmuştur. Yalan söyleme ihtiyacım olmadığı için açık konuşuyorum.” (BK:48)

“Öne doğru atıldıkça Volvo çıldırıyordu. Çiseleyen yağmurla coşup aşık enerjisi kazandı. Kadınların arkasından ara yollara dalıp kendini kaybetti. Fren darbesiyle sarsılmaktan, burnunu havaya kaldırıp indirerek selam durmaktan tersi döndü.” (BK:65)

“Mırıldanarak Volvo’ya itiraflarda bulundu.” (BK:65)

“Bir yer tespit edip orayı patlatmazsa Volvo’yla aralarındaki aşk son bulacaktı.” (BK:75)

“Volvo’nun ağzı kuyulaşmıştı. Hafiften fren darbeleriyle selama durduğu burnunun yerinde rüzgârlar esiyordu.” (BK:108)

“Asfaltta tüy kesilip vals yapışları yıldızlar gibi gözlerinde yanıp söndü.” (BK:109)

“Demek ki Volvo’nun ciğerlerinin paramparça oluşu kalplerini sızlatmıştı.” (BK:119)

“Ne yazık ki sentesi tutmadığı için Volvo’nun ruhu baygınlaşmıştı. Kadınların yanından kaba ve çırpıntılı geçiyordu. Yol boyunca şahaneleriyle karşılaştığı halde, süzülüp egzozundan bir kıvılcım çıkartamamıştı.” (BK:121)

“Volvo’nun kazadan önceki hayatını hatırlamayışını, ruhunu ve hafızasını yitirişini derin bir acıyla kabullenmek zorunda kaldı.” (BK: 121)

Buzdan Kılıçlar’da ortaya çıkan olağanüstülüklerden biri de Gogi isimli karakterin “orgon enerjisiyle ilgilenmeye başladıktan sonra kazandığı vasıflardır.

“Orgon enerjisi, 1930’larda Wilhelm Reich tarafından ileri sürülen varsayımlara dayanan evrensel hayat gücüdür. Orgon, kütlesiz sürekli bir varlık olarak düşünülmüştür. Maddeden ziyade yaşayan enerji olarak düşünülmüştür. En küçük mikroskobik biyonlardan, organizmalara, bulutlara ve galaksilere kadar uyarlanabilir. Orgon enerji akümülatörü ise belli maddelerle kaplanmış bir odacıktır. Orgon varsayımına göre bireyin

enerjisi maddesel katmanlardan(akümülatörden) dışarı çıkmayıp kişinin kendisine yönelecektir. Böylelikle orgon enerjisinden faydalanacaktır.” (<https://etilen.net/orgon-enerjisi-ve-orgon-akumulatoru/>) (Erişim tarihi: 16.06.2017)

Kimi çevrelerce bir tür büyü olarak değerlendirilen “Orgon enerji”siyle kanser hastalığı dahil birçok hastalığın tedavi edileceğine ve bitkilerin daha hızlı yetiştirileceğine dair iddialar vardır.

Halilhan’ın eşi Rübeyza eşinin en yakın arkadaşı Gogi’yi evlendirmek ister. Gogi, Rübeyza’nın bulduğu kızla mektuplaşmaya başlar. Kız ile evleneceğini düşen Gogi bir gün kızıdan başka bir kısmetinin çıkacağını ve onunla evleneceğini söyleyen bir mektup alır. Gogi kızı unutmak için “orgon enerji”sinden faydalanmaya çalışır ve bu yolla kızı unuttur. “Orgon enerjisi tarafından güdümlenerek kutunun içinde başka bir kutu hayal eden Gogi, (altından ve ufacıık) kızı hayalinde yarattığı bu kutuya hapsetti. Kıza olan aşkını ve evlilik düşlerini hapsettiği kutuyu enerji kutusunun içinde bırakıp dışarı çıktı. Zaman, kutuya çırılçıplak adım attığı andan bir saat kadar ileriye gösteriyordu ve sonuç muazzamdı. Yüce mekanizmanın adaleti! Gogi kızı tamamıyla unutmıştu.” (BK:112)

Gogi “orgon enerji”yle olağanüstü vasıflar kazanır. Doğa’ya hükmetmeye başlar. Bu durum eserde şöyle verilir:

“İstedığı zaman ve yerde yağmur yağdırmayı, uçmayı, kendisinin salt enerji görerek yaşamayı seçmiş bir insan olarak Gogi’nin kendisine vereceği sağlam öğütler var mıydı?” (BK:123)

Eserlerde tespit edilen diğer olağanüstülükler şu şekildedir:

“Doğan kız, anasının karnındayken iki kez üst üste, hem de Atiye’nin anasının sesiyle “Ana! Ana!” diye çağırıyordu. Atiye, o sırada ambar odasında un eliyordu, karnından ses çıktığını duyunca, “Geberesin e mi!” diyebilirdi.” (SAÖ:8)

“Halı nazlana nazlana her gün bir parmak yol aldı, bel ağacına tırmandı” (SAÖ:95)

“Şehir beni herkes uyurken damda görünce, bu sırrı çözeceğimi sanıp bile bile korkuttu.” (SAÖ:214)

“Der demez utanan sorgucudan bir tokat yedi. Yanağında gül açıldı. Parmaklarıyla açılan gülü okşadı, sonra avucunun altında sakladı.” (SAÖ:215)

“Halit’ten mektubun yarısının ak bir kuş olup şehrin üstünde uçtuğunu da işitince daha fazla dayanamadı.” (SAÖ:216)

“Defter, anahtarını çın çın yere vurarak, Dirmit’i, eniştesinden korktuğu için ayıpladı. Dirmit gözlerinden akan yaşı deftere gösterip af diledi.” (SAÖ:183)

“Bulunduğu yükseklikte kalabilmek için ışık hızı ile hareket etmek zorunda kalan Hak Teâlâ (Gogi yaptığı araştırmalar sonucunda bunun böyle olduğunu tespit etmişti.) yoruldu ve yere inerek eşyalara sindi. Seher denen gurbette yaşayışlarını, yüzyıllardır kendini gökyüzünde var ederek cevaplayan Vacib’ül vücut, sonunda yoksullara sırt çevirdi. Kendini aşağı bıraktı ve dokunabilen binlerce cisme dönüştü. Yoksullar Rahman’ın aşağı düşme hareketinden doğan rüzgârın şiddetiyle savruldu. Kendilerine verilmeyen şu dünyada başkaları, ele geçirdikleri eşyaları ‘bির Tanrı parçasıdır’ diyerek birbirlerine gösteriyorlardı. Allah’ın yeni pozisyonuna esrarlı bir hüznle baktılar.” (BK:57)

“Dirmit, annesinin zebaniler karşısında diklendiğini, bir öfkeyle açıp onlara içini gösterdiğini, annesinin öldüğü günün akşamı küçük kara nokta oynarken öğrendi. Annesinin boyun eğmemesine sevindi. Sevincini yenemedi. Annesinin öte dünyanın altını üstüne getirdiğini evdekilere söyledi. Söyler söylemez Dirmit’e küçük kara nokta oynamak yasaklandı. Huvat onun annesinin ruhunun ardından aklını uçuracağına dair bir yeminle parmağını ıslatıp duvara çaldı. Dirmit dişlerini sıkıp hırsla duvardaki ıslaklığa baktı. Baktığı yerde kıpkırmızı bir karanfil açtı. Dirmit bir şüpheyile gözlerini kırptı. Yavaşça yerinden kalktı, kırmızı karanfili duvardan alıp göğsüne taktı.” (SAÖ:218)

2.10. Sayılar

Türk kültüründe bazı sayılar önemli bir yere sahiptir. Halk inanışında kimi sayılara özel anlamlar verilmiş bunlarla ilgili inanışlar hem günlük hayattaki birçok ritüelde hem de sözlü edebiyat ürünlerinde etkilerini göstermiştir. Artun sayılar üzerine kurulan inançların kaynağının hem İslam dini hem de Orta Asya yaşayışı ve Şamanizm olduğu ifade etmiştir (Artun, 2009: 308). Türk kültüründe kutsal kabul edilen üç, yedi ve kırk sayılarına Tekin’in eserlerinde yoğun olarak yer verilmiştir.

2.10.1. Üç Sayısı

“Türk kültüründe en çok kullanılan sayı üçtür. (...) Türk mitolojisinde İlahlar, Gök Tanrı, Yer Sular ve Yağız yer olmak üzere üçe ayrılır.” (Artun,2009: 308)

Tasavvufta ise ruh “üç derece olarak sınıflandırılır (kötülüğe teşvik eden ruh, suçlayan ruh, huzurlu ruh). Bu sayı aynı zamanda Şiilikteki üçlemeye (Allah Muhammed, Ali) işaret eder... Bektaşilikte de ulaşılması gereken üç merteye vardır. Birinci merteye telkin, ikinci merteye libas, üçüncü merteye ahadiyyet...” (Çoruhlu, 2006: 204).

İslamiyet öncesi ve sonrası inançlarda kutsiyet atfedilen üç sayısı halk anlatılarında ve inanışlarında da kendine yer edinir. Örneğin Kur'an'ın üç kere öpülüp başa konması, gelin kuşağının gelinin belinde üç kere çevrilip bağlanması ve halk hikayeleri, masallar gibi sözlü edebiyat ürünlerimizde üçle ilgili “düğünlerin üç gün üç gece sürmesi, gökten üç elma düşmesi” gibi formellerin kullanılması üç sayısının kültürümüzdeki yeri ve önemini gösteren bazı örneklerdir.

Özellikle ilk iki eserini kurgularken geleneksel kültürden faydalanan Tekin'in, eserlerinde üç sayısına yoğun olarak yer verdiğini görmekteyiz. Eserlerde halk anlatılarında olduğu gibi zaman geçişleri için “üç gün üç gece, üç gün boyunca, üç gece boyunca” gibi kavramlarla kullanılmıştır. Bunların yanı sıra üç sayısının mekân, kişi ve eşya gibi kavramları da ifade etmek için kullandığı tespit edilmiştir.

“Cinci Memet'i, Atiye'nin kızı doğurmasından üç gün sonra, dağda cinler boğdu.” (SAÖ:8)

“Üç ceset, yan yana toprağa yatırıldı...” (SAÖ:12)

“Atiye'ninkinde dört kişi bir masada oturuyorlardı, bir kadın, üçü erkekti.” (SAÖ:13)

“Üç güne kalmadan da Alacüvek'te kulağı kuyruğu kesilmedik eşek, içine işenmedik kuyu, domuz yağı sürülmedik kapı kalmadı.” (SAÖ:14)

“Huvat, köylüyü barıştırmaları için Sıggın'dan Alacüvek'e üç ihtiyar yolladı, kendi gelmedi.” (SAÖ:14)

“Alacüveklilerin arasını bulmaya gelen Sıggınlı üç ihtiyar, ellerinde üç kara torbayla ilk gün akşama kadar köyün içinde dolaştılar” (SAÖ:15)

“Alacüvekliler, üç ihtiyarın geldikleri gün dağıta dağıta bitiremedikleri tohumların, üç vakte kadar mis kokulu mor çiçekler açmasını boşuna beklediler.” (SAÖ:15)

“Alacüvekliler köyün toprağını bu hayırsız ottan temizlemek için, üç gün üç gece yaprak yolup kök söktülerse de çare etmedi. Köylülerin “Gâvur otu” dedikleri bu ot yüzünden Huvat öyle canından bezdi ki...” (SAÖ:16)

“Üç gün üç gece Alacüvek’te itler uyudu, artçı kuşlar uyumadı” (SAÖ:19)

“O sabah Atiye, Dirmit’in yatağında üç gığı buldu.” (SAÖ:19)

“Ağzından köpükler saça saça gözlerini kapadı, üç gün açmadı.” (SAÖ:22)

“O sabahtan sonra, üç gün Huvat’ın ağzını bıçak açmadı. Üç gün boyunca sık sık tüm köye küsmeyi, Atiye’yi de koyup gitmeyi düşündü.” (SAÖ:24)

“Üç kadında görme ve konuşma bozukluğu ortaya çıktı.” (SAÖ:27)

“O günden sonra, doğan kız çocuklarını göbekleri düşer düşmez, üç tas suyla yıkadılar. Okuyup üfleye üfleye bellerine naylon torba sardılar.” (SAÖ:27)

“Zekiye’ye dünürücü giden kadınlara da üçer metre entarilik kumaş aldığını söyleyince...” (SAÖ:29)

Atiye babasının mezar sorgulamasının üç gün sürdüğünden bahsetmiş. Üç sayısı babasının ölümünün anlatıldığı bölümde sıkça tekrar edilmiştir.

“Tam üç gün çığlıkların ardı arkası kesilmedi. Atiye üç gün boyunca daha da kötüledi. (...) Üçüncü gün çığlıklar hıp diye kesildi. Yatağa girer girmez, arka arkaya üç dua okuyup bir sağ omzuna, bir sol omzuna üfledi.” (SAÖ:30)

“Üç gün üst üste gözünü hiç kırpmadığı için ...” (SAÖ: 30)

“Ayneli üç gündüz arandıktan sonra...” (SAÖ:36)

“Üç gün ininde tuttu...” (SAÖ:36)

“Duman üç gün Akçalı’nın başından çekilmedi. Üçüncü akşamı Dizgame’ye kaydı.” (SAÖ:36)

“... nikah kıyılırken kırk yerinden düğümleyip karanlık bir yere attığını, üstüne de üç avuç toprak saçtığını söyledi.” (SAÖ:41-42)

“...bir ölünün mezar toprağından üç avuç toprak koymak gerektiğini söyleyip...” (SAÖ:43)

“... en son ölen Akçalılıının mezarından alınma üç avuç toprak serpildi.” (SAÖ:44)

“Yazdırdıklarını baştan aşağı üç kez sesli sesli okuttu. Ölmeden az önce, ağzına üç damla zemzem suyu damlatılmasını...” (SAÖ:76)

“... ömrünün üç vakit uzatıldığını aıkladı.” (SAÖ:77)

“Atiye’den her gün üç kez çocuklara kendini kötölemesini, arkasından beddua edip söylenmesini istedi.” (SAÖ:77)

“Kulağına üç kez, “Senin adın Seyit,” diye bağırdı.” (SAÖ:83)

“Annesinin üç vakte kadar öleceğini bilen Dirmit, içinden hemen üç hafta, üç ay saydı. Annesinin ölüm vakti, üç vakti tutmadı.” (SAÖ:84)

“Mahmut iki diktiyse dilsiz oğlanlar üç dikti.” (SAÖ:88)

“Ama Dirmit üç gün sonra yeniden yatağına işedi.” (SAÖ:92)

“Üç gün sonra öbür semtin kabadayısından Seyit’e ucunda kan kurumuş bir kama geldi.” (SAÖ:102)

“... kahvenin duvarında üç delik açtı.” (SAÖ:103)

“... bundan böyle üç kuruşa iş yapmayacağını, büyük işlerin altına gireceğini ve çok geçmeden adı “Üçler” olan bir şirket kuracağını açıkladı. Üç kardeş sırt sırta verirlerse ellerini attıkları her şeyin altın olacağından...” (SAÖ:105)

“Allah’ın hakkı üçtür” deyip yerinden doğruldu.” (SAÖ:115)

“Seyit, adını “Üçler” koyacağı şirketini tek başına kuracağını anlayınca...” (SAÖ:117)

“Babasıyla birlikte üst üste üç dua okudu. (...) Üç defa, “Senin adın Mahmut,” dedi.” (SAÖ:139)

“... üç kez çağırıp dua okudu.” (SAÖ:140)

“Üçüncü gece yine eliyle götürüp kızını incir ağacının altına koydu.” (SAÖ:146)

“Atiye bu defa üç hafta sayıp kızını üç hafta arka bahçeye oturttu.” (SAÖ:146)

“Atiye bu defa üç ay saydı.” (SAÖ:147)

“...belki de onun üç ay dolmadan evlerinin yolunu tutacağını söyleyerek...” (SAÖ:147)

“... her gün üç saka yakalarsa...” (SAÖ:155)

“Üç-beş şirketin piyasayı ejderha gibi tutuğundan, kimseye iş kapısı açtırmadıklarından yakındı.” (SAÖ:176)

“Üç-beş şirketin arkasında attı tuttu.” (SAÖ:176)

“Üçü birden kızın titreyip sarsılmasını durduramadı.” (SAÖ:182)

“...erkek evinin düğünden üç gün önce evlerinin damına bayrak dikmeleri lazım geldiğini ileri sürdü.” (SAÖ:183)

“Üç vakte kalmaz ölürüm!” demeye başladı. İnleye inleye üç gün geçirdi. Üçüncü günün akşamı bir soluma bir çırpınmaya tutuldu.” (SAÖ:185)

“... Mahmut’un üç yaşında bir kadınla geri geldi.” (SAÖ:189)

“Akçalıların oturduğu kahvenin önünden üç kez bir aşağı bir yukarı geçtiğini...” (SAÖ:203)

“Zekiye üç kez içinden, “Ben bunu kocam Halit’e yaptım,” diye geçirdi.” (SAÖ:206)

“Üç evladıyla konuştuğunu, üçünün aklının da bir insan aklına benzemediğini söyleyip terslendi. “Atiye’nin yerinde olsam sorguya çıkınca hepinizi inkâr ederim,” dedi. (SAÖ:210)

“Üç erkek şilteye sarılı bebeği şilteye sarılı bebeği yanlarına alıp uzak bir mezarlığa vardılar.” (BKÇM:11)

“Üç bebek yıkımdan, soğuktan usanıp kaçtı.” (BKÇM: 14)

“İnsanlar üç gün boyunca yıkımcıların gelmesini bekledikten sonra...” (BKÇM :15)

“Çiçektepe’de çiçekler açılmadan kimi sırt sırta küs gibi duran, kimi yüz yüze bakan kondulardan üç ayrı mahalle oluştu.” (BKÇM :16)

“...üç gün içinde bu fabrika karı Çiçektepe’nin ilk çiçeklerini kuruttu.” (BKÇM :18)

“Üç gün boyunca sıcak suyun başında çamaşır, kilim, yün, kap kacak yıkandı.” (BKÇM:19)

“... duvağı alıp üç gün koynunda saklayanın başına talih kuşu konacağını öne sürdü. (...) Bir başkası duvağı üç gün yastığının altına koyup üstünde yatanın ömrünün uzayacağını söyledi. (...) Kadın duvak bulunmaz, bebeğin döşüne konmazsa bebeğin üç gün içinde öleceğini söyledi.” (BKÇM:20)

“...üç mahalleyi ayağa kaldıran büyük bir kavga koptu.” (BKÇM; 21)

“Baston kimin sırtına üç kez değerse başına tavus kuşu gibi “kısmet” konacağına inanıldı.” (BKÇM; 29)

“Bastonunu üç kez sırtlarına deşdirdi.” (BKÇM; 31)

“Bu arada sendikanın grevcilere çalgı tutacağı, Çöp Yolu’nda üç gün üç gece davulların çalınıp zurnaların öteceği duyuldu.” (BKÇM:41)

“...Kara Hasan’ın burnunun üstüne yere çakılarak yaptığı canlı bayılma taklitleri yüzünden bir günde üç mahalleye_birden yayıldı.” (BKÇM:43)

“Akü fabrikasında iki-üç yıl çalışan erkeklerin kanına kurşun işler...” (BKÇM: 44)

“Üç kara gölge gördüm...” (BKÇM: 45)

“Herkes sarı kâğıt atıp akıl dağıtan üç kara gölgenin nereden geldiğini, kim olduğunu araştırmaya başladı.” (BKÇM:45)

“Kara Hasan ellerinin o güne kadar sarı kâğıt tutmadığına dair yeminler etti. Üç kara gölge konu bahçelerine süzülürken uyuduğunu söyledi.” (BKÇM:45)

“Grev yerinde üç kara gölgeye sahip çıkan olmadı.” (BKÇM:46)

“...iki-üç konu daha cami diye ayaklandı...” (BKÇM :54)

“Üçüncü gün üretim yavaşladı.” (BKÇM: 79)

“Üç işçiyi nöbet tutan plastikçilerin yerine nöbete gönderdi.” (BKÇM: 80)

“Gece üç işçi sıvışıp kaçtı.” (BKÇM: 81)

“...üç tavuk hikayesi çöp bayırlardaki öteki konu mahallelerinde duyuldu.” (BKÇM:97)

“Deli Dursun karton evlere geçmeden üç yıl önce Çöp Yolu’nda ayakkabı boyardı.” (BKÇM:106)

“Çöp Ağası’nın üç adamı çöp tepelerine geldi.” (BKÇM; 108)

“Mintanının manşet yerine, üç kat fırfırlanan dantel diktirdi.” (BKÇM:115)

“Düğün için çöp bayırlarının üç büyük kahvesini tuttu.” (BKÇM:116)

“Oyunu yanlış kuran üç konducu hayata gözlerini yumdu.” (BKÇM:120)

“Yıldırım’ı alıp giden üç kadının ardından kahvenin önünde kıyamet koptu.” (BKÇM:122)

“... mezarlıkta saklanan üç yabancı gencin...” (BKÇM:123)

“Üç genç ölü, güvenlik kuvvetlerince Çiçektepe’den götürülürken çıkan söylentilere...” (BKÇM:123)

“Bu arada üç gece üst üste cebini Karabela’nın avcuna boşaltanların sayısı bin beş yüz yüzü aştı.” (BKÇM: 124)

“Kapısını döven üç müşterinin arka arkaya bıçak çeken Çiçektepeliler erkeklerin karşısına çıktıktan sonra...” (BKÇM: 129)

“Daha onlar Donlu Yol’a inmeden konducular üç kişilik başka bir heyet kurdu.” (BKÇM:135)

“Heyet üç gün şehrin uzaklarını dolandıktan sonra, çamların arasından mavi parlak denizi gözleyen üstü dümdüzlek bir tepe buldu.” (BKÇM: 135)

“Üç adımda bir durup çıkık çenesini yukarı kaldırdı.” (BKÇM:141)

“Durduğu yerde kışını üç kez sağdan sola döndürdükten sonra öne bir tek ayağını attı.” (BKÇM:141)

“Kondulara ışık kırpan ampullerin üç gün içinde içleri söndü.” (BKÇM :142)

“Düşünüp taşındıktan sonra kocasının çayına üç gece regl kanı karıştırdı.” (BK 23)

“Üç kuruş yemek parası bırakıp bir hafta evvel çekip giden kocası dönmediği için aç yatıp kalkıyordu.” (BK:23)

“... üç kardeş birlik ve beraberlik içinde çok güzel bir şekilde anlaşarak çalışıyorlardı. Üçünde aynı özlem, üçünde de hemen hemen aynı ağırlıkta denebilecek yoksulluk vardı.” (BK:24-25)

“Biz üç kardeş bir ırk mıyız, yoksulluk meslek mi yoksa karakter midir?” (BK:25)

“Beyniyle kalbinin çatıştığı üç gece boyunca vücudunun bu iki kıymetli parçasını nasıl uzlaştıracığını düşündü.” (BK:24)

“... bakımın üç kardeş arasında paylaşılması şarttı.” (BK:39)

“... üç yıl süreyle karısının mezar taşını kendine tapınak yapmış...” (BK:40)

“Halilhan ‘dan umudu kalmayınca, üç-beş kuruş para gelsin diye kapı kapı gezip ‘korkuluk suyu’ çekmeye başlamıştı. Dili tutulan çocuklar için yapılan bu büyü töreni, garantili bir meslek sayılmasa da töreni yapan iyi ruhlar elçisinin cebini biraz olsun ısıtıyordu.” (BK:49)

“Teknojen’in üçüncü toplantısında...” (BK:66)

“... adamalardan üç misli para yemişlerdir.” (BK:68)

“Üç defa rüyasında onu bu şekilde görmüştü.” (B.K 70)

“Şube denen cehennem mekânda üç gün kadar rehin aldı.” (BK:74)

“Üç satırlık teklif mektubuyla büyük para kazandıracak bir olayı yakalamasına...” (BK:87)

“Üç elti buluşup bilezikleri aralarında güzelce pay yaparlardı.” (BK:95)

“Halilhan üç şişe kadar arayı açtı.” (BK:128)

2.10.2. Yedi

“Yedi sayısı Orta Asya’daki Türk boylarınsan günümüze kadar Türk halk inançları ile günlük yaşamlarında en çok sözü edilen sayılardandır. Yedi sayısı Anadolu’da ve tüm Türk boylarında kutsal sayılmaktadır.” (Artun,2009:308)

Yedi, İslam inancında da kutsal kabul edilen bir sayıdır. Çoruhlu, İslam inancında yediyle ilgili Allah’ın göğü yedi kat yarattığına inanıldığını, Kâbe’nin yedi kez tavaf edildiğini, Safa ile Merve arasında yedi gidiş dönüş yapıldığını ve şeytanın yedi taşla üç kez taşlandığını ifade etmiştir. (Çoruhlu, 2006: 206)

Hem İslam hem de İslam öncesi inançlarda kutsallık atfedilen yedi sayısına masal, destanlarımız ve halk hikayelerimizde sıklıkla kullanılır. “Yedi başlı ejder”, “yedi gün”, “yedi gece”, “yedi köy”, “yerin yedi kat altı”, “kırklara yedilere karışmak” gibi kullanımlar yazarın halk inanışları ve halk anlatılarıyla benzerlik gösteren kullanımlarındandır.

“Her akşam, kapısının önüne inen yedi köyün erkeğine arabaşı dökmekten...” (SAÖ:9)

“İki güne kalmadan yedi köyde Alacüvek’te “kırmızı çadır” hastalığı salgınmış diye duyuldu.” (SAÖ:13)

“Kısa zamanda da yedi köyde “İğneci Atiye Hanım” diye isim yapmıştı.” (SAÖ:25)

“Sonunda Atiye evin içinde kızına, kocasına neredeyse yedi kat el oldu.” (SAÖ:30)

“... yerin yedi kat altından çığlıklar yükseldi.” (SAÖ:30)

“Bu yakıştırmayı yedi köy beğendi.” (SAÖ:37)

“Cinlerin yerin yedi kat altındaki evlerinden...” (SAÖ:49)

“Cinlerin yerin yedi kat altından...” (SAÖ:50)

“Denizin yedi dalgasından su aldı.” (SAÖ:72)

“Aydın yedi günü kendini camiye kapattı, geri kalan günleri oruç tuttu. Evi barkı unuttu.” (SAÖ:73)

“Atiye o gece meleklerin kanatlarına binip göğün yedi katını dolaştı.” (SAÖ:76)

“... yıllardır görmediği yedi kardeşinden hiç olmazsa üçünün bulunmasını istiyordu.” (SAÖ:76)

“Derken yeminle yakında ereceğini, kırklara yedilere karışacağını söylemeye başladı.” (SAÖ:90)

“Ona fal bakmayı, rüyaya yatmayı bırakırsa, ermişler katına çıkabileceğini, kırklara yedilere karışabileceğini duyurdu.” (SAÖ:90)

“Kırklardan yedilerden söz etmez oldu.” (SAÖ:91)

“Hocalar hocalıktan çıktı, yedi başlı ejderha kesildi.” (SAÖ:124)

“Neredeyse köy köy dolaşıp lafıyla ettiğiyle yedi köyü kendine güldüren hem güldürüp hem sevdiren ikinci bir Sümül Ağa oldu.” (SAÖ:194)

“Kaynanasına, kocalarım ısındırmak için kapı üstüne torba asan yedi gelinin muradına erdiğini duyurdu.” (SAÖ:206)

“Allah’ın gökte duran yıldızıyla, yerden kaynayan suyuyla uğraşıp durduğu için yedi gün evin içinde kimseyle konuşmama cezası aldı.” (SAÖ:215)

“... ve tam altı gündüz, yedi gecede biten upuzun bir mektup yazdı.” (SAÖ:216)

“Yedinci gecenin sabahında kimse uyanmadan yatağından doğruldu. Mektubu bir köşeden bir köşeye odanın ortasına ip gibi astı.” (SAÖ:216)

“...sonra yedi çocuğuyla kendini Çiçektepe’ye sürükleyen seli anlattı.” (BKÇM:34)

“Yedi karısı ve yirmi bir çocuğu vardı.” (BKÇM:106)

“Çiçektepe yedi kondu camiye kavuştu.” (BKÇM:54)

“Yedi kuşaktan bu yana ciğer kavurup satan kocaman bir ailenin başından geçenleri hikâye etti. Destan boyunca ciğerci ailesi kavga yüzünden yedi kez ayrılıp birleşti.” (BKÇM:56)

“...yedi yıl ortalıkta görünmeyen köpeğin dedesiyle birlikte şavaştan geri dönüp geldiğini açıkladı.” (BKÇM:136)

“Caminin iç avlusundaki kocaman Eskimo evini ve yedi cücelerin kardan heykellerini, öyle bir umursamadılar ki...”(BK:1)

“... yedi aydır uzaydaki kara deliklerle uğraşıyordu.”(BK:7)

“Gogi’ye doğru yedi tane ok çıkardı.” (BK:35)

“Yoksullar, paranın ulaşılmaz bir vadinin yedi mağara sonrasında gömülü hazine olduğunu düşünmeselerdi...” (BK: 53)

“... yerin yedi kat dibinden daha gizli, siyah pasaportu vardı.” (BK:82)

“... haliyle hareketleri yedinci sınıf figüranların yapamayacağı türden hareketlere dönüşüyordu.” (BK:85)

“Gogi biliyor, baktığım zaman karımın yüzünde solucanlar görüyorum ama beni ona bağlayan yetmiş bin tane bağ olduğunu da görüyorum.” (BK:105)

“... yedi gün süreyle bilfiil çalışıp birbirinden farklı derinlikte boy boy yedi tane kasa yaptı.” (BK:112)

2.10.3. Kırk

“İslam öncesi Türk geleneklerinde de çok yer tutan bu sayı Muhammed’in kırk yaşında Allah’tan ilk vahyini alması, Allah’ın Âdem’in çamurunu kırk gün yoğurduğuna inanılması, Mehdi’nin dünyaya tekrar geldiğinde kırk yıl kalacak olması, diriliş esnasında göklerin kırk gün boyunca dumanla kaplanacağı ve dirilişin kırk yıl süreceğini ifade eder. Muhammed’in isminin başladığı ilk harf olan mim harfinin sayısal değeri kırktır. (...) Doğum ve çocukla ilgili birtakım geleneklerin uygulanmasında, kırk günlük süre önemli sayılmıştır. Türk-İslam edebiyatının pek çok eserinde kırk sayısının simgeselliğine dayanılır.” (Çoruhlu 2006: 209)

“Türklerin önem verdiği ona kutsal bir özellik kazandırdıkları sayıların başında kırk gelmektedir. Bu motif kahramanlar etrafındaki gücü temsil eder kırk sayısı bazı eşya ve davranışları sınırlar. Oğuz Kağan Destan’ında Oğuz kırk günde yürür, kırk günde konuşur, Kaf Dağı’nın etrafını kırk günde dolaşır verdiği şölende kırk kulaç yüksekliğinde direk diktirir ve kırk masa hazırlatır. Dede Korkut, Manas, Battal Gazi, Danişment Gazi ve diğer destanlarda ise kırk motifi kahramanın etrafında bir kuvvet

haline gelen kırk alp veya kırk ereni eden bir kavramdır. Kırk sayısı görünmez alemde gelen koruyucu güç güç verici kutsiyete erişmiş şahısları simgeler.” (Yardımcı, 2015:207)

Tekin eserlerindeki 40 sayısının kullanımı halk anlatılarındaki ve halk inanışındaki yapıya uygundur. Eserlerde kırk sayı, “kırk gün”, “kırk rüya”, “kırk konu”, “kırk yaş” gibi, zaman, eşya, mekân gibi kavramları ifade etmek için kullanılmıştır.

“Kırk gün onu yanına yanaştırmadı.” (SAÖ:15)

“...anasının mezarının üstüne kırk gün nur oturduğuna dair yemin billah ettirmeden yatırmadı.” (SAÖ:24)

“Kırklı bebeğinden, yatalağına varıncaya kadar herkes ayaklandı.” (SAÖ:24)

“Saçlarını onun gibi kırk belik edip beliklere sıra sıra mavi boncuk düzdüler.” (SAÖ:27)

“Kırk türlü baş sallayıp kaş oynatmaya, göz süzüp elleriyle çeşit çeşit işaret yapmaya başladılar.” (SAÖ:37)

“... ip bulunduktan sonra da kırk düğümü çözülürken...” (SAÖ :43)

“Her yerde elbirliğiyle kırk düğümlü kırmızı ip arandı.” (SAÖ:43)

“Huvat kırk düğümlü kırmızı ipi getirene iki koyun vereceğini açıkladı. ” (SAÖ:43)

“Kırkinci rüyaya yatışında kırmızı ipin yerini buldu.” (SAÖ:43)

“Derken yeminle yakında ereceğini, kırklara yedilere karışacağını söylemeye başladı.” (SAÖ:90)

“Ona fal bakmayı, rüyaya yatmayı bırakırsa, ermişler katına çıkabileceğini, kırklara yedilere karışabileceğim duyurdu.” (SAÖ:90)

“Kırklardan yedilerden söz etmez oldu.” (SAÖ:91)

“Kırk yıllık saka avcısı kesildi.” (SAÖ:155)

“Orada burada kuşlarına her gün kırk yumurta yedirdiğiyle...” (SAÖ:156)

“Günde kırk yumurta yedikleri için...” (SAÖ:156)

“Halit koca bir tencerede kırk yumurta haşladı.” (SAÖ:157)

“Gece lambalarının her birine kırk Yasin okudu.” (SAÖ:159)

“...lambaların kırk Yasin okunmuş bela savuşturmaya bire bir lambalar olduğunu bağırdı.” (SAÖ:159)

“Dirmit’in kırk gonca gülü açmadan soldu. Gece yarısından sonra kırk çörek otu kırk gözyaşı oldu.” (SAÖ:207)

“Atiye’ye yalvar yakar her birine kırk Yasin okuttuğu kırk çörek otu tohumunun arasına kattı.” (SAÖ:205)

“...kırk kara çörek otu tohumunu, kırk gül goncasına dönüştürüp bir masal uydurdu. Masalım dinleye dinleye o da yatıp uyudu.” (SAÖ:206)

“... kılın kırk yarıldığını söyleyip sustu.” (SAÖ:209)

“... Makinenin içinin kırk konu dolusu toz aldığını fabrikanın içine kondulara saldığından daha kuvvetli bir koku saldığına duymayan kalmadı.” (BKÇM: 43)

“Kırk konu dolusu renkli toz alan makine gürültüyle işlendi.” (BKÇM:50)

“Konduların dört bir yanından kırk ayrı renkte çiçek fışkıracağını anlatıyordu.” (BKÇM:30)

“Çöp tepelerinin üstünde açılacak kırk ayrı renkteki çiçekten, içinde yeşil yeşil otlar bitecek kondulardan söz etmez oldu...” (BKÇM:36)

“Ona anlatılan hikayelerden korkuya kapıldığı püf nokta, soylarında aşk yüzünden kırk yaşından yukarı yaşayan çok az insanın bulunmasıydı.” (BK:20)

“Gogi ile Halilhan’ın arkadaşlığını kırk yıl Gogi’yle yürüteceğim dese, gözümü kırpmadan emanet ederim diyerek onaylayan Rübeyya ...” (BK:35)

“Kırk yıl Gogi’yle yürüyeceğim dese, kocamı gözümü kırpmadan emanet ederim.” (BK:35)

“Avucuna tek bir cıva damlası bıraksalar hemen saniyesinde kırka bölünürdü.” (BK:44)

“Bu basamağın kırk haramilerin korkunç vadisini andıran bir mekânda bulunduğu, arenanın tarihi kuşlarca gözlemlendiği biliniyordu.” (BK:45)

2.11. Renkler

“Her kültürün kendine göre simgeleştirdiği renkler, kültürün taşıyıcısı olan bütün unsurlara değişik şekillerde yansımıştır. Türklerde esas olan bazı renkler vardır. “Bunlar kara, ak, kırmızı, yeşil ve sarıdır. Bunlar her yerde ve yaygın olarak kullanılmaktadır.” (Tursun, 2017:20)

Küçük, Seyidov’dan Türk kültüründe renklerle ilgili şu bilgileri aktarır. “Türklerin renklerle ilgili davranışları, eski çağlardan günümüze kadar günlük hayatlarına, ayinlere, savaşla ilgili çeşitli uygulamalara, kültürel dokuya; bayram törenlerine ve merasimlere, kullanmış oldukları çadır, bayrak, elbise vb. araç ve gereçlere, Türk dünyasının millî bayramlarından Nevruz kutlamalarına doğrudan yansımıştır.” (Küçük, 2010: 185)

Kültürümüzde simgeleşen renkler yön kavramıyla birlikte de kullanılmıştır. Çoruhlu Türkler’de renklerin dört anayönün simgesi olarak kullanıldığını, kuzeyin renk simgesinin kara, güneyin kırmızı, doğunun gök rengi mavi (bazen yeşil), batının ak olduğunu ifade etmiştir. Bu dört renk dışında kalan sarı ise dört rengin merkezi ya da toprağın rengi olarak anılmıştır. (Çoruhlu, 2006:186)

Her toplumun mitolojisi ve geçmişten getirdiği inançlarıyla bağlantılı olarak renklere yüklediği anlam vardır. Türkler’de simgeleştirilen ak(beyaz), kara (siyah), al (kırımızi/kırmızı), mavi, yeşil ve sarı incelenen eserler içerisinde de yazarın en çok kullandığı renkler arasındadır. Yazar renkleri kişi, eşya, mekân, bitki gibi birçok kavramı nitelemek için kullanmıştır.

2.11.1. Kara (Siyah)

“Türk kültüründe sembolleştirilen ve yaygın olarak kullanılan önemli renklerden biri siyahtır. Siyah rengi Dede Korkut Kitabında ve Orhun Abidelerinde yası, ölümü ızdırabı; şahıs adlarında Kara-Koyunluların hükümdarı Kara Mehmet ve Kara Yusuf Beğ, Osmanlıların atası Kara Osman Beğ örneklerinde olduğu gibi yiğitliği, alpliği simgeler.” (Tursun, 2017:27)

Bunlar dışında kara (siyah), korku, belirsizlik, mutsuzluk, umutsuzluk, yas gibi birçok kavramı temsil eder. Günlük hayatımızda yerleşmiş kara ile ilgili kara gün, kara yazı, kara baht, kara kitap, kara sevda, kara büyü birçok kalıp kullanım vardır.

Eserler içerisinde tespit edilen renkler arasında en büyük yoğunluk kara rengindedir. Yazar genellikle siyah yerine kara kelimesini kullanmayı tercih etmiş, kara ile ilgili çok sayıda kelime grubu oluşturmuştur. Türk kültüründe farklı kullanımlara sahip kara (siyah) eserler içerisinde aynı zenginlikte kendini göstermiştir.

“Işığın düşmesiyle keçinin tüyleri kapkara kesildi.” (SAÖ:3)

“Kapkara kesilmiş, sırtaran yüzüyle şeytana benziyordu düzzü.” (SAÖ:8)

“Evin kapısına bir kara it bağladı...” (SAÖ:10)

“Öyle ki, günün birinde yabancı biri, koltuğunun altında kara bir çantayla ağılın başında belirince...” (SAÖ:13)

“...ellerinde üç kara torbayla ilk gün akşama kadar köyün içinde dolaştılar” (SAÖ:15)

“Atiye, oklavayı çekip oğlunun etlerini kara kara yaktı.” (SAÖ:17)

“Karnının üstüne kara saplı bir bıçak koydular. Gözlerini kara yazmayla bağladılar.” (SAÖ:18)

“... kara yazmayı çözüp eline aldı.” (SAÖ:18)

“...köyün içinden kara bir duman yükseldi, yükselip göğe çekildi.” (SAÖ:18)

“Kapısını kara kara taşlarla ördüler.” (SAÖ:36)

“... Buğlek deresinden kara bir dumanın göğe doğru çekildiğini gördüler.” (SAÖ:36)

“O sabah Buğlek Deresi’nin tepesindeki kara duman, gelip köyün başına oturdu.” (SAÖ:36)

“Ötekileri kara bir kabın içinde okuyup üfleyerek yaktı.” (SAÖ:42)

“Sizden uzak kara kuru uzun burunlu, inatçı biri...” (SAÖ:42)

“... kara üzüm şerbetleri içirdi. Şehirden kırmızı kırmızı iğneler getirtti.” (SAÖ:45)

“...kafasını gözünü karalara sarmış, karalar giyinmiş bir cinin çıktığını...” (SAÖ:45)

“Kara gözlerinde yumruk gibi yaş gördüm.” (SAÖ:59)

“Ondan kara malağın hangi ahırda bağı olduğunu öğrendi. Gizlice kara malağın yanına gitti. (...) Malak kocaman kara gözlerini Dirmit’in yüzüne çevirip ona uzun uzun baktı. Kara iri gözlerinden sel gibi yaşlar aktı. Dirmit kara malağın ağlamasına dayanamadı...” (SAÖ:59)

“Kara tepeden aşağı inip ağlaya ağlaya tarlalara girdi.” (SAÖ:63)

“...yaprak yaprak işlenmiş küçük kara taşları saymaya başladı.” (SAÖ:66)

“... yüzü sivilceler içinde kara bir oğlan durdu.” SAÖ:69

“Sonra sonra kara sivilceli oğlanı düşünmekten bez bebeği düşünemez oldu. Kara oğlanı düşündükçe, gizlice banyoya koştu.” (SAÖ:70)

“...yanında kara uzun sakallı bir adamla eve geldi.” (SAÖ: 71)

“... kara gözlerini üstüne dikmesinden utandığını...” (SAÖ:100)

“Seyit’in cebine üstü yaldızlı, küçük küçük, bir dolu beyaz kart koydu. Kara, zayıf bir kız gelip Seyit’in başucunda durdu. Eline kara kaplı bir dosya alıp oturdu.” (SAÖ:118)

“... kara zayıf kıza daktilonun başına geçip oturmasını işaret etti.” (SAÖ:118)

“Kara sakallı hocaların çağırdığı her yere gitmenin...” (SAÖ:123)

“... erkenden abdest alıp kara uzun sakallı hocaların arkasına takıldı.” (SAÖ:123)

“... kara uzun sakallı hocayı her yanı camlı koca binanın arkasına kaçarken gördü.” (SAÖ:124)

“Eline sakalı kadar bir sopa geçiren kara şalvarlı hocalar...” (SAÖ:124)

“Kara sakallı hocayla selamı sabahı kesti. Camiye gitmez oldu.” (SAÖ:126)

“Aysun’a kara sevda olduğunu evdekilere haber etti.” (SAÖ:133)

“... ağı yerleri süpüren kara bir şalvar kuşanmak ...” (SAÖ:143)

“Kendisine iki yanı çubuklu, kara, dar bir pantolon aldı. Halit kara şalvarını kuşanırken, Huvat kara beyaz çubuklu pantolonunu ayağına geçirdi.” (SAÖ:144)

“Ona kara şalvarının ağını yerlerde sürükleyerek kazandığı sevabın, cennete girmesine yeteceğini duyurdu.” (SAÖ:155)

“Kara kara nasıl şiir yazılacağını düşünüp oflamaya başladı.” (SAÖ:162)

“Arkasından kara kara düşündü. O kara kara düşünürken...” (SAÖ:174)

“Az sonra, kara kuru, Mahmut’un üç yaşında bir kadınla geri geldi.” (SAÖ:189)

“...gözden silinip bir küçük kara noktaya dönüştüğüne karar verdi.” (SAÖ:195)

“...bu küçük kara noktalardan oluştuğunu keşfetti. Kendisiyle kara nokta oynamaya başladı.” (SAÖ:195)

“... kara nokta oynamadan duramaz oldu. Yemekte, yatakta, sokakta, damda bir kara noktayı yolladı, bir kara noktayı eline aldı. (...) Aklım kara noktaların ardına düşer giderse ben ne yaparım demedi.” (SAÖ:195)

“Aklını küçük bir kara noktanın yanına katıp başından savdı.” (SAÖ:196)

“... annelerini kara kara düşündürmeyeceklerini söyledi.” (SAÖ:208)

“... konducular ağır ağır süzülen kara kuşlar gibi onları karşıladılar.” (BKÇM :24)

“Üç kara gölge gördüm...” (BKÇM :45)

“Sarı kağıtlar Çiçektepe’de ilkin şaşkınlık yarattı ... Sarı kağıtlar büyüdükçe büyüdü... Herkes sarı kâğıt atıp akıl dağıtan üç kara gölgenin nereden geldiğini, kim olduğunu araştırmaya başladı... Erkekler toplanıp ellerinde sarı kağıtlarla grev yerine baskına vardı. Kara Hasan ellerinin o güne kadar sarı kâğıt tutmadığına dair yeminler etti.” (BKÇM:45)

“Tüm kondularda mavi, kara meyve tozları için çocuklar ağladı.” (BKÇM:92)

“Ama Zülika’nın kara gözlerine baka baka ikinci bir yara aldı.” (BKÇM:107)

“... kara kitabı okumuş...” (BK:71)

“Kara deliklerin olay ufku hayatımda yer etmiştir.” (BK:82)

“Üstünde siyah takım elbise, başında foter şapka vardı.” (SAÖ:8)

“...siyah deri koltuklar yakıştırırken...” (BKÇM:65)

“...bol paçalı pantolonunu siyah beyaz çubuklu kumaştan seçti. Son olarak ceketinin cebine beyaz bir mendil sokup uçlarını göğsünde gül yaprağı gibi açtı.” (BKÇM: 115)

“Volvo’nun aynasından yansıyan siyah bir ışık, ruhuna aktı...” (BK:9)

“Siyah dalgalı saçlı...” (BK:14)

“Yavaşça derisinin altında sanki sıcak siyah bir boya yayılmıştı.” (BK:23)

“Bir balinanın üstünde edep yerlerini siyah kağıtla bantlamış...” (BK:42)

“... yerin altındaki kahvede oturan yoksulların yeni taranmış ıslak saç gibi parlak siyah çantaları vardı.” (BK:49)

“Şube denen cehennemi mekânda üç gün kadar rehin aldı. Çıktığında gözlerinin içinde, orada geçirdiği bekleyiş dolu dakikaların siyah, eziyetli ışığı vardı.” (BK:74)

“...yerin yedi kat dibinden daha gizli, siyah pasaportu vardı.” (B.K 82)

“Zavallı Jülide! Dişleri siyahlanmış, aynen bir kale biçimini aldı.” (BK:96)

“İpeksi beyazlığın aksine Gogi’nin hareketleri renk olarak siyahlaştı.” (BK:111)

2.11.2. Beyaz (Ak)

“Türk kültüründe geçmişten günümüze sembolleştirilen renklerden biri beyazdır. Beyaz Şamanizm’den gelen unsurlarla ululuk, arılık, adalet, güçlülük, yaşlılık, tecrübe ile dolu oluş anlamları, kocalık ve büyüklük anlamları kazanmıştır. Dede Korkut Kitabı’nda şan şeref kavramlarını karşılayan “ağ/ak/ağca rengi ak otağ, ak sancak, ak alem, ak meydan, aksakal, ak elbise...” gibi kullanımlar mevcuttur.” (Tursun, 2017:24-25) Yazar, birçok unsuru nitelemek için üç eserde beyaz rengine yer vermiş, beyaz rengi eserlerde fonksiyonel olarak kullanmış, anlatıma zenginlik katmıştır.

“Bu sefer yanında yüzü alev alev yanan süt gibi beyaz bir kadın vardı.” (SAÖ: 2)

“...bembeyaz uzun tüylü bir keçinin konuşarak üstüne saldırdığı güne kadar sürdü.” (SAÖ:3)

“Kırptığı paralardan aldığı beyaz yaka gömleğinin gizlice üstüne giydi.” (SAÖ:85)

“Seyit’in cebine üstü yaldızlı, küçük küçük, bir dolu beyaz kart koydu. Kara, zayıf bir kız gelip Seyit’in başucunda durdu. Eline kara kaplı bir dosya alıp oturdu.” (SAÖ:118)

“Ayrıca ayağından beyaz çubuklu şeytan pantolonunu çıkarması, ileri geri konuşmaması için bir ton dil döktü.” (SAÖ:169)

“Seyit bembeyaz takma dişlerini alıp askere gitti.” (SAÖ:175)

“... Seyit, bembeyaz dişlerini asker ocağında karartıp eve döndü.” (SAÖ:199)

“Beyaz çubuklu şeytan pantolonunu sakladığını...” (SAÖ:205)

“Koynundan çıkarıp tohumların arasına ufak beyaz bir taş attı.” (SAÖ:205)

“...beyaz beyaz bir şeyler yağmaya başladı.” (BKÇM:18)

“...bir sabah bembeyaz bir arabayla gelip...” (BKÇM:14)

“...beyaz kaseler içinde fabrika sahibinden hediye yoğurtlar geldi.” (BKÇM:19)

“... beyazlar içinde bir adam konduları tek tek dolaşp insanları muayene etti.” (BKÇM:19)

“Bu suyla yıkanan insanlarda çok geçmeden garip değişmelere ortaya çıkmaya başladı. Kimin derisi soyuldu. Kiminin yüzü mosmor kesildi. İki kadının saçları beyazladı. Çamaşırlar maviye çalan bir renk aldı. Bu renge Çiçektepe’de “Kondu mavisi” dendi.” (BKÇM:19)

“...bembeyaz arabasıyla Çiçektepe’ye geldi.” (BKÇM:21)

“Burnunu beyaz bir mendille tıkayarak...” (BKÇM:21)

“Çiçektepe kondularını beyaza boyadı.” (BKÇM:51)

“Çiçektepe’nin beyaza boyanmış sokaklarında sabaha kadar oynadı...” (BKÇM:52)

“Karı beyaz örtüsünü eritip yırttı.” (BKÇM :54-55)

“... bulutlara karışan beyaz köpük gibi tuz dağlarının ...” (BKÇM:56)

“...beyaz önlük kuşanır, beyaz büzgeçli şapka satardı.” (BKÇM: 57)

“Kar, Çöp Bakkal’ın yazı yazdığı kâğıdın beyazlığını kışkandı.” (BKÇM:58)

“Elinde beyaz çiçek açınmış kol kadar bir dal...” (BKÇM:63)

“Buzdolabı işçisi yoğurt gibi bembeyaz kesildi.” (BKÇM:75)

“Plastikçiler plastikleri eritip on beyaz top yaptılar.” (BKÇM:80)

“Beyaz toplar işçilerin içini kaplayan korkuyu umuda çevirdi.” (BKÇM:81))

“Boyacıların ayakkabılarına çalışırken beyaz tüyler gibi beyaz boya damlaları dökülürdü.” (BKÇM:84)

“Boyacılar, yüzlerinden, ellerinden ve kasketlerinin teleklerinden koridorlara beyaz damlalar dökerdi. Koridorlar beyaza boyanırdı.” (BKÇM: 84)

“Bu yüzden beyaz boyalı koridorlarda bile şaşırırlardı yolu.” (BKÇM:84)

“Boyacılar beyaz güvercin Polisajcılar alını karalı işçi.” (BKÇM:84-85)

“... çöp martılarının beyaz kanatlarının göğe açılmasıyla kararan gökyüzünden büyüldü.” (BKÇM:90)

“Kadınların başlarında beyaz çatkılarla ilaç fabrikalarından sel köpüğü gibi taşıp boşalmalarını anlattı.” (BKÇM: 103)

“Çöp Ağası’nın beyaz arabası Çöp yolu’na girip gözden kaybolduğunda...” (BKÇM:107)

“Lado’nun renklerinden biri beyazdı.” (BKÇM:114)

“Çöp bayırlarının tozlu ve çamurlu yollarından beyaz ayakkabılarını büyük bir dikkatle korudu.” (BKÇM: 114)

“...bol paçalı pantolonunu siyah beyaz çubuklu kumaştan seçti. Son olarak ceketinin cebine beyaz bir mendil sokup uçlarını göğsünde gül yaprağı gibi açtı.” (BKÇM:115)

“Ama Lado’nun karısı beyaz ayakkabılarının içine giydiği, siyah naylon çoraplarını bir akşamüstü kızgın ütüyle ütiledi.” (BKÇM:115)

“Sabahları Volvo’nun su içtiği eski yeşil bidonu atıp beyaz bir bidon satın aldı.” (BK:9)

“Bir duygu kabarmasıyla kayan bakışları boşlukta çarpışıp beyazlaştı.” (BK:21)

“Bir örnek yeşil kravatlarını, dijital hesap makineli saatlerini, beyaz taşlı yüzüklerini, mavi Marlborolarını hayata silah gibi çekiyorlardı. Takılarını gayet usta bir şekilde iş aracı olarak kullanmaktaydılar.” (BK:49)

“Kahverengiye hafif sarı, bolca beyaz karıştırmış, tuvalini sütlü kahveye boyuyordu.” (BK:53)

“Eşlerden birinin beyaz cüce, diğerinin kırmızı dev olduğu çift yıldızlara hayranlık duyardım. Takribi beş yıldır bir devden kopan gaz kütesinin bir şelale şeklinde beyaz bir cücenin üzerine akışını hayal etmekteyim.” (BK:64)

“Tabii olarak beyaz cücenin parlaklığı on kat artacak.” (BK:64)

“İpeksi beyazlığın aksine Gogi’nin hareketleri renk olarak siyahlaştı.” (BK:111)

“Pılık pırtık adamların buharlı nefesleri, boşlukta titreyerek beyazlaşmıştı.” (BK:121)

“Yaprakları yarı açılmış beyaz bir gül...” (BK:126)

“...dallarına pembe-beyaz tül kelebekler takmışlardı” (BK:126)

“...ak çadır konduların kapılarına atılan kağıtlar gibi sarardı.” (BKÇM:46)

“Fidan öfkesinden ak kağıtlar gibi kesildi.” (BKÇM:49)

2.11.3. Kırmızı

“Türk kültürünün en önemli renklerinden biri de kırmızıdır. Türkçe’de kırmızı ve al, kızılın aynı manaya geldiği bilinmektedir. Dede Korkut Hikayeleri’nde “al kanatlı Azrail”, “al duvak”, “al yanak”, kızıl kaftan”, kızıl otağ” gibi kelime gruplarıyla karşılaşırız. “Kırmızı renk, Oğuzlarda olumluluğun simgesidir ve gelin/güvey elbiselerinde ve otağlarda kullanılır.” (Küçük, 2010:192) Ayrıca kırmızı geçmişten günümüze taşıdığımız inanışlarda kendini gösterir. Lohusa kadına ve çocuğa zarar verdiği düşülen “al karısı”nından korunma için lohusa kadının başına kırmızı kurdele, yenemi, bez bağlama inancı günümüzde hala yaşatılmaktadır. Bayrağımızda da yer alan kırmızı Tekin’in eserlerinde şu şekilde kullanılmıştır:

“...yüzündeki kırmızılığın boya olup olmadığını anlamak için yaşmaklarının ucunu tükürükleyip yüzüne çalan, saçını eteğini çekiştiren bir dolu kadın ve çocuğun arasında iğne ipliğe döndü.” (SAÖ:3)

“Yanakların kan gibi kırmızı...” (SAÖ:4)

“Kırmızı bir bez getirip loğusanın başına bağladılar.” (SAÖ:4)

“Kalkmadan iki gün önce kırmızı bir çadır daha açtılar. (...) Ama kırmızı çadırın içine giren erkekler, çok geçmeden güçten kuvvetten düştüler. Yüzlerine bir sarılık çöktü. (...) İki güne kalmadan yedi köyde Alacüvek’te “kırmızı çadır” hastalığı salgınmış diye duyuldu.” (SAÖ:13)

“...Dimit’in her yanı kırmızı kırmızı çentik döktü...” (SAÖ:22)

“... Halit’i bağlamak için kırmızı bir ipi...” (SAÖ:42)

“Her yanda elbirliğiyle kırk düğümlü kırmızı ip arandı.” (SAÖ:43)

“Huvat kırk düğümlü kırmızı ipi getirene iki koyun vereceğini açıkladı.” (SAÖ:43)

“... kırmızı ipin bulunduğu haberini ekledi.” (SAÖ:43)

“Kırkinci rüyaya yatışında kırmızı ipin yerini buldu.” (SAÖ:43)

“... kırmızı bir çiçeğin kendisine baktığını gördü.” (SAÖ:63)

“... tırnaklarını kırmızı kırmızı ojeledi...” (SAÖ:73)

“... Zekiye kıpkırmızı oldu.” (SAÖ:97)

“Yanakları kıpkırmızı oldu.” (SAÖ:111)

“Ondan, donunda kırmızı bir leke görür görmez hemen koşup kendisine haber vermesini istedi.” (SAÖ:120)

“Kırmızı kırmızı sularla yıkadı.” (SAÖ:121)

“Atiye bu defa kızına kocaman kırmızı iğneler vurdu. Kırmızı mercimek gibi haplar içirdi.” (SAÖ:122)

“... kanını daha kırmızı belleyen oğlunu açlıkla terbiye etmeye karar verdi.” (SAÖ:139)

“... kıpkırmızı bir yüzle kartonları delip dışarı çıktı.” (SAÖ:178)

“... kıpkırmızı bir yüzle kartonları delip dışarı çıktı.” (SAÖ:178)

“Kız kıpkırmızı oldu. Sonra sararıp soldu.” (SAÖ:204)

“Baktığı yerde kırmızı bir karanfil açtı. Dirmit şüpheyile gözlerini kırptı. Yavaşça yerinden kalktı, kırmızı karanfili duvardan alıp göğsüne taktı.” (SAÖ:218)

“...kan kırmızısı yaralar açıldı.” (BKÇM: 21)

“Kapısına üstünde “Bu iş yerinde grev var” yazan kırmızı bir bez bağlandı.” (BKÇM:37)

“Büyük küçük herkesin yüzünde kuş burnu gibi kırmızı yaralar açıldı.” (BKÇM:47)

“Tuğla fabrikasında çalışan işçiler kırmızı yüzleriyle kafeslerin önünde seyre geçtiler.” (BKÇM:49)

“... kırmızı yüzlerine sövdü.” (BKÇM:49)

“Kondu kapılarını, boynuna mavi boncuklar dizmiş, kırmızı sıralayıp sallandırmış bir eşekle gezerek tenekede kuyu suyu satardı.” (BKÇM; 68)

“Sanayi’den gökyüzüne mavi, yeşil, kırmızı dumanlar savruldu.” (BKÇM: 92)

“Çiçektepe’nin adının karalandığının, yerine kırmızı boyalı kalemle “Vakıf” diye yazıldığının haberini getirdiler.” (BKÇM:137)

“Bakışları, saçları sapsarı bir kadının kırmızı boyalı çılgınlığına çarptı.” (BKÇM:128)

“Gazino Otel”lerin kapılarına yanıp sönen cinsten sarı, kırmızı, mavi ampuller takıldı.” (BKÇM:142)

“Kırmızı bir talihsizlik anıtından farksız...” (BK:8)

“Volvo’yla bütünleşebilmek için karısı Rübeyya’ya otomobilin renginde kırmızı bir elbise diktirmeyi düşünecek denli çıldırmıştı.” (BK:9)

“Yirmi mavi kuşun iki yanına beşer kırmızı karanfil gelecek şekilde işleyip kare biçiminde kestiği patiskanın dört kenarını çevirecek.” (BK:32)

“Aynına süt şişelerinin kırmızı metalimsi kapaklarını...” (BK:42)

“Eşlerden birinin beyaz cüce, diğerinin kırmızı dev olduğu çift yıldızlara hayranlık duyardım. Takribi beş yıldır bir devden kopan gaz kütlelerinin bir şelale şeklinde beyaz bir cücenin üzerine akışını hayal etmekteyim.” (BK:64)

“İyi bir jest yapmayı düşünerek Jülide’ye kırmızı güller aldı.” (BK:96)

“Kırmızı ışık ne güne duruyor.” (BK:107)

“Keriman da çaya kırmızı ışık diyordu.” (BK:107)

“Volvo’nun stopları kırmızlaştı.” (BK:127)

“Acıdan yüzü mora, mordan ala, sarıya çalıyordu. İnce ürkek bir sesle durmadan inliyordu.” (BKÇM:32)

“Kadınlar ellerinde su tenekeleri Çöp Muhtar’ın al kiremitli kondusunun etrafında halka oldular.” (BKÇM :64)

2.11.4. Yeşil

“İslamiyet öncesi inanışlarımızda Mavi göğün, yeşilde yerin ağacın ve ormanın simgesi sayılmıştır. İslamiyet’in kabulünden sonra “yeşil renk, din, iman, peygamber ehl-i beyti ve evlatlarının simgesi olmuştur.” (Tursun, 2017:41) Yeşil renginin kutsal sayılması ve cennet rengi olduğuna inanılmasından dolayı, türbeler, camiler gibi birçok kutsal mekânda, dini kitapların renginde, tabut örtülerinde yeşil renk tercih edilmiştir. Tekin romanlarında birçok kavramı nitelemek için kullanmıştır bunlardan dikkat çekici olan Sevgili Arsız Ölüm romanında Kur’an ya da dua kitabı yerine “yeşil kitaplar” tabirini kullanmasıdır.

“...kırmızı yeşil krapon kâğıdı, on şişe de esans ısmarladı.” (SAÖ:16)

“... halı dokuyucular yeşil halı ipine “Zekiye’nin gözünden” demeye başladılar.” (SAÖ:27)

“Yukarda yeşil başlı, kül karınlı kuşlar uçtu.” (SAÖ:61)

“Çaputlu çalılara al yeşil bezler dolandı.” (SAÖ:61)

“Arkasından yeşil yeşil kitaplar açtı, sesli sesli okudu.” (SAÖ:71)

“Adam sabaha kadar yeşil kitapların sayfasını okuyup üfleye üfleye bitiremedi.” (SAÖ:72)

“Huvat koltuğunun altında yeşil kitapları, öksüre öksüre merdivenden çıktıkça...” (SAÖ:74)

“Huvat koltuğunun altında yeşil kitapları...” (SAÖ:74)

“Huvat yeşil kitaplardan başını kaldırıp Halit’in yüzüne dik dik baktı.” (SAÖ:84)

“Eliyle Huvat’a yeşil kitapları gösterdi.” (SAÖ:84)

“Kırmızı yeşil oklara, okların üstündeki ince ince...” (SAÖ:84)

“Dimit’in önüne yeşil kitaplar koydu. (...) Dimit yeşil kitaplardan her gün bir-iki sayfa okudu.” (SAÖ:85)

“Huvat başını yeşil kitaplardan kaldırıp yüzüne dik dik bakmasına...” (SAÖ:102)

“... yeşil kitaplarını koltuğunun altına alıp oğlunun arkasına düştü.” (SAÖ:103)

“Huvat yeşil kitaplarını açıp oğlunu okuyup üfledi.” (SAÖ:104)

“Huvat yeşil kitaplarını alıp anası Nuğber Dudu’nun mezarını yoklamaya gittikten bir süre sonra, yeşil kitapların içindeki yazılar...” (SAÖ:107)

“Yeşil kitaplarını kucağından kaldırıp...” (SAÖ:112)

“Huvat yeşil kitaplarını koltuğunun altına alıp parktan...” (SAÖ:113)

“Huvat başını yeşil kitaplarına yıkıp karşılık vermedi.” (SAÖ:114)

“Huvat yeşil kitaplarını koltuğunun altına aldı...” (SAÖ:118)

“O sırada biri gelip eline yeşil kağıtlar verdi.” (SAÖ:124)

“... okuyup üfleyip cebine koyduğu yeşil kağıtları yüzüne çarptı.” (SAÖ:124)

“... Bir daha hocaların peşine düşüp cebine yeşil kağıtlardan sokup sokuşturup ...” (SAÖ:125)

“... yeşil kitaplarını bir yana bıraktı.” (SAÖ:126)

“Sonra yeşil kitaplarını tekrar elinden bıraktı.” (SAÖ:126)

“Huvat yeşil kitaplarını acele ile elinden bıraktı.” (SAÖ:138)

“Huvat yeşil kitaplarını koltuğunun altına alıp...” (SAÖ:140)

“Yeşil kitaplarını bismillah deyip elinden bıraktı.” (SAÖ:155)

“Hatta konduların içinde bile yeşil yeşil otlar bitecekti.” (BKÇM:30)

“Çöp tepelerinin üstünde açılacak kırk ayrı renkteki çiçekten, içinde yeşil yeşil otlar bitecek kondulardan söz etmez oldu...” (BKÇM: 36)

“Yeşil gözlülerin dünyayı yeşil görüp görmediklerini meraklanıp gezindiği çocukluk günlerini anlattı.” (BKÇM: 59)

“Sabahları Volvo’nun su içtiği eski yeşil bidonu atıp beyaz bir bidon satın aldı.” (BK:9)

“Zevk açısından kırmızıyla yeşilin ters uyumda olduğunu düşünen bir insandı.” (B.K 9)

“Bir örnek yeşil kravatlarını, dijital hesap makineli saatlerini, beyaz taşlı yüzüklerini, mavi Marlborolarını hayata silah gibi çekiyorlardı. Takılarını gayet usta bir şekilde iş aracı olarak kullanmaktaydılar.” (BK:49)

“Camlardaki yeşil, göz göz delikli perde...” (BK:126)

2.11.5. Mavi

“Doğu yönünün simgesi olan mavi, göğün de rengi olmasından dolayı çoğu kere gök unsuruna işaret eden çeşitli öğelerin simgesi olarak karşımıza çıkmaktadır.” (Çoruhlu, 2006:192) “Oğuz Kağan destanında Oğuz kağanın yüzünün mavi olması, birinci eşinin gökten inen mavi bir ışıktan çıkması, ordusuna kılavuzluk eden kurdun mavi renkte olması kutsallıkla ve tanrıyla bağdaştırılabilir.” (Küçük, 2010: 190) Tekin’in incelenen eserlerinde mavi çeşitli kavramları nitelemek için kullanılmıştır.

“Bu kez masmavi bir otobüsle çıkagelmişti köye.” (SAÖ: 1)

“... başını buz mavisi göğе kaldırdı.” (SAÖ:167)

“...Çiçektepe yazan mavi teneke bir levha asıldı.” (BKÇM:15)

“...mavimsi sıcak bir suyla yıkanmak sadece Çiçektepeliler’e kısmet oldu.” (BKÇM:19)

“Ay ışığında mavimsi su şırıldayarak parladı.” (BKÇM:19)

“Çamaşırlar maviye çalan bir renk aldı. Bu renge Çiçektepe’de “Kondu mavisi” dendi.” (BKÇM:19)

“Kondu mavisi Çiçektepe’nin her şeyine sindi... Kondular maviye boyandı.” (BKÇM:19)

“...mavimsi sıcak suda yıkanmak...” (BKÇM:23)

“...mavi parlak bir levha asıldı.” (BKÇM:26)

“...mavimsi sıcak su kesildi.” (BKÇM:37)

“... çikolata fabrikasının duvarına üstünde “Nato Caddesi” yazan mavi parlak levha tekrar asıldı.” (BKÇM:37)

“Kondu kapılarını, boynuna mavi boncuklar dizmiş, kırmızı sıralayıp sallandırmış bir eşekle gezerek tenekede kuyu suyu satardı.” (BKÇM:68)

“Kel Ali eşekle konuşurken mavi boncuklar kondu yollarında tek tek düştü. Kırmızı püsküller rüzgâra kapılıp uçtu.” (BKÇM: 69)

“Kır Hamit’in üstünde mavi iş elbisesi vardı.” (BKÇM: 81)

“Hamit bir çağrışmayla kapılıp giden kadınların arkasından elinde tuttuğu mavi bayrağa gözlerini sildi.” (BKÇM:82)

“Tüm kondularda mavi, kara meyve tozları için çocuklar ağladı.” (BKÇM:92)

“Sanayi’den gökyüzüne mavi, yeşil, kırmızı dumanlar savruldu.” (BKÇM: 92)

“Ahlas, konducuların ilgisi üstüne kendine gök mavisi parlak bir kumaştan takım elbise diktirme gereğini duydu.” (BKÇM: 99)

“... üstüne “Banka Caddesi” yazan mavi parlak bir levha asıldı.” (BKÇM:125)

“Heyet üç gün şehrin uzaklarını dolandıktan sonra, çamların arasından mavi parlak denizi gözleyen üstü dümdüzlek bir tepe buldu.” (BKÇM:135)

“Gelinler, yaşlılar ve çocuklar parlak mavi denize bakan dümdüzlek tepenin başını beklemekle görevlendirildi.” (BKÇM: 135)

“Gazino Otel”lerin kapılarına yanıp sönen cinsten sarı, kırmızı, mavi ampuller takıldı.” (BKÇM:142) “Yirmi mavi kuşun iki yanına beşer kırmızı karanfil gelecek şekilde işleyip kare biçiminde kestiği patiskanın dört kenarını çevirecek.” (BK:32)

“... masmavi takım elbisesini jetta gibi kuşandı.” (BK:27)

“Bir örnek yeşil kravatlarını, dijital hesap makineli saatlerini, beyaz taşlı yüzüklerini, mavi Marlborolarını hayata silah gibi çekiyorlardı. Takılarını gayet usta bir şekilde iş aracı olarak kullanmaktaydılar.” (BK:49)

“Son bir şey deneyerek üzerine giye giye eskittiği mavi yırtık ceketle bir büyü yapmayı planlamıştı.” (BK:76)

“O akşam sırtına geçirdiği mavi yırtık ceketine sarınıp heykel gibi bakakaldı.” (BK:94)

2.11.6. Sarı

Sarı, kültürümüzde “merkez ve hükümdar simgeciliğine bağlı olarak aynı zamanda ün ve ilerlemenin de simgesi” (Çoruhlu, 2006) olarak kabul edilir. Tekin eserlerinde sarı genellikle kişilerin fiziksel özellikleri belirtmek amaçlı kullanılmıştır. Eserlerde sarı ile ilgili tespitler şu şekildedir:

“Halit’in favorileri o gece önce çiğ sarıya döndü. Sonra kızardı.” (SAÖ:92)

“O günden sonra sarı uzun saçlı oğlana Nuğber’in mektuplarını taşıdı.” (SAÖ:98)

“Dirmit kimi gün sarı uzun saçlı oğlanı dut ağaçlarının altında...” (SAÖ:98)

“Sarı oğlanın gelip yeleği alacağına...” (SAÖ:98)

“...Gündüzleri sarı, gümüş saçlı kadınlardan bahşiş aldı.” (SAÖ:99)

“... anasının mezarını bürüyen sarı otlardan ...” (SAÖ:107)

“... sarı saçlı bir kızın olduğu filme girdi.” (SAÖ:167)

“Sarı saçlı kızın karnından kan fışkırırken, ağladı.” (SAÖ:167)

“Bir, sarı saçlı yüzüne şarkı söyledikçe çarpı çarpı ışıklar konan kızı...” (SAÖ:167)

“... sapsarı saçlı bir kadınla damadı çıkıp gelince...” (SAÖ:171)

“... sarı saçlı kadının damadı olacak oğlanı doğururken...” (SAÖ:171)

“Sarı saçlı annesi, Atiye’nin sessiz bacısı...” (SAÖ:172)

“Gül dalı baston, “Sarı kıymetsiz bir değnek parçası haline geldi.” (BKÇM:31)

“Acıdan yüzü mora, mordan ala, sarıya çalıyordu. İnce ürkek bir sesle durmadan inliyordu.” (BKÇM:32)

“Bu işçilere bir tek sarım soluk iplik işçisi kızlar varırdı. Çöp Yolundaki adetlerden biriydi bu.” (BKÇM:44)

“... üstü karınca gibi yazılı sarı kağıtlar dağıtıldı.” (BKÇM:44)

“Dallara takılıp kalan, kapı altlarına sıkışan sarı kağıtların başına merakla çöküldü.” (BKÇM:45)

“Sarı kağıtlar Çiçektepe’de ilkin şaşkınlık yarattı ... Sarı kağıtlar büyüdükçe büyüdü... Herkes sarı kâğıt atıp akıl dağıtan üç kara gölgenin nereden geldiğini, kim olduğunu araştırmaya başladı... Erkekler toplanıp ellerinde sarı kağıtlarla grev yerine baskına vardı. Kara Hasan ellerinin o güne kadar sarı kâğıt tutmadığına dair yeminler etti.” (BKÇM:45)

“Konduların içinde parıldayacak sapsarı musluklardan laf açtı” (BKÇM:60)

“Gözleri sarı muslukların parıltısından kamaşan...” (BKÇM:61)

“Çiçektepe’nin bir an önce sapsarı musluklara kavuşmasını diledi.” (BKÇM:64)

“Konducular, okul lafının sarı musluklar ve konduları sarmalayacak elektrik kabloları gibi yalan laf olacağını düşünüp pek kulak vermedilerse de Çöp Muhtar işi sıkı tuttu.” (BKÇM:89)

“Karacaoğlan’ın hayatına ve şiirlerine yer veren, sayfaları sarı ince bir kitaptan başka bir şey okumamıştı.” (BKÇM:117)

“Bakışları, saçları sapsarı bir kadının kırmızı boyalı çılgılığına çarptı.” (BKÇM:128)

“Kırpık kırpık saçları sarı boyalıydı.” (BKÇM:140)

“Gazino Otel”lerin kapılarına yanıp sönen cinsten sarı, kırmızı, mavi ampuller takıldı.” (BKÇM:142)

“...sarışın kadınlara yöneldiğini, bir iki gündür yolda gördüğü her sarı saçlı kadına burnunu havaya kaldırıp indirmek suretiyle selam verdiğini...” (BK:15)

“... yerdeki sarı yapraklara bile saygı gösterdiğini hayretle gördü. Volvo, çirkin yülü mutsuz bir kediye göğsüne bastırılmış durakta dikilen saçlı bir kadının önünde zıncı diye durunca da beti benzi olduğu gibi uçtu.” (BK:15)

“Ama acı sarı çiçekler henüz içe doğru büküntülüydüler.” (BK:15)

“... sarı saçlı geçkince bir hanımefendi...” (BK:21)

“... ayın on dördü gibi şahane sarı...” (BK:26)

“... zeytin sarısı ışıyla süzmüştü dünyayı.” (BK:34)

“Kahverengiye hafif sarı, bolca beyaz karıştırmış, tuvalini sütlü kahveye boyuyordu.” (BK:53)

“Gogi, tepkisini renk olarak gösterip limon gibi sarardı.” (BK:94)

2.11.7. Diğer

Yazar tarafından kullanılan diğer renkler duman rengi, kül rengi, lacivert, gri, pembe, eflatun, mor, kahve rengi, kiremit rengidir.

“Huvat Aktaş otobüsün köylüler üzerinde yarattığı etkiden öyle çocuksu bir sevinç duydu ki, sonunda duman rengi elbisesinin, foter şapkasının fark edilmemesine içerlemeyi bir yana bıraktı.” (SAÖ:1)

“Koltuğunun altına bu defa duman rengi kalın bir kitap aldı.” (SAÖ:186)

“... rengi kül gibi oldu.” (SAÖ:16)

“... gri bulutları aralayan aya baktılar.” (SAÖ:101)

“Camları yarısından yukarı, işçiler çalışırken başlarını kaldırıp çöp bayırlarının parıldayan yamaçlarına bakasınlar diye griye boyattı.” (BKÇM: 71)

“Çelpeşik gri boyalı camlardan yuvarlanıp kayarken akşam oldu.” (BKÇM: 79)

“... pembe bir kâğıt buldu.” (SAÖ:111)

“Vücudunun üst yanını şafak pembesi mintanla donattı.” (BKÇM: 115)

“Lado kravatını pembe gömleğinin üstüne taktı.” (BKÇM: 116)

“Ama bu karısı da Lado’nun şafak pembesi mintanını fareye yedirdi.” (BKÇM:116)

“İzler gül rengini aldı...” (SAÖ:111)

“Upuzun okula uzun zaman sonra lacivert elbiseli, kravatlı genç bir öğretmen geldi.” (BKÇM:89)

“Bu kadının eflatunumsu bacaklarından tiksindiği için...” (BK:38)

“Kimin derisi soyuldu. Kiminin yüzü mosmor kesildi.” (BKÇM:19)

“Acıdan yüzü mora, mordan ala, sarıya çalıyordu. İnce ürkek bir sesle durmadan inliyordu.” (BKÇM:32)

“...elindeki mor kağıtlara çizili yerleşim planlarıyla Çiçektepe’yi ayağa kaldırdı.” (BKÇM: 60)

“Böğürtlen boyası mor rengi silindi.” (BKÇM:31)

“... üstlerine yapıştırılmış patlıcan moru, gül kurusu kimonolarla...” (BK:41)

“Nalet kara ve kahverengiydi.” (BK:24)

“Kahverengiye hafif sarı, bolca beyaz karıştırmış, tuvalini sütlü kahveye boyuyordu.” (BK:53)

“Kiremit rengi kadife koltukları...” (BK:126)

2.12. Giyim-Kuşam-Süslenme

“Giyim insanlıkla birlikte olan ilkel toplumdan çağdaş topluma geçerken önemini daha fazla artıran bir olgudur. Giyim aslında maddi kültürün bir ögesidir. Fakat aynı zamanda toplumsal bir içeriğe sahiptir. (...) Giyim elbise, çamaşır, saç şekilleri, makyaj aksesuar, başa ve ayağa giyilenlerin tümü demektir. İnsanların giyimi birçok etmene bağlıdır. Onların toplumsal ve estetik değerleri ve dinsel inançları ve uygulamaları, cinsiyet ve yaş, tabaka ve meslekleri ve o andaki durumları (evlenme, gömülme, yas) gibi.” (Tezcan, 1983:255) O halde giyim bir ülkenin bir devrin bir kişinin özellikleri belirten bir araçtır.” (Tezcan, 1983: 258-259)

Eserlerdeki giyim-kuşamı kadın giyimi ve erkek giyimi olarak iki alt başlıkta inceleyeceğiz.

2.12.1. Kadın Giyimi

Sevgili Arsız Ölüm ve Berci Kristin Çöp Masalları romanlarında kadınların giyim ve kuşamları romanların yazıldığı dönemin giyim kuşam özelliklerini taşımaktadır. Sevgili Arsız Ölüm romanının birinci kısmı köyde geçmektedir ve 80’li yılların Anadolu’sunda köyde yaşayan kadınların giyim kuşamı ve süslenmesi hakkında bize bilgiler vermektedir. Berci Kristin Çöp Masalları romanında köyden kente göç etmiş ve kent hayatına ayak uydurmaya çalışan insanların bu adapte sürecinden giyim kuşamları açısından da nasıl etkilendiğini görmekteyiz. Aynı değişim şehre göç eden Sevgili Arsız Ölüm romanını karakterlerinde de görülür.

Berci Kristin Çöp Masalları romanında kültürün dinamizmi, şartlara göre yeniden şekil alabileceği sinemanın kadınların giyim-kuşamları ve süslenmeleri üzerindeki etkisinin anlatıldığı bölümde vurgulanmıştır.

“...yüzündeki kırmızılığın boya olup olmadığını anlamak için yaşmaklarının ucunu tükürükleyip yüzüne çalan, saçını eteğini çekiştiren bir dolu kadın ve çocuğun arasında iğne ipliğe döndü.” (SAÖ:3)

“Çolak Dudu'nun entarisi yırtıldı.” (SAÖ:14)

“Huvat’ın tahtalıya oturup içini çeke çeke gözünü dağlara verdiği günden sonra, içine bir korkudur düştü. Çerçi’ye hemen o gün, kırmızı yeşil krapon kâğıdı, on şişe de esans

ısmarladı. Kâğıtlarla gözlerini yanaklarını boyadı, esans dökündü. (...) Yanar döner eşarplar, çıtırık basmalar, saç tokaları, küpeler getirtti. “Uzağa bakmak iyi değilmiş, uzağa baka baka aklını oynatanlar varmış lan,” diye diye, sabah bir türlü akşam bir türlü giyindi. Yüzünde boyalar, saçında tokalar, kulağında sallantılı küpelerle neredeyse bir cine benzedi.” (SAÖ:16)

“İki kadın çarlarını çekip Sittile'yi getirmeye gitti.” (SAÖ:18)

“Genç kızlara telli duvak, çocuklara kum yumurta, delikanlılara oyalı mendil getirdiler.” (SAÖ:19)

“Kadınlar başlarında çarları, ellerinde kirmenleri, sırtlarında bebeleri, muhtarın çatal kapısının önünde toplastılar.” (SAÖ:24)

“Bileziklerini, kolyesini, küpesini bozdurdu. Yüzüklerden yüzük beğendi, kordonlara beşibiryardeler dizdirdi. Kadifeler, kaşmirler kestirdi...” (SAÖ:33)

“Bir yandan Zekiye'nin nişanlığını dikti. Kızları baştan ayağı kuşattı.” (SAÖ:33)

“Zekiye'nin “Altınları boynuna, bilezikleri koluna dizdi.” (SAÖ:34)

“Dirmit'e bir solukta önlük dikip çıkardı. Ertesi günde Dirmit'in saçlarını örüp başına beyaz bir kurdele bağladı.” (SAÖ:38)

“Karisinin başörtüsünü başından aldı, önlüğünü belinden çözdü. Zekiye ayağından topuk çorabını çıkarıp naylon çoraplar giydi.” (SAÖ:45)

“Dizgame'de kına gecesi Zekiye'ye kakül kestiler, kaşlarına fıstık karası çektiler, yanaklarını alladılar, ellerini kınaladılar.” (SAÖ:41)

“Çarını başına örtüp...” (SAÖ:51)

“Entarisinin eteğini yırtıp çaputlu çalıya verdi. Dileğini diledi.” (SAÖ:60)

“Nuğber'le Zekiye'ye köyün gelinleri kızları, kayalıklarda, kardeş kınası yaktılar. Kınadan sonra, göz çiçekten başlarına taç örüp taktılar.” (SAÖ:61)

“Ayrıca Dirmit'in inatla köyden geldiğinden beri üstünden çıkarmadığı pazen entarisinden de huylandı. Entariyi bir gece gizlice yırtıp attı.” (SAÖ:67)

“Nuğber kolundaki bilezikleri sıyırıp, babasının eline verdi. Kış ortasında bilezik sıyırma sırası Zekiye’ye geldi. Zekiye babası Rızgo Ağa’nın taktığı bir çift altın küpesini koyup neyi var neyi yoksa çıkardı. Huvat gelinine altınlarını daha fazlasıyla yerine koyacağına yemin içti, bilezikleri alıp gitti. Altınlar yendi, bitti.” (SAÖ:70)

“Atiye’nin, Nuğber’in başını bağlattırdı.” (SAÖ:72)

“Atiye, oğlunu gelinine ısındırmak için, Zekiye’nin başını açtı, kaşlarının yarısını yoldu, tırnaklarını kırmızı kırmızı ojeledi, gözlerini sürmeledi. Zekiye’nin ayağından topuk çorabını aldı. Onu dürtükleye dürtükleye naylon çorapların içine soktu. (...) Atiye, Zekiye’yi bin bir kılığa soktu. Saçlarını götürüp kestirdi. Naylon gecelikler, askılı etekler giydirdi.” (SAÖ:73)

“Başını açtı. Aynanın karşısına geçti. Gözünün önüne bir tutam kahkül kesti.” (SAÖ:74)

“Mahmut elinde her gün bir ayrı fırçayla eve geldi. Kendine bin bir türlü süs verdi. Bir, Atiye’yi oturtup onun saçlarını fırçaladı; bir, Zekiye’nin saçlarını parmağına doladı. (...) Bahşişi arttırınca eve bir saç maşası aldı. İş yerinden bigudi, firkete çaldı. Huvat’ın gözünün içine baka baka Atiye’nin saçlarını her gece sardı. Maşayı fişe takıp Nuğber’in, Zekiye’nin, Dirmit’in saçlarını kıvırdı. Halit’e favori koydurdu. (...) Oryel’i Halit’in favorilerine sıvadı.” (SAÖ:91)

“Nuğber eteklerini tuta tuta merdivenlerden aşağı indi.” (SAÖ:85)

“... kızın dizinin bir karış üstünde bir kolsuz entari giyindiğini, saçlarını tepesinde topuz ettiğini, bir elini sallandırıp bir elini Halit’in beline verdiğini öğrendi. (SAÖ:203)

“Dirmit’e kazak, eldiven örüp getiren Akçalılı kadınları...” (SAÖ:106)

Dirmit, “Beyaz gömleğinin üstüne, lacivert eteğini giydi. Boyundan büyük çantasını sırtına vurdu.” (SAÖ:106)

“Eline Zekiye’nin Nuğber’in topuklu ayakkabılarını alıp banyoya girmeye başladı. (...) Bir Nuğber’in naylon çoraplarını karnına koymaya başladı, bir Zekiye’nin askılı geceliğini alıp ortadan kayboldu.” (SAÖ:122)

“Dirmit ucundan tüller, yapma kirazlar sarkan hasır şapkalı, etekleri dizinin iki karış üstünde Aysun diye bir kızla arkadaş oldu.” (SAÖ:122)

“Zerefşan Hanım kenarları oyalı, rengi uçmuş ipek mendilini gözlerine bastırıp ağlayarak Atiye’ye geldi.” (SAÖ:127)

“Atiye ellerinde çoraplar, kazaklar, gömlekler, elbiselik kumaşlar...” (SAÖ:131)

“Dirmit’in eteklerini kısaltıp kestiği elbiselerini eline aldı.” (SAÖ:133)

“Atiye’ye terlik gecelik koydu.” (SAÖ:150)

“... evlerindeki kadife perdelerden annesinin boynuna taktığı kat kat incilerden söz etmeye başladı.” (SAÖ:151)

“... evlerde küp küp altınların bulunduğu, kadınların renk renk ışıklı taşlarla taktığı, tüller kuşandığı...” (SAÖ:151)

“... incileri, küp küp altınları üvey annesinin yiyip bitirdiğini...” (SAÖ:152)

Nuğber, “Bir yandan kaşını aldı, ip gibi yaptı, bir yandan elini yüzünü boyadı.” (SAÖ:173)

Zekiye “... Rızgo Ağa’nın taktığı bir çift altın küpesini de kulağından çıkardı.” (SAÖ:95)

“Hacı Ana parayı alıp çorabının lastiğinin arasına sıkıştırdı.” (SAÖ:189)

Kadın, “Çoraplarını terliklerinin içine sokup Mahmut’un koltuğundan tuttu...” (SAÖ:189)

“Dirmit Atiye’nin eteğine yapışıkça...” (SAÖ:196)

“Yanına başı şapkalı, eli eldivenli, yakası kürklü, şemsiyeli bir yaşlı kadın katıp eve getirdi.” SAÖ:156

“Kadın erkek, çağ çocuk, herkes içlikleriyle dışarı döküldü. Fenerler yakıldı.” (BKÇM:9)

“Bir ağıtla mendillerinin, yazmalarının ucuna düğüm attılar.” (BKÇM:9)

“Entarisinin döşünü yırttı. Eteğine tas doldurup tepenin burnuna çıktı.” (BKÇM:11)

“Kadınlar ağrıyan başlarına yazmalarının üstünden kalın bir bez dolayıp sıkıca çevirdiler. Bu çatkılara “Rüzgarlık” dediler.” (BKÇM:23)

“Kibariye Ana gözlerini yaşmağıyla kurulayıp...” (BKÇM:34)

Çöp Bakkal karısına “Parlak kağıtlara sarılı kokulu sabunlar getireceğine, kapağı dönerli aynalı kremler alacağına söz verdi” (BKÇM:51)

“Çiçekli kumaştan, büzgülü yakası kayık bir elbise dikti. Deli Gönül elbiseyi giyince başı döndü.” (BKÇM:128)

“Sinemaya koşan kadınların sayısında her geçen gün artış oldu. Filmlerdeki artistlerin sahiden ölmediğini keşfedinceye kadar kadınlar konu yollarına çok yaş döktü. Yaşlar kuruyunca artist gibi kol bacak açan genç kızlar, başörtü tanımayan kadınlar çıktı.” (BKÇM:129-130)

Sinemanın kadınlar üstündeki etkisi kadınların geleneksel giyimlerini moderne uydurma, ona özenme durumları olarak değerlendirebilir bu satırlar.

“... kara çarşaflara sarılan, kolunu bacağını kapatan konducu kadınlar...” (BKÇM:132-133)

Müezzinin kızının öte dünyadan kolunu bacağını açan kadınları uyarmak için geri gönderildiğini söylemesine inan konducu kadınlar kara çarşaflara sarılıp kolunu bacağını kapatırlar. Bunun müezzin tarafından uydurulan bir yalan olduğunu anladıktan sonra ise bir inanç sarsıntısı yaşarlar ve tekrar açılıp makyaj yapmaya başlarlar.

“Çiçektepelili kadınların yüzlerinde derin şaşkınlık izleri kaldı. Çiçektepelili kadınlar yüzlerinde açılan izleri örtmek için gözlerinin etrafına, dudaklarına boyalar sıvandı.” (BKÇM:133)

“Volvo’yla bütünleşebilmek için karısı Rübeyya’ya otomobilin renginde kırmızı bir elbise diktirmeyi düşünecek denli çıldırmıştı.” (BK:9)

“Halilhan, “İhtiyacın var, sana 22 tane bilezik söz veriyorum,” deyip evden çıkınca...” (BK:94)

2.12.2. Erkek Giyimi

Eserlerde kadın giyiminde olduğu gibi erkek giyiminde yaşanan dönemin çizgilerini karakterlerin inanışlarını, maddi durumlarını, yaşayış tarzlarını ve şehre uyum süreçlerinin giyim-kuşamlarına etkilerini görmek mümkündür.

“Huvat Aktaş otobüsün köylüler üzerinde yarattığı etkiden öyle çocuksu bir sevinç duydu ki, sonunda duman rengi elbisesinin, foter şapkasının fark edilmemesine içerlemeyi bir yana bıraktı.” (SAÖ:1)

“Üstünde siyah takım elbise, başında foter şapka vardı.” (SAÖ:8)

“Huvat, (...) giyinip kuşanıyor, foter şapkasını eline alıp sıvazlaya sıvazlaya ortalığa düşüyordu.” (SAÖ:28)

“Öğretmen başındaki papağı çıkarıp elini çenesine verdi.” (SAÖ:38)

“... Huvat, “Eh ya, sabirin!” çekip foter şapkasını eline aldı.” (SAÖ:71)

“... şalvarına yüz sürmeye başladı.” (SAÖ:72)

“Mösyö Pol’un ceketini tuttu.” (SAÖ:81)

“Halit, “Kırptığı paralardan aldığı beyaz yaka gömleğinin gizlice üstüne giydi.” (SAÖ:87)

“Mahmut, “Kendine renk renk çizgili, kumlu elbiselikler seçti. Seçerken kendinden geçti. Elbiselerin birini giyip birini çıkardı.” (SAÖ:88)

“Halit bir süsle merdivenlerde indi.” (SAÖ:93)

“O güz, Halit hâkim yaka gömleğini giyip askere gitti.” (SAÖ:94)

Mahmut “Üstüne temiz bir gömlek, pantolon almadı. (...) Sonunda hevesini almak için müşteriler giyince temiz elbiseler giyip aynaların karşısına geçmeye ...” (SAÖ:99)

“Seyit gıcır gıcır ayakkabılarının topuğuna bastı, ipek gömleğinin yakasını beline kadar açtı, boynundan aşağı altın bir nal sallandırdı. Adını “Nallı Panter” e çıkardı.” (SAÖ:104)

“Seyit kendine gıcır gıcır takım düzdü.” (SAÖ:105)

“İşinin icabı saçlarını ensesinin altına kadar uzattı. Kollarına kartallı,yılanlı dövme yaptırdı.” (SAÖ:113-114)

“Mahmut bir açığını yakalayıp babasının başındaki namaz şapkasını eline geçirdi.” (SAÖ:115)

“Eline sakalı kadar bir sopa geçiren kara şalvarlı hocalar...” (SAÖ:124)

“... Huvat’ın başına yerleştirmeye çalıştığı foter şapkasını yere attı.” (SAÖ:125)

“Halit tıraş makinesiyle Mahmut’un saçlarını kıırttı.” (SAÖ:139)

“Kendisine iki yanı çubuklu, kara, dar bir pantolon aldı. Halit kara şalvarını kuşanırken, Huvat kara beyaz çubuklu pantolonunu ayağına geçirdi.” SAÖ:144

“Halit’i çekip dizinin dibine oturttu. Ona kara şalvarının ağını yerlerde sürükleyerek kazandığı sevabın ...” (SAÖ:155)

“Nuğber, nişanlısının “Ceplerine mavi boncuklar, oyalı, kokulu mendiller koydu.” (SAÖ:173)

“...damat başında top gibi naylon bir şapkaıyla, yeri göğü kaplayan bir gürültüyle kapıya dayandı.” (SAÖ:175)

“... Çerçi Boos’u hatırladı. (...) Köy köy dolaştırdığı sepetlerin, keçe şalvarların eskimek bilmediğinden söz etti.” (SAÖ:204)

“Kadın erkek, çağ çocuk, herkes içlikleriyle dışarı döküldü. Fenerler yakıldı.” (BKÇM:9)

Kara Hasan, “Mintanı teriyle boyanıncaya kadar mendil titretip omuz attı.” (BKÇM:40)

Ciğercinin “Oğulları da kendi gibi beyaz önlük kuşanır, beyaz büzgeçli şapka takardı.” (BKÇM:57)

“...kışın keçe gocuk giyip baharda eline çiçek açınmış dal aldığını bilmeyen yoktu.” (BKÇM:64)

“Kır Hamit’i dinledikten sonra şalvarının beline tabancayı soktu.” (BKÇM:82)

“Lado, kış ve yaz, ayağından beyaz sivri burunlu, yumurta topuklu ayakkabısını hiç çıkarmadı. Çöp bayırlarının tozlu ve çamurlu yollarından beyaz ayakkabılarını büyük bir dikkatle korudu. Tozlanan ayakkabılarını parlatmak amacıyla arka cebinde koyu kırmızı kadifeden bir bez taşıdı. Kumardan aldığı ilk parayla siyah satenden arkası kemerli iki adet iç yelek yaptırdı. Yeleklerinin kemerine sipsivri boynuzlu madeni şeytan başı toka taktırdı. Bu şeytan başlarından bir adet de kalın parlak zincirle boynuna astı. Dantele ve pembeye olan düşkünlüğünü ise mintanında yansıttı. Vücudunun üst yanını şafak pembesi mintanla donattı. Mintanına manşet yerine üç kat fırfırlanan dantel diktirdi. İnce

bir zevkin ürünü olan yuvarlak geniş yakalı ceketini ve bol paçalı pantolonunu siyah beyaz çubuklu kumaştan seçti. Son olarak ceketinin cebine beyaz bir mendil sokup uçlarını göğsünde gül yaprağı gibi açtı.” (BKÇM:114)

Boyacılar, “Saçları bir günde boyadan ağarmasın diye başlarına bez kasket takarlardı” (BKÇM:84)

“Ama Lado’nun karısı beyaz ayakkabılarının içine giydiği siyah naylon çoraplarını bir akşamüstü kızgın ütüyle ütöledi.” “Nişanlısı Lado’ya üstü rengarenk pul ve boncuklarla kaplı bir kravat işledi. Lado kravatını pembe gömleğinin üstüne taktı” (BKÇM:116)

“Ama bu karısı da Lado’nun şafak pembesi mintanını fareye yedirdi.” (BKÇM:116)

“Upuzun elbiseler giymiş erkeklerle kadınlar ağlaşarak kucaklaşmışlar, başlarında beyaz yüksek şapkalar taşıyan üç ihtiyarın önünde diz çökmüşlerdi.” (BK:19)

“... masmavi takım elbisesini jetta gibi kuşandı. Ceymis Bond çantasını eline aldı.” (BK:27)

Gogi, “... Son düğmesine kadar iliklediği yakasız gömleği, yıpranmış kadife pantolonu ve yalancı deri ceketıyla dalgın bir ömür sürüp otuzuna merdiven dayamıştı.” (BK:33)

“Ben zaten deri cekete, saate, ayakkabıya, kemere, anahtarlığa, çakmak gazına para vermem!” (BK:37)

“Ben geleceği; kendi pantolonlarımızı, kendimizin çizdiği, ipek gömlekler giydiğimiz, olayı kendimizin yaratacağı bir şey olarak düşünüyorum.” (BK:47)

“Bir örnek yeşil kravatlarını, dijital hesap makineli saatlerini, beyaz taşlı yüzüklerini, mavi Marlborolarını hayata silah gibi çekiyorlardı. Takılarını gayet usta bir şekilde iş aracı olarak kullanmaktaydılar.” (BK:49)

“Tıraş olma ve kravat takma mecburiyetleri vardı.” (BK:71)

“Son bir şey deneyerek üzerine giye giye eskittiği mavi yırtık ceketini bir büyü yapmayı planlamıştı.” (BK:76)

“O akşam sırtına geçirdiği mavi yırtık ceketine sarınıp heykel gibi bakakaldı.” (BK:94)

“Atlet pijama dışarıya uğrayan Gogi, Keriman’la karşılaşınca kılığından utandı.” (BK:103)

“Sabaha karşı yatağından sıyrılıp çorabından ayakkabısına, kravatından saçını taramasına, kendini büyük bir revizyondan geçiren Gogi...” (BK:104)

2.13. Şahsiyetler

Yazar eserler içerisinde bazı edebi ve tarihi şahsiyetlere yer vermiştir. Sevgili Arsız Ölüm romanında Köroğlu, Battal Gazi ve Kürşat’a, Berci Kristin Çöp Masalları romanında Atatürk, Konfüçyüs ve Karacaoğlu’na yer vermiştir. Buzdan Kılıçlar romanında ise Fatih Sultan Mehmet’ten Ömer Hayyam’a, Şah İsmail’den Hitler’e, Kleopatra’dan Leydi Diana’ya birçok tarihi ve edebi şahsiyetin adı zikredilmiştir.

“Köroğlu’nun uşakları” tellere, köyün delikanlıları tetiklere bastılar.” (SAÖ:33)

Köroğlu’nun uşakları denerek burada çalgıcılardan bahsedilmektedir.

“Asker ocağında şiir yazmayı öğrendiğini, Battal Gazi romanlarını su gibi içtiğini, bir oğlu daha olurda adını Kürşat koyacağını açıkladı.” (SAÖ:130)

“... okuduğu Battal Gazi romanlarını dinleye dinleye duruldu.” (SAÖ:136)

“Reis İstafonos’un ardından büyük bir Çin ermişini andı. “Konfekçiyun” diye bir adamın adını diline doladı. Çin ülkesinde yaşayan insanların hayatlarına onun öğütlerini aşıladıklarını anlattı. Konfekçiyun öğütlerinden koca bir kitap olduğunu söyledi. Bu kitabın dünyanın en kıymetli kitapları arasında sayıldığını bildirdi. Konduculara Konfekçiyun ‘un öğütlerinden verildi. Konfekçiyun ‘un adı ve öğütleri Hınık Ahlas’a Bay İzak’ın ve Kürt Cemal’in çöp bayırılarındaki ünlerine yakın ün getirdi.” (BKÇM:99)

“Ancak o güne kadar Karacaoğlu’nun hayatına ve şiirlerine yer veren, sayfaları sarı ince bir kitaptan başka bir şey okumamıştı.” (BKÇM:117)

“Çiçektepe Sanayi’de koltuk ponponu imal eden bir atölye de çalışan Mustafa Gülübik belediyenin önünde konducuların dürtüklemesiyle “Kurban olduğun Atatürk”, diye bir konuşma yaptı. (...) Dilini ağzının içinde nasıl döndürdüyse “Çiçektepe’yi biz Atatürk’ten emanet aldık.” Diye bir lafı kaldırıp belediye binasına doğru fırlattı.” (BKÇM:136)

“Bu çınarlar Fatih Sultan Mehmet Bey’i görmüş çınarlardır hanımefendi,” deyip güldü. (...) “İster misiniz Fatih Bey gibi, buralarda atışa çıkalım biz de!” (BK:15)

“Diyana misali tahtlara layık kızına sütel işlemek için tüm hazırlıklarını tamamlamış olan Rübeysa...” (BK:31)

“Ömer Hayyam, İmam Gazali, Hassan Sabbah on iki önemli adam aynı mektepte okumuşlar ama biri şarapçı olmuş, öteki şeytani, kendini afyona vurmuş...” (BK:26)

“Brigite Bardot için hayvanlara filan sardırıldı demişler ama Halilhan bun inanmıştı.” (BK:26)

“Eğer hayat Gogi’nin açıkladığı gibi parayla beslenen bir canavarsa, Hazmi de Şah İsmail’in kılıcıydı.” (BK:37)

“Halilhan yakın dövüşte kardeşlerini Kleopatra gibi vurup düşürüyordu.” (BK:48)

“Ama Hazmi’nin düşüncesine göre abisinin geleceğine mutlaka Hitlercilik olacaktı. Üç defa rüyasında onu bu şekilde görmüştü.” (BK:70)

“Neron’un Yunan dilberi Elenika’yı yakışı konuşuluyordu.” (BK:71)

“İran kralının cinsiyeti çevirmişler, dünyanın ruhu duymamıştı.” (BK:72)

“Heybeye tükenen sevginin peşinden doğal olarak gözyaşı akıtacaktı ama bu tür olaylarda Mecnunsu bir tarza karşıydı.” (BK:125)

2.14. Etnik Yapılar

Latife Tekin’in incelediğimiz romanlarında birçok etnik halktan söz edilir. Özellikle Berci Kristin Çöp Masalları eserinde Çingeneler’den çokça söz edilmiş, Çingeneler’in kültürleri tarihleri, yaşayışları ve adetleri hakkında geniş bilgilere yer verilmiştir. Çingeneler dışında Türkler, Çerkezler, Ermeniler, İngilizler, Almanlar, İngilizler, Çinliler gibi birçok etnik yapıdan da söz edilmiştir.

“Çerkez köylerinden çalgılar tutuldu.” (SAÖ:9)

“...Çerkez köyü Pannı’ya haberler saldı.” (SAÖ:10)

“Huvat öyle canından bezdi ki (...) kötü kötü söylenmelerinden başını kurtarmak için Çerkez köyü Cinniören’e gitti.” (SAÖ:16)

“Huvat’ı Ermeni köyü Gigi yolunda görenler olmuştu. Gigili topal Aygaz, hah çözmeye Alacüvek’e geldiğinde, Huvat’ın Gigi’de din değiştirip Ermeni karısı tuttuğunu, sabahlara kadar zil çalıp oynadığını ağzından kaçırmıştı.” (SAÖ:16)

“Döleğe Çingeneler konmuştu. Köyün tüm çocukları, “Alır giderler, varma oraya e mi,” diye, analarını arkalarından bağırtı bağırtı çingenelerin yanına koştular. Ama ertesi gün kadın erkek, eline bir yumurta çadırın önünde sıraya girdi. Çingeneler Alacüvek’e sinema getirmişti. (...) O geldiklerinde çingeneler, Alacüvek’te yumurta bırakmadılar. Üstüne, fal bakıp, elek satıp çuval çuval un, bulgur topladılar. Kalkmadan iki gün önce kırmızı bir çadır daha açtılar. Kapısına bir it bağladılar. Önüne, yaşlı bir erkek çingene oturtular. Köyün erkeği, iki gün bu çadırın başından ayrılmadı. Çingeneler, geldikleri gibi bir sabah gittiler.” (SAÖ:12-13)

“Oradan ağır ağır Hazerşah’a aktı. Hazerşah’tan Sığgın’a, Sığgın’dan Çerkez köylerine, Çerkez köylerinden Avşar, Türkmen köylerine vardı.” (SAÖ:37)

“Çocuklar ağaçların arasına dağılıp başlarına Kızılderili şapkası ördüler. Mahmut Kızılderililerin reisi oldu.” (SAÖ:110)

“Falcılık, medyumluk, mühendislik, insanlık ve Türklük üzerine birçok gibi okuyup bitirdi.” (SAÖ:193)

“Arkasından Ermenilerin Gigi’yi bırakıp gittiklerini söyledi.” (SAÖ:204)

“... o ölür ölmez gidip köye kümes gibi bir göz ev yapacağını, bir de Çerkezden taze bir gelin alacağını haber etti. Atiye, Çerkez kızlarının, “Biz Huvat’a başı tüllü gelin olacağız,” diye ağlaştıklarını, tüm Akçalılıların Çerkez kızlarının döktüğü kanlı yaşları konuştuğunu söyleyip ölümünü beklememesini öğütledi.” (SAÖ:211)

“... Çerkez kızı oynatıp muradına ermesini geçirdi.” (SAÖ:211)

“Çingenelerin kartondan evler kurup Çiçektepe’de yaşamaya başlayacakların anlaşıldıktan sonra Çiçektepe’de çingeneler hakkında bir merak uyanır. Ve Çingenelerin tarihini bildiğini söyleyen Hınık Ahlas Çingeneler’in tarihi ve yaşayışları hakkında

bilgiler vermeye başlar: “Çingenerin yurtsuz ve dinsiz insanlar olduklarına dair bir açıklama yaptı. Açıklamasına barbar olduklarını ekledikten sonra Çingenerin nüfus cüzdanlarında “Roman” yazdığını bildirdi. Romanın yeri yurdu belirsiz insan olduğunu bildirdi. Romantikaların çok uzak bir yerden, yüksekliği gözle görülmeyen, yarısı göğün içinde saklı bir dağdan indiklerine dair bir bilgisini daha konduculara verdikten sonra yüzlerce yıl sonra bütün dünyaya dağıldıklarını anlattı” (BKÇM:96)

“Romantikaların kendi ülkelerine gelip yerleştikleri günlerin, konucu gözünde canlanabilmesi için “Osmanlı İmparatorluğu diye bir imparatorluğun bilinmesi şarttı ... Çingener hakkında etraflı ve doğru bilgi edinmek için kulak kabartan insanları, padişahlardan, fermanlardan haberdar etti. Osmanlı İmparatorluğu için tarihte ne yazılıysa sayıp konducuları şaşırttıktan sonra yeniden lafı Çingenelere bağladı ...” (BKÇM:96)

“Çingenerin çok pis olduklarını söyledi. Tahta döşeli sokakları pislettikleri için ferman çıkarıp çingeneri şehrin dışına atan padişahın ruhunu şad etti.” (BKÇM:96)

“Çingene kadınların çok şişman, erkeklerin çok zayıf olduklarından söz açtı... Çingene erkeklerin kemik incelten, et kurutan haplar içtiklerini söyledi. Kadınlarınnsa her gün tüylerini yolup üçer tavuk yediklerini haber verdi. Bu yüzden Çingene kadınlarına ve kızlarına “Gaco” dendiğini öğretti.” (BKÇM:97)

“Çingenerin düğün kavga âdetleri, küfürleri, çalgıya düşkün oldukları ve ellerinden bine yakın iş geldiği de öğrenilmiş oldu.” (BKÇM:97)

“Padişah tarafından şehir dışına kovulan Romantikaların Osmanlı İmparatorluğu’na bayrak açtıkları, uzunca zaman savaştıktan sonra topluca çadır kurarak koca bir şehir meydana getirdiklerini de anlattı.” (BKÇM:98)

“... dünyanın koca bir ülkesinde, insan kasırgası anlamına gelen “Devrim” diye bir durum ortaya çıkmıştı. Bu ülkede sürüler halinde Romantikalar yaşıyordu. Romantikalar çalgı çalıp dolaşırken, insan kasırgası dindikten sonra bu ülkenin adı tarihe “Komünist” diye kayıtlandı. Güzel ve eski adının üstü karalandı. Bu ülkeye yeni intizam kondu. Çingener intizama uymayan barbar insanlar olduklarından nüfus cüzdanlarından “Roman” lafı silindi. Yerine “Türk” diye mühür vuruldu. 1936 yılında intizama uymayan bu insanlar böyle bir tuzakla akınlar halinde Türklerin içine sokuldu.” (BKÇM:98)

Hınık Ahlas, “Lazların ülkelerine kuzey denizlerinden gelip yerleşen balıkçı kabilelerin torunları olduğunu haber verdi. Dedelerininse ilk gelen kabilenin başında bulunan Reis İstafanos olduğunu söyledi. Birçok Laz’ın dedelerinin adını bilmediğini hatırlatarak gülümsedi. Reis İstafanos’un ardından büyük bir Çin ermişini andı. “Konfekçiyun” diye bir adamın adını diline doladı. Çin ülkesinde yaşayan insanların hayatlarına onun öğütlerini aşıladıklarını anlattı. Konfekçiyun öğütlerinden koca bir kitap olduğunu söyledi.” (BKÇM: 99)

“... dedesinin ve köpeğinin Yunan’a karşı savaşırken öldüğünü söylemeyi unutmadı.” (BKÇM:136)

“Bir de Romanikalar karton evlerden çıkıp az aşağı yürüyünce Vakıf Çiçektepe tamam oldu.” (BKÇM:140)

Çingenelerin Çiçektepe’nin içlerine doğru yerleşmeleriyle Çiçektepe’nin Çingene kültürünün etkisinde kalamaya başladığını görmekteyiz.

“İçki ve Çingene çalgısının etkisiyle efkardan komaya giren insanlara el altından esrar ikramında bulunuldu. Esrardan uçan insanlar kanat çırparak Çingenelerin göreneğine kondu. Çingeneler göreneklerine konan insanlara duygu ve düşünce dünyalarının kapısını açtılar. “Gazino Otel”lerde başlayan muhabbet karton mahallede ve Vakıf Çiçektepe’nin kahvelerinde koyulaştı. Vakıf Çiçektepe’de yaşayan konducular bir zaman sonra Çingene yaşantısının gölgesinde kaldı. Çingene dilinin kalıntıları konducuların argosuna yerleşti. Konducu çocukların oyunlarına “Aynur gudunur, Ayudum gudumu” diye Çingene tekerlemeleri girdi. Çingene çin çinler, arkası bit bitler, ellerinde tombala torbalarıyla Vakıf Çiçektepe’nin köşe başlarını tuttu. Sabahın erken saatlerinde koyunlarına sigara dolduran Gacolar karton mahalleden çıkıp dükkân evlerin sıralandığı sokaklara dağıldı.” (BKÇM:142)

“Caminin iç avlusundaki kocaman Eskimo evini ve yedi cücelerin kardan heykellerini, öyle bir umursamadılar ki, onların gördüklerine ve anlattıklarına inancım ta kökünden sarsılıp devrildi.” (BK:1)

“Gözlerinin sahnede bulunan Brezilya revüsünden bir dansçının gözlerinin içine gömüldüğünü...” (BK:14)

“... Brezilyalı bir anda kanına girip damarlarında fırtınalar koparmıştı.” (BK:14)

“Dilinizden anlamaz Halilhan Bey, İngilizce biliyor, Asyalı, İsviçre’deyken almıştım.” (BK:16)

“Jüli (Sarı saçlı kadının babası İngilizdi.) Sunsun’un (kedi) Çinli bir babayla Hintli bir anneden doğduğunu ...” (BK:16)

“Onun sayesinde Brezilyalı bir dansçıya tutulmuş, babası İngiliz bir sarışınla tanışmış, kucağına ilk defa Çinli bir kedi almıştı.” (BK:22)

“Baban aslen İngiltereli olmuş olsa ne olacak?” (BK:24)

“... kutunun içindeki Çinli kediye konuşuyorlardı.” (BK:24)

“... Ruslar gibi aletli jimnastiği çok sever.” (BK:36)

“Temizliğe gitti Alman ailelerin, kendisine göz açtırmadığından, çalıştırma çalıştırma sızdırdıklarından başka laf tanımazdı.” (BK:49)

2.15. Mutfak

İnsanın hayatını devam ettirebilmesi için bir takım zorunlu ihtiyaçlarını karşılaması gerekir. Bu zorunlu ihtiyaçların başında beslenme gelir. Beslenme kültürü geçmişten günümüze farklılıklar göstererek ilerlemiştir. İnsanların yemek kültüründe yaşadıkları coğrafyanın, iklimin, dini inançların, geleneklerinin etkileri vardır. Bu yüzden bir topluluğun ya da bir milletin mutfak kültürü o topluluğun ya da milletin kültürüne dair izler barındırır.

Sevgili Arsız Ölüm romanında tandır ekmeğinden, baklavaya, mantıdan, arabaşına, turşudan tuzlu sütlaça geleneksel birçok yemekten bahsedilmiş, mutfak kültürüyle ilgili geniş bilgilere yer verilmiştir. Yazar tarafından Türk mutfağının zenginliği göz önüne serilmiştir.

“... tandırda ekmek pişirmeyi...” (SAÖ:4)

“Bir erişte döküyordu inci gibi.” (SAÖ:4)

“Yağa, yumurtaya, bir çinik buğdaya dikiş dikmeye başladı.” (SAÖ:5)

“...ellerine portakal diye bir şey tutuşturunca olanlar oldu.” (SAÖ:5)

“... tavşan etinden başka hiçbir şey yemiyordu.” (SAÖ:7)

“Durdu Onbaşı’nın erkek odasına ıktı. O akşam köyün tüm erkeği Durdu Onbaşı’ya arabaşı yemeğe çağrıldı.” (SAÖ:9)

“Her akşam, kapısının önüne inen yedi köyün erkeğine arabaşı dökmekten, mantı sıkmaktan, yatak serip kaldırmaktan kolu kanadı kırıldı.” (SAÖ:9)

“O yıl, Alacüvek’te dağa taşa şeker pancarı ekildi. (...) Evlerde tandıra patates yerine şeker pancarı gömüldü. Lahana turşusu yerine, pancar turşusu kuruldu.” (SAÖ:12)

“Üstüne, fal bakıp, elek satıp çuval çuval un, bulgur topladılar.” (SAÖ:13)

“Sığgınlılar gittikleri yere alı, kavurga, yaban armudu yerine eskiden beri iek tohumu götürürlerdi. İhtiyarlar, önlerine çıkan her köylüye, ayran içmeye girdikleri her eve...” (SAÖ:15)

“Ayran et kız, terimi sil kız,” diye bağıra çağıra ...” (SAÖ:16)

“Dirmit, entarisinin ceplerine kavrulmuş un doldurdu. Eline koca bir iңil üzüm aldı.” (SAÖ:20)

“Ardından Nuğber Dudu’nun canı için, etli pilav üstüne öküz helvası yediler.” (SAÖ:23)

“Sini sini baklava açtı.” (SAÖ:27)

“... kus kus dökme...” (SAÖ:27)

“Akşama köylü davet yemeye gelecek, arabaşının yanına aşıdiye pişir, tuzlu sütlaç dök,” (SAÖ:28)

“...bitimlik çerez, kızıl üzüm, sormuk şekeri bırakmaya başladı.” (SAÖ:28)

“Canım bir nar pekmezi istiyor ki!” diye derin derin iç geçirdi...” (SAÖ:32)

“Dağlar gibi yufka kayıldı, hoşaflar kaynatıldı, baklavalara açıldı.” (SAÖ:32)

“... tenekelerle helva, çuvallarla pirinç, çerez aldı.” (SAÖ:33)

“...bir yandan helvalık un elediler...” (SAÖ:36)

“Bulgur üstünde yata yata hastalandı.” (SAÖ:55)

“Kadınlar toplanıp arabaşı pişirdiler.” (SAÖ:61)

“Kadınlar, bir yandan erkek odasına sini sini yemek, çay yetiştirdiler...” (SAÖ:61)

“Kadınlar toplanıp toplanıp erişte kesmeye, kuskus dökmeye geldiler. Atiye’nin ununa, bulguruna yardım ettiler. Yataklar söküldü, yünler yunağa yıkanmaya gitti, ambar boşaltılıp çuvallara dolduruldu.” (SAÖ:58)

“Canı için çerez, incir dağıtıldı.” (SAÖ:61)

“Yatırım başında Nuğber Dudu için kurban kesildi. Etli pilav pişirildi. Topluca yendi.” (SAÖ:61)

“Çıkıp kireç boyalı armut ağacının...” (SAÖ:62)

“Nuğber’e yoğurtlu bulgur köftesi yapmasını, son bir kez tatmak istediğini söyledi. Ayrıca iki salatalık, iki yeşil acı biber, çilek istedi. İstediklerinin hepsini önüne getirip Atiye’ye yedirdiler.” (SAÖ:76)

“Ad koyma töreninde lazım olacak kuru nane, kına kına, reyhan, karanfil, kabuk tarçın aldırdı.” (SAÖ:79)

“Bunları alacağına kızıl üzüm, fıstık al ye, geberesice...” (SAÖ:85)

“Hızır ceketini giyip ekmeği peyniri zeytini yedikten sonra...” (SAÖ:91)

“Atiye bavulların içinden erişteleri, torba torba iğdiş yoğurdunu, kayısı kurusunu çıkardıkça yine bir ağıttır tutturdu.” (SAÖ:107-108)

“... Sose Kadın’ın yolladığı yoğurdu, balı bir tabağa koydu.” (SAÖ:108)

“... parayı öğlen köfte ekmek yemek için ayırdı.” (SAÖ:109)

“... kendine bir çay söyledi.” (SAÖ:110)

“... tepsi tepsi baklava börekle sökün eden köylülerini ağırlamak için bir telaşla ortaya düştü.” (SAÖ:131)

“... incir ağacının altında ortalık ışıyınca kadar bekledi.” (SAÖ:146)

“Oğlanın geleceği akşam, gündüzden bir tepsi baklava açıldı.” (SAÖ:169)

“Sevincinden kanı çekilmesin, ağzı kurumasin diye şerbetler içirildi.” (SAÖ:169)

“Nuğber sessiz kaynanasına mantılar sıktı, börekler açtı.” (SAÖ:172)

“Her gün nişanlısına mantılar, baklavalar açtı.” (SAÖ:173)

“Onun sevdiği yemekleri pişirdi. Mahmut patlıcan yemeğine “Papaz yemeği” diyor, ağzına koymuyor diye, patlıcanı eve yaklaştırmadı.” (SAÖ:179)

“Onun nişanlıyken kendine kangal kangal şeker sucuğu aldığından laf açtı.” (SAÖ:185)

“Nuğber Dudu bir elma soydu.” (SAÖ:195)

“Kızın geleceği gün baklavalar açacağına yemin billah etti. (...) Sabah erkenden hamurun başına oturdu. Baklavalar açtı. İkindiye evi temizleyip baklavanın tatlısını döktü.” (SAÖ:203)

“Bir yandan kim kime kaçmış, kim köyden göçmüş, duyduğunu gördüğünü deyip bulgurları, erişteleri ortaya koydu.” (SAÖ:205)

Yazar, Berci Kristin Çöp Masalları ve Buzdan Kılıçlar romanlarında mutfak kültürüne çok yer vermemiştir. İsmi geçen yiyecek içecek isimleri aşağıdaki gibidir:

“Helva dağıtıp el öptü.” (BKÇM:22)

“Peynir, zeytin, çorba karşılığında insanların kaderlerini okumaya başladı ...” (BKÇM:36)

“Evlerden toplanan bulgur, un, mercimek grevci işçilere verildi.” (BKÇM:42)

“Yedi kuşaktan bu yana ciğer kavurup satan kocaman bir ailenin başından geçenleri hikâye etti.” (BKÇM:56)

“Cin gözü gibi ufacık doğranıp kesilmiş ciğerler cam kâselerin içinden ayrı ayrı Çiçektepe’nin çocuklarına bakardı.” (BKÇM:56)

“Bir yanında da koca bir ayçekirdeği öbeği koyardı. Bir yandan ayçekirdeği çitler, bir yandan da gözlük değiştire değiştire okurdu.” (BKÇM:57)

“Bay İzak, adının üstü ağır ağır kaymak bağlayınca konduculara süt yerine, direğini gösterdi.” (BKÇM:73)

Çiçektepe’de çok sayıda “sahte fabrika” kurulur. Bu fabrikalarda renk renk meyve tozları, meyve suları, ağız dağlayan çikolatalar üretilir. “Çiçektepe’de sahte meyve tozları, ağız dağlayan çikolatalar öteki konu mahallelerine yayıldı. (...) Konducular bu tozlarla misafir ağırladılar. En kıymetli misafirleri için sandıklarda kâğıt kâğıt tozlar sakladılar. Tozlar bilinmedik meyvelerin suları oldu.” (BKÇM:92)

“İkramiye yerine bir gün bisküvi, bir gün yoğurt vereceğini söyledi.” (BKÇM:75)

“Çöp Ağa’sı buzdolabı işçilerinin grev çadırlarına tenekeyle tahin helvası gönderdiğini hatırlattı.” (BKÇM:102)

“Simitçi Mikail Çöp Yolu’nda kuş sesleri çıkararak simit satarken yaşlar yanaklara kaydı.” (BKÇM:104)

“Kızılbaşlıların kara üzümle oruç tuttuğunu iddia edenler terapi namazlarını kıldıktan sonra konduların yolunu tuttu.” (BKÇM: 111)

“Çöp Muhtar, “Baban tavuk yiyeceğine bankaya para yatırsın,” deme gafletinde bulundu.” (BKÇM:125)

“Konducu erkekler bir kesekağıdı üzüme, bir kalıp peynire Deli Gönül’le yatıp kalktı.” (BKÇM: 129)

“Şini Erol’un süt ve yumurtanın yerini tutar dediği yarım kilo fındığı her gün yiyebilmek için annesini sabah akşam para dayacağına yatırdı. (BKÇM:134)

“Hamam sefasından sonra oyuncularına fırından yeni çıkmış sıcak ekmek aldırıldı. Uyguladığı belenme programı gereği sıcak ekmeklerin arasına ikişer paket sana yağı döşetti. (BKÇM:134)

“... tef çalıp şerbet içerek...” (BK:20)

“... Rübeysa çabuk dedi. Bunların hepsini dolma yap.” (BK:27)

“... ne dediğini bilmeden dolma tenceresinin başında bir iki dakika bağırıp çağırdı.” (BK:31)

“... bir kutu pasta yaptırarak mecburen kapı tıklatmışlardı.” (BK:40)

“Firankeştayn gibi adamlar moda görüp her gün tavuk kanadı ızgara yiyorlar.” (BK:78)

“... çayı yudumlayışlarında duamsı bir hava hâkim oldu.” (BK:105)

“Keriman da çaya kırmızı ışık diyordu.” (BK:107)

“... orgon enerjisi sayesinde sütü saniyesinde yoğurda çevirdiği...” (BK:123)

“Hayatlarının geleceği için portakal ve sıcak ekmeğe sarılarak, hazin bir zalimlik içinde yarışa başladılar.” (BK:128)

2.16. El Sanatları

Bu başlık altında eserlerde tespit edilen el sanatları ürünlerinden halıcık, örgücülük ve el işlerine değinilecektir.

“Geleneksel Türk el sanatlarımızdan biri de şüphesiz ki halıcılıktır. Halıcılık sanatının ilk doğuşu, insanoğlunun ısınma sorunu ile ortaya çıkmış, günümüze kadar gelmiştir. Türklerle özdeşleşen halı sanatı Orta Asya’dan sonra Selçuklularda hak ettiği yeri bulmuştur. Osmanlılarda ise halı sanatında gerek renk, gerek desen ve malzeme olarak bir ekol yaratılmıştır. Cumhuriyet döneminde halı sanatımız artık yavaş yavaş ticari bir boyut kazanmıştır. Köy ve kasabalarda dokunan halılar, dokunduğu bölgenin kültürel izlerine ayna tutan güzellikleriyle birçok pazara ulaşmıştır.”

(<http://www.nkfu.com/geleneksel-turk-el-sanatlari-nelerdir/>) (Erişim Tarihi:27.06.2016)

Yazar, Sevgili Arsız Ölüm romanında kadınların halı dokuduklarını bazen ailelerinin geçimlerine katkıda bulunmak için bu halıları dokuyup sattıklarından bahsetmiştir.

Atiye “...halı kertmekte köyün gelinlerini, kızlarını yaya bıraktı.” (SAÖ:5)

“Huvat, her gece köylüye davet yedirdiğinin yanında, köyde halı kesilen her eve, dünürünün elinden tuta tuta, göz aydına varmaya başladı. Gelinin kızın getirip ayağının altına serdiği halıların üstüne keskence hediyesi olarak, bitimlik çerez, kızıl üzüm, sormuk şekeri bırakmaya başladı.” (SAÖ:28)

“Zekiye’nin süzüle süzüle köye gelip gitmesinden sonra da, bu yakıştırmalar öyle bir hal aldı ki, halı dokuyucular yeşil halı ipine “Zekiye’nin gözünden” demeye başladılar.” (SAÖ:27)

“Zekiye halının gergin çözgülerine parmaklarını doladı...” (SAÖ:196)

“Nuğber acele acele dokuyup son halıyı bitirdi, kesti. Halı tezgâhı satıldı.” (SAÖ:58)

“Huvat, Topal Aygaz’la birlikte, hah tezgâhının yan ağaçlarım, vargelini, bel ağacım sırtlayıp içeri girdi. Odanın bir duvarına tezgâh kuruldu. Zekiye halıya oturdu. Vişne çürüğü zemine beyaz çıtrık halının modelini ilmiklerin arasından geçirip önüne ayna gibi astı. Bir modele baktı, bir ilmiklere kirkite bastı. Komşular toplanıp toplanıp Zekiye’nin halı dokumasını seyre geldiler. Kimi dokumayı denedi, kimi modeli inceledi. (...) Halı nazlana nazlana her gün bir parmak yol aldı, bel ağacına tırmandı. Topal Aygaz gelip tezgâhın başında diz çöktü. İlmiklere bir karış arayla yeniden mor boya çırpı. Elinin tersiyle halının makasının iyi kesilip kesilmediğine baktı. Halının dar kenarına başparmağıyla bir iki bastı, orta tele dokunan yerin parasını astı.” (SAÖ:95)

“... Zekiye’nin her kirkite vurup ardından konuşmaya tutulmasında...” (SAÖ:97)

“Zekiye umudu alıp halının başına oturdu. İlmikleri saya saya kocasının dizinin dibine oturacağı günü beklemeye koyuldu.” (SAÖ:186)

El işleri, kadınların ve kızların boş zamanlarını değerlendirmek, evlerini ya da kıyafetlerini süslemek, çeyizlerinde kullanmak gibi çeşitli amaçlara yönelik yaptıkları el sanatları ürünleridir. Danteller ve oyalar el işlerinin en güzel örneklerindendir. Ayrıca Anadolu’da kadınlar ve kızlar örgücülüğün de güzel örneklerini sunarlar. Kazak, patik, çorap, yelek vb. şeyler örerler.

Eserlerde tespit edilen el işi ve örgücülük örnekleri şu şekildedir:

“Nuğber, kanaviçe iğnesini başörtüsünün ucuna iğneledi, ağzım annesine verdi, ses etmeden onu dinledi. Sonra başını yeniden işinin üstüne eğip gece yansına kadar “Elti eltiye küstü” işledi.” (SAÖ:57)

“Güveyi parmağı” işli mendiller verdirtti.” (SAÖ:168)

“Yüreğini yakıp kavuran aşk ateşine dayanamayıp nişanlandı. Nişanlısı Lado’ya üstü rengarenk pul ve boncuklarla kaplı bir kravat işledi.” (BKÇM:116)

“Elmas çekine çekine Dirmit’i sevdi. Kucağına oturtup saçlarını taradı, ona mendil oyaladı, bez bebek yaptı. Bebeğin üstüne Dirmit’in adını işledi.” (SAÖ:47)

“Elmas’ın yaptığı bez bebeğini kaldırıp bir kenara attı. Elmas’ın oyaladığı mendilini cebinden çıkardı.” (SAÖ:47)

Nuğber’in sabahtan akşama kadar kasnak gerip çeyiz işlemesi herkesin gözüne batmaya başladı.” (SAÖ:70)

“Sabahtan akşama kadar pencerenin önünde çeyiz işleyen Nuğber...” (SAÖ:74)

“Oturduğu yerden sokağa kanaviçe gibi, yaprak yaprak işlenmiş küçük kara taşları saymaya başladı.” (SAÖ:66)

“Nuğber, Dirmit mektuplarla gerisin geri dönüp dönüp gelirken, san uzun saçlı oğlana mavi bir yelek ördü. Yeleğin eteğine, kollarına, bir sarı oğlanın adının baş harfini, bir kendi adının baş harfini yan yana getirip iki sıra örnek koydu.” (SAÖ:98)

“Çocuklarım çalıştırması için, Dirmit’e kazak, eldiven örüp getiren Akçalılı kadınları...” (SAÖ:106)

“Ellerinde örgü şişleriyle, tığlarıyla oturup duran kadınların yüzüne bıkkınlık çöktü.” (BKÇM:46)

SONUÇ

1983 senesinde ilk romanı Sevgili Arsız Ölümü yayınladığı günden bugüne hakkında çok sayıda kıymetli araştırma yapılan yerilen, övülen yazar kendine has üslubu ve tarzıyla edebiyatımıza yeni bir soluk getirmiştir.

Yazarın hayat hikayesinden izler taşıyan Sevgili Arsız Ölüm eseri adeta bir monografi çalışmasının kurgu içerisinde şekil bulmasıdır. Yazar eserde çocukluğunun geçtiği 1960'lı yılların Anadolu'sunu inanç ve inanışlarıyla, geçiş dönemleri adetleriyle, sözlü edebiyat ürünleriyle, geleneksel yaşamıyla esere yansıtır. Yazarın 1966 senesine İstanbul'a göç etmesinden sonra yazarın köy hayatı gözlemlerine köyden kente göçün etkileri de eklenir. Yazar, göçün göç edenler üstündeki etkisini ve göç edenlerin yaşadığı kültürel değişimi tıpkı Sevgili Arsız Ölüm'ün ikinci kısmında olduğu gibi Berci Kristin Çöp Masalları romanında da verir. Berci Kristin Çöp Masalları romanında 1950'lili yıllardan sonra köyden kentlere göçün yarattığı yaşam alanları olan gecekondu mahallelerini anlatır. Yazar, gecekondu sakinlerinin problemlerini köy ve şehir arasında sıkışmışlıklarını kültürel ürünler üstünden verir. Eser içerisinde gecekondu sakinlerinin karşılaştıkları yeni şartlarla mücadeleleri, yeni âdetler, inanışlar, memoratlar, türküler, tekerlemeler ortaya çıkarır.

Buzdan Kılıçlar romanında ise yazar “pılık pırtık” adamlar dediği kuracakları şirketle kabuklarını kırmayı düşleyen yoksul insanların hayatını anlatmıştır. Parçası olduğu kültürün bir tahlilcisi olan yazar olağanüstülükler, masal unsurları, inanışlar gibi birçok kültür unsurunu yoksulluktan kurtulmak isteyen “pılık pırtık” adamların hikayesinin içine serpiştirmiştir. Diğer iki esere oranla Buzdan Kılıçlar'da geleneksel unsurların kullanımı azalmıştır. Sevgili Arsız Ölüm ve Berci Kristin Çöp Masalları'ndan sonra yazar geleneksel unsurların kullanımdan bilinçli olarak uzaklaşmış bu durumu “bir tane daha Sevgili Arsız Ölüm ve Berci Kristin Çöp Masalları fazla olurdu” diye açıklamıştır.

Yazar, kültürümüzün zenginliğini gösteren sözlü edebiyat ürünlerinden ilk iki eserinde yoğun olarak faydalanmıştır. Bu ürünler ağıt, beddua, dua, halk hikayesi, masal, destan, efsane, memorat, fıkra, mâni, türkü, tekerleme, düzgü, kitap tabirleri başlıkları altında değerlendirilmiştir. Yirmi bir başlıksız bölümden oluşan Berci Kristin Çöp Masalları romanında halk anlatılarında olduğu gibi nazım-nesir karışık bir yapı karşımıza

çıkılmaktadır. Yazarın bazı bölümlerin başına bazı bölümlerin ortasında ve sonunda kullandığı parçalar mâni, tekerleme, türkü, düzgü başlıklarında incelenmiştir. Berci Kristin Çöp masalları romanı içerisinde yazarın ürettiği türküler dışında, “Ağ gelin de indi mi ola yayladan” türküsü ve Diyarbakır yöresine ait “Lorke” türküsünün sözleri değiştirilerek eserde kullanılmıştır. Sevgili Arsız Ölüm romanında Neşet Ertaş’a ait “Niye Çattın Kaşlarını” türküsü, Berci Kristin Çöp Masaları romanında da Urfa yöresine ait “İndim Havuz Başına” (gelemem ben gidemem ben) ve Konya töresine ait “Atımı Nallatırım” türküleri eserlerde adı geçen diğer türkülerdendir. Tekerlemeler başlığı altındaki tespitlerimizin çoğunu yazarın ürettiği tekerlemeler oluşturur. Bu tekerlemeler kimi zaman oyun tekerlemelerini kimi zamansa masal tekerlemelerini andırır. Örneğin; Dirmit’in tulumbayla diyalogunda olduğu gibi bazı yerlerdeki diyaloglar oyun tekerlemesi formunda sunulurken Berci Kristin Çöp Masalları’nda “Bir varmış bir yokmuş/ Allah’ın kulu çokmuş” masal tekerlemesini “bir vardı bir yoktu/Allah’ın kulu çoktu” şeklinde değiştirerek yer vermiştir. Sözlü edebiyat ürünlerimizin halkın günlük hayatındaki yerini vurgulamak için yazar ilk iki eseri içerisinde “türkü söylemek”, “mâni okumak”, “ağıt yakmak” ifadelerini sık sık kullanmıştır.

Yazar, destan, masal, halk hikayeleri gibi anlatı türlerinden şekil, içerik, motif bakımından faydalanmıştır. Üç eserde de masal metinlerine doğrudan yer vermeyen yazar Keloğlan, Kırk Haramiler, Pamuk Prenses, devler, cüceler, yedi başlı ejder gibi birçok masal unsuruna eserlerde yer vermiştir. Sevgili Arsız Ölüm’de “demirden dağlar, uluyan kurtlar” ifadeleriyle Ergenekon ve Bozkurt Destanları’na gönderme yapmış, Battal Gazi Destanı’ndan da söz etmiştir. Berci Kristin Çöp Masalları romanında Dede Korkut Hikâyeleri’nden Bamsı Beyrek Hikayesi’nin Anadolu’da anlatılan bir versiyonu olan Bey Böyrek Hikayesi’ne ismen yer verilmiştir. Ayrıca halk hikayesi anlatıcısının anlatımını zenginleştirmek, dinleyenleri etkilemek için başvurduğu halk hikayeleri formellerinden olan “Aldı bakalım ne demiş/diyecek” kalıbı Çiçektepe’nin hikaye, masal anlatıcısı Ciğerci’nin anlatıldığı bölümde kullanılarak okuyucuya halk hikayesi tadı verilmiştir.

Memoratlar, bireysel deneyimlere dayanan cin, peri, ruh gibi doğaüstü varlıklar ile ilgili yaşanmışlıkları içeren ve yaşayanları korkutan hikayeler olarak değerlendirilir. Buzdan Kılıçlar romanında Hazmi ve Mesut’un ruh çağırdıktan sonra yaşadıkları, Sevgili Arsız

Ölüm romanında Dirmit'i korkutan "Ninnisare eşekleri", bir gece yarısı Mahmut'un gözlerinin önünde beliren çekik gözlü kadın silueti memorat başlığı altında incelenmiştir.

Sözlü edebiyatımızın tüm imkanlarından yararlanan yazar, sözlü geleneğin Anadolu insanı üzerindeki etkilerini net bir şekilde ortaya koymuştur.

Hayatın dönüm noktaları yahut geçiş dönemleri olarak değerlendirdiğimiz doğum, evlenme, ölüm çevresinde şekillenen birçok adet, inanç, inanış ve ritüel bulunmaktadır. Kültürel değerlerimizi barındıran bu dönemlerle ilgili yapılan tespitler üç eserde de aynı yoğunlukta değildir. Sevgili Arsız Ölüm romanında Anadolu'nun doğum, evlenme, ölüm çevresinde gelişen gelenek, görenek ve adetlerine, inanç ve inanışlarına yoğun olarak yer verilmiştir. Doğum başlığında doğum öncesi ve sonrası inanış ve uygulamaları incelenmiştir. Örneğin; Sevgili Arsız Ölüm romanında kadınlar tavuk teleğiyle çocuk düşürür, lohusa kadının başına kırmızı kurdele bağlanır, doğumu esnasında Türk kültüründe kadını ve çocuğu koruduğuna inanılan ruh Ak kadın (Umay) doğum yapan kadına yardım eder. Yeni doğmuş bebek tuzlanır, bebeğe adı kulağına ezan okunarak verilir. Kültürümüzde bebeğin göbek bağı ile ilgili inanışa Berci Kristin Çöp Masalları romanında değinilir yeni doğmuş bebeklerin göbekleri büyünce iş bulmaları için fabrika bahçelerine gömülür. Buzdan Kılıçlar'da gün sayma yöntemiyle gebelikten korunmak için kullanılan "sütel" adı verilen kanaviçe bir şemadan bahsedilir.

Kız görme ve Kız isteme, Nişan, Çeyiz, Düğün alt başlıklarında incelediğimiz evlenmeyle ilgili tespitlerinizin büyük çoğunluğunu Sevgili Arsız Ölüm romanından edinilen veriler oluşturmaktadır. Sevgili Arsız Ölüm romanında evlenmeyle ilgili tören, töre, âdet, gelenek ve göreneklere geniş olarak yer verildiği görülürken, Berci Kristin Çöp Masalları ve Buzdan Kılıçlar'da evlenmeyle ilgili geleneksel kültüre bağlı öğelerin işlenişinin zayıfladığını evlenme ilgili unsurların yazar tarafından daha çok kavramsal olarak kullanıldığı görülmüştür.

Sevgili Arsız Ölüm'de kız görmeden, kız isteme törenine, geçmişte bir evlenme geleneği olarak yaşatılan 'başlık parası' ya da diğer adıyla 'kalın'a, nişan alışverişinden nişan bohçasına, kız evine gönderilecek kınalı koça, nişan daveti için okuyucu çıkarmaya, nişan töreni için baklava hoşaf gibi geleneksel yiyeceklerin hazırlanmasına geleneksel kültürümüzde yaşatılan adetlere ayrıntılı olarak yer vermiştir. Sevgili Arsız Ölüm'de düğün adetleri de nişan adetlerinde olduğu gibi detaylı olarak yer verilmiştir. Güvey evine

bayrak dikmekten saçı geleneğine, sağdıçlığa, geline nazardan korunmak amaçlı ayna tutmaktan, kına gecesinde kına yakmaya, gelinin erkek evine girmeden önce ağzına bal verilmesine kadar birçok düğün âdeti eserde anlatılmıştır. Berci Kristin Çöp Masalları'nda yazarın, Çiçektepe Mahallesi'nde iplikçi kızların akü işçisi erkeklerle evlenmelerinin adet olduğunu söylemesi evlenme adetleri ve şekillerinde koşulların belirleyici olduğunun vurgulanması bakımından güzel bir örnek olarak sunulmuştur.

Kültürümüzde ölümle ilgili pek çok inanış ve uygulamalar mevcuttur. Bu inanış ve uygulamaların temelinde İslam inancı ve İslamiyet öncesi inanç siteminin etkileri vardır. Anadolu'da ölüm çevresinde şekillenen inanışlara, adetlere yazar tarafından yer verilmiştir. Sevgili Arsız Ölüm romanında ölmek üzere olan kişiden helallik almaktan, ölmek üzere olan kişinin başına Kur'an okumaya, ölünün karnına bıçak koymaktan, ölünün arkasından ağıt yakmaya, helva kavurmaya, yas sürecinde gülmenin, türkü söylemenin televizyon ve radyo açmanın yasaklanmasına ölümle ilgili birçok uygulamaya ayrıntılı olarak değinilmiştir. Sevgili Arsız Ölüm romanında kültürümüzde önemli bir yere sahip olan vasiyet konusundan da bahsedilmiştir. Üç eserde de mezara saygı, mezar ziyaretleri, mezar üzerine korku ve inanışlara yer verilmiştir. Ölümle ilgili inanış ve uygulamaların Sevgili Arsız Ölüme göre azaldığı Buzdan Kılıçlar ve Berci Kristin Çöp Masalları romanlarında ölüm ve ölüm ile ilgili kelimelerden bazen benzetme ve bazen de niteleme unsuru olarak faydalanılmıştır.

Adetler başlığı altında incelenen kına yakma, asker uğurlama ve karşılama adetleriyle ilgili veriler Sevgili Arsız Ölüm romanından saptanmıştır. Asker uğurlamasına yer vermeyen yazar askerden dönen genci hediyelerle ziyaret edip ailesine göz aydınlığı verme adetine yer vermiştir. Kültürümüzde gelin olacak kıza, askere gidecek erkeğe ve kurbanlık koyuna kına yakma adeti vardır. Sevgili Arsız Ölüm romanında kınanın kültürümüzdeki bu kullanımlarının yanı sıra kınanın kadınlar için bir süslenme aracı olarak kullanımına da değinilmiştir. Türk kültüründe büyüye saygının bir göstergesi olan el öpmeye üç eserde de yoğun olarak yer verilmiştir. Berci Kristin Çöp Masalları romanında yazarın "pirlik katına" ulaşmış olarak nitelediği mahallenin en yaşlı ve saygı gören kişisi Güllü Baba'nın rızası olmadan mahallesinde hiçbir iş yapılmadığı belirtilmiştir. Yazar, Türk kültüründe yemin etmenin, söz vermenin önemine ve gücüne eserlerinde yer vermiştir. Üç eserde de kahramanlar sözlerinin doğruluğunu ispatlamak

için yemin etmek, söz vermek ifadeleri ve “iki gözüm önüme aksın ki”, “Valla!” gibi yemin kalıplarını kullanmışlardır.

Toplumların ayıp saydığı şeyler o toplumların inanışları, dünya görüşleri ve değerleri hakkında bize bilgiler verir. Çalışmamızda genç kızların ergenlik çağına girdikten sonra sokakta oyun oynaması, ayaklarını uzatarak oturması, çok konuşması, erkeklere haber göndermesi ve kadınların gündüz vakti dereye inmeleri gibi ayıp sayılan unsurlara rastlanmıştır.

Türk kültüründe eski çağlardan beri değişmeyen Türkler’in dünyaya misafirperver millet olarak ün salmasına neden olan birçok unsur eserlerde yazar tarafından işlenmiştir. Misafire ikram ve hizmetin en iyisini sunma, Tanrı misafirini geri çevirmeme gibi unsurlar eserlere yansımıştır. Ayrıca yazar eserlerin yazıldığı dönemlerde varlığını sürdüren “köy odası” yahut “erkek odası” adı verilen köye dışardan gelen misafirlerin ağırlandığı, köylünün toplanıp sohbet ettiği, köyün sorunlarını konuştuğu, uzun kış gecelerinde oyunlar oynayıp hikayeler anlattığı mekâna da yer vermiş, “erkek odası” yukarda anlattığımız özellikleriyle Sevgili Arsız Ölüm romanında kullanılmıştır.

Berci Kristin Çöp Masalları’nda bir gecekondu mahallesinin kuruluş hikayesini anlatan yazar gecekondu mahallelerine belki de daha önce bakılmayan bir bakış açısıyla bakmış gecekondu mahallelerinin “kültürsüz” olmadığını eser içerisinde ortaya koyduğu adetlerle vermiştir. Berci Kristin Çöp Masalları romanında Çiçektepeliler geçmişlerinden getirdikleriyle harmanlayarak yeni yaşam alanında şartlar doğrultusunda yeni adetler ortaya koymuşlardır. Eserin içerisinde yazarın ürettiği bu adetler kültürün dinamizmini şartlar doğrultusunda yeni kültürel ürünler ortaya konabileceğinin güzel bir örneği olmuştur. Kurgu içerisinde ortaya konan adetler başlığı altında incelediğimiz bu adetler: “Rüzgâr Taşlama- Çatı Tutma Adeti – Rüzgârın Yolunu Bağlamak”, “Minare Tutma Âdeti”, “Ses Bekleme adeti”, “Fener Alayı Adeti”, “İş Bulanın Helva Dağıtma Adeti – İş bulana Göz Aydınına Gitme Adeti”, “Grev Çadırı Satma Adeti”, “Kapı Değiştirme Adeti”, “Zar ve İskambil Taşıma Adeti”, “Karşılama ve Uğurlama Adetleri” gibi adetlerdir.

Halk bilgisi başlığı altında halk hekimliği ve halk takvimine ait tespitlere yer verilmiştir. Halk takvimi başlığı altında Sevgili Arsız Ölüm romanından yaptığımız tespitler bulunmaktadır. Sevgili Arsız Ölüm romanında Anadolu’da zamanın belirtilmesi için

kullanılan “koç katımı, bağbozumu, harman sonu, yemlik zamanı” gibi ifadelere rastlanmıştır.

Sevgili Arsız Ölüm ve Berci Kristin Çöp Masalları halk hekimliği uygulamaları noktasında zengindir. Sevgili Arsız Ölüm’de kulak akmasına tavşan yağı kullanmak, bayılana soğan koklatmak, darbe alan göze patates bağlamak; Berci Kristin Çöp Masalları’nda yanığa salça sürmek, zehirlenene yoğurt yedirmek gibi halk arasında yaygın olan halk hekimliği uygulamalarına rastlanmıştır.

Hastalıkları tedavi etmek için nefesi kuvvetli olduğuna inanılan kişilere okuyup üfleme, yatır ziyaretlerinde bulunma, büyü yapma, kurşun döktürme gibi dinsel büyüsel birçok uygulamada halk hekimliğinin sınırları içindedir. Sevgili Arsız Ölüm romanında hemen her problemin çözümü için başvurulmuş okuyup üfleme hastalıkların tedavisinde de kullanılır. Romanın bütününde geçmişten getirdiği inanışları, gelenekleri, görenekleri adetleri uygulayan ve uygulatan bir karakter olan Atiye’nin bu özelliğini halk hekimliği yöntemlerine başvurma noktasında da görürüz. Örneğin; Atiye gelinin kolay doğum yapması için okuyup üfler, kısmetinin kapalı olduğunu düşündüğü kızı Nuğber’i yatır türbelerine götürür, ergenliğe adım atamayan kızının bu problemini çözmek için ona manda sütü içirir, kurşun döktürür, camilere götürür. Berci Kristin Çöp Masalları romanında Güllü Baba mahallenin şifacı sağaltıcı kişisi olarak karşımıza çıkar. Mahalleliyi okuyup üfleyerek, gözyaşı dökerek, iyileştirmeye çalışır. Mahalleli “Su Baba” adını verdikleri bir yatırdan da hastalıklarının ve problemlerinin tedavileri için medet umar. Berci Kristin Çöp Masalları romanında rüzgârdan boyunları tutulan, belleri eğilen kocalarını düzeltmek için Çiçektepeli kadınların “doğrultma duası” adını verdiklerini bir ateşin başında dönerek ve kocalarının içliklerini yakarak uyguladıkları tören büyüsel sağaltma içinde değerlendirebileceğimiz bir örnek olarak karşımıza çıkar.

Yazar, Anadolu’nun kırsalındaki halkın inanç ve inanışlarla örülü dünyasını eserlerinde başarıyla ortaya koymuştur. On üç alt başlıkta incelediğimiz İnanç ve İnanışlar’a en büyük katkı Sevgili Arsız Ölüm romanından olmuştur. Kültürümüzde cinlerle ilgili pek çok inanış vardır. Yazar, Sevgili Arsız Ölüm romanında cinlerle ilgili inanışların Anadolu insanının günlük hayatında ne kadar etkin olduğunu gözler önüne serer. Dirmit’in köye musallat ettiği Kışner Oğlan adı verilen cinin anlatıldığı bölümde yere kaynar su dökmenin, besmelesiz eşikten geçmenin, besmelesiz yatıp kalkmanın, tuvalete gitmenin

cinleri ortaya çıkaracağına, bunlar yapıldığında cinlerin gazabına uğranacağına, cinlerden korunmak için besmele çekmek, Ayetel Kürsi okumak gerektiğine dair inanışlara değinilmiştir. Dört büyük melekten bir olan Azrail, Sevgili Arsız Ölüm romanında Dede Korkut Hikayeleri'ne benzer bir şekilde ortaya çıkar. Atiye karakteri tıpkı Deli Dumrul gibi Azrail'le diyaloglar içinde bulunur, hayatta kalmak için Azrail'le mücadelelere girer. Türk İslam inancında yolda kalana, darda olana yardım eden yol gösteren Türk destan, halk inanışları, efsane ve memoratlarında bugün de yerini koruyan Hızır Aleyisselam'a Sevgili Arsız Ölüm'de de yer verilmiştir. İlk olarak Atiye'nin doğum yaptığı sırada ortaya çıkan ve Atiye'ye yardım eden Hızır, ikinci olarak şehirde Atiye'nin karşısında çıkar, Atiye Hızır'ı baş parmağının kemiksiz olmasından tanır.

Dini unsur başlığında Allah, melek, şeytan, cami, sure isimleri, besmele çekme, salavat getirme, namaz kılmak, oruç tutmak, helal ve haram algısı, kader inancı, ahiret inancı, mezar sorgusu gibi İslam inancına dair birçok unsur tespit edilmiştir. Sevgili Arsız Ölüm'de karakterler problemlerin çözümü için sık sık duaya, okuyup üfleme, Allah'a yalvarmaya başvurmuşlardır. Berci Kristin Çöp Masalları'nda Sevgili Arsız Ölüm'e kıyasla dini unsurların kullanımı azalmıştır. Buzdan Kılıçlar'da ise dini unsurlara iki esere göre daha da az yer verildiği tespit edilmiştir. Buzdan Kılıçlar romanında kader üstüne inanışlar yoğundur. Berci Kristin Çöp Masalları'nda İslam dinin mezheplerinden biri olan Alevilik mezhebinden Kızılbaşlık olarak bahsedilmiştir. Kızılbaşlık ile ilgili toplumdaki yargılardan ve dedelik makamından söz edilmiştir.

Eserler, halk inanışları arasında yer alan fal ve kehanet, büyü, nazar, uğur ve uğursuzluk, rüya ile ilgili inanışlar hususunda da zengindir. Örneğin; Sevgili Arsız Ölüm romanında Atiye kahve falı bakar, kocasına istediklerini yaptırmak için mendillerinin ucuna düğüm atar, oğlunu eve bağlamak için ona eşek dili yedirir, Zekiye kocasını kendine aşık etmek için büyü yapar. Buzdan Kılıçlar romanında Rübeyya kocasının çayına üç gün üst üste regl kanı karıştırarak onu tekrar kendine aşık etmeye çalışır. Berci Kristin Çöp Masalları romanında Güllü Baba karakteri rüya yorar, geleceklerle ilgili kehanetlerde bulur. Kültürümüzde rüyalar vasıtasıyla gelecekte haber alınabileceğine, öte dünyayla iletişime geçilebileceğine dair yaşatılan inanışlara üç eserde de rastlanmıştır. Ayrıca Sevgili Arsız Ölüm romanında rüya motiflerinden "Ak Sakallı Dede"den de söz edilmiştir. Kültürümüzde en yaygın nazardan korunma pratiklerinden olan kurşun

döktürmeye, mavi boncuk taşımaya Sevgili Arsız Ölüm ve Berci Kristin Çöp Masalları'nda değinilmiştir. Kültürümüzde yatırlar ile ilgili inanışlar da eserlere yansımış, Buzdan Kılıçlar'da evde kalmış kızların uğrak yeri olarak anılan yatır türbeleri, Berci Kristin Çöp Masalları ve Sevgili Arsız Ölüm romanlarında saygı duyulan, hastalıklar için şifa umulan yerler olarak sunulmuştur.

İnanç ve inanışların diğer başlığında eserler içerisinde ortaya konan uğur- uğursuzluk, nazar, rüya, yatır vb. başlıklara yerleşmeyen inanışlara yer verilmiştir. Bunlar arasında hayvanlarla ilgili inanışlardan örümceğin kutsal sayılması, nişan şerbeti içilirken başlayan yağmurun bolluk ve bereket getireceği, düğümlerin ve saç örgülerinin kismet kapadığı gibi birçok inanış bulunmaktadır. Berci Kristin Çöp Masalları romanında halkın yerleştiği yeni yaşam alanında şartlarla mücadeleleri bazı yeni inanışlar ortaya çıkarır. Grev alanından uçurulan beyaz güvercinin konuştuğu fabrikada grev olacağına inanmak bunlardan biridir.

Anadolu insanı birçok işini yardımlaşma ve dayanışmayla çözer. Sevgili Arsız Ölüm romanında nişan ve düğün hazırlığında, erişte kesme yufka açmada, köy okulu kardan temizlemede, Berci Kristin Çöp Masalları'nda mahalleye okul inşa etmede, imece ve yardımlaşma olgusuna rastlanmıştır.

Ayrıca Sevgili Arsız Ölüm'de köye musallat olan peri kızı Sarı Kıza ve cin Kişner Oğlan'a karşı Akçalı köylülerinin ortak bir bilinçle hareket edip yardımlaşma ve dayanışma içinde olmaları gibi Berci Kristin Çöp Masalları'nda da konducuların evlerini yıkmak isteyen yıkım ekiplerine ve hayatlarını zorlaştıran rüzgâra karşı aynı tavrı sergiledikleri görülür.

Kültürümüze dair unsurlara eserlerinde yoğun ve etkili bir şekilde yer veren yazar Berci Kristin Çöp Masalları romanında işçilerin patronlarından çocukları için bayram harçlığı ve hediyesi istedikleri bölüm dışında Dini ve Milli bayramlarımıza yer vermemiştir. Bayram kelimesi birkaç yerde de benzetme ögesi olarak kullanılmıştır. Tören başlığında yazarın ürettiği “kumara saygı ve “sıtıl” törenlerinden bahsedilmiştir.

Adlar başlığı “ad verme”, “yer adı” ve “lakap”lar olarak üç alt başlıkta incelenmiştir. Sevgili Arsız Ölüm ve Berci Kristin Çöp Masalları romanında ad verme olgusuna geniş olarak yer verilmiştir. İki romanda da hemen her karakterin lakabı vardır. Lakaplar

kişilerin fiziksel özellikleri, yaptıkları işlere göre verilmiştir. Hikayesiyle birlikte verilen lakaplar özetlenerek ad verme başlığında değerlendirilmiştir. Ad verme başlığında kişilere verilen adlar dışında “rüzgâr hastalığı”, “doğrultma duası”, “gâvur otu”, “kırmızı çadır hastalığı”, “rüzgâr kaypıncağı”, “rüzgarlık”, “findık dayağı” örneklerinde olduğu gibi yazarın eşya, oyun, hastalık, bitki gibi birçok unsura da ad verdiği tespit edilmiştir.

Üç eserde de yazarın mekân kavramını belirsiz bırakması bize masalları hatırlatır. Sevgili Arsız Ölüm romanının ilk bölümünde bazı köy isimleri ve köydeki “Buğlak deresi”, “Taçın Dağı”, “Savmanı otlağı” gibi yerlerin isimleri zikredilmiş ancak köyün nerede hangi şehirde olduğu belirtilmemiştir. Aynı şekilde üç eserinde geçtiği büyük şehrin İstanbul olduğu okuyucu tarafından sezilmesine rağmen yazar tarafından şehrin ismi zikredilmemiş mekân belirsiz bırakılmıştır.

Anadolu’da kırsalda birçok mekâna ismi orada yaşayanların ortak tutumlarıyla bölgeye ait özellikler, o bölgeyle ilgili anlatılan hikâyeler göz önünde bulundurularak verilir. Eserlerini şekillendirirken Türk kültüründen, sözlü edebiyat ürünlerimizden faydalanan yazarın kültürümüzde önemli bir yeri olan mekâna ad verme hususunda da gelenekten faydalandığını Sevgili Arsız Ölüm’de Kışner Oğlan adı verilen cinin beklediği yere “Kışner Oğlan Kayalığı” Berci Kristin Çöp Masalları romanında rüzgâr yüzünden bebeği ölen bir annenin rüzgârı taşıdığı tepeye “Kovma Burnu” adının verilmesi örneklerinde görebiliyoruz.

Toplumların eğlence zevkleri hakkında bilgi veren oyunlar, Sevgili Arsız Ölüm ve Berci Kristin Çöp Masalları romanlarında işlenmiştir. Sevgili Arsız Ölüm romanında büyüklerin oyun ve eğlenceleri başlığında aşık oyunundan, yüzük oyununa, yumurta oyunundan, çam kütüğü oyununa; şans ve kumar oyunlarından iskambil oyunları ve zar atmaya; çocuk oyunlarından körebe ve saklambaç, çelik çomak, dokuz taş gibi oyunlara; yerli (geleneksel) sporlarımızdan cirit ve güreş gibi oyunlara yer verilmiştir.

Berci Kristin Çöp Masalları’nda Çiçektepeliler’in hayatını her yönden etkileyen yaşam şartları oyunlarını da etkilemiştir. Çiçektepe’de rüzgarla ilgili oyunlar ortaya konmuştur. Erkeklerin oynadığı “Rüzgâra karşı yürüme oyunu”, kadınların su taşıırken oynadıkları oyun, çocukların oynadıkları “Rüzgâr kaypıncağı” oyunu Çiçektepe’de ortaya çıkan oyunlardandır. Berci Kristin Çöp Masalları romanında şans ve kumar ve oyunları içerisinde değerlendirebileceğimiz tombala, tavla, altı kol, çanak (okey) gibi oyunların

adları zikredilirken, çocuk oyunlarından körebe, saklambaç gibi oyunlardan bahsedilir. Her iki eserde de halk danslarımızdan sadece halaya yer verilmiştir. Davul, zurna, kaval, tef, bağlama, gitar eserlerde adı geçen çalgılardandır.

Latife Tekin eserlerindeki olağanüstülükleri kurgularken Türk mitolojisinden, İslamiyet öncesi ve sonrası inanç ve inanışlarımızdan halk anlatılarımızın usul ve motiflerinden faydalanmıştır. Atiye'nin ahıra atılmasından sonra gökten beyaz bir ışık düşmesi ve Hızır Aleyhisselam'ın belirmesi ve Atiye'nin doğum yaptığı sırada Türk mitolojisindeki kadına ve çocuğa yardım eden Ak Umay'la bağdaştırabileceğimiz Akkadın'ın ona yardıma gelmesi, Akçalı köylülerin cinler, perilerle iç içe yaşaması Sevgili Arsız Ölüm'de karşımıza çıkan olağanüstülüklerden bazılarıdır. Ayrıca üç eserde de İslamiyet öncesi eski Türk inanışlarından animizme dayandırabileceğimiz canlı ve cansız varlıklarla ilgili kişileştirmeler yapılmıştır. Sevgili Arsız Ölüm'de Dirmit, tulumba, sokak, kar, kuşkuşotu gibi canlı cansız birçok varlıkla diyalog içinde verilmiştir. Berci Kristin Çöp Masalları'nda rüzgâr ve kuşlar, Buzdan Kılıçlar romanında Volvo marka üstünden kişileştirmeler yapılmış ve olağanüstülükler sunulmuştur. Olağanüstülüklerin Hızır, cin, peri, Azrail, canlı ve cansız varlıkların kişileştirilmeleri gibi inanışlarımız, halk hikayelerimiz, efsanelerimiz, destanlarımız, masallarımızda yer alan unsurlardan oluşması okuyucunun bu olağanüstülükleri yadsımasını engellemiştir.

İslamiyet ve İslamiyet öncesi inançlardan temellenerek halk arasında kutsallık atfedilen üç, yedi, kırk sayıları inanışlardan, destanlara, masallardan, efsanelere, halk hikayelerine, atasözlerine kültürümüzde geniş bir yelpazede kendini gösterir. Yazarın eserleri incelendiğinde eserlerde sayılar zaman geçişleri için “üç gün üç gece, üç gün boyunca, üç gece boyunca”, “yedi gün”, “yedi gece”, “kırk gün” gibi ifadelerle verilmiştir. Ayrıca “üç ihtiyar”, “üç avuç toprak”, “yedi başlı ejder”, “yedi köy”, “yedi kuşak”, “yerin yedi kat altı”, “kırk kondu” “kırk yaş”, “kırk düğüm”, “kırklara yedilere karışmak” ... örneklerinde olduğu gibi üç, yedi ve kırk sayıları kişi, mekân, eşya gibi birçok kavramı ifade temek için kullanılmıştır.

Sevgili Arsız Ölüm ve Berci Kristin romanlarında renk kullanımları oldukça yoğundur. Eserlerdeki renk yoğunluğuna bakıldığında en çok kullanılan rengin kara olduğu tespit edilmiştir. Dede Korkut Hikâyeleri'nde olduğu gibi yazar kara ile ilgili çok sayıda kelime grubu oluşturmuştur. Türk kültüründe yası ve acıyı simgeleme, yer adı ve kişi adı

oluşturma, korku, kaos, ümitsizliği simgeleme gibi farklı fonksiyonlarda kullanılan “kara”nın eserler içerisinde aynı zenginlikte kendini gösterdiği görülmüştür. Türkler’de simgeleştirilen kara dışında beyaz (ak), al (kırmızı/kızıl), mavi, yeşil ve sar renkleri incelenen eserler içerisinde de yazarın en çok kullandığı renkler arasındadır. Her renk birçok farklı unsuru nitelemek için kullanılmıştır. Sevgili Arsız Ölüm’de İslam dininin sembol rengi yeşil Kur’an ve dini kitaplardan “yeşil kitaplar” diye bahsedilerek kullanılmıştır. Berci Kristin Çöp Masalları romanında Çiçektepe’de her iş için kullanılan mahallenin su problemini gideren fabrika atığı su, göğün rengi olması hasebiyle kutsal kabul edilen mavi ile nitelenmiştir. Bayrağımızın da renklerinden olan ve kutsal kabul edilen kırmızı (al) rengi “kırmızı çadır”, “kırmızı yanak”, “kırmızı dev”, “kırmızı bez” gibi ifadelerle birlikte kullanılmıştır.

Üç eserde de kırsalda yaşayıp kente göç etmiş, şehre tutunmaya çalışan yoksul insanların hayatı anlatılmaktadır. Kahramanların giyim-kuşam ve süslenmelerinden onların dini inanışları, maddi durumları, dönemin giyim zevki ve modasını aynı zamanda köyden kente göçle yaşadıkları kültürel değişimi gözlemlemek mümkündür. Berci Kristin Çöp Masalları’nda kadınların sinemanın etkisiyle makyaj yapmaları, saçlarını açmaları, kısa kollu kıyafetler giymeye başlamaları; Sevgili Arsız Ölüm’de Zekiye, Dirmit ve Nuğber’in şehir hayatının giyimine özenmeleri yazar tarafından köyden kente göçün yarattığı kültürel değişimi ortaya koymasından değerlidir.

Toplumların yemek kültürleri bize o toplumların gelenek, görenek ve inanışlarından, ekonomik faaliyetlerine geniş bir alanda bilgi sunar. Yazar Sevgili Arsız Ölüm romanında baklava, sütlaç, tandır ekmeği, arabaşı, mantı, kuskus, erişte, lahana turşusu, pancar turşusu, etli pilav gibi geleneksel birçok lezzetten bahsederek Türk mutfağının zenginliğini gözler önüne sermiştir. Berci Kristin Çöp Masalları ve Buzdan Kılıçlar romanlarında ise mutfak kültürüne daha az değinmiştir. Buzdan Kılıçlarda dolma, çay, şerbet; Berci Kristin Çöp Masalları’nda ise simit, helva, ciğer, çikolata, üzüm ismi geçen yiyecek içecekler arasındadır.

El sanatları başlığı altında Anadolu’da özellikle eserlerin yazıldığı dönemlerde kadınlar arasında yaygın olan halıcılık, el işleri ve örgücülük ile ilgili yapılan tespitlere yer verilmiştir.

Berci Kristin öp Masalları eserinde ingeneler'den çokça söz eden yazar ingeneler'in kùltürleri tarihleri, yaşıyışları ve adetleri hakkında geniş bilgilere yer vermiştir. ingeneler dışında eserlerde Türkler, Çerkezler, Ermeniler, İngilizler, Almanlar, İngilizler, Çinliler gibi birçok etnik yapıdan da söz edilmiştir. şahsiyetler başlığı altında yazarın eserler içerisinde yer verdiği edebi ve tarihi şahsiyetler incelenmiştir. Sevgili Arsız Ölüm romanında Koroęlu, Battal Gazi ve Kürşat'a, Berci Kristin öp Masalları romanında Atatürk, Konfüçyüs ve Karacaoğlan'a, Buzdan Kılıçlar romanında ise Fatih Sultan Mehmet'ten Ömer Hayyam'a, şah İsmail'den Hitler'e, Cleopatra'dan Leydi Diana'ya birçok tarihi ve edebi şahsiyetin adını zikretmiştir.

Eserlerden yapılan tespitler kùltürümüzün zenginliğini ortaya koymakla birlikte romanların kùltür aktarımında bir araç olarak kullanılabilceğinin örneği olmuştur. Farklı alanlardan halk kùltürüne ait tespitler yapmak mümkündür. Bunlardan biri de romanlardır. Halk kùltürü unsurları tespit edilmek istendiğinde farklı disiplinlerden farklı alanlardan faydalanmak gerekir. Çalışmamız bir romandan alan araştırmasından ulaşılabilecek malzemeden daha fazlasına ulaşmamızı sağlaması açısından önem arz etmektedir. Bu çalışmada da Latife Tekin'in yazmış olduğu romanlardan halk kùltürüne ait bolca malzemeye ulaşmak mümkündür. Dolayısıyla yapmış olduğumuz çalışmayla edebiyat sahasındaki bir eserin halk bilimine kaynaklık edip kùltürel malzemenin korunmasını sağlayabileceği gibi yaşanıp yaşatılmasına da kaynaklık edebileceğini ortaya koyduk.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- Artun, Erman (2004), *Anonim Türk Halk Edebiyatı Nesri*, Kitabevi Yayınları, İstanbul.
- Artun, Erman (2009), *Türk Halk Bilimi*, Kitabevi Yayınları, İstanbul.
- Aslan, Ensar (2003), *Türk Halk Bilimi Araştırmaları*, Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Yayınları, Diyarbakır.
- Bayat, Fuzuli (2016), *Türk Mitolojik Sistemi II*, Ötüken Neşriyat, İstanbul.
- Boratav, Pertev Naili (2014), *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*, Bilgesu Yayınları, Ankara.
- Boratav, Pertev Naili (2015), *100 Soruda Türk Folkloru*, Bilgesu Yayınları, Ankara.
- Boratav, Pertev Naili (2017), *Folklor ve Edebiyat II*, Bilgesu Yayınları, Ankara.
- Çobanoğlu, Özkul (2007), *Türk Dünyası Epik Destan Geleneği*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Çobanoğlu, Özkul (2015), *Türk Halk Kültüründe Memoratlar ve Halk İnançları*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Çoruhlu, Yaşar (2006), *Türk Mitolojisinin Anahtarları*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul.
- Elçin, Şükrü (2005), *Halk Edebiyatına Giriş*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Eroğlu, Türker (1999), *Halk Oyunları El Kitabı*, Mars Basım Hizmetleri, İstanbul.
- Günay, Umay (1999), *Türkiye’de Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- İnan, Abdülkadir (2000), *Tarihte ve Bugün Şamanizm*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- Kaya, Doğan (1999), *Anonim Halk Şiiri*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Kaya, Doğan (2010), *Ansiklopedik Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Kibar, Osman (2005), *Türk Kültüründe Ad Verme* (Kişi Adları Üzerine Bir Tasnif Denemesi), Akçağ Yayınları, Ankara.
- Köktan, Yavuz; Eroğlu, Erol (2005), *Araştırma Metod ve Teknikleri*, Sakarya Kitabevi, Adapazarı.
- Moran, Berna (2010), *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış 3*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Oğuz, Öcal (vd.) (2011), *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*, Grafiker Yayınları, Ankara.

- Ögel, Bahaeddin (2001), *Dünden Bugüne Türk Kültürünün Gelişme Çağları*, Türk Dünyası Araştırma Vakfı, İstanbul.
- Ögel, Bahaeddin (2010), *Türk Mitolojisi 1*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- Örnek, Sedat Veyis (2000), *Türk Halk Bilimi*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Özer, Pelin (2015), *Latife Tekin Kitabı*, iletişim Yayınları, İstanbul
- Özsoy, Bekir Sami (2006), *Dede Korkut Kitabı*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Sakaoğlu, Saim (1999), *Masal Araştırmaları*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Sakaoğlu, Saim (2003), *İslamiyet Öncesi Türk Destanları*, Ötüken Yayınları, İstanbul.
- Seyidoğlu, Bilge (1985), *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, 6, İstanbul.
- TDK (2011), *Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Tekin, Latife (2010), *Sevgili Arsız Ölüm*, Everest Yayınları, İstanbul.
- Tekin, Latife (2011), *Buzdan Kılıçlar*, Everest Yayınları, İstanbul.
- Tekin, Latife (2012), *Berci Kristin Çöp Masalları*, Everest Yayınları, İstanbul.
- Tezcan, Mahmut (1997), *Kültürel Antropoloji*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara
- Tursun Küçük, Fatmagül (2017), *Türk Atasözlerine Renkler*, Renk Kitabı İçinde, Ed. Emine Gürsoy Naskali, Kitabevi Yayınları, İstanbul.
- Yardımcı, Mehmet (2015), *Türk Halk Edebiyatında Nesir ve Nazım Karışık Türler*, Kanyılmaz Matbaacılık, İzmir.
- Yıldırım, Dursun (2016), *Türk Bitiği*, Akçağ Yayınları, Ankara.

Sürelî Yayınlar

- Acıpayamlı, Orhan (1992), *Türk Kültüründe “Ad Koyma Folkloru” nun Morfolojik ve Fonksiyonel Yönlerden İncelenmesi*, IV. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Bildirileri, IV. Cilt, Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara.
- Arık, Şahmurat (2008), *Latife Tekin Romanlarında Gelenek*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, ICANAS 38, Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi, 1. Cilt, Vol. 1, s. 163-188, Ankara.
- Balcıoğlu, Rıza (2003), *Alevilik Üzerine Bir Değerlendirme*, Türk Kültürü ve Hacı Bektaşî Veli Araştırma Dergisi, Sayı 28, s. 1-3
- Bars, Mehmet Emin (2013), *Efsanelerde Büyüklü Gerçekçilik Üslubu*, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Sayı 27, s. 128-135
- Boyras, Şeref (2009), *“Okuntu”dan Davetiyeye Bir Dönüşümün Anatomisi*, Milli Folklor Dergisi, Sayı 84, s. 87-96.
- Fedakar, Selami (2001), *Alpamış Destanı ve Bey Böyrek Hikayesi Arasında Bir Karşılaştırma*, Milli Folklor Dergisi, Sayı 51, s. 51-64
- Kekeç, Nuran (2011), *Karnaval’dan Büyüklü Gerçekçiliğe Berci Kristin Çöp Masalları*, Milli Folklor Dergisi, Sayı 91, s. 210-220
- Küçük, Salim (2010), *Eski Türk Kültüründe Renk Kavramı*, Bilig Dergisi, Sayı 54, s. 185-210
- Mandaloğlu, Mehmet (2013), *İslamiyet’ten Önce Türklerde Aile Hukuku*, Türkiyat Araştırmaları Dergisi, Sayı 33, s. 133-159
- Okyay, Damla (2017), *Latife Tekin’in “Berci Kristin Çöp Masalları” Adlı Romanında Ortaya Konan Gecekondu Adetleri*, Journal of Human Sciences, Vol. 14/2, s. 2178-2186
- Tezcan, Mahmut (1983), *Giyim Olgusuna Sosyo-Kültürel Bakış ve Türklerde Giyim*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, Cilt: 16, Sayı: 1, s. 255-276
- Uğurlu, Seyit Battal (2008), *Sevgili Arsız Ölüm Romanında Gerçeklik, Gelenek ve Yenilik*, Millî Eğitim, Sayı 178, Bahar, s. 166-175
- Yalçinkaya, Elvan (2015), *Bektaşî Fıkralarının Eğitici Yönü ve Değerler Eğitimi Açısından Önemi*, Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, Sayı 74, s. 101-108
- Yaman, Ali (2011), *Alevilikte Ocak Kavramı: Anlam ve Tarihsel Arka Plan*, Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, Sayı 60, s. 43-64
- Yılmaz, Ayfer (2004), *Türk Kültüründe Kadın*, Milli Folklor Dergisi, Sayı 61, s. 111-123.

Tezler

Balık, Macit (2011), *Latife Tekin'in Romancılığı*, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı ABD, Ankara.

Koca, S. Kürşad (2012), *Türk Kültüründe Sembollerin Dili*, Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı ABD, Sakarya.

Öktemgil Turgut, Canan (2003), *Latife Tekin'in Romanlarında Büyülü Gerçekçilik*, Yüksek Lisans Tezi, Bilkent Üniversitesi, Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Edebiyatı Bölümü, Ankara.

İnternet Kaynakları

<http://www.nkfu.com/geleneksel-turk-el-sanatlari-nelerdir/> (Erişim Tarihi:27.06.2016)

<https://etilen.net/orgon-enerjisi-ve-orgon-akumulatoru/> (Erişim tarihi: 16.06.2017)

ÖZGEÇMİŞ

Damla OKYAY, 1987 yılında Ardahan’da doğmuştur. İlköğretimini Ankara Kardelen İlköğretim Okulu’nda tamamlamış, 2004 yılında Ankara Batıkent Lisesi’nden mezun olmuştur.

2006-2007 Eğitim Öğretim yılında başladığı Sakarya Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü’nü 2010 yılında bitirmiştir.

2012-2013 Eğitim Öğretim yılında Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü’nde yüksek lisansa başlamıştır. Aynı yıl Sakarya Üniversitesi Türkçe Öğretimi Uygulama ve Araştırma Merkezi’nde (TÖMER) okutman olarak göreve başlamıştır. Halen bu görevde bulunmaktadır.